

Manuscripten van Jan Cróll, samengesteld in de jaren 1747-1756, bevattende voornamelijk aantekeningen betreffende Alkmaar, getrokken uit de handschriften van Eikelenberg en uit andere bronnen;

deel A: afschrift van de kronieken van Siersma en Schuylenburg, met aantekeningen van Eikelenberg dienaangaande (kroniek van Wijnkoper), alsmede wapenboek.

Regionaal Archief Alkmaar, collectie aanwinsten, inv.nr. 18.

Op den 17^{den} Junij 1749
werd nog boven op de Beer, die t' water bij de Vriesse
poont opdroid, gezien een tamelijke Roge en ronde
Steene pilaar, mede een overblijfsel van dit Slot.
Mede is nog overig een oude vergulde weer-zaan op de
toorn gestaan tebbende, met de oude Cijfer-letters (1351).
ook eenige zelve steene Mannen of Beelden.
(Lager door de zelve Land geboeven.)
D. Hamius in zijne Alkmaarsche Miscellania fol. 248.
Schrijft dat bij zijne tijd 1628. wanneer Alkmaar met
wallen en grachten omringt wierd, gezien zijn de oude
fondamenten vant Slot,
A^o 1660. doen de grachten verdiept wierden beoostende
vriesse Bolwerk zijn nog veel zware dierke fonda-
menten van dijnsteen gevonden, en iutgegraven, verkloft
te weten en geen andere

Inleiding

Op 11 september 1764 vond een veiling plaats in het ‘sterfhuis’ van advocaat en procureur Jan Croll (zelf schreef hij zijn naam steeds als Cróll) in de Houttil in Alkmaar van een grote collectie boeken en manuscripten, ‘voornamentlyk bestaande in rechtsgeleerde en historien onzes lands’. In de advertentie van de veiling in de *Oprechte Haerlemse Courant* werd als bijzonderheid nog vermeld dat er ook een grote collectie ‘handteekeningen’ betreffende de geschiedenis van Alkmaar aanwezig was, in folio en quarto, ‘ten bedrage van meer dan 7000 paginaas’.

Een groot deel ervan, met een omvang van in ieder geval 4712 bladzijden, bestond uit de verzamelingen van van de Alkmaarse geschiedschrijver Simon Eikelenberg. Deze had indertijd van het Alkmaarse stadsbestuurder de officiële opdracht verworven de stadsgeschiedenis te beschrijven. Postuum verscheen van hem in 1739 *Alkmaar en zyne geschiedenissen*, waarin de Alkmaarse historie tot in de 14de eeuw wordt beschreven. Gijsbert Boomkamp publiceerde mede op basis van Eikelenberg’s aantekeningen een vervolg, *Alkmaar en deszelfs geschiedenissen (...)*, dat de stadsgeschiedenis beschreef tot 1600.

Jan Croll (of Cróll) zoals hij zelf zijn naam schreef, was advocaat en procureur, eerst te Oudorp en later in Alkmaar, waar hij woonde in de Houttil. In 1755 verwierf hij de aantekeningen van Eikelenberg uit de boedel van de in dat jaar overleden Gijsbert Boomkamp. Na het overlijden van Cróll bleef de collectie vooreerst in particuliere hand. Opeenvolgende eigenaren waren de koopman Floris Lijnslager, de schout Rutger Paludanus en als laatste Gerard van Vladeracken. Laatstgenoemde verkocht het materiaal in 1806 aan de stad Alkmaar.¹

Archivaris C.W. Bruinvis en opvolgers herordenden het materiaal. Een groot deel bestond uit archiefbronnen, die weer werden verenigd met de archieven waar ze ooit uit waren gehaald. Uiteindelijk resteerden er vier delen met aantekeningen van Eikelenberg zelf en 9 delen met door Cróll vervaardigde kopieën van niet bewaard gebleven aantekeningen van Eikelenberg, ook weer voorzien van nieuwe aantekeningen van de hand van Cróll.

De inhoud van deel A

Het eerste van de 9 door Cróll afgeschreven delen is het hier getranscribeerde deel A. Het bevat afschriften en uittreksels van een aantal belangrijke bronnen voor de Alkmaarse geschiedenis. Het deel begint met een afschrift van het originele concept van de in druk verschenen beschrijving van Alkmaar door Sierick Siersma, die in 1652 gevoegd werd bij de kaart van Alkmaar in het *Tooneel der Steden* van Joan Blaeu. Het afschrift is voorzien van vele aantekeningen van de hand van Boomkamp en Cróll, met daarin ook nieuwe informatie, zoals bijvoorbeeld over kasteel de Torenburg.

Een tweede belangrijke historische bron volgt daarna, namelijk de kroniek van de Alkmaarse 16de-eeuwse burgemeester en wijnkoper Jacob Dircksz, voortgezet door diens zoon Jan Jacobsz Stoop. De kroniek is in eerste instantie afgeschreven aan de hand van een kopie door Willem Schuijlenburg. Ook hier zijn weer vele aantekeningen geplaatst, nu van de hand van Eikelenberg en van Cróll. Het lijkt er op dat pas later Eikelenberg de beschikking kreeg over de originele kroniek (nu te vinden in de collectie aanwinsten van het Regionaal Archief, inv.nr. 3). Het afschrift is gecontroleerd aan de hand van de originele kroniek. Dat resulteerde ook in de nodige aanvullingen. Interessant zijn de verschillen tussen de beschrijving van de politieke en kerkelijke geschillen in Alkmaar in het begin van de 17de eeuw tussen de originele kroniek en de aanvullingen. In deze laatste is bijvoorbeeld een gloeiend betoog te vinden ter verdediging van de vrijheid tegen allerlei vormen van tirannie, waaronder ook kerkelijke dwang wordt gerekend (zie de pagina’s 211 en 212). De kern ervan is de volgende zin:

¹ Zie C.W. Bruinvis, *Over Alkmaarsche geschiedenisboeken en geschiedschrijvers* (Alkmaar, 1892) 29 en idem, *Het patriottisme in Alkmaar 1781-1791* (Alkmaar, 1886) 114 (noot).

“Daerom is den vromen onpertijdigen haer versoeck en begeeren alleen dat het burgerlijck regiment gelijk het politijck is, oock geheel en onverdeijlt bij de politische overheijt blijven mochte ende dat men der geestelickheijt ofte den kerckelijcken mannen tot een nieuwen jurisdictie ende meesterscap over overicheijt, onderdanen, wijff en kinderen geen duer ofte poort open en doen, want men al teveel bloet voor die vrijheijt des vaderlants, voor die bescerminge der oude privilegiën ende tot wederstant van den dwanch in de consciëntiën gestort hebben.”

Merkwaardig genoeg komt dit betoog niet voor in de originele kroniek (inventarisnr. 3 collectie aanwinsten).

Een andere belangrijke bron voor de Alkmaarse geschiedenis zijn de vroedschapsresoluties. In deel A heeft Cróll de door Eikelenberg vervaardigde uittreksels uit de eerste resolutieboeken van de vroedschap afgeschreven. De uittreksels lopen door tot 1632. Eikelenberg had veel aandacht voor het beleg van 1573 en de strijd tegen de Spanjaarden en verder noteerde hij ook alles wat hij kon vinden over de ontwikkeling van de stad.

Hiermee hebben we de belangrijkste inhoud van deel A geschetst. Maar er is nog veel meer in het deel te vinden; allerlei afschriften van historische bronnen en ook uittreksels uit historische werken. Helemaal op het eind vinden we een afschrift van een inmiddels verdwenen bijzondere archiefbron, het ‘wapenboek’ over de jaren 1673-1682 met een opgave van de bedragen die betaald moesten worden door de families die een rouwbord in de Grote Kerk hadden hangen.

Hieronder een uitvoeriger overzicht van de inhoud van deel A met verwijzing naar de paginanummers in het getranscribeerde deel:

Beschrijving en geschiedenis van Alkmaar door Sierick Siersma, 1652, met aantekeningen van Gijsbert Boomkamp en Jan Cróll, 1- 115

N.B. De aantekeningen staan op iedere bladzijde onder de tekst van Siersma of worden in een voetnoot weergegeven. In de transcriptie is er steeds een korte streep tussen beide geplaatst en ook is de tekst van Siersma in een ander lettertype, de Garamond, gezet.

Afschrift van de kroniek van Jacob Dircksz, wijnkoper en burgemeester en diens zoon Jan Jacobsz Stoop, door Willem Schuijlenburg, met aantekeningen van Eikelenberg en Cróll, 117-118, 127-186

Los blad met juridische aantekening, 119

Aantekening betreffende kasteel Torenburg, 121, 122

Bericht van Cornelis van Alkemade over de beneficiën van de abdij Egmond en Alkmaarse straatnamen, 123-126

Vervolg van de kopieën van de kroniek van Jacob Dircksz, wijnkoper en burgemeester en diens zoon Jan Jacobsz Stoop, met aantekeningen van Eikelenberg en Cróll, 187-227A

Aantekeningen van C. de Vos, 228A, 229A

Uit oude aantekeningen, 230A-233A

Aantekeningen van Adriaan Hendrixsz Rabbi in een almanak uit 1575, 224B, 225B

Aantekeningen uit gedrukte boeken, 226B

Aantekeningen over Alkmaarse klokken en hun opschriften, deels gebaseerd op oudere aantekeningen door Dirk Burger, 227B-231B

Aantekening over de ouderdom van de Kapelkerk, 232B

Aantekeningen uit de werken van Hadrianus Junius, 233B-235

Aantekeningen over Cornelis van der Lijn, Wollebrand Geleijnsz de Jong en Frederik Houtman, onder meer uit reisbeschrijvingen van Abraham Boogaert en Jan Tavernier, 236-239

Aantekeningen van een onbekende (vermoedelijk uit de familie Nobel of Van Nesse), 239-241

Aantekeningen uit diverse boeken over de familie Foreest en Metius, 242-244

Aantekeningen over middeleeuws wapentuig en over de kastelen Torenburg, Nieuwburg, Middelburg, Nieuwendoorn, onder meer gebaseerd op de Rijkmkroniek van Melis Stoke, 245, 246

Aantekeningen over het ontstaan van Alkmaar, de betekenis van de naam, het wel of niet behoren tot West-Friesland, ontstaan van het Fnidsen, wolnijverheid in Alkmaar, Ottervoort als route naar West-Friesland, 247-251

Aantekeningen uit het boek *Toneel ofte beschryvinge der steden van Holland (...)* van Marcus Zuerius van Boxhorn, 252-256

Aantekening uit de *Beschryving der Nederlanden* van Jacob van Meurs, 257

Aantekeningen over de gildebrief van de Alkmaarse scheepmakers, de klok van Valkkoog die zou stammen van het oude Vronen, oude handvesten, een historieprent over de val van Vrone en het beleg van Alkmaar, en andere zaken rakende meest de middeleeuwse geschiedenis van Alkmaar, 258-270

Aantekeningen over het Nijenland in Alkmaar, een uitspraak over gruitgelden, het verbond tussen Alkmaar en Oudewater, ijzerwerk uit de abdij Egmond, hergebruikt voor een put bij het stadhuis, de geschriften van Murmellius, Bartholomeus van Keulen en Kempo van Texel, 271-275

Aantekeningen uit de eerste resolutieboeken van de Alkmaarse vroedschap over de periode 1549-1632, met name over openbare werken, het beleg en de verdere strijd tegen de Spanjaarden, 275-332

Aantekening betreffende de gildebrief van het weversgilde, de Oosterendijk van het Geestmerambacht, een brief van Philips van der Aa, waarnemingen over de hoogteligging van plekken in Alkmaar, 333-335

Aantekening over Alkmaar als stemhebbende stad, een mogelijke verklaring van het kromme beloop van de Munnikenweg naar Oudorp en de volksregering bij de oude West-Friezen, 336-340

Uittreksels uit het 'wapenboek anno 1670' van de Grote Kerk, waarin de administratie van rouwborden werd verantwoord; de aantekeningen betreffen de jaren 1673-1682, 341-349

Transcriptie

[titelpagina afschrift Siersma]

*Beschijvingh en geschiedenis van Alkmaer
beschreven door Sierik Siersma
notaris aldaer in 't jaer 1652,
uit de orgineel copij gecopieert den 1° junij 1737
en met afbeeldinge en aentekeningen
vermeerdert door
G. Boomcamp.*

[keerzijde]

Eikelenberg in zijn verzameling Cd. pag. 2340 aldus:

Sierik Siersma is in de jaren 1643 tot 1665 8/1 dag inclus notaris tot Alkmaer geweest, zo mij in april 1711 uit het register der prothocollen van de Alkmaerse notarissen ter secretarije der stede is gebleken.

op pagina 2339 en 2345 dicto loco zegt Eikelenberg in substantie: Sierik Siersma den schrijver van een geschrift, gelijk met het gedrukte in het stedeboek van Blauw, schijnt ten deele gezien en gevolgt te hebben de kronijk van Van der Woude; dog gelooft niet desselfs vertellingen, zo 't schijnt (zegt Eikelenberg) wegens stadsnaem, kerk, enz.

dicto loco pagina 2345 zegt Eikelenberg aldus:
uit een geschrift van S. Siersma in 't stedeboek van Blauw gedrukt en laet daer op verscheide korte afgebrokene of zakelijke extracten uit het zelve geschrift volgen.
En in margine tekent Eikelenberg daer op aen:

Nota. Dit geschrift² was met veel doorhalingen en verbeteringen zo dat het de kladde van Siersma schijnt geweest te zijn.

1

Beschrijving van Alkmaer door Sierik Siersma

Copie van het origineel volgens het getuigenis van S. Eikelenberg het welke de drukkers van Blauw stedeboeken hebben gebruikt hoewel deze Siersma in alle afdrukken niet gevonden word. Ziet pars naemrol pagina 173, pagina ... blijkt dat

² Dit originele geschrift van Sierik Siersma heb ik, Jan Cróll, op de auctie der nagelaten boeken etc. van G. Boomcamp, onder andere stukken in een pacquet no. 225 gebonden, gekogt en is onder mij.

*de beschrijving in 1652 gemaakt is.*³

[in marge: situatie of gelegenheid
Alkmaer een stad des Graefschaps van Holland
ende West-Vriesland is gelegen in een gedeelte
van dezelve provincie van ouds Caniefatia
en nu Kennemerland genaemt, omtrent ander-
half uur gaans van de Noordzee in een zeer
aengenaem oort, of landsdouwe, tegenwoordig
omrigt met veel vrugbare velden, schone en vermake-
lijke plantagien, boomgaerden en tuinen, waer
alles dienende zo tot 's menschen voedzel als ver-
mack daer in overvloed is te bekomen, makende
zulks deze stad zo versiert en aengenaem, dat dezelve
geene steeden haere nagebeuren behoeft te wijken.

====

Alkmaer (tekent Boomcamp daer op aen) is bij de oude chronijk pagina 14 onder Westvriesland niet gestelt.

Westvriesland en Waterland
begind van Amsterdam de noordzijde agter
Vroone (of Vronergeest) onder zig nog
Monkedam
Edam
Purmerende
Hoorn
Medenblik
Enkhuizen
benevens veele groote en kleine dorpen

Kennemerland
begint bij 's Graven mai en loopt
voorbij Haerlem, de hoofdstad,
Beverwijk
Alkmaer
na Texel, Wieringen, 't Flie, Marsdiep
Heersdiep, Schelling en Ameland

Holland en Westvriesland een lichaem
niet scheidbaer. Handvest. chronijk, pagina 22.

2

Beschrijving van Alkmaer door Sierik Siersma

[in marge: oorsprong des naems]

Van de oude naem dezer stad wordt verscheidentlijk gevoeld of
dezelve eertijds Altena, ofte Almeer of Alkmaer geweest
is, zeggende eenige van Al, te na, funderende of veel eer
fabricerende 't zelve, dat zeker ongenoemt vorst van Vroon

³ Moderne voetnoot: het afschrift van de tekst van Siersma is in de transcriptie weergegeven in een ander lettertype, de Garamond. De aantekeningen van Boomkamp en Cróll op de tekst staan in Times Roman.

(‘t geen verhaeld word over oude tijden een magtige stad geweest te zijn), zeer na aen deze stad gelegen, geheel verwoest, ziende de eerste beginselen ende toeneemselen dezer stad, gezeid zoude hebben ‘al te na’, willende daer mede te kennen geven, dat het zijn stad Vroon al te na was, waerom de oorspronk dezer naem zoude voortgekomen zijn, ‘t welk niet veel gelooft, maer veel eer fabileus gehouden word: doch voor waarschijnlijker aengenomen, dat haer eerste naem Almeer zoude geweest hebben om het groot getal van meeren ofte wateren eertijds om deze stad gelegen, dewelke nu meest bedijkt en tot land gemaekt zijn, genaemt 1 de Schermeer, 2 de Langemeer, 3 de Starnmeer, 4 de Beemster, 5 de Huijgewaerd, 6 de Egmondermeer, 7 de Bergermeer, 8 de Vroonjermeer, 9 de Agtermeer, 10 de Voormeer, 11 de Boekelermeer, 12 de Zwijnmeer, 13 de Daelmeer, 17 de Klijmeer, 18 de Grebmeer ende nog eenige andere, hier om kortheids wil voorbij gegaen, welk gevoelen ook aangenomen word bij den zeer geleerden Adrianus Junius en andere die van deze zaak hebben geschreven

===

Het is (zegt Boomkamp hier op) onnodig zoveel omwegen te zoeken voor de naem van Alkmaer, wijl het een onveranderde naem kan zijn, want Alk is out Duits ‘al’ en ‘maer’ een meer betekent en daerom geen zwaarigheid deze stad van hun begin Alkmaer en niet Altema of Almeer te noemen.

3

Beschrijving van Alkmaer door Sierik Siersma

[in marge: haer oudheid en eerste stigter]

De oudheid en eerste beginselen worden mede onderscheidelijke van gevoeld. Sommige stellen die al van de jaren onzes zaligmakers 550 of daer omtrent van eenig volg, dewelke haer met den akkerbouw ende visschen zogten te geneeren, als een plaets van ouds zeer gelegen, vermits de voorverhaelde meeren en gelijk nog tegenwoordig gezien word dat de oude stad gestigt is op een streeke lands de Geest genaemt, een zandgrond leggende hoog buiten water, zulks tot den akkerbouw zeer bequaem en dat omtrent den jare 600, aldaer de eerste kerk zoude wezen

gebouwt, ter eere van heidensche afgoden.
Andere stellen de eerste stigter geweest te zijn Adgildus.
de zoon van Radbout, Koning der Vriezen omtrent
den jare 860, ten tijde als 't Christen geloof in deze
quartieren eerst begost te schijnen door de predicatien
van St. Wilbrord, ende is aldaer als gezeid word
hier ter plaetse gestigt de eerste Christen kerk.
St. Lauwrens toegeweid; doch wat van de zaek
zelve is en kunne door de oudheid geen perfecte
memorien bijgebracht worden, maer is altoos
zeker dat Alkmaer moet gehouden worden voor
eene van de oudste steeden van gansch Holland
en Westvriesland

===

(hierop tekent Boomcamp aan)

Melis Stoke pagina 12. Dirk de eerste Grave van Holland
schonk intrest gevende dingen in Alkmaer aen
't klooster tot Egmond. anno 868.

Melis Stoke pagina 15. Chronijk van Egmond pagina 14. Dirk de tweede
grave schenkt alle de tolln van Alkmaer aen 't
klooster tot Egmond, anno 902.

Melis Stoke pagina 40. Chronijk van Egmond pagina 24. Dirk de V ver-
nieuwde de geschenken aen Egmond en gaf het schout-
amt van Alkmaer aen Steven, V^{de} kloostervoogd
van Egmond. Anno 1083.

4

Beschrijving van Alkmaer door Sierik Siersma

[in marge: haer opkomst, voortgang en verscheide avonturen]

De opkomst, voortgang en verscheide avontuuren,
dewelke deze stad van de eerste beginselen tot de tegen-
woordigen tijd ~~ende~~ gehad heeft, worden uit de oude me-
morien bovonde dat dezelve gesterkt wezende door haer
lands heeren, de Graven van Holland, als een frontier
tegens het geweld der Vriezen, om de invallen van Kennemer-
land en verder in Zuidholland te beletten, als op de
doortogt gelegen (dewijle van ouds vermits de veelvul-
dige meerren, anders geen bequame passagie geweest
is uit Westvriesland in Kennemerland als door
ofte voorbij deze stad) heeft dezelve in verscheide
tijden door den oorlog veel gewelds moeten uitstaen.

Als eerstelijk in den jare 985⁴ ten tijde van graef Diderik de tweede, dat zij door de Vrieze overvallen, 't eenemaal verwoest, en verbrandt is.

En daarna in den jare 1072, doen hertog Godevaert met de Buld Holland beheerste, is zij wederom van de Vriezen (den Hertog daer binnen zijnde) wel twee maenden lang, vast belegert, doch den gemelden hertog met hulp van den biscop van Utrecht, ook steunende op de getrouheid der burgeren, is op de belegeraers moedig uitgevallen, haer slag leverende tot Ouddorp, bij deze stad gelegen, heeft eindelijk de victorie aen zijne zijde gehouden, ende Vriezen, te eenemaal ter nedergeleid, zulks dat wel 8000 van dezelve op de plaets dood bleven, door welke nederlaege, zijluiden tot onderdanigheid zijn gedwongen.

[in marge: haer wapen, oud en nieuwe]

Tot vergelding der vromigheid en bewezene dienst der burgeren, heeft de voorschreven hertog de stad vereert met het wapen hetwelk als nog gebruikt word, wezende een zilvere burg in een rood veld, in plaetse van het oude

5

Beschrijving van Alkmaer door Sierik Siersma

wapen, 't welk van eenige gezeid word, een meerman en meerminne, van andere een spade geweest te zijn, en nog van andere een zwaert en schepter kruisweegs over den andere leggende.

===

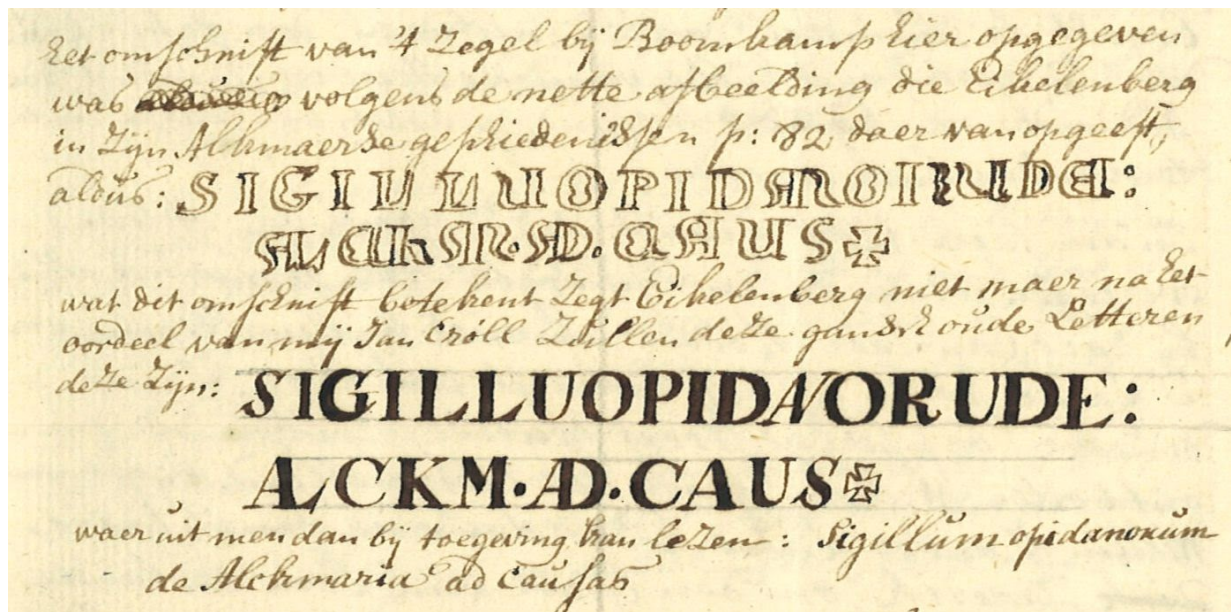
G: Boomkamp had hier op aengetekent:

Boven de deur van de stads timmerwerf geeft gestaen eene roo Bentemer steen, een overblijfsel van Toorenburg zijnde een burg met twee ouderwetse letters staende op doodshoofden, dog 1721 van daer genomen.

⁴ Hierop zegt Boomkamp: Van Loon, Aloude Historie 1. deel p. 518: Alkmaer door de Westvriezen verbrand anno 924.

[in marge: Haer wapen oud en nieuwe.]

S.v. Eikelenberg (zegt Boomkamp verder) beweert Alkmaer nooit een ander wapen heeft gehad, omdat hij een zegel met een burgh, ouder dan die vereering kan toonen. Ik hebbe ook (zegt Boomkamp) bij hem gezien, een stempel of signet met het omschrift 'SIGILUM De aLckmar' 't welk anno 1439 door de burgermeesteren en schepenen is gebruikt tot het bezegelen van een brief gezonden na Abbekerk. Het omschrift van 't zegel bij Boomkamp hier opgegeven was volgens de nette afbeelding die Eikelenberg in zijn Alkmaerse geschiedenissen p. 82 daer van opgeeft, aldus: [zie de tekening hieronder:]

Wat dit omschrift betekent zegt Eikelenberg niet maer na het oordeel van mij Jan Cróll zullen deze gansch oude letteren deze zijn: SIGILLU OPIDANORUDE:

ALCM·AD·CAUS.

Waer uit men dan bij toegeving kan lezen: Sigillum opidanorum de Alckmaria ad causas.

Dat is volgens de vertaling van Cornelis Cróll: het zegel der stedelingen van Alkmaer tot rechtsgedingen / zaeken⁵

⁵ Den 2^e augustus 1749 zag ik Jan Cróll op het secretarije te Alkmaer een zilveren zegelsignet ter grote van een daelder bij gis in 't ronde waer op een burg, met dit omschrift in Romijnsche letteren stond: Sigillum + Salarium + Civitatis + Alcmariensis. Dat is: zegel van het loon der Alkmaersche stad, en alzo dit signet volgens het zeggen van de vroedschap J. v. Bodeghem en secretaris Groen eerdaags zou verandert worden, heb ik dit aangetekent; zie van nog een verandering hierna op p.160.

Dat Eikelenberg een wapen ouder dan de vereering heeft kunnen toonen, komt mij Jan Cróll gansch ongelooflijk voor om redenen dat hij in zijne Alkmaerse geschiedenis p.82 een nette afbeelding van dit in anno 1439 gebruikte zegel, als het oudste dat hem ter hand gekomen is, opgeeft en zelfs gist dat de Alkmaerders eerst omtrent anno 1257 den Burg in hare banieren gevoert, en omtrent den tijd van koning Willem en den opbouw van Toornburg voor een wapen aengenomen hebben.

Beschrijving van Alkmaer door Sierik Siersma

Daer na inden jaere 1133 of 32 is de stad wederom van de Vriese geplondert, en 't eenemael met de kerk in de asche gelegd gelijk ook de geschiede in den jare 1166, doch bleef de kerk als doen staen.

====

Boomkamp tekende hier op aen:

M. Stoke pag. 43: anno 1132 Dirk de 6^e hield zig binnen Alkmaer alwaar de Hollanders hem de geroofde klederen coeijen en paerden bragten.

M. Stoke p. 49: anno 1168 wederom verbrand en ..80 burgers zig verweerende gedoodt.

====

Waerna de Vriezen wederom quamen, in den jare 1169 als wanneer men op de puijnhoopen, ende ruinen, weder wat begost te timmeren, doch zijn alsdoen, door de kloekheid der burgeren, met hulpe van Dodo, heere van Egmond, doe stadhouder van Holland, gekeert, verslagen, ende ten landen uitgedreven.

In den jaere 1203 Diderik de 7de grave van Holland overleden wezende, en zijn dogter Ada, trouwende alleen bij raed van haer moeder, en niet bij bewilliging van 's lands Staten, graef Lodewijk van Loon, zijnde dezelve dapper gestoort geweest, hebben daerom ontboden Willem, grave van Oostvriesland, bijgenaemt Willem Zonder Land, broeder van voorsz. grave Diderik, om den grave van Loon ten lande

Beschrijving van Alkmaer door Sierik Siersma

uit te drijven, 't welk gedaen wezende, is vrou Ada te Leijden in verzekeringe gehouden, en de voorsz. edelen met Willem daer binnen gekomen daer zij met grooter ere van de burgeren zeer triumphantelijk zijn ontfangen, en mede in plaets zijns broeders tot 's Lands heere gehuld, waer na in den jare 1234 graef Willem, Roomsche Koning, dewelke de stad zeer bemind/bemuurt, en met veel heer-

lijke privilegien begiftigt heeft, om die beter tegens de aenval der Vriezen te sterken, daer binnen wezende, heeft dicht onder de wallen doen timmeren, een sterk casteel, 't welk hij Torenburg deede noemen, waer van het Torenburg nu nog binnen deze stad gelegen zijn naem draegt, ook een huis nog binnen deze stad, staende op de hoek van de Paerdesteeg in de Houtilstraet tegen over de steene pijp van den Dijk, van ouds genaemt het Koningshuis, binnen korte jaren nog geweest hebbende een leen van de graeflijkheid van Holland, 't welk nu afgekogt is, en daer agter uit een moeras doen opmaken, de straet ofte weg, nu ter tijd de Koningsweg genaemt, in den jare 1272⁶ als Floris de 5^e graef van Holland, zoon van graef Willem, Roomsche Koning, de regering dezes lands hadde aengenomen, willende wreken de dood zijns vaders, bij de Vriezen omtrent Hoogwoud verslagen, heeft bij deze stad een groot leger verzameld, waer mede hij tusschen Oudorp en St. Pancras de Vriezen aentastende, heeft moeten wijken, na dat hij wel 500 van de zijne had verlooren, en hier door deinsende tot Heilo toe, is aldaer van de Vriezen vervolgt, dog versterkt wezende met de burgeren en huisluiden, heeft zijn volk

8

Beschrijving van Alkmaer door Sierik Siersma

weder in order gestelt, de Vriezen kloekmoedig aengevallen, op de vlugt gebragt en 800 verslagen, waer na dezelve graef ook tot meerder verzekeering van deze stad in den jare 1286 een dijk heeft doen maken tot de uiterste palen van Westvriesland, nog tegenwoordig leggende tot een Heereweg, beginnende binnen deze stad van 't vorige Koningshuis tot omtrent de Halvemaensbrugge of Jan Boeijens toe (alwaer de aenvank van Westvriesland van oude tijden word gerekent), leggende aen elke zijde tot versterking de kasteelen van Nieuwburg en Middelburg waer van de plaetsen en ruïnen nog worden verthoont.

====

⁶ Melis Stoke p. 99 zegt Boomcamp.

Hier op was door Boomkamp bijgevoegt en aengetekent:

M. Stoke pag. 105:

eeenen dijk met haasten groet
dat men mogte in alre noet
van der burg gaan harentare
van Vroone na Alkmare;
ock dede hij maken al 't handt
een huis aan des dijks kant
dat dien dijk beschermen zoude
waar dat nu in steken woude
Middelburg zoo hiet men dat
Toorenburg dat stont ter stat.

Het slot Middelburgh

Is gebout 1286 door graef Florens de V, 19^e graef van Holland,
tusschen 't kasteel Nieuwburg en Torenburg digt aen de

9

Beschrijving van Alkmaer door Sierik Siersma

zuidzijde van de Munkebrugh, welk slot was gebout
tot bescherming van de weg die door graef Florens was
gemaakt, gaende van Alkmaer na Oudorp tot op de
Vronergeest, stond omtrent twee boogschieten van
het slot Torenburgh, in dien tijd gebruikten men voet-
boogen, hantbogen en grote windaes bogen.
Welke Middelburg is verwoest tot in de grond toe
anno 1491⁷ door een partij van het kaes en broodsvolk.
Pieter Jansz Twisk folio 885.

Het slot Nieuwburgh

is gebouwt 1286 op den ingang van Vriesland door
graef Florens de V digt bij de Halvemaensbrugge,
daer de oude ruïn van de stuk muurs nog te

⁷ Dit word ook bevestigd door Velius, Chron. v. Hoorn, nieuwe druk p. 153; door Dirk Burger van Schorel in zijn Chron. van Medembl. 129, en volgens verzameling p. 136.. maer de inneming van dese slooten geschied 1492. In een handvest op den 9^e julij 1492 aen die van West-Vriesland gegeven en neffens de Enkhuizer hantvesten gedrukt pag. 43 word aen de Westvriezen vergeven eenige misdaden door haer eenige tijd geleden gedaen in een oloop aen 't huis van Klaes Korf etc. en ook dat zij belegen hadden die Nijenburgh, met alle andere misdaden bij haer te dien zake misdaen met de aenkleven van dien, niets daer van uitgezondert. Maer volgens 't verhael van Petrus Namius, die anno 1500 geboren en den 31^e majj 1557 overleden is, waren deze 2 burgten in zijn tijd nog geheel in wezen, door de Gelderschen verwoest onder 't beleid van Maerten van Rossen, zie verzameling van mij J. Cróll pag. 1434. En van het derde slot gen. Toornburg heeft hij de grondvesten gezien doe Almaer met wallen en gragt omringt wierd. De verwoesting door de Gelderschen was binnen Alkm. anno 1517, verzameling pag. 1405. Dat de slooten Middelburg en Nieuburg door de Gelderschen anno 1517 door den brand verdurven zijn verhaelt ook Velius Chron. van Hoorn, nieuwe druk anno 1740 p. 196. Zie hierop na Boomk. Alkm. p. 57. Maer voor al cente op Velius dicto loco p. 153 en 196.

zien is (gelijk dezelve aen de ander zijde is
vertoont) dog de vertoning of afbeelding heb ik Jan Cróll daer niet
gevonden), gebout tot een beschut voor Alkmaer en
gevolglijk voor geheel Holland tegen Westvriezen.
Anno 1401 onthield zig hertog Aelbregt van Beije-
ren op Nieuwburg bij Alkmaer en ontfing daer
ontsegbrieven van Jan van Arkel, dit slot
stond omtrent twee boogscheuten van het slot
Middelburg. Anno 1491 is dit slot Nieuwburg
verwoest door het Kaes en Broodsvolk: P.J.
Twisk pag. 885.

10

Beschrijving van Alkmaer door Sierik Siersma

Verklaring van het verkopen der fun-
damenten van Nieburg en Middelburg.

Wij burgemeesteren der stede van Alkmaer doen kent
een iegelijk en certificeren mitsdezen dat ons wel
gedenken mag dat onze voorsaten in officie in november
1528 van Adriaen Stalpaert Rentmeester van Kennemer-
land, ende Willem Cornelisz van Haerlem gekogt hebben
die fundamenten van Neijburg en Middelburg, die
staen ter plaetse omtrent dezer stede, naer die voorn.
Willem die zelve burgen gelijk de aarde afgebroken
hadde en dat om veertig ponde van veertig grooten
Vlaems 't pond eens, als elk van hen twintig der-
zelder ponden, met zulke conditien, dat indien
bevonden wezende in 't breeken, dat die zelve funda-
menten gegoten werk of niet of niet comodetieus
te breeken waren, dat zij als danne ontlast en
vrij zoude wezen van de coope van dien, certificeren
voorts dat zij dienvolgende gepoogt hebben die voorn.
fundamenten te doen demoleeren ende afbreken:
dan zo zij bevonden dat er niet veel heele steenen
uit te krijgen en waren hebben zij gedaen desisteren
die te volbreeken ende uijt magten van de voorschrevene
voorwaerde de voorn. rentmeester de copie weder afgezeidt
en hem geen geld daer af gegeven, al 't welk wij burgemeesteren
weten en eenige schepenen en raden der stede voorn.
ende hier mede over en present zijn geweest: end zo in 't
zeker weeten des te oirkonde hebben wij burgemeesteren 't zegel
van zaake der voorn. stad hier aangehangen op ten iiii dag in
septemb. XV^c een en veertigh.

11.

Beschrijving van Alkmaer door Sierik Siersma

't Slot Torenburgh

Uit aantekeningen⁸ S[imon] E[ikelenberg] zegt Boomkamp: Toorenburgh gelegen aen 't oosteinde van de lange Hoogedijk, naer de Vriese Poort, doen een weg zonder huizen hebbende diversche poorten en wijde gragten. Voor de eerste poort een graft van den dijk af oost op most men over die graften en poorten in 't kasteel koomen; de tweede poort was beoosten de weg die men na de Vriesse poort gaet, waer binne was een dikke muur, en was rondom vol vertrekken om soldaten in te leggen met 5 toors rondsom de wal, behalven de poort als 2 voor 2 ter zijde en een agter aen de wal, deze toorns stonden in een diepe graft, boven met schildwagts huisjes en een baken om bij onraed vuur in te stoken, binnen waren ruime zalen en een kapel. Beoosten dit kasteel quam een uitvaert aen de oostergragt, om na de Schermer, Swijnmeer en Okkefoort (of Oterleek) en zo na Middelburg en in de Vroonermeer te komen met schuiten. Dit kasteel was zeer groot, strekkende een deel van dien tot in de Roosjesweide en zo over de geest met een dijkje.

Dit slot is van ouds den Burg genaemt, door koning Willem 1255 vergroot met toornen en een kapel. Op dit slot is St Agniete avond den 21 jann. 1288 door graef Florens de V een eeuwige vrede⁹ gemaekt met vier ambagten van Westvriesland present Florens abt van Egmond, Brederode, Egmond en

12

Beschrijving van Alkmaer door Sierik Siersma

andere edelen.

Op Toornburg is saturday na Alderheiligen 1299 door graef Jan van Holland geregeld de zoen met de Dregter-Vriezen.

Anno 1234 heeft graef Willem graef Dirks broeder op dezen borg zijn hof gehouden, zijnde doen een ronde toorn. Daerna door koning Willem tot een vierkante burgt gemaekt, hebbende op alle hoeken een toorn als nu de Vriese Poort nog is. De meeste steen daer 't slot van gemaekt was is duivestein geweest.

1354 heeft op de gevel van de poort gestaen zekren groote uitgehouwe Bentemer steen van boven rondt waerin het oude wapen van Alkmaer, zijnde een burg met ouderwetse letters, staende op doodshoofde, daerna geplaatst boven de deur van de stadstimmer-

⁸ Zie 't principael, waerna't nevenstaende door Boomkamp met eenige fouten geschreven is, hierna pag. 121.

⁹ Zie dit verdrag van vreedden (zegt Boomkamp) Chronijk van Medenbl. 1 b pag. 54.

werf, dog nu niet meer.

Op dit slot zijn gevonden veel groote steenen en klooten om met de blijde te werpen. Tusschen de Kenmer- en Nieuwlanderpoort werd op de waterscheidingh nog gezien een ronde pijlaer zijnde een overblijfsel van het voornoemde kasteel.

P. Nannius in zijn Alkmaersche Miscell. fol.148 schrijft dat bij zijn tijd 1628 wanneer Alkmaer met wallen versien wierd en gragten gedolven, de oude fondamenten nog gezien zijn.

Anno 1660 doen de gragten verdiept wierden beoosten de Vriesepoort en Bolwerk zijn nog veel zware dikke fondamenten van duifsteen uitgegraven en verkogt.

Bezuiden dit slot lag een groote kool- en warmoestuin

13

Beschrijving van Alkmaer door Sierik Siersma

voor des kasteleins familie met een speeltuin.

Van dit slot is niet dan eenige halve beelden, een oude weerhaen en de naem overig, als het water de Kooltuin lopende van den Dijk tot het Lutтик Oudorp en Toornburg, een straet agter dezelve.

====

In den jaere 1296 de gemelde graef Floris omgebracht wezende door consperatie van eenige edelen, hebben die van Alkmaer, neffens andere Kennemers, gensints de minste geweest, om de dood van haer landsheer te wreken, dewelke ook zijn lichaem van Muiden alhier hebben gebracht in deze stadskerke in een tombe, die huden op den dag nog verthoont word, gezet, wezende in marmarsteen daerop leggende, gehouden en geschildert het wapen van Holland: een roode leeuw in een geel veld met dit omschrift: Hier onder is't innegewant van Grave Floris van Holland, werd verslagen van heer Gerret van Velzen anno 1296, 27 junij.

====

waerop door Boomkamp was aengetekent: M. Stoke pag.126. Graef Floris werd vermoort, zijnde gebalzemt en tot Alkmaer op't choor in de kerk gezet alwaer zijn honde volgden.

14

Beschrijving van Alkmaer door Sierik Siersma

Waerna in den jare 1297 als graef Johan zoon van graef Floris voornoemd, uit Engeland, daer hij des konings dogter getrouwt had, overgekomen, en bij de landen, uitgenomen de Vriezen, voor wettige successeur zijns vaders aengenomen was, is met een groote heirkraft omtrent Alkmaer gekomen om de Vriezen tot gehoorzaamheid te brengen. En aen malkanderen geraekt zijnde, heeft wel 4.000 van dezelve ter neder geleid. En na de victorie zijn intrede triumphantelijk binnen deze stad gedaen daer hij met groote eere van de burgers ingehaeld en ontfangen wierde. En heeft het dode lichaem van zijn vader, nog op het choor onbegraven staende, in het klooster te Rij[n]sburg doen brengen, maer het ingewandt in de vorige tombe alhier gelaten.

===

Hier voegde Boomkamp bij:
M. Stoke pag. 147 Jan de 1ste 20ste graef van Holland anno 1296 wierp veel volk in Alkmaer.

15

Beschrijving van Alkmaer door Sierik Siersma

In den jare 1300 Jan van Avenes grave van Hene-gouwen en de Holland, hier omtrent Alkmaer een groot leger bijeen verzamelt hebbende, heeft de stad Vroon met liste ingenomen ende ten gronde vernield, zulx dat geen kennelijke overblijfselen daarvan werden gevonden.

In den jare 1328 is deze stad door ongeluk door haer eige vuur geheel verbrand.

In den jare 1426 die van Alkmaer met de verdere Kennemers (houdende de zijde van vrouw Jacoba gravinne van Holland tegen hertog Philips van Borgonje haeren neve) hun onder jonker van Brederode gevoecht hebbende met die van Utrecht, der Goude, Schoonhoven, Oudewater, Gorkum, Workum en Vianen, dewelke mede de zijde van vrouwe Jacoba hielden ende Haerlem

belegert hadden. Zijn van daer opgebroken en hebben zeer haestelijk den voors. hertog met zijn volk overvallen omtrent Alphen en zeer hevig gevogten tot dat eindelijk de hertog moeste wijken en met groot verlies hem nauwelijks binnen Leiden konden verbergen, door welke overwinning gemoed zijnde, hebben die van deze stad en de Kenemers tot een hooftman verkoren

====

Stad Vroon (hierop teikent Boomkamp aen): is maer een dorp geweest volgens Stoke pag. 147: en verbarnde al t'hand dat dorp te Vroonen altemale.

16

Beschrijving van Alkmaer door Sierik Siersma

Willem Nagel, om de andere steden van Noord-Holland en West-Vriesland, met hertog Philips houdende, te overmeesteren, 't welk hun gelukt is, uitgezondert van Hoorn, alwaer van den hertogh met hulpe ingezonden was de heer van Lieleadam, dewelke met de zijne uitgevallen wezende na een hart gevegt, die van Alkmaer met de Kennemers heeft doen wijken, waerin haer hoofdman Willem Nagel doodt bleef en de standaerd van deze stad genomen, en tot Hoorn in de kerk opgehangen wierd, welke standaert nadat dezelve den tijd van 56 jaren aldaer hadde gehangen in den jare 1482 door die van Alkmaer weder genomen is onder 't beleid van den stadhouder van Holland heer Joost van Laleijn, opgetrokken wezende om die van Hoorn tot gehoorzaamheid te

====

(Boomkamp tekent hierop aen:) Heemskerk arcad. p. 220. Hertog Philips benam en vernietigde omtrent de jare 1428 of 30 alle stadshandvesten, vrijdommen en voorregten tot verbeteringe van de schade Haerlem aengedaen. Wijl die van Alkmaer de partij van vrouw Jacoba aenhangen, en als hoofden van die weerspannige, doen Hoeksen genaemt, gehouden wierden. Matth. Vosseus,

zegt (volgens Boomkamps aenteekeningen) zij ook hunne poorten en vestingen moesten slegten, dog hebben door den tijd, den oorlog geeindigt zijnde, hunne oude brieven en vrijdommen weder gekregen,

17

Beschrijving van Alkmaer door Sierik Siersma

brengen, naer welke nederlaag hertog Philips de stad in zijn geweld gekregen hebbende, heeft dezelve doen ontvesten ende ontnomen alle privilegien, regten en vrijheden die de poorteren derzelve tot dien dage toe van de grave hadden verkregen en bezeten, mitsgaders beneffens de verdere plaetsen in Kennemerland en West-Vriesland zware geldboeten afgenomen, onder schijn dat zij gehouden hebbende de zijde van vrouw Jacoba, haer regte landsvrouwe, daer zij met eeden aen waren verpligt, hem hadden weder-spannig geweest. De rechtvaerdigheid van welk oordeel wij aen den lezer bevolen laten, welk vertrouwt word niet ten nadeele van deze stad te kunnen strekken, maer gehouden moet worden voortgekomen te zijn uit de toorne van de overwinnende vorst, om zijn moet te koelen, als men gemeenlijk in zaken van staet ziet gebeuren, van den verwinnaer tegens tegens de verwonnene partije, waervan de historie van de oude- en tegenwoordige tijden, ons overvloedige getuigenissen mededelen.

Waerna Alkmaer in den jare 1492 mede neffens haer geboortesteden Haerlem, Hoorn, Edam, Monnikendam ende Medenblik, mitsgaders de plattelanden van Kennemerland en West-Vriesland, Texel en Wieringen haer gedeelte heeft moeten uitstaen van de onheilen verwekt door 't kaes- en broodsvolk, als plondering, verlies van prevelegien ende veste, mitsgaders bataling van zware boetgelden, waardoor de burgerije,

18

Beschrijving van Alkmaer door Sierik Siersma

dewelke naulijx op eenig verhael konde komen, vermits de veelvoudige oorlogen, veldtogten en andere verwoestingen (gelijk vooren gezeid is)

wederomme zeer wierd verarmt, alhoewel de de beste en rijkste van het volk, dewelke het meeste verlies om de zaakshalve moesten lijden) aen dezelve oproer niet (hierop was door Boomkamp aengetekent: in 't eerste schrift staet niet veel dog in 't netste staet niet) schuldig waren, maer wierd meest aengesteld door de arme beroiden, dewelke door de stadhouder van Holland, heer Jan van Egmond geparst wierden tot opbrengingen van ruitergeld, vermits de de dure tijd als doen ende haer onvermogenheid, tot zodanigen verbolgenheid zijn uitgeborsten.¹⁰

In 't jaer 1517 is de stad van de Geldersche (hierop was door Boomkamp aengetekent: en Vriezen staet in 't eerste geschrift.) overvallen en wel agt dagen lang geplundert en ten lesten aen brand gesteken, zulks dat wel hondert huizen en twee koornmolens verbrande, doch zijn daerna de Geldersche (en Vrieze) omtrent Heilo geslagen en verstroot door heer Grigorius van Egmond, grave van

19

Beschrijving van Alkmaer door Sierik Siersma

Buuren en namals biscop van Utrecht. Sedert welke tijd deze stad geene gedenkwaardige overvallen, nogte elenden gehad heeft door den oorlog tot in den jare 1572 als wanneer zij benefens de andere steden en plaetsen van Holland en West-Vriesland hare gebuuren, haer begeben hadden onder 't gebied van de Prince van Oranje Willem van Nassau hooglijker memorie, om zig te beschermen tegens de onuitsprekelijke wreedheid van den hertog van Alba met zijne aenhangeren ende Spanjaerts zulk eenige oorlogsdaden in 't zelve jaer hier omtrent te plattenlande zijn voorgevallen, wetende door dien Haerlem de geheele winter

¹⁰ Eikelenberg: verzameling Cd p. 2345 zegt, met rode inkt: uit een geschrift waarschijnlijk van Siersma zelfs geschreven en gelijk met het gedrukte in het stedenboek van Blauw te vinden. Bij Jan Boijens zoude van ouds de aanvang van West-Vriesland zijn gerekent. Den schrijver stelt dat de Geldersen in den jare 1517 (zie kron. van van der Woude, 68) door de heer van Egmond bij Heijloo wierden verstroot, 't welk ik agte niet waer te zijn. Hij noemt de burgemeester Claes Harxz, Klaes Harxz van Houten.

onder 't beleid van Don Fredrico de Toledo, zoon van den hertog van Alba, zeer strengelijk belegerd wierden gehouden ende eindelijk in den jare 1573 op den 12^e julij gedwongen zig over te geven. Waerop doen Don Fredrico vervolgte zijn overwinninge op den 15^e van dezelve maend na deze stad gezonden heeft tweeduizent voetknegten en driehondert paerden, dewelke voor de Kennemerpoort gekomen zijnde, is grote verbaestheid in de stad zo onder die van de regering als de gemeene burger geweest die in grote twijfel stonden of zij de compagnie van de Prince van Oranje tot hare hulp gezonden, wilden in hebben of niet, doch eindelijk door kloekmoedigheid van eenige en

20

Beschrijving van Alkmaer door Sierik Siersma

zonderling door Florens van Teilingen ter dier tijd burgermeester, de compagnien van dezelve prince onder het beleid van de hopluiden Jacob Kabbeljauw, Ruighaver, Jaques Hennebaert en Dirk Duivel tot de Friesschenpoort ingelaten zijnde, hebben zij ten zelden dagen een uitval gedaen buiten de Kennemerpoort op den Spanjaert, en dezelve al schermuttelende de voorstad uitgedreven, tot Heilo toe, stekende de voorstand in de brand, van waer de Spanjaerts weder afgetrokken zijn tot Haerlem; 't geen een groote waarschuwing voor de stad geweest is om in alle haast hare versterking te voltrekken, die de prins van Orangie zelf, alhier wezende 's jaers te vooren doe zijn partij eerst aenquam, belast had te maken, waer van het bewind gegeven was aen eenen Charles Boijzot, dog door gebrek aen geld of slappe toeverzigt, was doemaels nog zeer weinig gevordert, 't welk doen door vreeze van een belegering met alle haest wierd bij de hand genomen en voltrokken; zulks dat dezelve al voor den 21^e augustus daer aen volgende, dat de stad met ernst belegerd wierd, al in goede versterkinge waren, zonder dewelke de stad niet mooglijk geweest was te

Beschrijving van Alkmaer door Sierik Siersma

houden zulx indien de Spanjaerden in dezen haren eersten aenkomst eene ernstige belegering hadden gemaakt, gelijk daer na geschieden, zoude de stad alsnog te eenemale onvoorzien, onvast, na allen menschen oordeel hebben moeten verlooren gaen, en ligtelijk met een geheel Westvriesland, daer dezelve door deze togt gewaerschout waren, en met Gods zonderlinge bestieringe, vermits de vorige wederspannigheid der Spanjaerden tijd gehad heeft zig te kunnen voorzien, omme de toekomende belegering te kunnen weerstaen en haer vrijheid behouden, gelijk zij met kleine magt, door de vroomigheid harer burgeren naast dien goddelijken zegen, niet alleen haer, maer 't geheele land gedaen heeft, gelijk wij met het volgende verhael in 't kort zullen overloopen.

De Spanjaerden als gezegd is den 21 augustus weder voor de stad gekomen wezende, hebben onder het beleid van don Fredrico de Toledo haren generael dezelve belegert met sestienduzend mannen, slaende de generael met 42 vaendelen Spanjaerts en agt vaendelen Italianen, met 300 ruiters, zig neder tot Ouddorp, tot Huiswaert met 8 vaendelen don Ferdinando de Toledo, tot St. Pancras de overste Polleweijer Duitscher met

Beschrijving van Alkmaer door Sierik Siersma

elf vaendelen, tot Coedijk de baron van Liques, de gouverneur van Haerlem, en de baron van Cheoreaulx met twintig vaendelen, tot Bergen Capres met tien vaendelen Waelen, in de Nieupoort Otto grave van Everstein met Juriaen Fronsbergh met hare Duitschers en nog eenige Spaensche en Duitche ruiters t' samen sterk 120 vaendelen, hebbende bovendien nog mede gebragt driehondert burgers van Haerlem, die zij geprest hadde om te pioneren, zijnde binnen

de stad omtrent dertienhondert weerbare mannen uit eige burgerij, en nog agthon- dert soldaten, met weinig provisie en voor- raed, commanderende als gouverneur de hopman Jaques Cabeljauw, die tot zijn lui- tenant hadde Willem van Zonneberg; in 't eerst van de belegering viel vrij eenig mis- verstand in de stad door dien eenige hoplui- den, en principael bevelhebberen verston- den dat dezelve tegens 't geweld des vijands niet te houden was zulks raedzaamst dagten, dat men in de tijd behoorde met alle rijkdom, die men mede konde krijgen te vlugten, en de stad te verlaten, waer- tegen anderen, zonderling de gouverneur

23

Beschrijving van Alkmaer door Sierik Siersma

Cabeljauw, de hopman Koenraed, Steenwijk, Floris van Teilingen en Claes Harksz. van Houten, burge- meesteren, wiens name alhier ter eere worden ge- dagt, zig stelden, en resolveerde de stad met goed en bloed te beschermen, daerbij de goede burgerij dagelijks vermaende en ook ten dien einde schreven aen jonkheer Diederik Sonoij te dier tijde gou- verneur van Noordholland en Westvriesland, die doe tot Schagen was, waerom de eerste schrik ten eenemaal in kloekmoedigheid veranderde, en eenstemming besluit genomen werd, den vijand met alle geweld het hoofd te bieden; dewelke na dat hij twintig zware ijzeren stukken schie- tende kogels van 40 lb geplant hadden digt aen, voor de stadsmuuren heeft hij daer mede de Vriesche Poort en Rootoorn op den 18 september van 's morgens tot 's avonds zeer vreeselijk wel met 2036 schooten beschooten, waervan zo hier en daer zo in de muuren der huizen, als bij de burgers nog eenige kogels werden getoont, waer op zij ten zelven dage den storm op de Vriesche Poort en Rode Toorn gedaen heeft die zeer geweldig en ver- vaerlijk aenquam, en tot drie reizen telkens met nieuw volk hervat wierd, daer inne zij de

wind en rook tot hunne voordeel hadden, dog
wierden door die van binnen zo kloekmoediglijk
en courasieuselijk geresisteert, met steen en brandende

24

Beschrijving van Alkmaer door Sierik Siersma

pekreepen, over ziedent heet kalkwater, 't
welk middelertijd van de vrouwe en jongens
wierd gemaekt en aangebragt, zulx dat zij
met verlies van over de 500 mannen, daer-
onder ook eenige bevelhebbere van name
waren, hebben moeten afwijken, agterlatende
haer stormbrugge op wijnvaten gemaekt en
aengebragt; dewelke die van binnen kregen,
hebbende die van binnen in de zelve storm niet
meer verlooren als omtrent 40 mannen te weten
24 soldaten en 13 borgers, den 20 september
zij wederom de mine gemaekt als of zij stormen
wilden bij den Rootoorn, waerna die van bin-
nen hartelijk wenschten; hadden haer banket
en steenen brandende pekreepen, en sient
kalkwater door de vrouwen en jongens al-
weder doen gereed maken, doch also haer
stormbrug, aen de eene zijde begost te zin-
ken, hebben zij niet derven aenvallen, wat
naerstigheid don Frederico dede, 't sedert welke
dag don Frederico bemerkende de traegheid en
genoegsaem openbare onwilligheid van zijn volk,
die niet weer 's winters wilde buiten leggen,
gelijk zij des jaers te vooren met groote koude
en miserien voor Haerlem hadden moeten doen,
ook geintimedeedert zijnde door 't water 't welk,

25

Beschrijving van Alkmaer door Sierik Siersma

vermits door de inlating der sluizen tot Krabbe-
dam en Aerdwoude dagelijx hoger wierd, heeft
gedesperceert de stad te zullen winnen, en allengs-
kens zijn bagagie weder na Haerlem te doen af-
voeren, en heeft eindelijk op den 8 october met
al zijn volk de stad geheelijk verlaten, welke
dag sedert bij de burgerij ingedagtenisse van
derzelve verlossing is gehouden tot dankbaerheid

voor Godes genade en zegen, 't geen wel met regt behoort te geschieden, dewijl dezelve met haer niet alleen gesleept heeft het ontset der stad maer heeft ook zedert gescheenen de partij der Spanjaerden geheel onder te gaen, ende tot niet te lopen, en God Zijn blijde aenschijn te vertoonen, om ons te verheerlijken met die kostelijke panden van religie en vrijheid, die ons nu door de gemaekte vreedde van haer zelfs zijn geoffert, die hij op dien tijd tegen alle billikheid, regten en prevelegien van den landen, in regarde van onze voorvaderen, met alle specie van tirannij zogten te onderdrukken, gelijk de excempelen, die bij de nakomelingen tot liefde haers vaderlands in geen vergeeting behoorden te komen, niet als al te veel getuigen, door welk ontset de moet, dewelke door de Parijsche moord, daarna door 't verliezen van Bergen in Henegouwen in Henegouwen, Mechelen, Zutphen, Naerden, Haerlem en andere plaetsen meer t' eenemaal was vervallen, bij den Staten van den Landen, en de prince van Orangie is hervat en nieuwe middelen tegens de vijand bij der

26

Beschrijving van Alkmaer door Sierik Siersma

hand genomen, zulx dat volgens een oud spreekwoord met regt mag gezegd worden “van Alkmaer begint de victorie”, gelijk onlangs daerna gebleken is door de slag op Zuiderzee, daer de graef van Bossu gevangen werd, 't verlies van Middelburgh, 't beleggen van Leijden, en andere ongelukkige exploitien der vijanden meer; die allengskens zijn verdweenen en tot niet geraekt, en deze landen midden in zo langduurige oorlog in neering, rijkdom, aanzien en heerlijkheid als tot den grootsten top geheven; 't geen wij tot lot van deze stad, alhoewel buiten de materie doch aenhangelijk hebben willen tusschen voegen; 't geen de goedwillige leezer gelieve te verschoonen, en ons verhael vervolgende, na dien tijd tot nu toe heeft de stad geen oorlogsongemakken meer gevoeld, maar is sedert hare gebuuren in florissance en welvaart veel

verbetert gelijk zij met Godes zegen onder de wijze directie van haer magistraet en goede eendragt der burgerij nog dagelijx meer en meer toe neemt, 't welk de goede God tot haerder burgerij tijdelijk en eeuwig welzijn lange gelieft te continueren.

27

Beschrijving van Alkmaer door Sierik Siersma

[in marge: eerste gestaltenis]

De eerste groote forma en gestaltenisse dezer stad word gezeid na dat zij bewald of vastgemaakt geweest is te hebben, van den westhoek van de Samaritaenstraet of Brillesteeg langs de Oude Vest voorbij 't Ritsevoort tot de Malalenbrug, en voorts agter het oude Bagijnhof nu ter tijd het huis Armenhuis genaemt, agter het vrouwe en mannegasthuis tot de Beestemarkt, van daer langs de Korte en Groote Kooningsweg, tot de Lombertsteeg agter de Doelens door de Krebbesteeg tot weder ten einde de Samaritaenstraet, daer wij het begin hebben gestelt, 't welk (alhoewel door de oudheid genoeg verduistert) egter bewezen word door de hoofdkerk die genoegsaem in 't midden van de eerste structure gestaen heeft, ook mitsgaders dat de Krebbestege de naem draegt van de Krebbinge ofte hoofden, die tegen de slag van 't water worden geleid, alzo van ouds het water van de Voormeer tot daer gespoelt heeft, 't welk bewezen kan worden, door dien het nederge-deelte of zuidoostzijde van de stad al te samen gebout is, op eilanden buiten water opgemaakt gelijk hier na ter behoortlijker plaetse breeder zal blijken.

28

Beschrijving van Alkmaer door Sierk Siersma

[in marge: Eerste vergrotinge]

De eerste vergrotingh (geschied onder Graef Willem, Roomsche Koning ten tijde toen het Casteel Toornburg en het Koningshuis, waarvan boven breder vermaend is, wierden gestigt) begint van de vorige Samaritaenstraet zuidoost op langs de Oude Gragt tot omtrent de Hofstraet,¹¹ van daer tusschen de nieuwe en oude Steenebruggen responderende op het water van de Miendt langs de Voordam, tot de stadswal nog tegenwoordig leggende, toe, begripende ook in zig 't vorige Koningshuis met het gunt daer bij van dependende als de Koningsweg, tot het einde van de Beestemarkt, zulx dat als doen mede daer in betrokken was al het gunt aen de noordoostzijde van de Peterstraet langs de Koningsweg ten einde de Beestemarkt leit, zo het met de wallen daer ter plaetse beslooten is.

[in marge: Tweede vergroting]

Waerna de tweede vergroting is geschied, doch de tijd daarvan word gansch geen memorie van gevonden. Dewelke als de vorige weder zuidoostwaerds op gestrekt heeft, van de oude wallen ter plaetse als boven

29

Beschrijving van Alkmaer door Sierk Siersma

gelegen, regt langs het water van de Oudegragt tot het Stads Erf toe, van daer om de Limmerhoek ofte oude Bierkaj tot de Rode Toorn, nu ter tijd de Waterpoort genaemt, van daer wederom noordwest op tot aen de oude wallen bij 't Koningshuis responderende: met welke vergroting het kasteel van Toornburg binnen getrokken is: alzo daarvan geene overblijfsels en zijn anders als de straete het Toornburg genaemt binnen de stad, op die plaetse des kasteels geleege en daarvan de naem dragende.

¹¹ Hoofstraet staet er dog qualijk, zegt Boomkamp.

[in marge: Derde vergroting]

In welke forme de stad gelegen heeft tot het jaer 1572, wanneer zij met andere steden aengenomen hadde de partij van de prince van Oranje tegens de Spanjaerden, welke Prins daer binnen zynde, nieuwe fortificatien hadde geordonneert te maken, en de directie gelaten aen Charles Boizet, gelijk hier vooren verhaelt is, die tegen het beleg 1573 in goede defensie waren, waerdoor de stad vergroot is, en daer binnen getrokken al 't geen leit tusschen de tegenwoordige wallen van de Munnikkemoolen buiten de sloot agter de Geest tot de Malalenbrug toe, van daer langs de

30

Beschrijving van Alkmaer door Sierk Siersma

Oudegracht tot het einde van 's stads erf ofte Keetsloot.

[in marge: Vierde vergroting]

En in den jare 1575 is dezelve voor de laeste reize vergroot, met het intrekken van de heele Voormeer en zijn doe wederom de walle geleit, zuidoostwaerts uit - in zulken schijn als die tegenwoordig nog leggen.

[in marge: 't opmaken van het Veneetsche Eiland]

In welke Voormeer daerna in den jare 1612, uit het water opgemaakt is het Veneetsche Eiland of de nieuwe Bierkaj:

wezende de platte forme en de gedaente van de stad genoegsaem een langwerpig vierkant aen de hooge of noordoostzijde, ook aen het hoog-einde geleit met een punt het Klarisse Bolwerk genaemt¹² van daer ter wederzijde ontvallende tot aen het Munnike Bolwerk, aen de Kennerpoort het Groene Bolwerk, na welke forme

¹² Daer is (zegt Boomkamp) doorgehaelt: of het Juffertijes.

de straten en Burgwallen zo overleng als in 't breede alle te samen regulierlijk geleit zijn, 't welk de stad zeer versiert, zonderling door dien, die, daeren boven nog verrijkt is met zo veele schoone zuivere en aengename wateren, alzo dat de ommegang in 't minst wel 15 eilanden begrijpt.

===

(Op deze twee laeste bladen was door Boomkamp aengetekent:) Alkmaer legt volgens Cornelis van Herk 5 mijl van Haerlem, 7 mijl van Amsterdam en vier

31

Beschrijving van Alkmaer door Sierk Siersma

mijl van Hoorn.

De straten lopen alle van 't oosten na 't westen en van 't noorden na 't zuiden.

[in marge: Eerste form]

De eerste form was vierkant, beginnende bij de Wagenaersbrugge en west op, voor welke brug aen de Korte Koorenstraet stond de oude Kennemerpoot. De wal liep verder noordwaerts agter het klooster der oude Bagijnen langs de Lindegraft tot de oude Geesterpoort aen 't einde van de straet, die tusschen de kloosters van de oude en nieuwe Bagijnen doorliep, van daer noordoost tot aen de Ossemarkt en van daer zuidoostwaerts tot de Ossemarkt langs de Koningsweg tot de Lombaertssteeg, daar vandaen langs de Brillesteeg zuidwestwaerts tot de Oudegraft en van daer langs dezelve tot de Wagenaersbrug binnen welke enge palen Alkmaer omtrent 300 jaeren is beslooten geweest. Doch is hetzelve vijf malen uitgeleit.

[in marge: Eerste vergroting]

Eerst door het aenspoelen van 't zand dat uit de Schermermeer door het Zeglis gedreven wierd in de Voormeer en aldaer neder zonk, de voorgronden aen de oostkant der stad aengegroeit zijnde is dezelve aen die zijde uitgelegt, tot aen de Pastoorsteeg en dit was omtrent het jaer 980.

32

Beschrijving van Alkmaer door Sierk Siersma

omtrent 200 jaren, daerna, nadat de aanwas in de Voormeer tegen de stad een zeer toegenomen was, zijn desselfs vestens voor de tweede maal uitgezet, aen de noord- en oostzijde beginnende, aen de Paerdemarkt zuidoost aen tot de Bokkesluis zijn de muuren der stad geleid, daer men die nu ziet, terwijl ondertusschen de oude graft bleef van welken Willem Rooms Koning naderhand (1255) een straet gemaekt heeft¹³, nadat hij op de hoek van de Paerdesteeg, die zijn naem na des konings paerdestal heeft, tegenover de Vriese Poort een huis had laten bouwen. Van de Bokkesluis nu liep de wal zuidwest aen langs de Voordam en Miend en door de Huigbrouwersteeg en de Hofstraet tot aan de Oudegracht en tot die plaets daer de wallen te samen liepen en dus is Alkmaer meer dan een derde grooter geworden. Ondertusschen heeft onze vaderlijke stad onderdrukt zijnde, door het innemen, berooven en verbranden der Vriezen, hare wallen niet kunnen uitbreiden in meer als twee honderd jaren.

[in marge: Tweede vergroting]

De tweede vergroting geschiede omtrent den jare 1400 en eenige volgende jaren, wanneer de landlieden der omleggende dorpen hare waren hier vrijelijk ter markt bragten en de gronden in de Voormeer die ten dier tijde al veel kleinder

33

Beschrijving van Alkmaer door Sierk Siersma

was, allengskens van dag tot dag meer boven water raekte, waerom een graft aldaer het Dronkenoort genaemt word, het getal der inwoonderen toegenomen en de huizen in de voorstad na het zuidoosten vermeerderd zijn, ondertusschen hebben het Hoeks en Cabeljauwsspel als ook eerst de Kennemerloop wanneer stads vestens tot de grond toe moesten geslegt worden en in 25

¹³ Anno 1537 strekte zeg het convent van Sinte Marien te Nazareth of dat Jonge Hof binnen Alkmaer zig van het water van de Nieuwesloot noordwaerds tot aen de vesten, verzameling Eikelenberg p. 4500. Zulks dat toen de vest schijnt geweest te hebben daer nu anno 1755 de Korte Koningsweg legt: immers schijnt er toen de straet, thans de Korte Koningsweg genoemt, niet geweest te hebben.

jaer niet weder opgebouwt en daarna het Kaes en Broodsspel, niet alleen ons gansche vaderland, maer ook boven andere, deze stad een groote schade heeft aengebragt, wanneer de Alkmaerders groote somme gelds hebben moeten opbrengen. Maer nadat Karel de V, rooms keizer en koning van Spanjen tot het graefschap van Holland verheven was, hebben de Alkmaerders in 't 1528ste jaer verlof gekregen hare stads vestens uit te zetten.

[in marge: Derde vergroting]

Stads overheid oordeelende dat men zig van die nieuwe iever moest bedienen, heeft in 't zelve jaer en zelfs in de voortijd het werk laten beginnen, en na het uitgraven der grondlegginge des kasteels Toorenborg, is op den eerste van grasmaend deszelve jaers de eerste steen gelegd van de oude Vriesche poort en alzo zijn de wallen uuygezet van de Bokkesluis tot aen de oude Schermerpoort (nu Waterpoort)

34

Beschrijving van Alkmaer door Sierk Siersma

die, omdat de wortelen daer gemeenlijk aen quamen, doenmaels de Wortelpoort wierd genaemt; daer vandaen zuidwest op langs de Bierkaij, alzo genaemt omdat de Bierbeschoijers daer van ouds moesten wonen, tot die plaets daer men hedendaegs het akcijs huis ziet staen, zonder dat daer vandaen tot aen de Keetsloot eenige versterkingen gemaekt wierden. En dit werk is in geen een jaer voltooit geraekt, want in den jare 1536, den 16^e van hooimaand is de wal gelegd van de reets genoemde sloot tot de Nieuwlanderpoort en vervolgens van dezelve poort tot de nieuwe Geesterpoort en van daer tot de Paerdemarkt; en was Alkmaer aldus bewald, wanneer de Spanjaerden in het 73ste jaer van dezelve eeuw het zelve belegerden, wanneer ook de belegerde onder een schrikkelijk gedruis van 't kanon, de nog onvoorziene plaetsen tot afweer van den vijand moesten versterken.

[in marge: Vierde vergroting]

A:W:M: schrijft (zegd Boomkamp) 1575 is de vierde vergroting geschied en ingehaald de Bagijnweiden

over de oude vesten en soldaten hutten over de
geest, in 't geusen, staende buiten de stad.
Volgens aentekening van dien tijd (zegt Boomkamp)

35

Beschrijving van Alkmaer door Sierk Siersma

anno 1655 isser een groote sterfte in de stad Alkmaer
geweest, zo datter wekelijks wel over de hondert
mensen aen de pest stierven, 't welk al eenige
weken duurden.

===

[in marge: Publique gebouwen]

[in marge: De Grote Kerk]

Aengaende de publike edificien en gebouwen
dezer stad is alhier te zien eerstelijk een schoone
nette en zeer zinnelijke en konstig gemaekte
Kerk¹⁴ (volgens het oordeel van verscheide treffelijke
meesters in de bouwkunst) ten aanzien van de
zwaerte des werks en de ligtheid en dunheid der
pilaren waarmede het zelve word ondervangen,
diergelijke in Holland, ja in geheel Nederland
niet is te vinden, staende aen de noordwest-
zijde van deze stad ten einde de Langestraet,
ten plaetse waervan ouds, ja van de eerste
beginselen derzelve gestaen heeft, welkers
ouderdom en verandering uit de naervolgende
versen geschildert in een tafreel in dezelve
kerk ophangende kan worden afgenomen,
't welk wij tot gedagtenisse der memorie
goedgevonden hebben, hier bij te voegen.

600. Omtrent geleden duizend jaer
werd hier gestelt kerk en altaer.

Omtrent 860. Den heidensche afgoden
niet wel drie hondert jaer daer naer
(zoo de oude memorien zijn waer)
zijn die weer uitgerooden.

¹⁴ Op den 12^e april 1753 in de kerkmeesterskamer der gemelde kerk zijnde, is mij Jan Cróll, uit een kaerte der
platte gront van gezegde kerk in de voorn. kamer hangende, waer op de graven en grafkelders met hare nommers
zeer accurat wierden aangewezen, gebleken, dat dezelve kerk lang is 42³/₄ zarken a ... voet, ieder dus ... breed in 't
kruis van 't zuid tot het noord 76 zarken a ..., ieder dus ... breed beoosten 't kruis, 36 zarken a ... ieder breed, dus ...
en breed bewesten 't kruis 48 gelijke zarken, dus ...

Beschrijving van Alkmaer door Sierik Siersma

Doen 't ligt van Christi offerhand
 glinsterde door heel Kennemerland
 stichte men een kerk ter eere
 901 van St. Laurens, d' welk naderhand
 1132 dik van d' Westvriezen is verbrand.
 1328 d' Oorlog kan 't al omkeeren,
 maer doe de ijver kreeg weer kragt,
 werd daer neffens met groot aendagt
 een kerk in reverencij
 van St. Mattijs gestelt, zulks plagt
 te zijn onzer voorouderen pragt,
 het werk waerdeert d' intencij.
 1468 Daerna de toorn zeer vermaerdt
 den 29 octobris van St. Laurens stort neer ter aerdt
 't welk oorzaak gaf te vellen
 1472 beide oude kerken tot op der aerdt
 of en in haer plaets (als werd verklaert)
 1475 dit heerlijk werk te stellen.

Zijnde bovendien in den jare 1645 deze kerk nog
 meerder versiert door 't voltoijen van den grooten
 orgel, 't welk mede een stuk werks is zo ver-
 treffelijk en vermaert zulx zijns gelijk schier
 nergens werd gevonden, zo van groote koste-
 lijkheden goeden galm, tot welke lof wijlen
 de heer Johan van Foreest, in zijn leven Raed
 in den Hoogen Raed van Holland, gemaekt heeft
 de volgende versen.

Beschrijving van Alkmaer door Sierik Siersma

¹⁵ In magnificentiam organi.
 En! Haec non tacita est, coeli modulantis imago:
 non sinit immunes nos canor iste sui.

¹⁵ Staet hier niet (stond op de kant) maer bij Havinga, pagina 102.

Nec modo quod volucres axis septemplex orbis,
 sed variat spirans machina mille modos.
 Quam sibi consentit! vocem conspirat in unam,
 fistula tam dispar dissimilisque sibi.
 Non secus aetherii respondent orbibus orbes,
 atque obeunt cursus sidera quaeque suos,
 Tot sciat hanc spectans praecordia flare tonantis
 et gracili iunctas quod videt aere tubas:
 Non satis Alkmariae est populi celebrare tot oram,
 ni canat, huic concors et locus ipse Deum

J. Forestus
 Alkmarianus

Mitsgaders de stadsbiblioteek verciert met veel-
 voudige schoone boeken, in verspreide faculteiten
 beschreven, die mede in deze kerk gezien
 word boven het zuiderportael op eene schoone
 wel geapproprieerde kamer.

===

Op deze beschrijving van de Grootte Kerk was door Boomkamp
 het volgende aengetekent:

Mij is (zegd Boomkamp) ter hand gestelt een copie
 van het originele onder de familie van de Egmonden
 berustende door den jonckheer Hijmenbergh.
 Jonckheer Gerard van Egmond totten Neijenburgh

38

Beschrijving van Alkmaer door Sierik Siersma

heeft in de Grootte Kerk tot Alkmaer in den
 jaere 1468 doen stigten een altaer ter eeren
 van de Heilige Moeder Maegt en St. Barbera
 ende met veel inkomsten gedoteert. Item een
 eclesiastike bedieninge waervan de colla-
 tie altijd bij den oudsten van zijn geslagt tot
 den huijdigen dage zoude zijn. Ook heeft de
 voorschreve jonckheer Gerard in de parochiale
 kerk voornoemt een aanzienlijke capelle
 gestigt met een groot sepulture daeronder,
 voor haere prosperiteijt in dezelve capelle ter
 gedagtenis doen maken een zeer groot tafereel
 met alle de conterfeitsels van haer ende
 hare kinderen, benefens de historie van de
 afdoeninge Christi aen het kruijs, zeer konstig
 geschildert, dat tot de verandering van gods-
 dienst daerin gehangen heeft en uit considera-

tie van het geslagt is gesalveert geworden, bij
hetwelke het voorschreeve tafereel heden
nog volkomen in wezen is & &.....

1468 den 29 october is de heerlijke thoorn van St.
Laurenskerk tot Alkmaer ingestort, die gestaen
heeft in 't Oude Bagijnhof daer nu het

39

Beschrijving van Alkmaer door Sierik Siersma

tugthuis is. Deze thoorn was een baeke voor de
schippers in zee. 1470 is de oude kerk afgebroken
en de nieuwe begonnen welke 1475 is voltrokken¹⁶.

In den jare 1633 tot 1640 zijn de zarken vernieuwt,
de penningen daertoe nodig op losrenten opgenomen.
Volgens een oude aentekening (zegt Boomkamp)
zoude de St. Lourenskerk 855 begonnen en
890 volbout zijn.

Ter zijde van het groote orgel hangt een schilderij,
verbeeldende de zeven werken van barmher-
tigheid geschildert anno ...

Anno 1582 den 24 junij heeft Cornelis Goudsmit alias Brouw
van Haerlem, wezende kerkmeester der stede Alkmaer,
heeft de coster belast als hij de kerk zoude sluiten,
na ouder gewoonte zooals hij gewoon was te doen, dat
hij dan de noorder deur agterin dezelve kerk zoude
laten openstaen, 't welk hij gedaen heeft, want zijde
hij, men zou wat in de kerk doen, 't welk hij gedaen
heeft. Zo zijn des avonds in de kerk gekomen Jaques
Mostert, in Braband gebooren, met een Mareus
Blauwverwer, een uitlander gebooren, en hebben de
schilderij van de Zeven werken van Barmhertigheid
staende agter in de Groote Kerk deerlijk bedorven,
met een swart quast met swarte verwe over-
streeken, mitsgaders de schilderij aen de predik-
stoel, wezende de profeten, mede bedorven en het
schrift dat daer benefens stond. 's Morgens de burge-

40

Beschrijving van Alkmaer door Sierik Siersma

¹⁶ Aentekening P.B.N. (zegt Boomkamp).

rij dit ziende, heeft aldaer een groote commotie onder de burgers geweest, doch is het zwart bij de andere kerkmeesteren, door iemand afgewist, dan de predikstoel is zwart gebleven, en is dezelve Cornelis Goudsmit voornoemt voor de wet geroepen, doch de zaak is aen een spijker blijven hangen.

Het schilderij der Zeven werken van Barmhartigheid is tegenwoordig (zegt Boomkamp) nog zeer fris en wel in zijn verf, doch de predikstoel is nu wit eekenhoudt.

¹⁷1643 wierden de zes kopere kroonen gegoten.

Het orgel is geordoneert door mr. Kampen en mr. Levijn. De pilaren zijn uitgehouwen door Anthoni de Denijs; kelk, het houtwerk en kas door Jacob Turk; anno 1643 verguld door N. van der Hek en M. Heemskerk, en geschildert door mr. Caesar van Everdingen. Het model¹⁸ heb ik (zegt Boomkamp) 1733 gezien op een zael van 't stadshuis.

41

Beschrijving van Alkmaer door Sierik Siersma

Tafereel op het orgel
hangt terzijde van het orgel in Latijn en Duits.

Als heil of wonderdâen uit d'orgeltoon brommen
Looft vreemde en burger 't werk zo groots in top geklommen.
Cieraden voeden 't oog, maer 't hart moet hogerop.
Klim op dan, volg de deugdt, hij plet den slang de kop
Met liefde en hoop op God met Zijn genade omscheenen.
Afschuwlijk monsters rot, waer vlugt, waer stuijt gij heenen.
Eer-geld en moordzugt blijft gedoemt in 's afgrondskolk.
Recht vrede en godsdienst is de burgt van 't vrije volk.
R. d'Hooge. Anno 1693

42

[lege bladzijde]

43

Beschrijving van Alkmaer door Sierik Siersma

¹⁷ (Op de kant stond door Boomkamp) Kron.van Alkmaer, pagina 167.

¹⁸ a) Den 13^e maj 1760 bevond ik, J.Cróll, dat dit model op de charterkamer, zijnde een kamer recht boven de Princezael binnen het raedhuis der stad Alkmaer, bewaerd wierd.

Kapelle

Bovendien is hier nog een capelle onder het pausdom geweid ter eere van de Heilige Maegt Maria, staende aen de noordzijde van de Leet ende in de steeg die daerna genoemd is de Capelsteeg, responderende op de nieuwe Steene- of Visbrugge, mede wezende een goet en net gebouw van tamelijke groote, verciert met een orgel, welke plaetsen nu beide dagelijks gebruikt worden tot de openbare praedicatien van de christelijke gereformeerde religie.¹⁹

44

Beschrijving van Alkmaer door Sierik Siersma

Stadhuis

Verder het stadhuis staende aen de zuidzijde van de Langestraet, 't welk verciert en geappropri-eert is met extraordinaire fraije kamers, zalen en vertrekken waerin de heere magistraten, mitsgaders andere buiten collegien alhier residerende haer daegelijkse vergadering houden en ook meermalen gebruikt is om den stadhouder van den landen of andere groote personagien alhier komende in te logeeren en defroijeren, 't welk vermits de fraeije en aenzienlijke vertrekken, daerin zo heerlijk kan geschieden als ergens in eenige plaetsen.²⁰

45

Beschrijving van Alkmaer door door Sierik Siersma

Wage

Nog de capelle, vanouds toegeweidt den Heiligen Geest, in den jare 1582 geappropriert tot een nieuwe

¹⁹ Boomkamp tekent hierop aen: In den jare 1707, 1708 is deze capelle vrij veel verandert, kostende hetzelve aen de stadt volgens bij mij geziene rekening zo aen timmerbaes, metselaer, lootgieter, steenhouder, steenkooper, smit &cetera f. 28347 : 2 : 8.

²⁰ Boomkamp tekent hierop aen: Op schepenenkamer in schilderij de stad Alkmaer van de Schermeer te zien, geschildert door Hendrik Vroom van Haerlem anno 1638, en heeft gekost 300 guldens volgens quitantie.

waeg, zijnde in den jare 1599 volbouwt de toorn
daerop staende, mede wezende een heerlijk en
aenzienlijk gebouw verciert met een goed en
konstig gemaekt uur- en speelwerk,

===

Volgens opgaef door mij, Jan Cróll, mede waegmeester
na waerheid gedaen, heeft Boomkamp hierop
aengetekent:

Kaes op de waeg gewoogen.

Na de ontfangen impost gerekent is er tot Alk-
maer op de waeg gewoogen de volgende ponden
kaes, als in anno 1729 5206388 56/63 lb.
 1730 6400063 lb.
 1738 4956849 lb.
en in 1742 zijnde door de weinige bees-
ten en schraele tijd een slegt jaer 3417285 5/7 lb.
en op tamelijke goede marktdagen is volgens
als vooren aldaer gewoogen in
 1730 den 16 junij 281031 7/9 lb.
 23 284126 62/63 lb.
 1738 den 20 junij 278063 31/63 lb.

46

[lege bladzijde]

47

Beschrijving van Alkmaer door Sierik Siersma

Friesche Poort

mitsgaders de nieuwe Vriesche Poort gebouwt
ter plaetse daer de stad ten tijde van 't beleg der
Spanjaerden de vervaerlijke storm heeft moeten
uitstaen en afslaan daarvan wij hiervooren
vermaent hebben, zijnde tot gedagtenis van-
dien aen de buitenzijde van de binnenpoort
in steen gehouden in 't Latijn en Duits de vol-
gende versen:

Hispanis hoc pulsus loco
cives docet niti Deo
parvaque sanctorum manu
fundi impiorum copias.

===

Dat is volgens de vertaling van Boomkamp in zijn Alkmaerse Geschiedenissen pagina 308 en 309:

De Spanjaerd op dees plaets geslagen
leert burgers God uw nood opdragen.
En dat der vroomen klein getal
brengt veele boozen tot den val.

of (zegd hij) anders:

De Spanjaert die 't hier niet kon houwen
u burgers leert op God betrouwen.
En dat door vromer kleine magt
veel boozen zijn ten val gebragt.

Neffens dit Latijnsche ziet men ook het ommestaende Nederduitsche vers:

48

Beschrijving van Alkmaer door Sierik Siersma

Oude of Binne

===

De Spaensche guitten hadden hier buiten op mij gestelt
negen stukken rat, die schooten mij plat, ter aerden,
maer God heeft mij behouwen, door mannen en vrouwen
met geweld:

Die hebben mijn ter eeren, weder doen reparereen met
grooter waerden.

Anno 1573 den 18 septembris.

===

Door Jan Buijs in zijn Alkmaers belegering en ontzet, geeft pagina 37 dit vers eenigsints anders en wel aldus op:

de Spaansche gujten	hadden hier bujten	op mijn gesteld
negen stukken radt	schooten plat	mijn ter aarde.
God heeft mij behouwen	door mannen en vrouwen	met geweld
die mij ter eeren	hebben doen reparereen	met groot waarde.

49

Beschrijving van Alkmaer door Sierik Siersma

Nieuwe of Buiten.

50

Beschrijving van Alkmaer door Sierik Siersma

Geesterpoort

Bovendien de Geesterpoort,

51

Beschrijving van Alkmaer door Sierik Siersma

Kennemerpoort

en Kennemerpoort, mede cierlijke en konstige gebouwen.

===

Hierop tekent Boomkamp aen:
is anno 1632 gebout.

52

Beschrijving van Alkmaer door Sierik Siersma

Boompoot

53

Beschrijving van Alkmaer door Sierik Siersma

Schermerpoort

===

Schermer Poort is gebout anno 1661.

54

Beschrijving van Alkmaer door Sierik Siersma

Nieuwlander Poort

===

Hierop tekent Boomkamp aen:
anno 1738 is deze Poort vernieuwt en het
huis daer buiten tegensaenstaende afge-
brooken, en desselfs plaets tot een vuil-

nis- en aschkuil gemaekt zijnde 't
zelve nogtans met een muur van de weg
afgescheiden. Het houten huisje dat op de Poort
pleeg te staen is aen de andere of oostzijde
van de meelmolen geplaetst.

55

Beschrijving van Alkmaer door Sierik Siersma

Waterpoort

====

Hierop was door Boomkamp aengetekent:
Anno 1644 is de muur binnen en buiten bewesten
de Waterpoort gemaekt, terwijl de vesten voor die
tijd tot aen de huizen lag, gelijk dezelve nog
is leggende agter de huizen van het – Heilig-
land, zulks de wagens uit de Schermeer komende
het Luttik Oudorp langs reeden tot aen de²¹ Karn-
melkssteeg op de hoek van de brouwerij de Leeuw,
welke zij dan doorreden om op den dijk te komen.
Deze brouwerij is thans de gortery van 't Gemerkte
Paert, staende de Leeuw nog in de gevel. En waren
toen dertien gorteryen tusschen de Rootoorns en
St. Annastrater brug volgens getuigenis der
oude, en grondbrieven.

56

Beschrijving van Alkmaer door Sierik Siersma

Lutersche kerk

57

Beschrijving van Alkmaer door Sierik Siersma

Remonstrante kerk

====

Hierop tekent Boomkamp aen:
volgens egte getuigenis is voor deze kerk op dezelve
plaets eene andere geweest, welke door aanwas der
gemeente te klein geworden zijnde, de tegenwoordige
anno 1655 bij intekening is ge- of herbout en in
die ordre gebragt als dezelve nu is, behalven het
orgel dat 1721 in dezelve is gebragt en andere

²¹ Volgens zeker grondbrief van den jare 1607.

kleenigheden naderhand daer bij gedaen zijn. De eerste praedicant is geweest een zeker persoon welke zig bemoeide op 't platteland bij de boeren te praediken en van de remonstrante religie, dog zijn naem heb ik tot nog toe niet kunnen naspeuren, dog kort na dien tijd is eenen Hoefnagel, Geestranus van Arkel, Hillenius C. Brandt, Molineus de Reuver, Van der Laen, van Eden, Bergman, van Alle, De Wijs en Van der Burg, welke twee laeste nog in dienst zijn. Door ordentelijke aentekening kan niets geschikt daer van verder worden opgegeven²².

58

Beschrijving van Alkmaer door Sierik Siersma

De Vriesche Mennonite kerk

59

Beschrijving van Alkmaer door Sierik Siersma

De Waterlandsche Mennonite kerk

60

Beschrijving van Alkmaer door Sierik Siersma

Roomsche kerk

61

Beschrijving van Alkmaer door Sierik Siersma

Vismarkt en

62

Beschrijving van Alkmaer door Sierik Siersma

Steene Brugge

op een zeer bequame plaets midden in de stad gelegen

63

²² Ampliatie door mij Jan Cróll gedaen 29^e : julij 1747:

174.. is dominus De Wijs overleden, en den174 dominus Cornelis Noseman in desselfts plaets beroepen.

Beschrijving van Alkmaer door Sierik Siersma

Het oude en nieuwe Bagijnhof

Verder het oude Bagijnhof agter de Groote Kerk nu ter tijd geappoprieert tot het Huisarmen-en- Tugthuis. Het nieuwe Bagijnhof tegenwoordig het Weeshuis welke capelle is de Latijnsche Schoole staende in de Papestraet.

===

hierop tekent Boomkamp aen:
tot onderhoud van het Latijnsche Schoole wierd 1573 door de Staten van Holland en zijn Exelentie de Prins van Orangie aen Burgemeesteren van Alkmaer overgegeven de goederen van het Lieve Vrouwen- oft Papengilde, gevende Burgemeesteren van Alkmaer bij 't zelve octroij te kennen dat Michiel van de Velde possesseur van dezelve vicarije gefundeert bij Mr. Huijg Willemsz. in de Parochij Kerk alhier, opdat die goederen mede ten voordeele van gemelde schole mogten zijn.

64

Beschrijving van Alkmaer door Sierik Siersma

[in marge: Doelens]

Beide de schutters Doelens, genaemt de oude en Jonge, mede in dezelve Pape (of nu Doelen) – straet, met ruijme plaizante erven, agter uitkomende in de Lombartsteeg.

65

[in marge: Het manne en]

===

Boomkamp tekent hierop aen:
1576, den 17^e september zijn de regenten van het mannegasthuis als Elisabethsgasthuis overeengekomen en hebben de landen rentebrieven, wage en schoutambagten eertijds toebehorende het Heilig Geesthuis, staende in de Houtil, binnen Alkmaer doorgedeelt, en tot haer genomen, 't waeghuis daer de Waeg in

hangt alle jaren het Heilige Geesthuis hebben drie rijns guldens.

66

Beschrijving van Alkmaer door Sierik Siersma

[in marge: vrouwegasthuis]

Het manne en vrouwegasthuis

mitsgaders

===

Boomkamp tekent hierop aen:
het Elisabeths of vrouwegasthuis heeft een brouwerij gehad staende aen de straet als men gaet na de Geesterpoort, is daertoe verstuurt om te brouwen aen eenen Jacob Cornelisz., het huis met de zolders voor een jaer voor xlviij gulden, ingaende mai XV^cLXXVI tot mai XV^cLXXVII.

67

[in marge: Pesthuis]

het pesthuis al te samen mede na haer gelegenheidt ruim en wel geappropriert staen in de Kerkstraet.

68

Beschrijving van Alkmaer door Sierik Siersma

[in marge: Sonoijs Hof]

Nog is alhier geweest een vrouweklooster van de Witte Ordre, 't welk door armoede vervallen zijnde met consent van den biscop van Haerlem aen deze stad verkogt is die het weder verkogt hebben aen jonkheer Diderik Sonoij, gouverneur van Noord-Holland waerdoor het de naem verkregen heeft van Sonnois Hof staende op de Lange Nieuwesloot, 't sedert welke tijd hetzelfde altoos private eigendom is geweest gelijk het nog tegenwoordig is en bewoond word bij den heer Cornelis van der Lijn, geweze gouverneur-

generael in Oostindien, behalven dat de stad er
in den jaren 1644 een stuk daervan genomen en
tot een nieuwe markt en straet, de Heere-
straet genaemt geappropriëert heeft, mitsga-
ders nog eenige andere meer die wij om de
kortheds wille zullen voorbij gaen

===

Boomkamp tekent hierop aen:
Dit hof is anno ... gekomen aen de familie
van Egmond en anno ... publiq verkogt voor
... aen Ian Stuit cum socies; en op
order van burgermeesteren weder afgestaen aen
de diaconie der stad tot inwooning van geld-
trekkende of te vooren van de kerk besteedene
armen. Boven in 't toorentje in het

69

hout rondsom leest men met oude letteren

aspice quam tenni pendent mortalia filo
que si summa putes protinus ima vides.

Dat is (zegt Boomkamp:) woordelijk:

aenschout aen hoe dunne draed de sterfelijke zaken
hangen.
Dewelke als gij meend de hoogte te zijn ziet gij dezelve
zoo voorts de laegste.

Eigentlich heb ik Jan Cróll op den 30 april 1749 de volgende la-
tijnsche met vergulde en geensints oude maer nieuwe romijnsche letteren aldaer
gevonden in een circl in 't midden
aen de benedenzijde der hoogste zolder en dus van de verblijfplaets af te lezen:

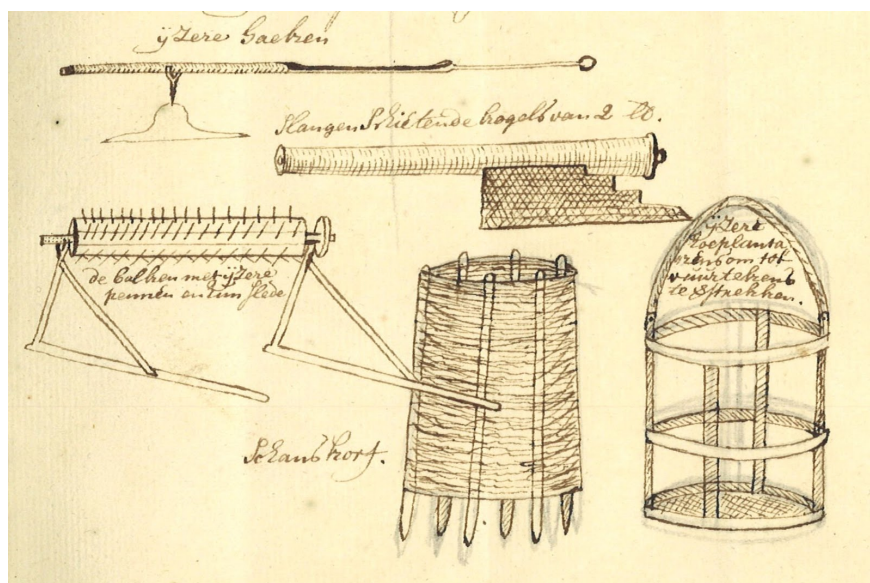
Aspice quam tenni pendent montalia filo, quae
cum summa putes, protinus ima vides*
Schoon de woorden van dit Latijnsche vers niet alle overeenkomen met
die hierboven uit de aentekening van Boomkamp gemelt staen,
maken dezelve nochtans, volgens het zeggen van Cornelis Cróll
een zin uit gelijk aen die welke het vers, op het torentje
zelfs te vinden, uitlevert.

70

Beschrijving van Alkmaer door Sierik Siersma

Hierop tekent Boomkamp aen:
 is eertijds geweest een kerk der Minnebroeders.
 Het is een hegt gebouw en aen de toegemetselde ligt-
 gaten zichtbaer dat het een kerk geweest is,
 doch is in anno ... een nieuwe gevel voorgesteld.
 Aen 't einde heeft men twee overwelfde kruitkel-
 ders. Het gebouw is lang circa 80 voeten en
 24 voeten breed, men heeft daerin behalven ver-
 scheidne zware metale en ijzere stukken grof kanon,
 verscheidne zware slangen, haeken, kogels in soerten,
 lonten enz., alsmede circa 300 pekhoe-
 pen ten tijde van 't beleg gereed gemaekt,
 balken met ijzere pennen, schanskorven etcetera.

[geen verdere tekst]

Wildemanshof

74

Beschrijving van Alkmaer door Sierik Siersma

Accijnshuis

75

Beschrijving van Alkmaer door Sierik Siersma

[In marge: Hoofdneering.]

De hoofdneeringe welke deze stad eertijds gehad heeft zijn neffens hare wekelijkse groote en overtreffelijke zuivelmarkt voornamelijk geweest het zoutzieden en 't grutten, doch in den jare 1605 en 1606 bij ongeluk geweest hebbende groote brand in de zoutkeeten, 't welk de burgerij merkelijke schade aenbragt, is sedert die tijd dezelve neeringe allengskens zeer vermindert, gelijk ook het grutten, doch zijn in plaatse van dien wederom sedert eenige jaren henwaerts zeer aengewassen de brouwerij en drapperijnering, die nu alhier het beste welvaren heeft boven de wekelijksen marktdag des vrijdags namiddag en zaturdags morgens, gelijk ook door het bedijken der meeren, hier omgelegen, de wekelijkse zuivelmarkt zeer is vermeert, zulks dat 'et dikwils in 't principale zomer seizoen gebeurt, dat alhier verkogt en op de waeg gewoogen word op een vrijdag namiddag en zaturdag morgen omtrent de vijfmael hondert duizent ponden kaes, die al te mael in de plaetsen hier rondomme gelegen gemaekt en van de huisluiden alhier ter markt gebragt word.

76

Beschrijving van Alkmaer door Sierik Siersma

77

Beschrijving van Alkmaer door Sierik Siersma

[In marge: Privilegien en vrijheden.]

Gelijk deze stad in alle voorvallende gelegentheden zeer getrouw is geweest aen hare landheeren de graven van Holland, gelijk uit het geene hier voren verhaelt is genoegsaem blijkt: zo is denzelve in vergelding van dien ook wederomme van haren landheeren begiftigt met veel heerlijke privilegien en vrijheden als:

eerstelijk bij graef Willem roomsch Kooning in de jare 1254 den 11 januarij waerbij alle poorteren en burgers in regten verdaegt wезende, geprivilegeert zijn, veertien dagen van beraed te nemen.

En daer na den 4de julij van den zelve jare zijn alle burgers en poorters van Alkmaer van den voornoemde grave geprivilegeert met hare coopmanschappen te mogen varen vrij zonder iets te betalen van 's Graven tollен van Holland mits doende betoogen dat zij burgers of poorters zijn bezegeld met deselfde zegels (hier zegt Boomkamp) (is doorgehaelt welke nog degelijks geobserveert werden.)

In den jare 1339 heeft Willem de vierde grave van Henegouwen en Holland de stad bij open brieven vergunt drie jaer markten de eerste Midvasten de tweede Jacobi en de derde Bartholomei, telkens drie weken gedurende, gunnende de kooplieden dezelve frequente-rende, groote vrijheden onder andere dat zij

78

Beschrijving van Alkmaer door Sierik Siersma

niet meerder voor tol zouden betalen als voor elk paert 4 penningen elk rund 2, elk laken 18 penningen, alle sleepende goederen den honderste penning ende wederkeerende terwijl de markt duurt, met gelijke tol tot zijn wederzegen toe.

In't jaer 1355 (nota) heeft hertog Albert van Beijeren als ruwaert van Holland de stad nog met vrije jaermarkt begiftigt beginnende

drie dagen voor St. Matteusdag en vier dagen na, op gelijke vrijheden en regten als die van beloken Paeschen, mede tot zijn wederzegen.

Anno 1365 heeft dezelve hertog de jaermarkt van beloken Paeschen, die paeschmaendag plag te beginnen verleid tot 3 dagen na Paeschen gelijk die nu begint met dezelve vrijheden als de voorgaende.

[In marge Op de kant stond door Boomkamp: agter de chronijk staat 1393.]

In de jare 1390²³ heeft de voornoemde hertog bij goetdunken van zijnen rade goedgevonden deze stad benevens Haerlem, Delft, Leiden Amsterdam, Rotterdam (Schiedam) St. Geertruidenberg, Ouwater, Vlaerdingen, 's Gravenzande, Naerden, Medenblik, Enkhuizen,

79

Beschrijving van Alkmaer door Sierik Siersma

den Briel, den heere van Arkel en zijne stadspoorten van Gorichem mitsgaders de dorpen van Akersloot, Uitgeest en Wormer, ten eeuwigen dage vrij gesproken van alle stapelrecht en ongelden, die de stad Dordrecht op hen pretendeerde

Nota de privilegie 1390 Mauritius dagh en 1396 na te vernemen.

In den jare 1401 heeft deze hertog ook vernieuwt de privilegien die zij van koning Willem hadden verkregen.

In de jare 1414 heeft hertog Willem van Beijeren deze stad geprivilegeert dat schepenen haer vonnissen zoude mogen steeden of uitzetten eens agt weken maer langer niet.

In de jare 1478 heeft keizer Maxmiliaen de stad Alkmaer bevestigt alle privilegien, handvesten, regten en vrijheden die zij te eeniger tijt van de graven van Holland

²³ Op de kant stond door Boomkamp: agter de chronijk staat 1393.

hadden verkregen en nog bovendien verklaert dat alle coopmanschappen van na de jaermarkten gevoert wordende zoude tolvrij zijn.

80

Beschrijving van Alkmaer door Sierik Siersma

Deze en veele andere heerlijke Privilegien, die wij om korthedswille voorbij gaen, worden op het stadshuis bij de Heeren Burgermeesteren op hare kamer benefens andere stadspapieren gevonden, en dagelijks in 't stuk van politie en justitie bij de wethouderen ten faveure die het aengaet gehouden in goede observantie

81

Beschrijving van Alkmaer door Sierik Siersma

[in marge: de regering en tegenwoordige regenten]

De regering dezer stad bestaet eerst en voornamentlijk uit een collegie van 24 vroetschappen, of raetspersoonen, dewelke verkoren worden uit de rijkste, vreedzaamste en aenzienlijkste uit de burgerij, en dienen hun leven lang, of dat zij bij vertrek haer poorterschap afzeggen. Welker namen in den tegenwoordigen jare 1652 als wij dit schrijven, waren volgens hun ouderdom in bediening na malkander gestelt, de volgende heeren:

Bx²⁴- Jonkheer *Thomas van Egmond* van der *Nijenburg*, nu mede voor de tweede reize gedeputeerde ter vergadering van H.M. heeren Staten Generael der Vereenigde Nederlanden. *Nanning van Foreest*, ook mede gecommitteert in de Rekenkamer des graeflijkheids van Holland.

²⁴ Moderne voetnoot: voor sommige namen staat een b (voor burgemeester) of een s (voor schepen).

Jan Laurens Klock, tegenwoordig praesiderende ter vergadering van de edelmogende heeren Gecommitteerde Raden van Westvriesland en 't Noorderquartier.

Thomas Gerretsz van der Does, oud-

82

Beschrijving van Alkmaer door Sierik Siersma

burgermeester en ook oud-raed ter Admiraliteit van 't Noorderquartier.

mr. *Cornelis Schagen*, secretaris en ordinaris adjunct ter dagvaert ter vergadering van d'edelmogende heren Staten van Holland en Westvriesland.

mr. *Cornelis Zonneveld*, oud-burgermeester en tegenwoordig raed ter Admiraliteit in 't Noorderquartier.

Bx- jonkheer *Cornelis van Teilingen*, mede oud raed ter Admiraliteit.

Jacob Schagen Hoogland, oud-burgemermeester.

dr. *Dirk Vrijburg*, oud-burgermeester en ontfanger der gemenelandsmidelen.

Bx - *Johan Steenhuis Rijp*.

Willem Coren, baljuw van de Nijenburg.

S - *Jan Willems Meurs*.

Cornelis van der Geest.

S - *David van der Meer*.

Johan Steenhuisen Baerts, tegenwoordig medegecommitteerd ter Rekenkamer van Westvriesland en 't Noorderquartier.

S - *Jacob Baert*.

Cornelis van Teilingen Pieters.

Jacob Nieuwstad.

Pieter Franse Ocker (of Veen).

Cornelis Jacobs Groot.

S - *Adriaen Cornelis Zevenhuizen*.

S - *mr. Hendrik Druiff*.

83

Beschrijving van Alkmaer door Sierik Siersma

Bx - *Johan van der Nijburg Gerresz.*;

wezende de 24ste plaets tegenwoordig vacant door 't affsterven van *Jacob Cornelisz Kinnemaet*.

En bij affsterven van iemand werd het getal van 24 wederom bij meerderheid van stemmen door andere vervult.

Welke 24 personen 's jaerlijks op den 24^e decembris wezende Kars-avond mede bij meerderheid van stemmen stellen vier tot burgermeesteren, welke voor dezen jare zijn de voornoemde heeren

jonkheer Thomas van Egmond van der Nijenburg

jonkheer Cornelis van Teilingen

Johan Steenhuis Rijp

Johan van der Nijenburg Gerritsz

en zeven tot schepenen, dewelke tegenwoordig zijn:

Adriaen Cornelis Zevenhuizen

David van der Meer

Jacob Baert

mr. Bartholt van Steenhuisen Jansz

Jan Willemsz Meurs

Pieter Fransz Ocker

mr. Hendrik Druiff

Bovendien nog een thesaurier, dewelke gestelt

84

Beschrijving van Alkmaer door Sierik Siersma

is tot den ontfangst van des stads inkomen en wederom om stadsschulden te betalen; dewelke voor het tegenwoordige jaer is:
Garbrand Hensbroek.

85

Beschrijving van Alkmaer door Sierik Siersma

[In marge: verkiezing der zelve.]

En word dezelve verkiezing of electie gedaen in deze maniere te weten, dat ieder van de vroedschappen een dag, drie of vier voor de verkiezing, uit naem van de heeren burgermeesteren worden geinsinueert door een stadsbode, de tijd van de verkiezing en dat zijluiden gelieven na stadsprivilegien en costuimen haer biljet van verkiezing boven

te zenden, krijgende nevens dezelve insinuatie ieder mede een biljet waerop gespecificeert staen de namen de[r] afgaende magistraten en andere die voor dat jaer niet kiesbaer zijn. Welk biljet door dezelve vroedschappen in persoon of door andere haer speciale gevolmagtigde worden boven gebracht of gezonden, inhoudende dezelve ieder in cas van nominatie tot een nieuwe vroedschap drie persoonen, in cas van nominatie van burgermeesteren agt personen, voor schepenen veertien en voor een thesaurier twee personen. Die alsdan altesamen boven gekomen wezende bij burgermeesteren ten eerste van de presendente vroedschappen werden geopent en bij den secretaris de namen aengetekent, en de naem in regart van de vroedschap die meest uitkomt verkrijgt het ampt, gelijk ook verkrijgen voor burgermeesteren de vier meest uitkomende namen en zo de zeven namen tot schepenen en een thesaurier, doch werd meest ordinaer nog een jaer gecontinueert, diegeen dewelke

86

Beschrijving van Alkmaer door Sierik Siersma

maer een jaer in 't collegie van burgermeesteren of schepenen hebben gezeten, maer langer niet, gelijk ook de thesaurier dewelke voor een jaer drie of vier word gecontinueert.

Bestaende de magt van burgermeesteren om te regten en te administreren, de daegelijksche politie van de stad en bij difficulteiten, en meerder zwarigheden, de vroedschappen daer over te beroepen, en haer resolutie te nemen en de genomen resolutie te executeren.

De schepenen om neffens de schout (dewelke alhier bij de vroedschappen ook werd genomineert²⁵ en gerecommandeert, doch zijn com-

²⁵ Den 11en decembris 1763 wierd mij door de heer praesident burgemeester Mr. Willem Winder die veele jaren hoofdofficier dezer stad was geweest, gezegd dat wijlen zijn zwager Lucas Kruijde, in wiens plaetse de heer Winder hoofdofficier was geworden, de eerste hoofdofficier dezer stad was geweest die door de heeren Staeten van Holland en Westvriesland was aengesteld. En zo ik meen zeer wel begrepen te hebben, voegde hij daer bij dat Alkmaer geensints het recht van benoeming had.

missie ontvangt van de heere van de graeflijkheidskamer van Holland) recht en justitie te administreren in alle daegelijkse vallende, zoo crimineele als civiele zaken.

En werd het schoutampt tegenwoordig bekleed bij den heer mr. Jacob van Teij²⁶, de welke mede is bailjuw en dijk van de Heerhuigenwaerd, wezende het officie van den zelve schout in alle crimineele zaken 't recht van de hoge overigheid te bewaren, en op alle misbruiken en contraventien

87

Beschrijving van Alkmaer door Sierik Siersma

tegens keuren tot welstand van 't gemeen gemaekt te letten, ende boeten uit te winnen, mitsgaders ook beneffens burgermeesteren ende schepenen te maken alderhande wetten, keuren en ordinantien dienende tot welstand van de stad en goede burgerij. Stellen met malkander ook onder een jaerlijx op nieuwjaersavond twee fabriquen, opzigt hebbende op de stadspublique werken, drie weesmeesteren, drie kerkmeesteren, en voorts regente van de godshuizen, aelmoeseniens en bedienaers van armen, tot zodanig getal in ieder huis of collegie als van ouds gebruikelijk is. Zulks dat alles zeer matig, eendragtig en op goede voet alhier geregeert word.

88

Beschrijving van Alkmaer door Sierik Siersma

[in marge: Des stadsplaetsen in de hoge regering dezer landen.]

Bovendien is deze stad mede verheerlijkt alleen nevens Hoorn en Enkhuizen van 't geheele Westvriesland en 't Noorderquartier te hebben haer ordinaris gedeputeerde bij beurte in de hooge regering dezer landen, te weten in de vergadering van de Generaliteit, Raed van

²⁶ Moderne noot: leesfout van Cróll, moet zijn Jacob van Veen.

State of generaliteits Rekenkamer. En dat in de tijd van twaelf jaren negen jaren vervolgens in ieder collegie, drie jaren dewelke omgekomen wezende, dan drie jaren stilzitten. In de vergadering van de heeren Staten van Holland en Westvriesland heeft deze stad de dertiende plaets en de twaelfde onder de steden.

In de vergadering van de Gecommitteerde Raeden van Westvriesland en 't Noorderquartier heeft deze stad als wezende de hoofstad van het zelve quartier de eerste plaets, gelijk mede in de Rekenkamer van dezelve.

In 't collegie ter Admiraliteit in 't zelve quartier residerende heeft de stad mede haer ordinaris gedeputeerde, gelijk ook mede in de kamer van de Oost- en West-Indische Compagnien, welke gedeputeerdens in ieder collegie bij de vroedschappen worden gezonden voor zodanige tijd als gebruikelijk is, en dan wederom verandert.

89

[lege pagina]

90

Beschrijving van Alkmaer door Sierik Siersma

[in marge: de jurisdictie]

De jurisdictie der stad buiten de gragten begrijpt omtrent ..., werdende ten zuiden aengelend met de ambagtheerlijkheid van Heilo, leggende in de hoge jurisdictie onder het bailjuwschap van Kennerland.

Ten westen met het graefschap van Egmond en heerlijkheid van Wimmenum, ten noorden met de heerlijkheid van Bergen, en ten oosten met de dorpen Koedijk en Oudorp, leggende in de hooge jurisdictie onder de bailjuwschappie van de Nijenburg.

Doch in resort bij verpagting van des gemene

lands, middelen van consumtie worden daer onder verpagt Hijlo, Limmen, Akersloot, Uitgeest, Castricum, Egmond buiten, binnen en op den Hoeve, Bakkum, Wimmenum, Oudorp, Bergen, Groet, Schorel, Camp, Petten, Koedijk, Sint Pancras, Zuidscherwoude, Noordscherwoude, Oudcarspel, Haarencarspel, Dirkshorn, Krabbedam, Warmenhuizen, Sint Maerten, de Enigenburg, Valkoog, Schagen, Haringhuizen, Colhorn, Barzingerhorn, Oud en Niew Nierop, Winkel,

91

Beschrijving van Alkmaer door Sierik Siersma

Veenhuizen, Ursem, Rustenburg, Oterlijk, de Schermer, Schermerhorn, Graft, Rijk, Huisduinen, 't Ooge; over welke dorpen schepenen der stad als commissarissen van des gemene lands middelen mede hare jurisdictie hebben in zaken uit 't zelve middel spruitende.

92 en 93

[geen tekst]

94

Beschrijving van Alkmaer door Sierik Siersma

[in marge: Buitencollegien alhier vergadering houdende]

De buitencollegien die alhier vergadering houden, wezende eigenlijk de stad nog regeering van dien aanhangeng zijnde, bailjuw van de Nijenburg, met de mannen van leen der graeflijkheid van Holland die die hoge jurisdictie exerceeren over de dorpen van Rijk, Graft, Zuid- en Noord-Scherwoude, Schermerhorn, Ursem, Oterleek, Oudorp, St. Pancras, Broek op Langedijk, Zuid- en Noord-Schermer ende Koedijk hieromgelegen; de bailjuw, dijkgraaf, schepenen en hoogheemden van de Uijtwaterende in Kennemerland en Westvriesland (van de Zijpe, Wieringerwaert en 't Huijgenwaert) Geestmerambagt, van de Schermer, van de Egmonden en Bergermeer

en nog verscheiden andere bailjuwschappen en dijkagien, die wij om korthedswille voorbijgaen; welke collegien alhier op 't stadshuis, in eenige vrije vertrekken daer toe geappropriert hebben hunne ordinare vergadering en bijeenkomsten, tot het houden haerder vierschaer en daeglijx voorvallende besongies, gelijk ook jaerlijks alhier op zekere geprefigeerde tijden ten overstaen van de gemeene inlanden die present zijn gehouden worden en gesloten d'generale gemeene land rekening van de voors. polders en dijkagien.

95

[geen tekst]

96

Beschrijving van Alkmaer door Sierik Siersma

[in marge; Geleerde mannen of vermaert]

Uit deze stad als van oude tijden bewoond geweest hebbende van verscheide adellijke, eerlijke, en aanzienlijke geslagten en familien, die haer getoont hebben groote liefhebberen van geleertheid en vrije konsten te zijn (gelijk als uit zekere memorie ons in 't beschrijven van deze is ter hand gestelt) blijkt dat in de jaren 1513, 1514, 1515, 1516 & 1516 (dit zal denk ik Jan Cróll moeten zijn 1517) voor de vijandelijke overval der Gelderschen en Vriezen, waervan wij hier vooren hebben vermaent, de publique triviale Latijnsche schoole dezer stad gefloreert heeft met meerder als 600 scholieren behalven de eigen burgerskinderen, dewelke in dezelve overval geheel verstroyt zijn, zijn gesprooten de naervolgende treffelijke vermaerde mannen.

[in marge: Peterus Nannius]

Als eerstelijk de vermaerde Petrus Nannius die alhier geboren is anno 1500, dewelke door zijn groote geleertheid in letteren tot zodanige vermaertheid is gekomen, dat hij waerdig gekeurt is, te bekleeden het professorambt in het collegie der drij talen te Leuven. Het groot

getal van zijne schriften, die hij heeft uitgegeven, zijn getuigen van zijn hoogdravend verstand, hij is tot Leuven overleden in den jare 1557 en aldaer begraven.

97

Beschrijving van Alkmaer door Sierik Siersma

[in marge: dr. Pieter van Foreest]

Dr. Pieter van Foreest, vermaert medicijn als getuigt het treffelijke opus medicinae van hem uitgegeven, is alhier geboren in den jare 1522 en heeft in den jare 1575, datelijk na de inauguratie van de academie der stad Leiden, aldaer de eerste lessen in de medicijnen gedaen, ende lang gepractiseert hebbende als ordinaris medicijn der stad Delft is eindelijk alhier binnen Alkmaer overleden en in de stads Groote Kerk begraven uitwijzende het volgende grafschrift op de zark, zijn graf bedekkende, uitgehouwen:

Annus obitus D. Foresti Alcmar.
med. celeberr. hoc versu numeratur
EVICtUs fato CUBat haC sUb MoLe ForesUs
HIppoCrates BataVis sI fUIt ILLe fUIt.²⁷

Uit het zelve geslagt van Forteest daer wij nu aen gedenken, dewelke van oude tijden alhier haer woonplaets hebben gehad, zijn gekomen meer andere vermaerde mannen, dewelke om haer

98

Beschrijving van Alkmaer door Sierik Siersma

zonderlinge vroomigheid, en wetenschappen, gepromoveert zijn geweest tot groote staaten en digniteiten als een:

Dirk van Foreest, dewelke al voor de tijden van Petrus Nannius gedagt wierd, die geweest is lijfmedicijn van de kooning van Poolen;

mr. Jan van Foreest, schout dezer stad van den jare 1574 tot den jare 1577;

mr. Nanning van Foreest, eerst pensionaris van deze stad en namaels een

²⁷ Moderne voetnoot: het is niet helemaal duidelijk welke letters bedoeld zijn om groot geschreven te worden. groter geschreven zijn, zodat het jaardicht

raedsheer in den Hoogen Raed van Holland,
Zeeland en Westvriesland;

dr. Adam van Foreest, een vermaert medicijn, lange jaren geweest hebbende
burgermeester en raed, mitsgaders ontfanger
der gemenelandsmiddelen dezer stad;

mr. Jacob van Foreest, secretaris van de edelmogende heeren Gecommit-
teerde Rade van Staten van Westvriesland en 't
Noorderquartier, gelijk ook zijn zoon,

mr. Johan van Foreest, namaels mede raedsheer in den Hooge Raed voornoemt; de-
welke boven zijne wetenschappen in de rechtsge-
leertheid mede geweest is een zeer uitmun-
tend poëet;

mr. Pancras van Castricum, zeer vermaerd rechtsgeleerde, en veel geemploieert
in diverse legatien en andere landszaken van
groot gewigt sedert de reformatie dezer landen,
is eerst geweest raedsheer in den Hoogen Raed van

99

Beschrijving van Alkmaer door Sierik Siersma

Holland, Zeeland en Vriesland en namaels
beroeven tot pensionaris der stad Groningen,
alwaer hij omtrent 1620 is overleden;

mr. Jacob Coren, mede een zeer vermaerd rechtsge-
leerde, dewelke omtrent de tijd van ... jaren
geweest hebbende secretaris van deze stad, eindelijk
beroeven is in de voors. Hooge Raed van
Holland als medelidit;

van hem is uitgegeven zeker boek geintituleert
Observationis rerum judicaturum supremae
curiae Hollandiae Zeelandiae & Frisiae, behalven
verscheide andere geleerde manuscripten, dewelke
nog onder zijn weduw en kinderen berusten, waer
uit zijn zonderlinge wetenschap en vlijd en naar-
sigheid zo wel is af te nemen. Hij is in
dien staet in 's Gravenhage overleden in den jare
16.. en alhier tot Alckmaer in de kerk begraven,
[toegevoegd door C.W. Bruincis: 24 oct. 1631 spoedig dood gebleven CWB];

dr. Adrianus Metius, doctor in de medicijnen en zonder-
linge wetenschap hebbende in de astronomie,
geometrie en arthmetica, heeft den tijd van
38 jaren dezelve faculteit in de academie
van Franeker als ordinaris-professor geleert,
en beneffens dien veele boeken uitgegeven die
genoegsaem bij alle liefhebbers van geleert-
heid bekend zijn, gelijk mede zijn uitnemendt

kloek verstand en scherp vernuft. Hij is te Franeker overleden aen de heete koortse in de maend van september 1635;
mr. Adrianus Anthonisz Metius, dewijl wij van dezelve Metius alhier gedenken, dient niet vergeten zijn vader

100

Beschrijving van Alkmaer door Sierik Siersma

mr. Adrianus Anthonisz. van 't eerste begin der Reformatie geweest hebbende burgermeester en raed dezer stad, een man van zonderlinge vromigheid en experientie, ook groote kennis hebbende in de loop des heemels, lantmeete, en fortificatiekunst, waerom hij al ten tijden van Willem prince van Oranje hoogloffelijker memorie gemaekt is ordinaris ingenieur en raed in fortificatie. Zijn wetenschap is daerin zo groot geweest, dat naulijx een stad of schans van importantie den tuin van ons vereenigt Nederland besluitende gevonden werd dewelke op zijn ordonnantie niet is gefortificeert²⁸

===

Boomkamp tekent hierop aen:

G. Brand, beschrijving van Enkhuizen pag. 186 op 't jaer 1588 men stelde mr. Adriaen Anthonisz. een ervaren krijgsboumeester nevens Willem Cornelisz. etc.²⁹ burgermeesteren tot Alkmaer, Enkhuizen, Hoorn en Medenblicq om op al de wagten langs alle zeestrenden ordre te stellen, ook te letten op de vestingen van de schansen tot Huisduinen, het af- en wegemen van de bakens, tonne[n], kapen, en andere kentekenen der stroomen diepte en ondiepte en pagina 199 op 't jaer 1593 de nieuwe fortificatie van Enkhuizen wierden afgebakent en afgestoken volgens het ontwerp en orde van mr. Adriaen Anthonisz. burgermeester der stad Alkmaer die den staet een geruimen tijd voor vestbouwmeester had ten dienst gestaen.

101

²⁸ Eikelenberg verzameling CD pagina 2343 tekent hierop aen: Door hem is waarschijnlijk gemaekt de eerste vesting van Koeverden. Zie in de *Analecta van Dumbar* de memorien van R. Fresinga van Frenaikker. bladz. 156, 228, 271, 213.

²⁹ Bor 25.7.b

Beschrijving van Alkmaer door Sierik Siersma.

*Jacob Metius*³⁰ andere zoon van Adrianus Anthonisz., in 't eerste begin van zijn jaren geheel afschuwig van gezelschap van menschen, zulx dat hij genoegsaem onbequaemheid betoonde te hebben, om de letteren of eenige goede wetenschappen te leeren, niettegenstaende daertoe alle vleitigheid bij zijne ouderen aengewent is, dewelke eindelijk ziende dat geen nut met hem te doen was, desisteerde van hem ter schoole te houden, doch heeft uit hemzelfs lust gekregen tot het slijpen van eenige glaskens, 't welk hij in 't eerst in 't werk stelden in een brillleslijperswinkel niet verre van zijn ouders huis wezende, daer hij dagelijks verkeerde, dewelke hij in een gerold papier zetten, op de wijze van de huidendaegsche zebrillen, die hij sleep, daerdoor men toch wel een mijl of vier ver op een hoogte konde zien eenig schrift te leezen, hij ook wist te slijpen wonderlijke brandglazen, ja zelf van ijs met een mes in zijn hand te ronde, dat die met een ongelooflijke snelheid deede branden, nagtglazen waarmede hij door behulp van een kaers in een zeer verre distantie op 't duisterste van de nagt alle ding zo perfect konde vertoonen of het bij klaren dag waer. Doch heeft voors. Metius zover niet kunnen werden gebragt, nog door inductie van zijne ouders, zuster en broeders of vrienden, ja zelfs niet door zijn exelentie Maurits prince van Oranje hoogloflijker memorie, die hem daerover zeer serieuselijk aengesproken heeft, dat hij de konst aen iemand wilde leeren, ook niet op zijn doodbedde door een dienaer des goddelijken woords, zulx dat hij gestorven wezende, de perfectie van de konst met hem is begraven.

102

Beschrijving van Alkmaer door Sierik Siersma.

*Cornelis Drebbel*³¹ wonderlijk filosooph, dewelke vermits zijn groote

³⁰ Eikelenberg verzameling CD pagina 2344 tekent hierop aen: nota. in 't gelettert Zeeland van Pieter de la Rue te Middelburg bij M. Schrijver 1734 gedrukt, werd de vinding van de verkijkers toegeschreven aen eene Zacharias Jansen, op 't jaer 1590. Zie de boekzael van decembris 1734 in 't breede. Ook gelettert Zeeland bladz. 308 en 299.

³¹ Eikelenberg verzameling CD pagina 2344 tekent hierop aen: G. Brand zegt in de beschrijving van P.C. Hoofts leven, dat onder zijn geslagt getelt wierd, eenen Pieter Janszoon Hooft, den vinder van dat vermaerde werktuig de eeuwige beweging, (voor dezen te onregt aen Drebbel van Alkmaer toegeschreven). Zie verder van Cornelis

geleertheid, en wetenschappen, de waardigheid heeft gehad om van zijne keizerlijke maijesteit Ferdinandus de Tweede verkooren te werden tot zijn raed, en leermeester van zijn zoon den keizer Ferdinand de 3de, tegenwoordig regerende. Doch door den Boheemschen oorlog 1620 in 't innemen van Praeg van den Paltsgraef Frederikus neffens andere keizerlijke raden in hegtenisse rakende is eindelijk door de intercessie van zijn koninglijke maijesteit van Groot-Brittanje en de hoogmogende heeren Staeten Generael dezer Vereenigde Nederlanden weder verlost, na welke verlossing hij zijn woonplaets getransporteert heeft tot Londen in Engeland. Bij dezelve Drebbel is zo groten wetenschap in de philisophi geweest, dat hij daerdoor ongelooflijke dingen uitwerkte, als makende in een glazen kloot de kragt van de vier elementen daerin men in 24 uren tijds klaerlijk zien en bemerken mogt de beweging van 't primum mobile, den loop van de planeten, zon, maen en sterren, mitsgaders wat de oorzaak is van hette en koude, donder en blixem, wind en regen, ebbe en vloed, afdeeling van het jaer,

103

Beschrijving van Alkmaer door Sierik Siersma

maenden, daegen en uren breeder zulx uitwijzende zijn boeken, daervan uitgegeven, genaemt Eeuwige beweging. Deze en meer andere konsten, die wij om korthed halve voorbij gaen, zijn van hem in 't ligt gebragt. Hij is te Londen overleden anno 1634.

(onderstond:) 3de junij 1737 G. Boomkamp

===

Eikelenberg verzameling CD pagina 2344 meld uit de beschrijving van Alkmaer door Sierik Siersma, te vinden in 't Stedebok van Joan Blaeu, het volgende dat hij op

Drebbel 't volgende blad verso door mij J. Cróll aldaer op den 30 sept. 1747 uit de verzameling van Eikelenberg geschreven.

Drebbel laet volgen:

mr. Mathijs van Oudesteijn in zijn leven verscheide reisen geweest hebbende burgermeester dezer stad, ook Ge-committeerde in de vergaderinge van ed. mog. heeren Ge-committeerde Raden van West-Vrieslant ... is eindelijk beroepen tot raedsheer in den Hoogen Rade van Holland ... Hij is in denzelven staet in 's Hage in 't jaer 1647 overleden en alhier begraven.

Fredrik Houtman, raed dezer stad heeft tot verscheide reisen in dienst van de heren bewindhebberen van d' Oost-Indische Compagnie, de orientaelse landen versogt, en is eindelijk geworden gouverneur van Amboijna en Raed van Indien, welke ampten eenige jaren loffelijk bekleet hebbende, is weder thuisgekomen, en alhier ... 1627 gestorven en begraven.

104

In Eikelenberg verzameling Cd op een blad, door Cornelis van Alkemade waarschijnlijk beschreven en tusschen pagina 2345 en 2345A. ingenaet, stond als alhier vervolgt op deze bladzijde:

Kornelis Drebbel is de uitvinder van de oprechte root scharlaken koleur geweest. Dit bevestigt Robbert³² Boijle van de nuttigheid der proefkundige wijsbegeerte, 2^e deel, 8ste oeffening, 530ste bladzijde.

Hij heeft een speeltuig uitgevonden, dat zigzelve met den opgank der zonne ontsloot, en speelde zolang de zon boven den horison bleef, maer zo de zon niet doorscheen, en nochtans iemand nieuwsgierig was dit speeltuig te hooren, die moest alleen het dekzel daervan warm maken.

Hij wort gezeit een schip uitgevonden te hebben, waermee onder het water gevaren kon worden. Schotti Technica Curiosa p. 390.

Drebbel heeft een werktuig uitgevonden, de loopen der dwaelsterren en andere uitwerkselen des weerelts nabootsende. Morhof Polyhistor sect. 1, pag. 145. Edit. Lübec, 1708, m. p. 136 ed. 1695. Hij is bij veele voor een bezitter van het groot philisophisch geheim gehouden. *ibid*, sect. 3, p. 362.

Hij word ook gezeit de thermometra (weerglazen) uitgevonden te hebben, alhoewel andere dezelve aen Robbert Fluel toeschrijven.

Graffendus verhaelt in 't leven van Peirescius p. 190, dat hij een tublum kijkerbuis heeft kunnen bereiden, waermee hij steden en sterktens der maene heeft kunnen beschouwen. Dezelve zeit op dezelve plaetse p. 115, dat hij ook de vergrootglazen uitgevonden heeft.

Digbij in Orat. de Vegetatione Plantar. verhaeld van Drebbel,

³² Boijle de utilitate philosophia Experimentalis part. 2, Exercit. 8, p. 530. N.B. het alhier gesublineerde vond ik Jan Cröll in mijn voorschrift mede onderhaelt en schijnt op de kant meerendeels vertaelt te zijn.

dat hij het balzemachtig zout uit de lucht wist te vergaderen, en de menschen wonderlijk te verheugen door de vles met dat zout te oopenen. Hij heeft den ouderdom van 35 jaren niet bereikt.

Leez over verscheide uitvindingen van Drebbel la suite de la 2me partre des voyages de Monconis p. 74, etc.

Op de andere zijde van 't zelve blad stond door Eikelenberg zelfs aldus geschreven: uit een catalogus van R. Neuhusius zijn in druk

1 Tyrocinium eloquentio. 2 Apparatus eloquentio. 3 Electra plautina et Terentiam. 4 Florilegium philologicum. 5 Exercitatio Eloquentio. 6 Examen philologicum. 7 Sijnophis Etimologio.

105

in Eikelberg verzameling, dicto loco pagina 2289 waren twee stukjes van bladen uit 2 catalogu gespelt, op het eene stukje stond onder anderen:

Libri in duodecimo:

E. Neuhusii Theatrum ingent humani.

————— Infantia Imperii Romani.

³³

R. Neuhusii Examen philologicum.

————— Florilegium philologicum.

————— Manuale philologicum.

————— Tyrocinium eloquentiae.

————— Apparatus eloquentiae.

————— Thalia Alcmariana.

————— Epistolarum centuria quarta.

————— Comici enucleatie.

————— Electa Senecae & Sallustii.

Op het andere aangespelde stukje stond het volgende, maer konde niet zien of de boeken mede twaelven of agten waren, alzo de bovenste regel afgeknipt was, dog dat ze onder een van deze twee formaten wierden opgetelt quam mij zeer waerschijnlijk ja omtrent zeker voor, omdat op de andere zijde duodecimo stond.

Neuhusii Florilegium

————— Theatrum Ingenii Humani.

————— Apparatus Eloquentiae.

————— Thalia.

————— Tyrocinium Eloq.

————— Examen Philologicum.

————— Florilegium.

³³ Daer deze # merken voor staen zijn op 't laest van 't vorige blad reets ook genoemd.

- Epistolae.
- Epistolae.
- Gymnasium Eloquentiae
- Infantia Imp. Rom.

106

Agter dit copie Beschrijving van Alkmaer door Sierik Siersma, had Boomkamp de brief van d' heer F. Smit tot onderzoek of Alkmaer in Kennemerland dan in West-Vriesland gelegen is, doen volgen, die wij niet gecopieert hebben om redenen dat dezelve brief voor in Alkmaer en zijne geschiedenissen, door Boomkamp in dit lopende jaer anno 1747 in 't ligt gegeven, te vinden is. Dog achter dit copie en brief was door Boomkamp nog aengetekent:

Zie mede over de afscheiding van Zuid-Holland Oudenhoven pag. 2 - 4.

De plaets van A. Mattheus op de Duitsche Beka in de druk van 1701 pag. 502, (welke S. Eikelenberg schijnt overgehaelt te hebben) is, nadat hij gezegt had, dat Kennemerland tot Noord-Holland, (te weten na de oude verdeling) behore, zegt hij: daer twijfelt men niet aen, maer over de grenze is men oneens, ik meen dat Kennemerland is al wat tussen Alkmaer en 't land van Amsterdam legt (Haerlem zelf ingeslooten, en zelf ook het district van Diemen hoewel thans onder Amstelland). Zeker Willem Procurator zegt op het jaer 1170 in Kennemerland heeft die overstroming, ook op het onvoorzieste ge-

107

woed, zodat de beesten verdronken en mans en vrouwen op de daken hunner huizen hun en hunne kinderen leven bergde, en tenzij eenige uit enkele barmhertigheid, met schuiten die van Diemen in nood zijnde te hulp gekomen waren, zouden er veele door het water omgekomen zijn. Ik zegge al wat tusschen Alkmaer, want Alkmaer zelf hoord onder Vriesland: de Rijm Chronijk op Willem de 3de.

Ende vaer te Alkmaer in Vrieslandt
 Ende ontboet al te handt
 Die Vriezen dat si tot hem quamen.

J. a Leidis L2 C: 26 & 41 schrijft Heilo en Egmond twee voorname dorpen niet ver van Alkmaer aan Holland toe.

Joh. de Leidis zegt wel L7 Hist C.2. dat het onder Holland behoord om geen andere redenen, dan dat het al van ouds Holland was toegedaen en volstandig hen is bijgebleven, a Leidis zegt daer, van de Vriezen sprekende, overvarende na Holland met een groot leger, hebben zij 't stedeken Alkmaer verwoest, vermoordende de inwoonders van die plaetsen, en van daer hebben zij gewapender hand gansch Kennemerland ontrust etc.

108

wijders tekent Boomkamp aldaer aen:

Brouerius van Nidek in zijn verheerlijkt Kennerland zegt dat Kennemerland verdeelt werd in Zuid en Noord Kennemerland, welke verdeeling begint bijkans ter halve breedte van 't IJe, tusschen de Oostzaner-overtoom ten noorden, en de Kostverlorenvaart buiten de Haerlemmerpoort te Amsterdam ten zuiden. Zij strekt van hier zuid, en zuidwestwaerd te midden over het eilandtje Ruigoort heen. Loopt van daer noordwest op tot aen de hoek van het hof ambagt, draeit zig daer om zuidwest op de punt van de kolksluis tot Sparendam en verder benoorden dezelve en 't dorp Sparendam westwaert tot de Velzer of Zandpoorderlaen. Voorts bezuiden dezelve westwaert voort tot aen de Langesloot ten oosten dezelve dwars over de slaperdijk zuidwest ter zuiden langs den Delf tot aen Jan Gijzens zandvaart en van daer verder noordwestwaert tot op de hoogte van de hofstede Velzerendt, en bezuiden dezelve noordwest heen tot aen den oever van de Noordzee wordende Zuid Kennemerland genaemt alles wat bezuiden en

109

Noord Kennemerland al wat benoorden gemelde limietscheiding legt.

Zuid Kennemerland behelst Haerlem, Aelsmeer, Bennebroek, Bloemendael, Sparendam en Zandvoort met de onderhorige en andere ambagten en bannen, waer in ook zijn de edele Huijzen Aelbertsberg, Berkenroo,

Heemstee, Kleef en Rollandt, verders
Heemstee, Overveen, Slooten, Sloterdijk
en Spaerwouw.

Noordkennemerland en Kennemergevolg
begint van Oostzaner overtoom, de Twisk
noord op tot op de hoogte van Noordhael,
springt daer met een kleine inham noord-
west op tot aen de ringsloot van bedijkte
Wormer, die noordoost ten noorden langs
tot aen de Nekker ban, vervat die
geheel en de Beemster tot aen de Schermer-
hornersloot, daer west op tot aen de Ring-
dijk van de Beemster, dezelve met een
kleine streek noordoost langs tot aen de
scheiding van de Meijzerkoog en 't Schermer-
ijland, Mijzen, Ursem, Langedijk, Koedijk,
Oterlijk, Oudorp, tot aen Petten. Van daer
tot aen omtrent het huis ter Lugt etc: etc:

110

Lams in zijn Kenmerlandsche handvesten
stelt (zegd Boomkamp) als Kenmervol-
gers Graft, Schermer en Ursem dog de
Langedijk heeft voorheen onder Kenne-
merland ook behoord, maer om de afge-
legenheid onder de Bailjuagie van de
Nieuwburgen gebragt en zo kunnen de
dorpen van Langedijk vooral als Kenne-
mervolgers gestelt worden vid J: C: deduct.
(hier lees ik: Jan Cróll uit: vid Jacob Cooren de-
ductie.)

Dat Holland en Westvriesland een lichaem
is. Zie handvest chronijk pagina: 22.

Over de verdeeling der plaetsen na de
roomsche kerk: Oudheden van Kennemer-
land. 1 D: pagina: 17 & 2 D: pagina 85 en 317.

Bezondere bailjuagie Halma woor-
denboek pagina: 42 en 43.

van Leeuwen Batavia Illustrata: 1 D, 5 B:
1740 behoorden onder bailjuagie van Ken-
nemerland Akersloot met de Woude, Aelsmeer,
Bennebroek, Berkenrode, Castricum,

111

Groet, Heilo en Oesdom, Heemskerk,
Heemstee, Jisp, Limmen, Uitgeest,

Wormer met de Oostzij, Knollendam,
Oostzanen met de Oostzijde, Zaendam tot
aen de Grootte Sluis, Riedwijk en Riedwijker-
oord, Sparendam, Slooten, Slooterdijk,
Osdorp, de Geer en vrije ambachten, Nieuwer-
kerk, Zuidschalkwijk en Vijfhuijzen,
Schoter Vlieland, Schoterbosch en
Hogewaert.

Onder de bailjuagie van Brederode:³⁴
Zandvoort, Tetterode, Aelbregtberg en
Vogelzang, Haerlemmer Lieden, Noord-
Schalkwijk, Schoten, Zuid en Noord
Alrendam, Velzen, Schorel en Camp
Hofambagt.

Onder de bailjuagie van Blois
Beverwijk, Wijk op Zee en Wijk aen Duin,
Spaerwou, West Zaner, Zaendam de
Koog, Zaendijk, Wormerveer, West-
Knollendam, Crommenie en Crommenie-
dijk.

112

Een blad of vier verder had Boomkamp het
volgende aengetekent:

[in marge: Naemreden van sommige straeten enz.]

De Heul volgens een copie van Cornelis
Alkemade is geweest van van ouds een
ronde dikke toorn van steen, daer de
soldaten des nagts sliepen met schilder-
huisjens om wagt te houden voor onraed
tegen de Egmonder ende Berger luiden
om niet met schuiten in de stad te komen.
Zij is geweest op het westeinde van de
Leet over 't St. Catharina klooster.

Roo Toornsbrugh na de Roode toorn,
gestaen hebbende aen het oosteinde van het
Luttikoudorp, daer de schuiten varen na
Oudorp over de overtoom na de Vronermeer
ter defensie van de stad gebout, doch nu
afgebroken.

(en agter aen 't boek op 't bekleedzel had
Boomkamp dit geschreven:)

³⁴ Op de kant stond door Boomkamp: NB. Oudenhoven, Haerlems wieg C, 32 doet er bij Bergen en Oogh.

- 1 Vervolg der historie
- 2 Beschrijving der straten, grote en stadhuis &
- 3 Geestelijke gebouwen destelst regt inkomen &
- 4 Regeerin en lijst der regenten
- 5 Geleerde mannen en hun werken
- 6 Bailjuwschappen
- 7 Bijlage van egte stukken.

113

Vooraen in dit zelve boek had Boomkamp door een compas aangewezen hoe ver en in wat streek de volgende dorpen van Alkmaer gelegen waren tot de kerk op ieder dorp toe te rekenen als:

Noordscherwoud 2 uren noord aen,
 Broek 1 1/2 uur noord noord oost,
 Koedijk 1 uur N:N:O: ten oosten weinig,
 Huiswaert 3/4 uur N:N:O: ten oosten veel
 St. Pancras 1 1/4 uur N:O:
 Zuidscherwoude 1 3/4 uur O:N:O: ten oosten,
 't slot Middelburg 1/4 uur O:N:O: ten oosten,
 't slot Nieuwburg 1/2 uur oost aen,
 Oudorp 3/8 uur oost zuid oost,
 Noordeind 2 uren O:Z:O: ten zuiden,
 Rijk 2 1/2 uur, 't Schermeer 1 uur zuid oost,
 Graft 2 1/4 uur Z:O: ten zuiden,
 Oosterbuurt 2 1/2 uur Z:Z: oost.
 Grafdijk 2 uren Z:Z:O: ten zuiden.

116

[geen tekst]

117

Op pagina: 4283 stond met een ronde of lopende letter door Willem van Schuijlenburg geschreven:

van de bedijckingh der meeren
 om de stadt Alkmaer.

Anno

1430 is de Limmermeer bedijkt,
 1566 is de Agtermeer bedijkt,
 1580 wierd de Boeckelermeer bedijkt,
 1581 heeft men bedijkt de Heijlooermeer,
 1555 wierd bedijkt de Egmondermeer
 1556 is de Bergermeer begost te bedijken,
 (hier nevens had W.v. Schuijlenburg geschreven: uijt een geschreven boek zoo zouden deze meeren [de Berger en Egmondermeer] bedijkt zijn anno 1564.)
 1567 is de Swijnmeer bedijkt,

1561 is de Vroondermeer bedijkt,
1626 heeft men de Heer Huijgenwaert bedijkt,
1632 wierd de Schermeer bedijkt,
1643 heeft men de Starmeer bedijkt,
1534 hebben Jan Jansz bailliuw van der Nieuburgh en
Willem Jansz schout van Alcaer de palen gesteken om
de Agtermeer te bedijcken.

118

Op het zelve bladzijde stond door dezelve Willem van Schuij-
lenburg geschreven:

Anno 1707 wierden de kloeken vande Kapelstoren
afgedaen.

De namen der kloeken gevonden op de Capels
toren binnen Alckmaer anno 1707.

De grootste was 't opschrift: Sint Jan is mijnen naem,
mijn geluyt zij Godt bequaem. Anno 1443 gegoten
door Pieter van Dormen.

De half uurs klock: Bij Willem van der Goes abt van
Egmond heeft mijn doen maeken. Anno 1536.

St. Anna ben ik geheten gegoten door Jacob Wagerens Anno 1536.

St. Maria ben ik geheten gegoten Anno 1536.

St. Katalijn gegoten anno. 1536.

St. Nicolaes gegoten Anno 1536.

St. Merten gegoten Anno 1536.

St. Anthonius gegoten Anno 1536.

Jesus ben ik gegoten van Jacob Wegerens.

noch wasser een gegoten Anno 1565.

De tweede en de derde van de grooten waren gegoten
1536 door Hilianus Wegewaert.

119

Op pag. 4284 stond op de kant van een blad uijt een
oud boek (getitelt: Ordinaris Rechtboeck der
stede Alckmaer) met een onbekende gansch ouderwet-
sche rand, aldus geschreven:

's Heeren pond is 25 stuij. Een burger gecontuma-
ceert gelt een boete van duid stuijvers.

Een extraneus gecontumaceert 45 st.

Wie stipulatie doet van weder te recht, off in gijseling te komen, op zekeren gezetten dage, ende 't zelve niet en doet, verbeurt tegens den officier 17 's heeren ponden (off 21 gulden 5 stuivers).

120

[geen tekst]

121

In de verzameling van Sijmon Eikelenberg stond op pag. 4083 met een onbekende hand zeer compres geschreven:

Slot Toorenborg³⁵

Toorenborg was gelegen aan't oosteijsde van de lange hogen dijk, nu de straat naar de Vriesse Poort, doen een weg zonder huijzen, hebbende dubbele poorten en wijde gragten.

Voor de eerste poort en graft van den dijk af oost op, most men over drie graften en poorten in 't kasteel koomen.

De 2^e poort was beosten die men naar de Vriesse Poort gaat, waar binnen was een dikke muer en wal, rontom vol vertrekken om soldaten in te leggen, met 5 torens rondom de wal, behalven de poort, als 2 voor 2 ter zijden, en een agter aan de wal. Dese torens stonden in een diepe graft, boven op met schildwagthuijsjes, en een baaken om bij onraad vuer in te stoken.

Binnen waren ruijme zaalen en een kapel etc.

Beosten dit kasteel kwam een uitvaart aan de eerste graft, om na de Schermer, Zwijnmeer en Okkefort en zoo na Middelburg en in de Vronermeer te koomen met schuijten.

Dit kasteel was zeer groot, strekkende een deel van dien tot in de Roosjesweijde, en zoo over de Geest met een dijkje.

Dit slot is van ouds Den Burg genaamt, door koning Willem.

1255 vergroot met toornen, vertrekken, de kapel etc.

Op dit slot is op S. Agnietenavond 1288, door Graaf Floris V een eeuwige vrede gemaakt met de 4 ambagten van WestVrieslant present Floris abd van Egmond, Brederode, Egmond en andere edelen, etc.

Op Torenburg is des saturdags na Allerheijligen 1299 door Graaf Jan van Holland gezegelt de zoen met de

³⁵ Op de kant stond: Uit aantekeningen. Zie nog een beschrijving van 't Slot Toorenborg door Boomkamp volgens zijn schrift na de aantekeningen van S. Eikelenberg gemaekt doch vitieus, hiervooren op pag. 11.

Dregter Vriesen.

Anno 1234 heeft Graaf Willem, Graaf Dirks broeder, opdesen

122

desen borg zijn hof gehouden, zijnde doen een ronde toorn, daarna door Koning Willem tot een vierkante burg gemaakt, hebbende op elke hoek een toorn, als nu de Vriesse Poort nog is.

De meeste steen is duijvesteen geweest.

1354 heeft op de gevel van de poort gestaan zekere groote uitgehouwe Bentemer steen van boven rond, waar in het oude wapen van Alkmaar, zijnde een burg met twee ouwerwetze leewen tot tenants, (leest: tenants, dat is houders)³⁶, staande op doodshoofden, tegenwoordig nog te zien, en nu geplaatst boven de deur van de stadstimmerwerf.³⁷

Op dit slot zijn gevonden veel groote steene klooten om met de blijde te werpen.

Werd nog boven op de beer, die 't water bij de Vriesse poort ophoud, gezien een tamelijk hoge en ronde steene pilaar, mede een overblijfsel van dit slot.

Mede is nog overig een oude vergulde weerhaan op de toorn gestaan hebbende, met de oude cijfer-letters (1351).

Ook eenige halve steene mannen of beelden.

(Lager vond ik ~~vond~~ Jan Cróll door dezelve hand geschreven):

P. Nannius in zijne Alkmaarsche Miscellania fol. 248. schrijft dat bij zijne tijd 1628³⁸, wanneer Alkmaar met wallen en graften omrigt wierd, gezien zijn de oude fondamente van 't slot.

Anno 1660, doen de graften verdiept wierden beoosten de Vriesse bolwerk, zijn nog veel zware dikke fondamente van duijfsteen gevonden, en uitgegraven, verkoft tot tras.

Bezuiden dit slot lag een groote kool- en warmoestuijn voor des kasteleijns familie, met een speeltuijn.

Al dit bovenstaende heb ik Jan Cróll in de verzameling van

³⁶ Uit dit woort konde ik Jan Cróll niet anders lezen als: tevaarts, of: terants, of teviants, of: levians, doch het eerste word tenants konde ik er het best uit lezen.

³⁷ Den 17^{den} junij 1749 op de stadstimmerwerf (voor welks huis het jaertal stond) zijnde, wierd mij Jan Cróll, het gansche huis en erf, door Albert Panders, stadstimmerbaes, van binnen verthoont. Hij betuigde van het voorseide oude stadswapen of weerhaen of halve beelden, schoon hij daarna op mijn zeggen dat 'er zulks apparent nog was, wel gezogt had, niets te weten en geen andere outheden gevonden te hebben dan een menigte oude ijzeren stempels ter grote van een ducaton, eenige wat groter en andere wat kleinder, alle behalven 1 of 2, met een burg voorzien en een omschrift van Romijnsche letteren en een jaertal. Het oudste jaertal was 1503. De omschriften luiden: heele stael Alcmaer of halve stael Alcmaer, of iet diergelijks, waar uit bleek dat dezelve tot de lakenfabrieken, die hier van outds waren geweest, behoord hadden. Deze stempels, circa 20 in getal, met nog eenige kleine ijzeren stempels waarop maer cimpele merken stonden, leiden, neffens eenige stalen laken in een kist, waerop twee burgen met anno 1633, immers 1600 en in de dertig, geschildert stonden. Gelijk ik zelfs ook alles beziende bevond.

³⁸ Moderne voetnoot: 1528 zal bedoeld zijn.

S. Eikelenberg op pag. 4083, door de voornoemde onbekende hand geschreven, gevonden op den 22ste aug. 1747.

123

In de verzameling van S. Eikelenberg op pag. 4080 stond het volgende, zijnde door de heer Cornelis van Alkemade geschreven en den 4 junij 1715 door hem aen S. Eikelenberg gezonden volgens aentekening van Eikelenberg met rode inkt op de rug gedaen.

Vertaelt uijt het Latijn³⁹

Dit zijn de beneficien van welke de abt van Egmond heeft te disponeren en in welke hem competeert het jus patronatus:

Eerstelijke:

De kerk van Egmond.

De kapellen in Winnem in dezelfde parochie.

De kerk van Heijligeloo,

twee kapelle in dezelve.

De kerk in Alkmaar,

1 De kapellerije van Hr. Everard.

Dezelve kapelle is gefondeert door zekere Gudebundus, gezegt Sigertus, doende jaerlijks omtrent 30 schellingen, gefondeert op 't outaar van St. Jan, welke na heer Everard gehad heeft mr. Nicolaas Elsonis door gunst van de apostolische stoel, aan welke gevolgt is heer Hugo van Schoorle door middel van uitspraek. Aan deze is gevolgt heer Johannes Egidii, priester door gifte van den abd.

2 De kapellerije van Hr. IJsbrand.

3 De kapelle van Hr. Alewijn.

4 De kapelle van Hr. Henrik Oijlout.

5 De kapelle van Hr Willem Voppenszoon.

In't gasthuijs van Alkmaar:

de kapellerije van heer Dirk Voppenszoon, welke

124

eerst is geweest in het gasthuijs van Egmond.

Deze capellerije heeft wel eer gehad Johannes de neef van Willem Vopperszoon gefondeert op't outaar van St. Catharina, etc.

³⁹ in margine vond ik Jan Cróll door Van Alkemade geschreven het volgende: Uit zeker zeer oud register ms. uit de abdije van Egmond behelsende de regten en inkomsten des kloesters 34° fol. 86. Nota: dit boek is geschreven omtrent anno 1350 a 1370.

Nog een andere aldaar welke gewoon is bedient te werden door Hr. Willem abt van Egmond.

Nog zijnder andere kapellerijen in de zelve kerk van Alkmaar welke den abt nog niet heeft vergeven:

De kapellerije van heer Dink van Valkenburg, gefondeert ter eere van St. Catrijn.

De kapellerije van heer Ellitus.

De kapellerije van heer Reijnier Hellinc.

De kapperije van de zoon van Jacob Hellinc.

De kapellerije welke heer Dink hadde om te bedienen.

De kapellerije van heer Willem den abt van Egmond.

De kapellerije van heer Allard.

Op de andere zijde van dit blad vond ik Jan Cróll door S. Eikelenberg met rode inkt geschreven: door de heer K. van Alkemade, mij gezonden den 4. junij 1715.

125

In de verzameling van Simon Eikelenberg op pag. 4088 heb ik, Jan Cróll, den 23. aug. 1747 het volgende geschreven door Cornelis van Alkemade, gevonden:

Alkmaer

Rond uit de Heul. Is geweest van ouds een ronde dicke steene toorn, daerin de soldaten des nags sliepen, met schiderhuijsjes om wagt te houden, voor onraad tegen de Egmonders en Bergerluijden, om niet met schuijten in de stad te komen. Zij is gelegen op 't westeijnde vande Leed over het St. Catharine Klooster.

De Roode Toorn, gestaan hebbende op 't oosteijnde van het Lutteken Ouddorp, daer de schuijten van Vroon en Ouddorp met den Overtoom in de Vroonmeer kwaamen, ten defensie van de stad gebout, is nu afgebrooken.

De Lange Nieustraat [in ander handschrift: -wesloot] legt benoorden de agterhuijsen van de Langestraat. Hier staat op den hoek van de Hoogstraat het huijs van Teijlingen, eerze het huijs aan de kerk koften, als men in de oude geschilderde glaasen ziet. Wat oostelijker het Bronkhorstbuertge over 't water.

Het Witte Jonkvrouwen Bagijnhof, nu verkoft en van den boomgaard gemaakt, de groote Hoendermarkt en een pleijn met boomen, met de Heerestraat in 't jaar 1644.

De Korte Niewslot, op de voorseide.... responderende, waar nu is het veer op Hoorn en de Zijp.

Maria Magdalenastraat, nu de Schaapesteeg, naar een uuthangbord zoo genaamt. Hier is het oude (Stam-) (Steene-) huijs van de familie van Cooren, nu uitgestorven en tot een Jesuïtekerk en huijsinge verandert.
Pater Nosterstraat. Benoorden de kerk, tot aan de Monnicke-

126

werff of Paardemarkt-brug. Hier plag te staan beoosten de stallinge der abden van Egmonds hof met de huijsen der priesteren en choralen tot aan den Langestraat, als blijkt uut de oude glaesen en wapenen aldaar.
Midden in dese straat is het capallerijhuijs van heer Jakes Matthijsz. en heer Jan Maad = hoofd [of] Mood = haafd, waarin nog 4 armen woonen met een (poorte / proove) van oud fatzoen en alsoo dese proveniers met haar choralen (vanwegen/ vijstegen) paternosters, naar de kerk gingen, daarom de Paternosterstrate geheeten.

(onder vond ik Jan Cróll met dezelve hand geschreven:)

Nog vind ik eenige korte aantekeningen van kloosters staande hier en daar in Noord-Holland, welke mede zal uitschrijven als die nodig hebt. (Op de ande zijde van 't zelve blad had S. Eikelenberg met rode inkt het volgende aengeteikent:) Aantekeningen mij door de heer Kornelis van Alkemade gezonden den 26 februarij 1715.

Uit de handvesten van Monickendam te vinden agter de handvelten van Amsterdam anno 1624 gedrukt, pag. 16.

In een handvest door Hertoch Aelbrecht den 10de october 1395 in Den Hage aen de stede van Monickendam gegeven vinde ik:
Item so hebben wij noch gegheven ende geven onser stede voorschreven de dobbelschool ende quaeckbort binnen onser selver stede na doode ofte quijtschedinge Dirck Romers, die nu ter tijt heeft van ons in sulcker manieren, dat wanneer die voorschreven dobbelschoole ende quaeckbort, aen onser voors. stede coemt, zoo en sal niemant moeten dobbelen ofte quaecken binnen onser stedevrijheijt voorschreven, op een boete vanaff tien ponden, worde hij verwonnen met recht ende daer sullen wij of hebben, die twiedeel ende onse stede een derdendeel.

127

Het volgende tot pag. 182 inclus heb ik Jan Cróll gecopieert na 't geen in de verzameling van Simon Eikelenberg in 't boek in folio getekent i op pagina 4248 tot 4282 inclus te vinden is. Alwaer het alhier gesubli-

nieerde met rode inkt door Eikelenberg, dog al het niet onderhaelde door Willem van Schuijlenburg met een ouderwetse ronde of lopende letter geschreven was, luidende als volgt:

Eenige aentekeningen rakende de stad Alkmaer en anders. Geschreven door Willem van Schuijlenburg en door mij S. Eikelenberg, tegen 't origineel van Jacob Dirxz. Wijnkooper overgezien, welken of een ander afschrift hij gevolgt heeft tot het jaer 1609 ingeslooten.

Hij heeft doorgaans de woorden, maer zelfs ook de zaeken naukeurig gevolgt. Zulx daerin weinig verschil is met J.D. Wijnkoopers eigen handschrift. Op de kant van 't welke, door een jonger hand, nog veele dog egte aentekeningen waren gebracht om de plaetsen en de order der historie te vullen, die ook in dit afschrift en in mijn ander in quarte, ten deele, bij de anderen zijn geplaeft.

Anno

1412. De gerechte dezer stede Alkmaer⁴⁰ heeft de schutterije, sterk zijnde sestich mannen, afgenomen

128

den dobbelschole, wijntappe, quakelbort en kloothebanen en haer daer voor gegeven de waeghe van welke waghe, ofte inkomste vandien, elke schutter genoten heeft een gulde 's jaers, de reste is gegaen tot profijte van het gildt, mids conditie dat daervoor een ijder schuttebroeder, als men de papegaj schoot, zoude aenhebben een schutters rok ende een caproen⁴¹ volmaekt, ende zoude geschieden alle jaren. Daer beneffens verleende zij de schutterije te doen bewaren het quakelbort

⁴⁰ Op pag. 744 der verzameling van Eikelenberg A, door hem na 't originele van Jacob Dirksz. Wijnkoper en zijn zoon Jan Jacobsz. Stoop geschreven stond: Extract uit de praesentieboeken van burgemeesteren enz. der stad Alkmaer: Anno 1412 den 24 december waren schout burgemeesteren en schepenen als volgt:

Schout: Willem Dirxz., burgemeesteren: non menimi [= ik herinner me niet] , schepenen: Jan van Haerlem, Hendrik van Toornburg, Walig Gerritsz., Maerten Gerritsz., Andries Willemsz., Gerrit Jansz., Muus Dirksz. De gerechte bovenschreven heeft de schutterije enz. Eikelenberg had aldaer ook verscheide saeken uit gedrukte boeken op de kant getekent waar voor hier geen plaats was, als uit de beschrijving van Amsterdam door O..... Dapper anno 1394 pag. 94. Keuren Alkmaer: tit. 17 art: 4 en tit. 8 art: 15 en 21 nopens 't dobbelschool, Screvelius, Haerlem, pag. 237 en 238, alwaer van quakelbort, dobbelschool, wijntap enz. gewaagt word. Zie nopens 't dobbelschool en quaebort hier nevens pag. 126.

⁴¹ Moderne voetnoot: caproen - benaming van een hoofddekse van mannen en vrouwen, doch vooral van mannen. Hetzelfde als cappe; kap, muts, mantelkap, kap met neerhangende slippen, monnikskap. (MNW).

drie dagen in de paeschmerkt ende drie dagen in de St. Bartholomeusmarkt ende in St. Matthijsmerkt, daervan most het quakelbert weder geslooten staen tot paeschmarkt. (J.D. Wijnkoper)⁴²

Anno 1417 is de partije van de Hoekx en de Kabeljous wederom op gerezen.

Anno 1426 is Haerlem belegert geweest van vrou Jacoba hartoginne van Holland etc.

Heeft vrou Jacoba een slag gehad, bij Alphen, tegen hertoogh Philips, alwaer zij de victorie kreeg.

Anno 1427 hebben die van Ruijsitegen in haren oproer gehad. Een capitein genaemt Reijscha⁴³ met een ooge, door wiens werkinge zij over al victorie hadden, ende dat andere ooge verloor hij mede in den strijdt, evenwel trok hij altijd mee vooraf in den strijdt blind, ende zo wanneer hij hoorde

129

129

dat het heijer van de vijanden stonden tegen haer in het veld, zo vraegde hij de ordeninge van den vijand. Daerop geboodt hij zijn volk dit ofte dat te doen ende zijn hoofd bedroog hem nimmermeer. Allen tijd hadden zij victorie. Zij meende het waer een geest oft een engel gezonden van de hemel. In zijn doodbedde liet hij de voornaemste tot hem komen en beval zo hij met de dood afgang, dat men hem villen zoude, ende zijn huijdt op een trommel spannen zouden, voor een parkemant ofte vel. Zo zouden alle haren vijanden, als zij den trommel hoorden van haer, zonder victorie, vluchtig worden. Hij sterft en zij volbrachten zijn bevel en het geschiede zo, wat hij haer, daertoe gezegt hadde.

Anno domini 1429

op dit jaer is het mirakel geschied van het Heilig Bloed op den eersten dag van mej, in heer Volkerts eerste misse en de heer Jacob van Schoorl, pastoor, was zijn wijze en ductor.

Anno 1433 vrou Jacob gravinne van Holland resigneert

⁴² Volgens copie aentekeningen van Jacob Dirxz. Wijnkoper bij Eikelenberg in zijn verzamelingen, op pag. 744 te vinden is dit nopens de schutterij aengetekende getrokken uit het presentieboek van burgermeesteren enz. der stad Alkmaer.

⁴³ In de kroniek van Wijnkoper is sprake van een oproer van de Hussitten en de eenogige capitein Zijsen.

het land van Holland op hartoo Philips
van Boergonje haer neve, mits dat

130

- zij zoude tot een echte man hebben heer Franck
van Borselen.
- Anno 1436 dit jaer is vrou Jacoba de gravinne van Hollandt
gestorven ende begraven in Den Hage, als zij het landt
19 jaren in groote tribulatie geregeert hadde.
- Anno 1440⁴⁴ is zo ik vinde in een oud m.s.mij door Fredrik
Arnulfus Westphaling geleend, de konst der boeken
te prenten gekomen bij een Jan Fust⁴⁵, eerst tot
Mendenblik.
- Anno 1438 hebben de broeders van de derden regel Sanct
Francisi, genaemt de reguliers⁴⁶, haer order tot Heijloo
aengenomen en is het clooster anno 1500 weder
gedestruert tot de grondt toe (J. D. Wijnkoper)
- Anno 1438 dit jaer gou een achelen tarwe een nobel.
- Anno 1442 op dit jaer sterft heer Wolphert Schult van Gorcum
ende was pastoor van Alkmaer en in zijn plaats
is gekomen meester Jan Persijn⁴⁷ van Schiedam. (J.D. Wijnkoper)
- Anno 1443 is het accoordt gemaekt tusschen de stede Alkmaer
en het dorp Bergen beroerende de Quakelbrugger-
sluijs ende onkosten vandien gedaen den 27 mej
desselven jaers. (J.D. Wijnkoper)
- Anno 1444 is de Hoekze en Kabeljousche partije wederom opge-
resen, en is een groot rumoer geweest binnen Haerlem. (J.D. Wijnkoper)

131

- Anno 1445 op dit jaer worde die van Alkmaer toegelaten hare
poorten te hangen, ende de stede wat te vestigen
tot wederzeggen onvermindert de sententie te-
gen Alkmaer gedaen den 18 julij. (J.D. Wijnkoper: waerop volgde `tgeen
nopens dit jaer hierna op pag. 189 hebbe aengetekent.)
In dit zelve jaer was een oproer binnen Leijden.

⁴⁴ Bij Wijnkopers afschrift stond op de kant door Eikelenberg aldus: 1440 de drukkonst gevonden.

⁴⁵ Moderne voetnoot: Johan Fust - (ca 1400 - 30 oktober, 1466) was een Duitse drukker.

⁴⁶ Eikelenbergs verzamelingen, pag. 745 zegt in substantie uit de beschrijving van Amsterdam door O. Dapper, pag. 325: 1498 was't reguliersclooster nog te Amsterdam en de monniken vol schulden zijnde, staken dat clooster 1532 in de brand en begaven zig doe na Heijlo alwaer zij weder een ander clooster stichten. Simon Eikelenberg zegt ook wie prior van dit clooster is geweest 1564 uit O. Dapper pag. 327.

⁴⁷ Meester Jan Persijn van Schiedam, stond bij Wijnkoper volgens Eikelenberg.

- Anno 1447 op dit jaer is het clooster van de Minnebroeders tot Alkmaer gefondeert den 12 februarij op die plaetze genaemt het Heijlige Veldt, overmits dat daer zeven priesters bij malkanderen eerlijke woonden. (J.D. Wijnkoper, welke daerop laet volgen: en is `t zelve convent weder tot de gront gerujeneert 1574.)
- Anno 1450 is overdragt geschied op dit jaer, tusschen de rijkdommen ende de vroedschappen der stede Alkmaer, dat zijn zullen jaerlijx nomineren 31 personen om te regeren en is geaprobeert bij den hertog. Op denzelfden tijd is verworven confirmatie op de markt van Sant Bartholomeus tegens die van Hoorn met sententie geconfirmeert. (J.D. Wijnkoop)
- Anno 1451 hebben die van Alkmaer consent gekregen van den hertoge om haere stedemuren te maken, ende de deure wederom in haere poorten te hangen ende te mogen sluijten. niettegenstaende voorgaende condemnatie die tegens Alkmaer gegeven was. (Zie dit door J.D. Wijnkoper eenigsints anders hierna op pag. 189)
- Anno 1454 op dit jaer in april sterft Claes van Thoorenburg en is begraven tot Heijloo in `t clooster van de Reguliers. (J.D. Wijnkoper)

132

132

- Anno 1455 op dit jaer is verworven dat schout en schepenen de schou zullen hebben op de Reeckerdijk, beginnende van Heijlemans tot de Coedijckersluijs. (J.D. Wijnk.)
- Anno 1456 dit jaer werde den eerste proven gegeven tot Ceulen, ende genaemt Gerrit Adriaenze ipso die Laurentii.⁴⁸
- Anno 1458 Op dit jaer 1458 werde den eersten steen geleijd van de thooren van Alkmaer op de octave van Maria Hemelvaart (dat is zegt Eikelenberg den 22 augusti) en is wederom gevallen in october 1568 (in `t voorschreven van mij J. Cróll en bij D. Wijnkoper stond gelijk hier 1568 dog `t moet zijn 1468 gelijk op dat jaer en op pag. 240 & pag. 1068 blijkt. J.D. Wijnkoper.)
- Anno 1460 dit jaer den 15 junij werde Jan Gerrit Willemse de prove tot Ceulen gegeven. (J.D. Wijnkoper; alwaer volgens Eikelenberg stond dat deze gunning geschiede aen Jan Gerritsz.)
- Anno 1461 worde die sluijsen in de Langereijs geleijd, (m.s. van F. Westfaling.)
- Anno 1464 was Jacob Dwang schout van Alkmaer zittende aen zijn tafel en sterft. En zo de aucteur uijt zijn

⁴⁸ Ipsa die Laurentii - bedoelt wordt Laurentiusdag 10 augustus.

schrijven op de libreije zeijt in zijn boecken dat hij meende uijt zekere oorzake, dat hij vergeven was. (J. D. Wijnkooper.)

Dit jaer 1464 heeft men een achelen tarwe gekoft om vijf groot. (J D. Wijnkoper)

- Anno 1467 Heeft Aelbert van Raephorst gefondeert het vrouwenbroerconvent op Swaneegeest buijten Alcmaer, tuschen Nieuburgh en Oldenburgh, anders Middelburgh. Dezen was schout van Haerlem en rentenmeester van hartoge Philips. (Dit stond eenigsints anders bij J.D. Wijnkoper, gelijk hierna blijkt op pag. 189.)
Dit jaer 1467 is Godefridus de Trajecto, pastoor tot Alcmaer dezer werelt overleden. (J.D. Wijnkoper.)

133

[in de marge: door zijn zwaar gewigt nedergezonden zegt Eikelenberg uit Boxhorn, Eikelenberg verzameling. pag. 748]

- Anno Domini 1468 In de maend october is gevallen die vermaerde ende heerlijke thoorn van St. Lauwerenskerk binnen Alkmaer waer onder twee bagijnen in `t oude bagijnhof doot zijn gevallen, die gefondeert was anno 1458. (tot hiertoe accord met hetgeen J.D. Wijnkop. op dit jaer zegt. Deze toorn, zegt een oud m.s. was tot kosten van de burgerije geboud, maer niet geheel opgemaekt.)
- Anno 1469 Dit jaer is het fundament geleidt van de kerk van Alkmaer ende die twee oude kerken die op het kerkhof stonden werden al te met afgeboken. (J.D. Wijnkoper.)
- Anno 1470 Is Eduart de vierde van die naem uijt zijn rijk van Engellandt verstoten, ende gevlugt met agt hondert mannen met twee schepen is gekomen in Tessel ende voorts tot Alkmaer alwaer hij zeer eerlijk ontfangen is van den stadhouder ofte president⁴⁹ die hem met alle zijne staten kleede, want hij geen geldt oft eenige noodzaakelijkheid dingen hadde, en is geconvooyjeert in Den Hage zoo de boeken op de libreije melden. (Zo `t boeksken op de librije zeid, zegt J. D. Wijnkoper.)
- Anno 1472 Is `t capel der Minnebroeders tot Alkmaer gehouden.

⁴⁹ Dicit loco pag. 749 zegt Eikelenberg op de kant. nota den president te dier tijt Lodewijk van Gruijthuijzen, prinse in Steenhuijzen, grave van Wincester, die ook al stadhouder was 1464 of volgens Gouthoeven 1465 en zulx bleef tot 1477. Hij was een Vlaming en van de Cappeljause niet zeer bemint. Zie Gouthoeven 100.

- Anno 1473 daegs nae Sint Aelbert quam meester Reijer op de proeve tot Ceulen. bij Wijnkoper stond volgens Eikelenberg aldus: 1473 daegs na Adelbertii quam mr. Reijer op die proven tot Ceulen. Dit zelve jaer is het capittel van de Minnebroeders tot Alkmaer gehouden. (Dit laatste accordeert met J.D. Wijnkoper.)
- Anno 1476 dit jaer sterft Pieter Pietersze bailluw van der Nieuwenburgh burger tot Alkmaer. (J.D. Wijnkoper.)
- Anno 1478 werden die van Leuwaerden van de Vriessen overvallen, werden zeer wreedelijk doodgeslagen.

134

- om de gerechtigheid. Pieter Pinck, licentiaat in 't geestelijk recht, doentertijt olderman van Leeuwaerden, was een burger van Alcmaer. (Dit stond bij J. D. Wijnkoper anders, zie hierna p. 189.)
1482. Op dit jaer is gefondeert het Witte Bagijnhof op die Nieuwensloot, bij de bagijnen van Hoorn in tijdt dat Hoorn belegen waer. (Dit verhaelt J. D. Wijnkoper anders, zie hierna pagina 189.)
1482. Dit jaer den 20^e juli is de stad Hoorn ingenomen aldus: Willem van Naeldwijk heeft in den morgenstondt Hoorn ingenomen met dertig gezellen en heeft ⁵⁰Velaer, schout derzelve stede, verdreven met de rijkste en treffelijkste van der stadt, ende terstond daer den schout met eenige van Alcmaer daer gereedschap makende om de stadt te bestormen, is met alle de zijne van Willem van Naeldwijk verslagen, waerdoor de stadhouder met die van Alcmaer de stad Hoorn beleijd hebben met omtrent 2500 knechten en hebben op den 8, zijnde St. Magdalenendagh, de stadt stormenderhand ingenomen ende de krijgslieden door de victorie hebben haer zeer wreedelijk aengesteld, doodtslaende, vangende ende berovende den burgeren ende zijn ook twee priesteren boven van de kerk nedergeworpen. Daer is een burger geweest, genaemt Lambert, die aen het welfzel van de kerk geklommen is en van daer genomen heeft het Alcmaerder vaendel, dat daerover de vijftig jaeren gehangen heeft, en heeft het vaendel tot Alcmaer

135

- gebracht, waerdoor hij van de burgermeesteren stadsboode is gemaect, en oud geworden zijnde, is hem de prove in het gasthuijs gegeven. (J. D. Wijnkoper.)
- Anno 1486. Dit jaer is de Minnebroederskerk ingeweyjdt

⁵⁰ Eikelenberg Verzamelingen, pagina 750, zegt in of uit Wijnkoper: Harmen Velaer, en voegt daerbij in margine: Nota Velius noemt deze Maerten Velaer.

- binnen Alkmaer. (J. D. Wijnkoper voegt op anno 1487 hier nog bij, zie hierna pagina 190.)
- Anno 1488. is Sinte Panckrakerck, staende op de Vronergeest, dit jaer een parochiekerk geworden. (J. D. Wijnkoper.)
- Anno 1491. Op dezen tijd zijn die van Schagen met de omleggende dorpen gekomen des maendaeghs na beloken Paeschen binnen de stede Alcmaer omme de rentemeester⁵¹ Claes Korf doodt te smijten en hem niet vindende, hebben zij zijn hujs van binnen al wat daer was aen stukkend geslagen en is de oorzaeke geweest desperatie vermits zij te zeer geschat waren. Ende daerenboven gingh heer Jan van Egmond, stadhouder van Holland, om haer te willen dwingen rijtjergeldt te geven. (J. D. Wijnkoper in substantie. 't Geen hier bij J. D. Wijnkoper volgt, staet in mijn Verzamelingen, blad 754, 't welk ik, J. Cróll, hierna pagina 190 heb gevoegt.)
- Anno 1492. Dees tijd is het Kaes- en Broodtspel opgestaen om den dieren tijds wille, welke een oorzaak van veel quaeds was binnen Alcmaer, daerover de 300 personen vergaderen van vollers en wevers, genaemd Kaes- en Broodtsvolck. (J. D. Wijnkoper voegde hier nog tusschen dat hier na pagina 190 te vinden is.) Dit jaer wierd tusschen de schout Willem van Poe-

136

lenburgh ende drie van de principaelste Kaes- en Broodtsvolk op het krujswerk binnen Alkmaer, waren genaemt Frans Joncker, Roel Janze en Jan Huijgense, zeer dapper gevochten, doch zijn ten laesten gevangen, en die drie wierden onthoofd en op raden gestelt. De Kaes- en Broodtsvolck hebben ook ingenomen Nieburgh, Middelburgh met hulp van de burgers die zij daertoe dwongen om haer te helpen. (Hierop liet J. D. Wijnkoper volgens Verzamelingen Eikelenburg, pagina 756, nog volgen: In de Groote Kronijk van Holland zuldij dit perfect vinden, met de slag van Heemskerk. Omtrent de Beverwijk ende Heemskerk is een groote veldslag geschiedt.)

- Den hertog van Saxen is binnen Haerlem gekomen ende hebben die van Alcmaer haere banieren binnen ⁵²Haerlem moeten brengen. (J. D. Wijnkoper.)
- Anno 1499. is het capittel van de Minnebroeder binnen Alcmaer gehouden den sondagh ⁵³na mejj. (J. D. Wijnkoper.)
- Anno 1500. In dit jaer is mr. Andries van Outdrorp bujten Alc-

⁵¹ Generale rentmeester, zegt Eikelenberg uit J. D. Wijnkoper. Eikelenberg tekent op Wijnkoper hierop aen een passagie, die hier niet wel kan staen en te vinden is volgens zeggen van Eikelenberg bij Gouthoeven op pagina 547.

⁵² Waeruit eenige dingen te vinden zijn in mijn Verzamelingen, pagina 1057 tot pagina ...

⁵³ In het boekje, mij door Bontius de Wael geleent, stond: Sondag in mejj.

- maer met een kaes vergeven. Hij was een doctoer in de medicijnen en was den medicus van den paus Alexander, de zesde van dien naem. (J. D. Wijnkoper.)
- Anno 1503. Dezen tijd is Johannes Heerenberg, pastoor van Alcmaer, gestorven. (J. D. Wijnkoper.)
1505. is het clarissenklooster⁵⁴ gefondeert en is

137

- weer gedemolieert 1572. (Dit stond bij J. D. Wijnkoper als hier op pagina 190 blijkt.)
1506. Dit jaer is Claes Korf, burger van Alcmaer, rentmeester van de grave van Holland en van Egmond en van de abdije van Egmond, dezer wereld overleden. (Dit stond bij J. D. Wijnkoper als hierna op pagina 190 blijkt.)
1508. In de maendt van maert worde de oude kerck tot Alcmaer, genaemt de Schuijt, verbrandt met twee⁵⁵ orgelen, maer het nieuwe werk is staende gebleven.
- Dit jaer is op St. Gallendag een groote water-vloed geweest over Hollandt, Zeelandt⁵⁶ en Uijtrecht, want de dijken overal doorgebroken waren⁵⁷. (J. D. Wijnkoper.)
- Dit jaer is⁵⁸ de parrije geweest binnen Alcmaer om de pastorije, want eenen mr. Jacob Schuijtgen, pastoor tot Alkmaer, hadde een vernuftigen geest en trou voor de burgers, dickmael komende zelfs in de vierschare, ende hielde de burgers haer woordt als advocaet. Om dezen Schuijtgen te vangen, is den procureur-fiscael bovengekomen, wel gewapent met volck, ende heeft genomen eenen mr. Adriaen Sel, menende dat hij mr. Jacob Schuijtgen hadde, waerover het volck rumoerig is geworden, en hebben niet toe willen laten dat Schuijtgen met haer zoude gaen, waerover die van Alkmaer bij 't Hof in ongenaden

138

- gecomen zijn en souden te vuer en te swaert overgeven hebben, die van Delft die met Alcmaer broeders waren, met anderen daer niet voor geweest en dat afgelopen hadden. (J. D. Wijnkoper.)
- Anno 1509. Dit jaer wierde het clarissenklooster tot Alcmaer

⁵⁴ In 't voornoemde boekje van Bontius de Wael stond nog: binnen Alkmaer.

⁵⁵ Organen, zegt J. D. Wijnkoper.

⁵⁶ En Vriesland, zegt ut supra.

⁵⁷ Hierop zegt Eikelenberg: Ook de Medenblikker dijk, zegt de Grote Kronijk, divisie 32, caput 24, zulx dat al 't land een bare zee geleek, dewijl de dijken de geheele winter ongemaakt bleven, doordat mense niet zodra konde maken.

⁵⁸ J. D. Wijnkoper zegt volgens Eikelenberg, pagina 757: de partije, en in 't hiernevens, pagina 136 voornoemde boekje van De Wael stond: de sparrije.

geweijdt en de clarissen van der Goude werden daerinne geleijdt. (Gebragt, zegt J. D. Wijnkoper en laat anno 1510 volgen, zie hierna pagina 191.)

- Anno 1514. heeft Gregorius, hertoge van Saxen, op den 2^e augustij den Dam⁵⁹ in Vrieslandt stormenderhand ingenomen en geweldig overvallen ende alle manspersonen doodt-geslagen ende doorsteken, 't welk zeer deerlijk om zien was, want de dooden bij hoopen op de straten lagen ende hebben voorts dien dagh geplondert.
- Anno 1515. heeft den heer van Schagen het schoutampt van Almaer gepagt en zetten in zijn plaets Adriaen Dirkze, denwelke zijn eerste rechtdagh zadt den 23 junij, 24 julij, 29 julij ende is Pieter Claesse in zijn plaets burgermeester gezet. (J. D. Wijnkoper.)
- Anno 1517. is Alcaer van de Geldersche en Vriezen ingenomen des 's naghts op St. Lewijnsdagh⁶⁰ op den 25 junij (m.s.) en zijn daer inne gebleven ⁶¹vijf of zes dagen ende den dach Visitationis Marie trocken zij daeruijt, als zij de luijden wel berooft⁶² en geplundert hadden, en staken het ⁶³Rissevoort en die Nieuwe poort m.s.) aen brandt en passeerde zo voorts nae 't Huijs ter Hart⁶⁴ ende voort door de Veenen ende na ⁶⁵Asperen, dat zij overvielen stormenderhandt ende vermoorden veele menschen⁶⁶. (Hierop laet J. D. Wijnkoper anno 1518 volgen zie hierna pag. 191.)

139

1517. Op dit jaer begon dr. Martinus Luter tegen 't aflaet te prediiken⁶⁷.
- Anno 1521. De heer van Schagen heeft het schoutampt van Alcaer in paghte genomen, maer moght geen subsituijt zetten buijten consent van de camer van Rekeninghe ende de vroedschap van Alkmaer. Daerom zadt de heer van Schagen zelfs op 't regt den 13 august ende Aelbert van Riedwijck was zijnen taelman.(J. D. Wijnkoper.)
⁶⁸Den agten october zadt Pieter van Egmondt zijn eerste rechtdagh als subsituijt van den heer van Schagen. (J. D. Wijnkoper.)

⁵⁹ Moderne voetnoot: Bedoeld is Appingedam.

⁶⁰ Bij Wijnkoper op de kant tekent Eikelenberg op pagina 798 aldus aan: Een handschrift zegt dat dit geschiede 1517 den 25 junij op St. Aelbertsdag 's avonts tussen 9 en elf uren en verbranden in hun aftogt de wintmolen, de Nijenpoort en Rijtsenvoort.

⁶¹ J. D. Wijnkoper zegt: zes of zeven dagen.

⁶² Item J. D. Wijnkoper zegt: met grooten rove.

⁶³ Volgens Eikelenberg stontd dit woord wat kreupel geschreven aldus: Rijsevoort en daerop tekent Eikelenberg aen of dit Rijsenoort het Ritsevoort is, heeft schijn, tot Haerlem was 1296 een plaets of buurt in 't noorden na Schoten toe, Rijssevoort geheeten, zie Scriverii Haerlem 223.

⁶⁴ Item [J. D. Wijnkoper zegt]: dat zij innamen.

⁶⁵ In 't boekje van Bontius de Wael op pagina 136 genoemt stond: Alphen.

⁶⁶ Nog [J. D. Wijnkoper zegt:] Ja, de schoolkinderen die bij den organe gevlugt waren, daarvan 't bloet nog lang tot geheugenis van d'euveldaet aen den muur bleef staen.

⁶⁷ Dit zegt Eikelenberg bij Wijnkoper op de kant met swarte inkt, en nog met rode inkt dus: 1517. Begin van de lijst der weesmeesters en eerste waren Baert Gerritsz., Willem Adriaenz.

⁶⁸ Dog den 8^e october zat enz., zegt J. D. Wijnkoper.

- Anno 1523. is de nieuwe vaert met ⁶⁹de brugge op de Vroonergeest gemaect, heeft gekost omtrent 356 guldens, 12 stuivers. (Men zal 't vinden in het trezouriersrekenboek anno 1524⁷⁰.)
- Anno 1527. is de Slaepdijk bestet bij heer Assendelft en was aengenomen bij de Zeelanders, maer wederom uijtgescheijden, maer is weder opnieus besteet. (J.D. Wijnkoper, dog zie hierna pagina 191.) Dit jaer den 12 meij is geboren coningh Philippus.
- Anno 1528. In dit jaer heeft men verworven dat men de stad Alcmaer vast zoude maeken en dat men op hondert roeden van de stadsgraghten niet zoude mogen timmeren ofte boomen planten. (J. D. Wijnkoper, dog zie hierna op pagina 191.)
- Anno 1529. hebben die van Amsterdam met Alcmaer een accoort gemaect van den doorvaert en het onderhouden van de Cnollendammer sluijs. (J. D. Wijnkoper.)
- 140
- Anno 1531. De vroedschap van Alcmaer, groot wezende 30 personen, daerna 40 personen, na xvi personen, en is ten laesten geaccordeert tot 24 personen in 't getal. (J. D. Wijnkoper tekent dit op anno 1530 wat anders, zie hierna pagina 192.)
- Anno 1534. Dit jaer is de verstoeling geschiet op 't landt van Overdie.
Op den dagh van de Geboorte Marie is het capittel van de Minnebroeders binne Alcmaer gehouden. (J. D. Wijnkoper stelt dit op 't jaer 1533, zie hierna pagina 192.)
Den Oostendijk met vier watermolens binnen Geestmerambaght gemaect
Zijn bij Jan Janze, bailljuw van Nieuburgh, en Willem Janze, schout van Alcmaer, de palen gesteken om de Agtermeer te bedijken. (J. D. Wijnkoper stelt dit op 't jaer 1533, zie hierna pagina 192.)
- Anno 1540. is Pieter Halfvasten, schepen der stad Alcmaer, in 't Marsdiep verdronken.
- Anno 1541. is het voorslag op het Heijlighegeesthuijs gekomen. (J. D. Wijnkoper, die hier nog bijvoegt dat hierna pagina 193 blijkt.)
- Anno 1542. is het voorslag op de Groote Kerk gecomen. (J. D. Wijnkoper.)
- Anno 1545. is verkregen een mandement-generael, daer men de onwil-

⁶⁹ Ik vind (zegt Eikelenberg, pagina 759 op Wijnkoper in margine) in andere oude aantekeningen 1524 met een steene brug.

⁷⁰ J. D. Wijnkoper, die hierop nog laet volgen: maer is daerna weder veel kosten aengeleijt, zoo van diepen en anders, maer van de wyte en heb ik niet kunnen vinden. Hij laet daer nog op volgen: 1524 den 3^e julij zat Willem Jansz. zijn eerste rechte dag als schout van Alkmaer. Item 't jaer 1525, zie hierna pagina 191.

- lige betaelders van exuwe⁷¹ mede zouden dwingen⁷². (J. D. Wijnkoper.)
- Anno 1551. wierden de poorten en bomen van de stad Alkmaer ⁷³gesloten en wierden poortiers en boomslijters gestelt. (J. D. Wijnkoper.)
- Anno 1552. werde de Vriessepoort gemaect tot Alkmaer, (zie hierna pagina 193 't geen Wijnkoper zegt.)
- Anno 1556. is het weeshuijs binnen Alcmaer opgerecht in het huijs daer de Jacobini haer residentie hielden op haer termijnen te vergaderen, staende aen de zijdzijde van ~~de~~ 't kerkhof.
Dit voorschreven jaer is een octroij verworven bij de

141

- steden van Noordhollandt, dat men van gewezen vonnissen beneden de lx gulden moet nantizeren onder cautie de restituendo.
- Anno 1557. was 't een grooten dieren tijdt binnen Alcmaer, ook door geheel Hollandt, zoo dat een last rogge tot Amsterdam koste 99 goudgulden, en is het broodt aen de schamele menschen verkogt voor vier stuijvers, en men heeft de poorten bewaert dat men geen broodt zoude laten uijtvoeren. (Dog zie Wijnkoper hierna pagina 193 op dit jaer.)
Dit voorschreven jaer heeft de stadt Alcmaer van de kamer van Rekeningh gekogt allen de tollen om 1750 guldens op drie termijnen. (J. D. Wijnkoper voegt hier meer bij, zie hierna pagina 193.)
Dit jaer was een grooten dieren tijdt, daer waren weinig graenen in de stad, zodat men garst met tarwe zamen backten door noodt. Dan op den pinxterdagh quam de oosterze vloodt binnen met graenen, waerover heel Hollandt groote bijschap was. (Zie Wijnkoper hierna op pag. 193).
- Anno 1558. wierde de brugge gemaect over de Miendt door begeerte van de buren van de Voordam, genaemt de Kijfbrugh, responderende op de steegh van 't Klompje Goudt en Cornelis Vaanlis huijzinge, gaende na de Houtilstraedt ende was groten twist tusschen de buren van 't Fnidzen met de buren van de westzijde van de Mient, tegens de buren van de Voordam, want de voorschreve buren hadden de Waegh gepagt van de magistraet

⁷¹ In de gewezen zaken van den Hogen en provincialen Raed in Holland, pagina 96, vind ik, Jan Cróll, een sententie van den Hove van Holland in dato laeste julij 1540 tussen Haerlem en Alkmaer gewezen, waerbij verstaen is dat die van Alkmaer voor recht van exue van haer poorteren ende die binnen Haerlem gaen woonen, den 10^e penning van hare goederen mogen vorderen.

⁷² Zie dit mandament-generael agter de Chronijk van Alkmaer in 8° pagina 381.

⁷³ Alle avonden, zegt J. D. Wijnkoper.

en wouden de Waegh brengen op de hoek van Cornelis Cossenstraet, doch de twist is bij de wet ternedergeleijt, die zeer heftigh waer. (Bij J. D. Wijnkoper stond dit iet anders, zie hierna pagina 193 in fine)

142

- Anno 1558. Op dit jaer wierdt het water van de Meent gewijt, beginnende van⁷⁴de sluijs af, tot den hoek van de Zeijldam⁷⁵ en met nieuwe platingen gemaect, mits conditie dat die van de Voordam haer houttillen zouden afbreecken die langs de Voordam op het water stonden. (J. D. Wijnkoper.)
- Anno 1558. 't Zelfde jaer is gekeurt dat men een mengelen Gouds bier ofte Delfs niet hoger geven most dan zeven duijten, waerdoor eenen grooten twist gekomen is⁷⁶, zodat de bierstekers ende de stadt proces voor den Hove van Hollandt⁷⁷ gevoert hebben, waervan de stadt triumpheerde den zesentwintigsten februarij 1561 [zie voetnoot 27]. (J. D. Wijnkoper.) Is ook mede alsdan gekeurt dat allen de bierschepen van vrijdagh namiddagh tot saterdags namiddags uijt de Meent bij de Waegh en Lacoudorp moesten leggen, op welke keure mr. Dominicus Boot als commissaris van de plaggers informatie genomen heeft. (J. D. Wijnkoper.)
- Nota anno 1558. In de week na mejj wierden de huijzen bezeijden het Heijligengeesthuijs afgebroken tot ruijmtte van de Zuijvelmarkt en ⁷⁸kosten die huijzen over de drieduijzent gulden, te betalen op zeven meijdagen. (Zie dit uit J. D. Wijnkoper, anders hierna pagina 194.) In 't zelve jaer is gemaect de nieuwe waeghe aen 't Heijligengeesthuijs. (J. D. Wijnkoper.)

143

Omtrent⁷⁹ Heylighe Sacramentsdagh is binnen Alckmaer gekomen heer Nicolaes de Castro, inquisitor met meer andere ⁸⁰dienaren van Uijtrecht geassisteert en heeft den schout met de gerechte ontboden te komen in de sacristie, alwaer hij geopent heeft zijn commissie om haer te hebben tot zijn assistentie om in

⁷⁴ Wijnkoper zegt: Komen Maertens sluis af,...

⁷⁵ Item [Wijnkoper zegt]: daer Cornelis Cossen in plag te wonen Op de kant stond door Eikelenberg: Nota, de platingen zijn ingehaelt tot koste van de eigenaers 12 voet.

⁷⁶ Tussen de bierstekers of plaggers en de stad, zegt Eikelenberg uit J. D. Wijnkoper.

⁷⁷ Hierop tekent Eikelenberg in margine aan: zie 3335 en 2101.

⁷⁸ In 't boekje, mij door J. Bontius de Wael geleent, stond: en kosten die huizen voor 3000 guldens, te betalen op zeven meijdagen.

⁷⁹ Bij Wijnkoper stond: omtrent deze tijd.

⁸⁰ Item: met meer andere van die naem.

bewaerderhand te nemen heer ⁸¹Cornelis Cooltuijn, priester tot Alcaer, maer 't zelve tot zijnder kennisse gekomen zijnde, heeft hem getransporteert tot Emden en na eenige jaere is aldaer overleden. (J. D. Wijnkoper.)

Nota

Anno 1558. Op dit jaer is gestorven van onsterfelijker memorie den hooghloffelijken keijzer Carolus den vijfden in Spanje ende is zijn uijtvaert mede gehouden binnen de stad Alkmaer in Hollandt op Sinte Pietersdagh in februario anno 1559⁸².

Anno 1559. is de koning Philippus, graef van Hollandt, den 25 augustij uijt Zeelandt te water naer Spanjen gereist. (J. D. Wijnkoper.)

Anno 1560. Dit jaer zijnder twee zoutkeeten gemaect tot Alcaer bij Willem Anthonijze, Thomas Heertjes en Dirk Maertenze, en besloten in september te zieden⁸³. De stadt heeft haer tot 't maken van de zoutkeeten geleent elk ⁸⁴omtrent

144

400 gulden, dat zij op termijnen weder betalen zouden. (J. D. Wijnkoper.)

Anno 1562. zijn de bruggen bij Comen Maertenze op den Dijk en de brugh over de Kooltuijn over de sluijs en bij Jan Vaars over het Lacoutrop en bij de bogte over het Dronckenoort geleijdt. Dit jaer op Sinte Sebastiaensdagh is de Nieuwe Doelen gemaect van de Jonge Schutterije. (Dit zegt J. D. Wijnkoper op anno 1561, gelijk hierna pagina 194 blijkt.)

1563. is die brugge gemaect bij Sijmon Harxsz. over Lacouterop, responderende op 't St. Annastraet.

Anno 1563. Dit jaer is het carmeliter⁸⁵ ofte vrouwenbroedersklooster buijten Alcaer afgebroken bij den prior van Haerlem en Dirk van Teijlingen en 't zelfde verkoft door oudheijt van den prior van de carmelieten tot Haerlem, noghtans buijten consent van den pater van 't zelve convent, genaemt broeder Willem Quaetzaedt en in 't afbreken van 't zelve convent heeft den prior van Haerlem allen de meubelen met

⁸¹ Eikelenberg tekende op Wijnkoper in margine aen: van deze Kooltuin zie de Kleine Historie van Enkhuijzen, bladz. 79. S. van Leeuw meld in zijn Batavia Illust., blad. 966, van eenen Cornelis Kooltuin, die getrouwt was met Geertruid van Foreest, dogter van Jordaen van Foreest, die 1540 burgermeester tot Alkmaer was.

⁸² J. D. Wijnkoper zegt dus kort: 1558 den 28 september is keizer Karel de 5^e overleden, dog op anno 1559 tekent hij dit wijloopig aen, gelijk hier staet.

⁸³ In 't boekje, mij door J. B. de Wael geleent, stond dit nog meer: voor den eersten mael.

⁸⁴ 'Omtrent' stond bij J. D. Wijnkoper niet.

⁸⁵ J. D. Wijnkoper zegt: 1562 zie pagina 192. Zie van dit clooster (zegt Eikelenberg Versameling A, pagina 764) hieragter onder de aentekeningen uijt het hantschrift van Blijdenzin iets verder, alhier pagina 231 A. anno 1467, pag. 233 A, anno 1468.

allen de glazen, staende in de ⁸⁶ raedkamer, die zeer schoon waren, met hem na Haerlem gevaert. (J. D. Wijnkoper.) Daernaee heeft een conventuael van de carmelieten oorden, die daer geprofessijt was en uijtlandig geweest hadde in een ander convent, heeft hem gestelt opposant tegen ⁸⁷Dirk van Teijlingen cum sociis en heeft geopposeert en is recht ontfangen ⁸⁸en heeft zijn habitatie genomen in de vervalle kerk die een weijnig is gerepareert geworden dat hij bequaemelijk moghte woonen, dogh in

145

die revolutie van de landen van Hollandt omtrent het jaer 1572 is het altemael gedestruert en den broeder is gaen loopen. (J. D. Wijnkoper, zie hierna pagina 194.)

Anno 1564. is de Laet oft Leet doorgeschooten tot in de Bergermeer om 't zelfde tot gerief van de stadt te wezen, hoewel daer veele sustineerden zoo de Bergermeer bedijkt wierd, dat die van Alcmaer weijnigh strooms door de stadt zouden krijgen. (J. D. Wijnkoper.)

Nota Werdt de Egmonder- en Bergermeer bedijkt. (In een ander boek heb ik dat deze meeren bedijkt zijn anno 1555 en 1556⁸⁹.)

Anno 1564. Dit jaer is de steene brugge bij de Kwakel gemaekt. De brugge bij Claes Henderikze op 't Lacoudrop gemaekt en de brugh op 't Dronkenoort bij Claes Neetjes⁹⁰.

Anno 1565 is het accoord gemaekt tusschen burgermeesteren van Alcmaer ende de heeren de graef van Egmondt en Brederoode als heer van Bergen. Dit jaer is de nieuwe vismarkt gemaekt op de hoek van de Steenebrugh, en Trijn Luijcas huijs opgekoft. (Dit stond door Eikelenberg op Wijnkoop in margine met hetgeen hiernevens⁹¹.) Op dit jaer wierd de wet, die men eligeerde den 13^e mej wederom geëligeert op karsavondt na ouder gewoonten.

⁸⁶ Gastkamer of volgens de bijvoegzels (zegt Eikelenberg) in de raedkamer

⁸⁷ Tegen de voors. personen, zegt J. D. Wijnkoper.

⁸⁸ En heeft bij provisie die habitacie verkregen ende denzelfden ingenomen in de vervallen kerke, die wat gerepareert wierd...

⁸⁹ Eikelenberg Verzamelingen, pagina 765, zegt op Wijnkoper in margine: Uit het M.S. 1564 is de Egmonder- en Bergermeer bedijkt, waertoe de stad Alkmaer gegeven heeft vi^e gulden en 't accord gemaekt tussen de grave van Egmond, de heer van Brederode, met de stad Alkmaer beroerende de lemiten, zie ook resolutie 1992.

⁹⁰ Item: Alii de uiterste bruggen op Lacoudorp en Dronkenoort 1566, de naeste bruggen als voren gemaekt.

⁹¹ Item: en was geconsenteert 1564 den 25 october dat burgemeesteren 't huis van Claes Gerritsz. Rijk, staende op de Miend, zullen mogen opkopen en daerover niet accorderende, alsdan de plating en straet van 't zelve huijs doen maken tot gerijf van de viskorven.

Anno 1566. Op den 27^e april is den impost verpagt bij de Staten van Hollandt binnen Alcmaer tot meijdagh anno 1567 bij Augustijn van Teijlingen verpagt voor 1482 gulden. Was anno 1566 kerkmeester. J. D. Wijnkoper.

Nota

Anno 1566. Dit jaer hebben de gereformeerde beginnen te prediken op den lesten julij in de Bergermeer, welters predikant was Jan Arentz, was een korvemaker⁹² en burger van Alcmaer. Daerna is de predikatie gedaen in de lijnbanen⁹³ en daerna in een schuer over de Geest⁹⁴, alwaer zij in december het nagtmael hebben gehouden. (J. D. Wijnkoper.)

Anno 1566 Den eersten september naer den noen is den heer van Bredenrode met zijn huijsvrouw en twee zusters van den prince van Oranje met ettelijke paerden geassisteert binnen Alcmaer gekomen en is geloogert geweest⁹⁵ in de Doelen en is des anderen daegs bij juffrouw Wilhelmina⁹⁶ geweest⁹⁷, haer vangende in haer ziekbedde, en van daer gaende, comende buijtens huijs, zoo werd hem in de handen gegeven een request van⁹⁸ zekere burgeren van Alcmaer om te hebben de minnebroederskerke om aldaer de⁹⁹ nieuwe religie der nieuwe predikanten te te mogen prediken voor de gereformeerde, welk request¹⁰⁰ den heer van Brederode gelezen heeft en bij monde voor antwoord gaf

zoo sommige zeggen) dat zulcx verzoeke in zijn magt niet en was, want het¹⁰¹ rogatie waren en daerna omtrent vier of vijf uren¹⁰² is den heer van Bredenrode met zijn familie uijt Alcmaer vertrokken. Zoo haest als Bredenrode vertrokken was, zijnder eenige¹⁰³ quaedwillige gelooopen in de Minnebroederskerk met bijlen en andere instrumenten in haer handen en hebben het minnebroedersclooster geweldig overvallen en alles aen stukcent gesmeeten. De broeders binnen 't

⁹² Geboren burger, stond bij Wijnkoper volgens Eikelenberg Verzamelingen 765.

⁹³ Item: in de lijnbanen buijtten Alcmaer.

⁹⁴ Item: buiten Alcmaer.

⁹⁵ Item: binnen Coelen bij de kerk.

⁹⁶ Item: Wilhelmina van Sonneveldt.

⁹⁷ Item: om haar te bezoeken in haer ziekbedde.

⁹⁸ Item: van zekere personen.

⁹⁹ Item: de gereformeerde religie te mogen verkondigen zo die genaemt worden.

¹⁰⁰ Hierop zegt Eikelenberg dito loco pagina 766, in margine: soo sommige seggen.

¹⁰¹ Bij Wijnkoper stond volgens Eikelenberg, Verzameling, pagina 766: regalia.

¹⁰² Item: tussen 4 en 5 uren 's agternoens.

¹⁰³ Item: dit woord 'quaedwillige' stond daer niet.

convent zijnde, dit horende en ziende, zijn met-
 terhaest uijt het convent geloopen, elk zoo
 hij best mogt, de een over den muur, de ander over
 het water geswommen, maer des anderen daegs
 zijn de broeders bij de magistraet ende de wet weder
 in het convent gebragt. (J. D. Wijnkoper in substantie.)
 In dezelfde maendt van september waren
 burgermeesteren bedugt voor eenige quaedwilli-
 ge die de beeldstormerije van meninge waren
 in de Groote Kerk te doen, hebben bij advijs van
 den heer Nicolaus, bisschop van Haerlem, allen
 de ¹⁰⁴gedeputeerde bij haer ontboden van alle de gil-
 dens, dat zij allen de beelden met de auctaren
 bequamelijke zouden afnemen en dezelve in
 goeden hoede te nemen, en hebben de gedeputeerde van
 den gilden zulckx belooft te doen ende de gilden
 properlijk in 't werck zijnde, is haer¹⁰⁵ Omnes geco-
 men binnen de kerken, en hebben ¹⁰⁶alle de beelden
 en

148

- en autaren aen stucken geslagen en het autae staende
 bij de vondt is tot den grondt gedestruert, zeggende
 'het moet af' en hebben uijt allen de autaren genomen
 nota... dat genaemt word reliquiae sanctorum, en is ter-
 zelvertijdt van schrik en vreeze dootgebleven een
 vrouwe genaemt Guurt Jacobs¹⁰⁷. (J. D. Wijnkoper.)
 Anno 1567. In april zijnde predicatie van de gereformeerde weder
 opgehouden. (J. D. Wijnkoper die volgens Eikelenberg,
 pagina 767 hier nog bijvoegt: 10 april vertrok de hartogin van
 Parma uit deze landen en quam de hertog van Anjou
 daerin.) 1567 den 6 april zijnder eenige van de knekten
 van den heer van Batenburg enz. (als in 't extract authenticq
 hieragter op pagina 200 verbatus staet uitgedrukt. Dog
 Eikelenberg Verzamelingen, pagina 768, voegt daer nog bij:
De kanttekenaer zegt, daerna is den provoost van den graef
 van Megen met de zijnen voorbij de stat gepasseert na
 Medenblik om Batenburgs hoop te vervolgen. Zo is hij
 met grote haest na 3 of 4 uren wederom gekomen voor
 de stadspoorten van Alkmaer en heeft de burgers aen-
 geroepen dat zij de bruggen buiten de stad zouden afwerpen,
 zeggende dat de Batenburgse knekten hem nog van agteren
 zouden vervolgen.)
 Anno 1568. Op dit jaer zijn verkregen twee octroijen van den

¹⁰⁴ Item: alle de raets der gilden.

¹⁰⁵ Item: heer Omnes gekomen.

¹⁰⁶ item: en hebben 't al in stukken gesmeten, autaren en beelden en al dat er was.

¹⁰⁷ Bij Wijnkoper stond volgens Eikelenberg Verzamelingen, pagina 766, hier nog bij: out tussen de 60 en 70 jaren.

bisschop van Haerlem, gedateert den 3^e meij¹⁰⁸ 1569. (J. D. Wijnkoper.)

Noch gemaakt een accoort met den heer van Boeckholt van de navigatie door de Zijp, den 3de augustij. J. (D. Wijnkoper.)

Anno 1568. Den 4 junij is den grave Lamorael van Egmond met den grave van Hoorn van den hertoogh van Alba ter doodt veroordeelt en op pinxteravondt binnen Brussel geëxecuteert met den swaerde, eerst den graef van Egmondt en daerna den graef van Hoorn.

Anno 1568. Op den 26^e april zijnder eenige van 't leger van den heer van Batenburgh, hetwelk voor Amsterdam geweest hadde, gecomen tot Heijloo in 't reguliersconvent ende zoo zij verstonden, dat zij vervolght wierden van den geweldigen provoost met zijne knegten en ruijters, dat door bevel van den grave van Megen, zijn zij van daer vertrokken en zijn 's avonts gekomen voor de Kennemerpoort van Alcmaer, bij haer hebbende den prior van 't zelfde convent, denwelken de portier door bidden en giften daer-

149

toe gebracht heeft dat hij de poorte geopent heeft en heeft ze in de stadt laten komen en zijn zeer ¹⁰⁹verbaest door de stadt gegaen nae Outdorp. Onder deze (zoo het gerucht gingh) zoude den heer van Batenburg met eenige van zijn kinderen geweest zijn. Zoo haest de burgermeesteren verstonden dat den portier de poort in den avondtstondt geopent hadde, hebben de burgermeesteren denzelver portier van zijn officie gedestitueert. Des anderen daegs 's morgens is mede voorbij de stad gepasseert een hoop van dezelfde regimenten, comende uijt de abdije van Egmondt, vanwaer zij eenige buijt met haer bragten, geladen op twee wagens, en op den eenen wagen was gezeten den prior van dezelfde abdije van Egmond, genaemt Otto, die zij medenamen.

Daerna is den provoost van den grave van Megen met de zijnen voorbij de stadt gepasseert na Medenblick om Batenburghs hoop te vervolgen. Zoo is hij met groote haeste na drie oft vier uren wederom gekomen voor de stadspoorten van Alcmaer en heeft de burgers aengeroepen dat zij de brugge bujten de stadt zouden ~~afbreken~~ afwerpen, zorgende dat de Batenburgze knechten hem nog zou-

¹⁰⁸ In 't boekje mij, J. Cróll, door J. B. de Wael geleent, stond: 1568.

¹⁰⁹ In 't boekje, mij, J. Cróll, geleent door J. B. de Wael, stond in plaetse van verbaest: verwoest.

den van agteren mogen vervolgen.
Op den eersten mej zijn alle de resten van de ruij-
teren en knekten voorbij Alcmaer gepasseert

150

om den Batenburgsen hoop tot Medenblik
te vervolgen, waerdoor de burgers, niet wetende wat
het was, aen de stadsmuren gelopen zijn met haer
geweer, zoodat daer een groote commotie in de
stad gekomen is, dog is weder gestilt.

Op den zelve tijd was den graef van
Megen op het clooster tot Heijloo, alwaer de burger-
germeesteren haer gedeputeerde gezonden hebben
aen de graef, verzoekende hem te willen begeven
binnen de stad Alcmaer, daerop hij voor antwoord
gaf 't hem niet gelegen te wesen, maer de magi-
straten hebben den graef bestelt alle proviande
van spijs en drank als aen zulk een heer betaemt
en hem verzelschapt en is den vierden mej voorbij
Alcmaer gepasseert nae Medenblik en hebben
daer eenige van de gevange soldaten geëxecuteert
en de rest met schepen agtervolgt en eenige
gevangen die tot Brussel geëxecuteert zijn
met den zwaerde.¹¹⁰

Anno 1571. Op den palmsondagh, wezende den 8 april, 's avonts
omtrent vijf uren, zijn binnen Alcmaer gekomen
vier wagens met Spaensche soldaten¹¹¹, wezende
fouriers en adelborsten, dewelken gesonden waren
van den grave van Bossu, stadthouder van Hollandt,

151

om twee vaendelen Spaensche soldaten binnen
Alcmaer te fourieren volgende de missive
van den graef aen de burgermeesteren gesonden
en bij de fouriers den burgermeesteren over-
gelevert en de missive bij den burgermeesteren
gevisiteert zijnde, hebben doen de vroedschap
vergaderen en billietten te maken om de
soldaten te logeren elck na zijn qualite en
onder 't bezonjeren van de biljetten te maken
hebben de Spaensche soldaten, staende voor het
raedhuijs, de bohaj tegens de burgers ge-
maekt, waerdoor een commotie in de stadt
is geweest ende de burgeren haer daertegens

¹¹⁰ Dit gansche verhael stelt Jacob Dirxz. Wijnkoper op het jaer 1566, zie extract auth. pag. 199 tot 201 hierna.

¹¹¹ Eikelenberg verzam. pag. 770 tekent op 't copije van J. D. Wijnkoper in margine aan: deze soldaten wierden in 't lest van maert uit Utrecht geligt daer zij lang tot zeer groten oplast van den burger hadden gelegen. Zie Bor, boek 5 bladz. 246.

in de wapenen begeven hebben. 't Zelfde kome-
de tot kennisse van den raedt zijn de magistra-
ten metter haest van 't stadthuijs gegaen
tusschen de burgeren en de soldaten en hebben
alzo de partije vaneen gehouden, zoodat de
soldaten gebragt zijn binnen de plaets van
Dirk van Teijlingen, rentemeester, en de
burgers zijn na de poorten getrokken en
een wijl tijds daernae zoo zijn de twee vaen-
delen voor de stad gekomen, maer de burgers,
bevreest zijnde voor eenige inconvenientien,
hebben die vaendelen niet in willen laten en
zijn alzo de soldaten in de voorstadt gebleven.

152

Doch den raedt heeft haer voorsien met spijs en
drank en 't geen haer van noden was. Des
anderendaags hebben de fouriers die binnen de
stadt waren verzogt aen den raedt, dat men haer
uijt de stadt wilden helpen en daer zeer hardt
op aenhoudende, hebben de burgermeesteren
haer wat geleijscht door 't heck van de Minne-
broeders ende zijn zoo voort bij den anderen
gekomen.

¹¹²Burgermeesteren en den raedt hiervan zeer
bedught zijnde wat hier van zoude komen,
hebben raedzaam gevonden haere gedeputeerde
te zenden aen den grave van Bossu voorszaid
om hem te kennen te geven 't misnoegen verstand dat
daer geschiet was, ende daer beneffens te verzoeken
dat zijn genade hem zoude laten vinden en bewilli-
gen binnen Alcmaer te comen om aldaer goede
ordere te stellen om verdere inconvenientien te
schouwen, 't welck zijn genade goedgevonden
heeft en is met de gedeputeerde voor de stadt
gekomen ende, de poorten nog geslooten zijnde,
zoo heeft den grave de gedeputeerde hart aen-
gesproken waerom men des koninglijke
majesteits volk zoo lange buijten hielden,

153

maer de burgerije, verstaende dat zijn genade
voor de poorten was, zijn zij van de poor-
ten gewecken ende de poorten wierden
geopent. Den grave binnencomende liepen
daer veel burgers uijt de stadt, waeronder
geen kleijne en waren van de gedeputeerde,
en zijn toen de soldaten binnen gecomen nae-

¹¹²Cróll: Eikelenberg verzam. pag. 771 zegt op Wijnkopers aentekening in margine, waarvan sie de resolutie van
dezelve datum waarmede dit verhael accordeert.

dat zij drie daegen buijten gelegen hadden en zijn gefouereert geweest op der burgeren kosten. De graef, hem geïnformeert hebbende van de commotie, is weder vertrokken nae den Hage, zoekende daer den commissaris mr. Reijer Verduijn om hem op als breeder te informeren ende, de informatie gedaen zijnde, heeft de commissaris bij clockgeslag doen publiceren, dat allen de burgeren haer geweer op het stadshuijs hadden te brengen, op zekere pene daertoe gestelt, welke publicatie de burgeren naegekomen zijn en is den commissaris, naerdathij hem op alles geïnformeert hadde, naer den Hage gereijst om zijn raport te doen. Nu als de Spanjaerden langh binnen de stadt bleven, zoodathet een ijder mensch verdroot, zoowel den vreemden man als den burgers, ende de burgeren mosten haer schaften

154

twee mael daegs gebraden en gezoden en wijn op den disch, zoodathet burgeren zeer uijtgeput wierden ende 't zelve niet langer harden mogten, zoodathet burgermeesteren uijt noodt gedwongen waren om nae den graef te trekken en aen zijn genade te verzoeken en te bieden dat hij die burgeren van Alcmaer wilde van de soldaten ontlasten. Maer het was al tevergeefs, doch na lange sollicitatien van de burgermeesteren is de stadt van een vaendel ontlast, maer het ander most daerbinnen blijven en daerbij zeggende dat zijn genade de knechten niet beter konde fourieren dan binnen Alcmaer, doch (onder correctie gesproken) had beter geweest dat men ze binnen Den Briel, Enckhuijzen, Hoorn ende Medenblik geleijdt hadde, zo men bevonden hebben ende zouden hier niet op Alcmaer gekomen hebben, maer burgermeesteren hebben patientie moeten hebben, tot haerder ondank, dan hebben de verlossinge wijders willen verzoeken ende het is bij den raed goedgevonden en geresolveert eenige uijt haeren te ¹¹³deputeren aen goede vrienden binnen Antwerpen kennis hebbende aen den hertoog van Alba, biddende dat het haer zoude believen te verzoeken aen den voorszede hertoogh, dat hem zoude believen

¹¹³ Tot hier toe accordeert dit verhael in substantie met 't geen Eikelenberg verzam. pag. 773 uit Wijnkoper zegd, doch het volgende was anders. Maer 't geen bij Wijnkoper volgens Eikelenberg dito loco volgt quam in substantie overeen met hetgeen hierna op pag. 204 in 't copie auth. van Wijnkoper gezegt is.

de kneghden uijt Alcmaer te nemen, hetwelk haer belooft werde, ende heeft de soldaten uijt Alcmaer doen vertrekken (Godt zij gelooft), maer of den graef met den president en sommige burgeren daerin genoeghden, dat weet den Heer Almagtig, die wil het haer vergeven. Zou men het al verhalen dat daer geschied waer, men zoude daer wel een heele cronijk van maken.

[in marge: nota]

¹¹⁴ Anno 1570. Den eersten november, zijnde Alderheijligendagh, wasser zoo grooten storm, dat het Hondsbosch inbrak met de Zijp, alwaer de meeste en bijna allen de sluijzen op de Zijpe weghdrevē en ontallijke menschen verdronken. (J.D. Wijnkoper.)
Anno 1571. Is de stad Mechelen gesaccageert en geplundert van de Spanjaerden van duc de Alba.
Anno 1572. Heeft den grave van der Marck, heere van Lume, op den eersten april Den Briel ingenomen.

[in marge: nota]

Anno 1572. In de maendt juli zijn Jacob Reijerze Boon, Evert Jansze Stuijling en Baert Sijmonze gedestitueert van haer burgermeestersampt bij eenen Willem Mostert, wezende een Brabander, die hem zijde goeverneur te wezen over Alcmaer van wegen den Prince van Oranje, en heeft gesurrogeert ex sua autoritate tot burgermeesteren jegens den ... in loco dezer stadt van Alcmaer Floris van Teijlingen, Claes Harckze en Albert Comans.¹¹⁵

Anno 1572. In julio is het Clarisseclooster tot de grond toe afgebroken. (J.D. Wijnkoper.)

¹¹⁶Anno 1572. In het najaer quam de prins van Oranje in Hollandt. Wijnkoper.

Anno 1572. Zijn de Noordhollandsche steden gerevolteert. (Wijnkoper.)

Anno 1572. Den eersten december is de stad Naerden overvallen van don Frederico, zoon van duc de Alba,

vanwegen de konincklijke maijesteit van Spanjen. (Wijnkoper.)

Anno 1572. Den 12 october is den grave van Bossu met zijn volck op de Zuijderzee gevangen genomen bij den

¹¹⁴Cróll: In 't boekje, mij door J. B. de Wael geleent, staet deze historie watervloed mede op anno 1570.

¹¹⁵ Volgens Eikelenberg p. 773 zegt Wijnkoper anders. Zie hierna p. 216.

¹¹⁶ Zie dit breeder in mijn verz. C pag. 1072.

admiraal Cornelis Dirkze van Monnickendam. (Wijnkoper.)
 Anno 1573. Is het Minnebroederclooster gedemolieert¹¹⁷
 tot den grondt toe, dat gefondeert was anno 1447.
 Anno 1573. Wierdt de stad Leijden belegert van den laesten oc-
 tober tot den 21^e maert des jaers 1574 als
 wanneer den vijandt de belegeringh heeft ge-
 quiteert. (Wijnkoper.)
 Anno 1574. Den 26 mejj is de stadt wederom belegert en is het-
 zelve jaer den 3 oktober wonderlijke verlost van
 het zwaer beleggh. (J.D. Wijnkoper.)
 Anno 1575. Den 12 junij heeft den Prins van Oranje getrouwt tot
 een huijsvrouw binnen Den Briel, genaamt Charlotte
 de Bourbon, dochter van den hertog van Montpensier,
 dewelke men zijde een nonne geweest te zijn.
 Den 8 augusti anno voorszaid is Oudewater ingenomen van den
 hartoch van Alba.

157

Anno 1573. Den 13 julij is de stadt Haerlem door den hertoogh
 van Alba ingenomen in genade en ongenade, tot
 grooten last van de burgerije, die een groot rant-
 soen mosten opbrengen.
 Anno 1573. De 20 augusti¹¹⁸, 's morgens omtrent tien uren quam
 don Frederico voor de stad Alcmaer, heeft ze met zijn
 armee swaerlijk belegert, zoodat niemandt uijt
 noch in mogt komen, dogh is Dirck Oliffze met
 een krasschuijt¹¹⁹ tot het tonrack uijtgeraekt
 met groot pericul. (J.D. Wijnkoper.)
 Den 25 dito quam daer een voor de stadt en eijtschten
 de stadt op, hetwelk zoo men zijde Steenbock
 was, dan wierde zoo¹²⁰ beantwoord met klooten
 dat hij daer niet en vertoefde. (J.D. Wijnkoper.)
 Den laesten augusti trocken een deel Spanjaerden
 na het noorderland ende haelden koeijen en
 anders tot buijt. (J.D. Wijnkoper.)
 Den 15 september wierd een Spanjaert gevangen
 gekregen buijten de stadt, genaemt Jan¹²¹ Jeroni-
 mi, denwelcken zijden op wat dagh don Frede-
 rico de stadt zoude bestormen en op wat
 plaetse en dat zij die daerop sterk zouden
 maken en zoo hij deze stadt den eersten storm
 niet en kreeg, zoude terstondt vertrekken, het-
 welk de burgers een groote moet en courasie
 gaf, gelijk het ook geschieden. (J.D. Wijnkoper in substantie.)

¹¹⁷ Deze demolieering geschiede 1574 volgens Eikelenberg p. 775 uit Wijnkoper, dog in 't boekje mij J.D. Cróll geleent door J.B. De Wael staet deze demoliering mede op anno 1573.

¹¹⁸ den 21 aug. zegt Eikelenberg uit Wijnkoper.

¹¹⁹ Bij Wijnkoper stond volgens Eikelenberg: krabschuijt, dog in 't boekje van de Wael stond: kaesschuijt.

¹²⁰ Item: ~~den~~ gegroet met kruijt en loot dat hij hem wegpakte.

¹²¹ In 't boekje mij J.D. Cróll geleent door J.B. De Wael stond: Jeronimo.

Den 17 ¹²²dito vrijdaegs voor Sinte Mattheus met het kicken van den dagh begosten de Spanjaerden dapperlijk op de stadt te schieten, ¹²³zoo op de Vriesche poort en de Rooden tooren met cogels

158

van 40 a 42 pondt en op de stadt dapper gestormt, maer de burgers en soldaten, met de wijven en kinders hebben haer zoo gequeten, dat de Spanjaerts zulkx niet gedaght hadden, en moesten van de stadt wijcken met dappere schade die zij in haer volck geleden hadden. (J.D. Wijnkoper in substantie.) Anno 1573 den 20¹²⁴ september begonnen de Spanjaerden weder dapper op de stadt te schieten, en maekten haer om te stormen gereed, doch en zijn niet aengekomen, waer door eenige vrouwen niet wel te vreden waren dat zij niet en quamen om te stormen, want zij hadden daer zoo heerlijk wat op gekooect, dat de Spanjaerden haer niet bedankt zouden hebben, hadden zij aengecomen, veel meer dan op den eersten storm was daer gekookt. (Wijnkoper in substantie.) Den aghtsten october zijn de Spanjaerden met allen haren magt vertrocken van de stadt Alcmaer, en hebben de stadt Alcmaer verlaeten. (Wijnkoper in substantie.) Die begeert te weten het pertinent verhael van 't geheele beleghe ende feijten die daer geschied zijn, die leze het boeckje gemaect bij den pensionaris mr. Nanningh van Foreest, 't welk gedrukt is anno 1574.¹²⁵ Anno 1576 is den grooten commandeur uijt Spanje van zijn koninghlijke majestijt in Nederland gezonden den 5 maert aen de pest binnen Brussel dezer wereldt overleden.

159

Anno 1576 den 13 november zijn de capiteijnen Hellingh en Ruijghaver van wegen den prins van Oranje met practijk binnen de stadt Amsterdam gekomen, met eenige soldaten, roepende 'Vive la Geus, waer zijn ze nu die den Prins beminnen', maer de burgers hebben de wapens aengenomen, hebben de capiteijnen met haer knechten uijt de stadt gedreven, alwaer Hellingh en Ruijghaver

¹²²Den 18 stond bij Eikelenberg uit Wijnkoper

¹²³Item: en voornamentlijk op de Vriesse poort en Roode Toorn, dog in 't boekje mij J.D. Cröll geleent door J.B. De Wael stond: zo op de Vrieschen poort als op den Rooden Toorn.

¹²⁴ Volgens Eikelenberg verzameling p. 775 zegt Wijnkoper 'den 21. september', dog in 't boekje mij J. Crol door J.B. de Wael geleent, stond mede 'den 20. september'.

¹²⁵ J.D. Wijnkoper in substantie; en laat daerop andere zaken volgen; zie hierna pag. 216.

doodt gebleven zijn.¹²⁶

Anno 1578.¹²⁷ Zijn die van de stadt Amsterdam met den prins ende de heeren Staten de Lands over eengekomen, en die van Amsteldam hebben haer satisfactie gegeven, doch niet gehouden, zoo men zegt. (J.D. Wijnkoper, dog korter zie hier na pag. 216.)

Anno 1578 den 29 mejj zijn de catholijke burgemeesteren met de minnebroeders van Amsteldam met schuijten uijtgevaert en zijn in haer plaets gestelt die van de hervormde religie, om redenen, te weten doctor Maerten cum sociis.

Anno 1578 den 18de januarij is den hertog Matthias binnen Brussel¹²⁸ gekomen, en is aldaer beëdigd voor gouverneur van de Nederlanden ende den prins als stadhouder. (J.D. Wijnkoper, dog korter, zie hierna pag. 216).

Den eersten october is don Jan uijt Spanjen gezonden van zijn coninglijke majesteijt om de landen in vrede te brengen, en is dezer wereld overleden. (J.D. Wijnkoper, dog zo ampel niet. Zie hier na pag. 216.)

160

Anno 1579 in de maendt van maert is in Noordholland door dorpen en steeden een groote aardbeving geweest.

Anno 1580 op den 25^e mejj Jan van Foresst wezende tot Antwerpen op de dagvaert als gedeputeerde van het Noorderquartier is aldaer dezer wereld overleden op den 25 mejj 1580 's morgens omtrent een uren, ende is van daer gevoert ende gebragt den 27 mejj binnen Alcmaer tot zijnen huijze en leijdt begraven voor het choor in de Groote Kerk. (J.D. Wijnkoper) .

Anno 1580 is de brugge geleijdt buijten op het oostendt van de stadt bij de zoutketen en de de valbrugh om na de ton te gaen. (Dit stont bij Wijnkoper anders en op 1581 volgens Eikelenberg, zie hierna pag. 216).

Anno 1582 den 25 julij is den eersten steen geleijdt van de nieuwe waegh in 't heiligen geesthuis bij Thomas Adriaansz. (Dit stond mede bij Wijnkoper anders, zie hierna 216).

Anno 1582 is het zegel 't welck coper was, dat men plaghte te gebruiken ad causas, bij de vroedschap verandert, ende grooter gemaect van zilver, bij eenen meester Joost, wegende tien loodt min twee Engels, het fatsoen heeft gekost tien pondt Vlaems. (J.D. Wijnkoper in substantie).

Anno 1582 den 24 juni, heeft Cornelis Goudtsmit alias brou van Haerlem, wezende kerkmeester der stede van Alcmaer, heeft den kosterin van de kerck

¹²⁶ Eikelenberg zegt dit uit Wijnkoper anders; zie hierna op pag. 216.

¹²⁷ In 't boekje nij J.Cröll door J.B. de Wael geleent, staet deze historie woordelijk gelijk alhier dog niet gelijk hier op anno 1578, maar 1577.

¹²⁸ Deze reis en beëdiging stond in 't voorn. boekje van J.B. de Wael op 't jaer 1579 den 18 januari.

belast als zij de kerck zoude sluijten¹²⁹,
nae ouder gewoonten zoo zij gewoon was te
doen, dat zij dan de noorder deur aghter in
de zelve kerck zoude laten openstaen, want
zeijde hij, men zoude wat in de kerk doen,
't welck zij zoo gedaen heeft, zoo zijn s'avonts
in de kerk gekomen Jacques Mostaert¹³⁰ in
Brabant geboren met een Marcus
blauververneur¹³¹, een uijtlander geboren,
en hebben de schilderijen van de zeven wercken
van barmhertigheijdt, staende aghter in de
Groote Kerck deerlijk bedorven met een
swarte quast met swarte vervwe overstreken,
mitsgaders de schilderijen aen den predikstoel
wezende propheten, mede bedorven, ende het
schrift dat daer benefens stondt. 's Morgens
de burgerij dit ziende, heeft aldaer een groote
commotie onder den burgeren geweest¹³², doch is
het swart bij den anderen kerkmeesteren, door
eene wederom afgewist, dan de predikstoel
is swart gebleven, en is den zelfden Cornelis
goudsmit voor de wet geroepen, dogh de
zaeck is aen een spijcker blijven hangen.¹³³ (J.D. Wijnkoper).
Anno 1583 in junij is de vaert aghter de Vroonergeest
opgeschooten bij Jan Boijens af tot de ring-
sloot van de Vroonermeer, ende de brugge
leggende over de vaert. (J.D. Wijnkoper, dog zie hier na op pag. 216. In 't boekje mij Jan Crol
van J.B. de Wael geleent, volgde hier nog: wierd gemaect.).

Anno 1583 is de geheele Langestraet dezer stadt uijt eender handt verhooght. (J.D. Wijnkoper,
dog zie hierna pag. 216 in fin.)
Anno 1584 den 10. julij werd prins Willem tot Delft
doorschoten. (J.D. Wijnkoper).
Anno 1584 in december is den grave van Leicester uijt
Engelandt in Zeeland overgekomen om gouver-
neur te werden over de Nederlandsche provintien. (J.D. Wijnkoper, dog bij hem zo ampel niet).
Anno 1586 in februarij heeft den grave van Leicester den
eedt gesworen, in 't begin van de maend december
des zelvigen jaers is hij wederom na Engelandt

¹²⁹ Op de kant stond: door W. v. Schuijlenburg geschreven.

¹³⁰ Waren doen de kerkmeesters Cornelis Lourissen, goudsmit, Claes Tonissen, Jan Adriaenzen.

¹³¹ Dit zal blauwverwer moeteren zijn en dan accordeert het met de copie door Eikelenberg na Wijnkopers
aentekeningen geschreven.

¹³² Volgens Eikelenberg verz. pag. 777 stond er bij Wijnkoper: dan de andere kerkmeesters dedden 't weer schoon
afwasschen, dog de propheten bleven uitgedaen met het schrift, en is dezelve Cornelis goudsmit enz. als alhier.

¹³³ Eikelenberg tekent op Wijnkoper aldaer in de marge aen: dog de burgermeesters lieten de schilderijen in der ijl,
eer de verf indroogde, weer schoonmaken, maer de kerkmeester wierd van zijn dienst verlaten zegt Brandt uijt de
aentekeningen van Jacob Dircksz Wijnkoper, burgermr. der stad Alkmaer.

vertrokken.

Anno 1587 in de maendt october is de grave van Leicester binnen de stad Alkmaer gekomen, met een grooten staet, ende bleef daer tien of elf daagen, en is

toen gereijst na Amsteldam. (J.D. Wijnkoper, dog zie hierna op pag. 217).

Anno 1589 wierde de Geesterpoort gemaekt, met de brugge. (J.D. Wijnkoper dog iets anders, zie verz. A Eikelenberg op pag. 777).

Anno 1589 is 't mannengasthuijs wezende agter 't stadthuijs getransporteert in 't oude gasthuijs van St. Elizabeth, en 't zelve heerlijker vertimmert. (J.D. Wijnkoper).

Anno 1589 op dezelve tijd is het leproeshuijs gevoegt bij het mannengasthuijs¹³⁴ om beter onderhout te hebben tot

163

daer anders in voorzien zal worden ende is bij provisie een nieuw leprooshuijs opgerecht staende buijten de Kermerpoort, op die plaets daer het oude leprooshuijs gestaen heeft eer het verbranden. (J.D. Wijnkoper).

Anno 1590 is de¹³⁵ nieuwe steene brugge gemaekt op het Dronckenoort neffens de boght, die te voren een houten brugge was. (J.D. Wijnkoper).

Dit zelfde jaer is de brugge gemaekt op het Laccudorp tegen de Agterdam over, mitsgaders de brugge buijten de Vriese poort. (J.D. Wijnkoper in substantie.)

Anno 1592 dit jaer is de craen gestelt op het endt van 't Oosterfnissen.¹³⁶

't Zelve jaer is de steene brugh ende de wal gemaekt bij Heintje Comen en Lou en bogaert. (J.D. Wijnkoper).

't Zelve jaer is de Vismarkt vermaekt.¹³⁷

Op dit zelve jaer is de brugge over het Dronckenoort gemaekt, responderende over de St. Annastraet. (J.D. Wijnkoper).

Anno 1593 zijn gemaekt drie nieuwe bruggen, den een bij de Waegh, de ander bij 't Klompje Goudt, de derde bij Harmen Aertzen. (J.D. Wijnkoper).

't Zelve jaer nog een brugge gemaekt op het oostende van de Leedt oft Laedt. (J.D. Wijnkoper).

164

't Zelve jaer is de Leedt of Laedt droogh ge-

¹³⁴ Volgens Eikelenberg stond er bij Wijnkoper: 't leprooshuijs aen 't mannegasthuijs gehegt.

¹³⁵ Volgens Eikelenberg pag. 778 zegt Wijnkoper: de steene vischbrugge geleijt bij Sint Jansstraet, op het Dronckenoort enz. als hier.

¹³⁶ Dit word door Eikelenberg uit Wijnkoper gestelt op anno 1591, alsmede in het boekje van J.B. de Wael op p. 1057 gem.t.

¹³⁷ Dit word door Eikelenberg uit Wijnkoper op anno 1591 verhaelt.

maekt, en opgeschoten, beginnende van Mallaeckenbrugh af tot het oostendt van 't Vrouwe Capel.¹³⁸ (J.D. Wijnkoper).

Anno 1593 in de paeschmarkt hebben de predikanten van alcmaer wesende van de gereformeerde kerk¹³⁹, binnen Alcmaer beroepen de predicanten van de Mennoniste religie, om met haer te spreken van den kinderdoop, bij consent van eenige van de burgermeesteren en zijn bij den anderen gekomen ten huijze van Arent Claesze in de Langestraet tegens 't raedhuis over, ende na dat ze twee dagen met den anderen gesproken hadden, hebben de burgemeesters haer geïnterdiceert, niet verder in die zaecken te treden, en haer besognes te casseren, het welk zij geobedieert hebben, en zijn de zaeken gecasseert bij Pieter Michielze en Henderik Buijs, gesworen roedraghers der stede van Alcmaer.¹⁴⁰ (J.D. Wijnkoper).

Anno 1594 heeft de stadt Alcmaer doen maeken tot haren kosten twee overtomen, een tot Hensbroek, en een tot Opdam, des zullen de voorschreven dorpen de kleine ordinaris reparatie tot haren kosten onderhouden, volgende 't accoordt daer van zijnde, leggende op de burgermeesterenkamer. (J.D. Wijnkoper).

165

Anno 1594 is het besloten¹⁴¹ de vaert van 't windaes af nae de stad Alcmaer te verwijen en te verdiepen; heeft gekost van arbeidsloon alleen omtrent vijfhondert gulden.

Anno 1594 is bij de Krebbesteegh over de Leedt of Laedt geleght een nieuwe brugge. (J.D. Wijnkoper).

Anno 1594 begost mende straten te vermaken binnen Alcmaer, bij eenen straetmaker van Haerlem, genaemt meester Jan (J.D. Wijnkoper).

Anno 1593 en 1594 is de weescamer mitsgaders de secretarije die gestaen hebben op de oude schepenecamer ge-transporteert beneden in 't stadhuijs, daer de conchergie gewoond hadde, ende is mede op de zelve tijdt een schone zael met een keu-

¹³⁸ In 't boekje mij J. Crol door J.B. de Wael geleent stond: van Onze Lieve Vrouwe Capel.

¹³⁹ Volgens Eikelenberg verz. 778 zegt Wijnkoper: religie Pieter Cornelisz cum sociis, beroepen de predicanten van de mennonisten om enz. als hier.

¹⁴⁰ Eikelenberg tekent daer op dito loco in margine aen: 1591 een der gereformeerde door de Waterlandse doopsgezinden omtrent het ampt der overheit, en onrustig gemaekt, zo stelde Pieter Cornelisz in geschrift ter zijner onderrigtinge eenige argumenten, die den doopsgezinden ter hand gekomen, door eene van hun, Jacob Jansz wierden beantwoord. Welk antwoord Pieter Cornelisz ontving den 14 september 1594. Deze antwoord en de voors. argumenten wierden door de Waterlandse eerst dikmaels uitgeschreven, daarna, tegen den sin van Pieter Cornelisz, gedrukt. Zulx Pieter Cornelisz zig verplicht vond in druk uit te geven een wederlegging van 't geschrift van Jacob Jansz, wijtloopiger dan het eerste, om te bewijzen dat een christen het ampt der overheijt bedienen mag, en wierd dit boekje gedrukt 1597, zijnde niet ongeleert en vol ijvers en goede onderscheijding geschreven. Uit het boekje zelfs.

¹⁴¹ Volgens Eikelenberg verz. pag. 779 stond in Wijnkopers aantekeningen: is het slootjen of de vaert van 't windaes nae Alkmaer zeer verwijt en verdiept, en heeft gekost enz. als hier staet.

ken en kamer getimmert en geordonneert in de hal en achterhal¹⁴² in 't oude mannen-gasthuijs. (J.D. Wijnkoper).

Anno 1595 is daer een nieuwe stenebrugh geleydt met twee pijpen in de wal bij de Roothoorn, in de plaets van de houte sluijs¹⁴³ aen de Waterpoort.

Anno 1595 koste nu tot Alcmaer een last rogge 145 goudguldens, een roggenbrood van 12 pondt koste 9 stuijvers 12 penningen, een kop boter wegende 36 loot koste 6 stuijvers en een vierendeel boter koste 6 gulden 10 stuijvers, een hondert pondt soetemelcx kaes tien gulden. (J.D. Wijnkoper).

166

Anno 1596 den 24 april is ¹⁴⁴ Cornelis Hendrikze pastoor uijt de Kunder van burgermeesteren en schepenen belast uijt Alcmaer te vertrekken binnen drie dagen, en daer niet weder in te komen, op pene van gebannen te werden, ten eeuwigen dagen uijt de landen van Hollandt ende Vrieslandt, omdat hij, zoe men zeijde, geoeffndt hadde de pauselijke religie, dan heeft een request gepresenteert aen de vroedschap om gratie te mogen hebben, dat hij zoude mogen blijven, ende heeft apostille op zijn request gecregen, dat hij als noch voor deze tijdt zoude blijven, tot dat hem anders geordonneert werdt. J. d. Wijncooper.

Anno 1596 begost men de toorn van de waegh van Alcmaer af te breecken.¹⁴⁵

Anno 1597 ¹⁴⁶ wasser weijnig rogge in Hollandt, zoo dat men qualijk roggen broodt bij wijlen konde bekomen, de stadt Amsteldam hielde wagt in de poorten, ende op de boomen, op dat daer geen roggen broodt zouden werden uijtgebragt, van gelijken binnen de stadt Alcmaer, dan bij een billiet van burgermeesteren, ende wierden de omleggende dorpen zoo veel gerief gedaen als het moogelijk was¹⁴⁷, dat duerde omtrent drie weecken,

¹⁴² In 't boekje van De Wael pag. 164 gemelt, stond hier: en agter de hal enz. als hier.

¹⁴³ Mitsgaders een waterpoort zegt Eikelenberg uit Wijnkoper in plaets van als hier staet: aen de Waterpoort.

¹⁴⁴ In 't boekje mij J. Cróll door J:B de Waal geleent stond hier: heer Cornelis Hendriksz., enz. als hier.

¹⁴⁵ J. d. Wijnkoper alwaer volgens Eikel: nog bij stond als hier na op pag: 217 blijkt.

¹⁴⁶ Volgens Eikel: verzam: pag. 780 stond bij wijnkoper: 1597 in junio was weinig rogge in geheel Holland, zodat men nauwelijcx broot konde bekomen, die van Amsterdam bewaekten de poorten en bomen om den uitvoer voor te komen, en bezogten alle schuiten. Ook hielden de borgers tot Alkm: mede de wagt op de poorten en bomen, zulks datter geen graen uitmogt; dan bij een biljet van enz., alhier volgt.

¹⁴⁷ Item: en dit duurde binnen Alkmaer omtrent 6 dagen, de armen betaelden 't broot van 12 pont voor 8 stuiiv: de vermogende voor 10 stuiiv: en ook 10 st: 12 penn: en gold de last rogge 148 goudgulden en één zak tarwe tot Alkm: op de markt negen gulden.

een last tarwe gelde tot Amsteldam 225 goudguldens, een last rogge 148 goudguldens, een zack tarwe koste tot Alcmaer op de marckt negen gulden.

Anno 1597 dede de burgermeesteren der stede Alcmaer op eenige lasten (100 lasten zegt een m.s.¹⁴⁸) rogge voor de armen en anno 1598 gaven burgermeesteren aen de armen het roggenbroodt van 12 pondt voor zeven stuijvers. (Wijnkoper).

'T Zelve jaer wierden der vermogende¹⁴⁹ burgeren op rogge gezet ter somme van 80 last, elck naer zijn staet.¹⁵⁰

1599 den 16 juny storf Jan Allertsz. raed, ontfanger generael van 't Noorderquartier en Westvrieslant.

Anno 1602 den derde januarij wasser binnen Alcmaer omtrent ellef uren voor den middagh een groote aerdbevinge¹⁵¹

Anno 1605 is de straet in de Nieuwe straet vernieuwd.¹⁵²

Anno 1606 is de straet in de St. Jacobsstraet vernieuwt.

Anno 1607 is de brugge gemaect op de Oude Gragt, nevens de Samaritaensstraet.

Anno 1608 is het Amsteldammer veer dat bij de Roode Gans was, verleijt buijten bij het excijshuijs en de veerschuijten die op Hoorn varen zijn bij de Rode Gans verordineert¹⁵³

Anno 1609 op den laesten december zijnde nieuwejaersavond hebben de s[ch]utterije dezer stede Alcmaer met twee vliegende vaendels op getrocken in 't geweer, hebben het stathuijs ingenomen, met weijnig tegenstandt en hebben de wallen beset met de schutterij, en des anderen daegs wezende nieuwejaersdagh tegens den avond, zoo zijn de twee andere vaendelen opgetrocken, naer het stadthuijs, om de twee eerste vaendelen af te lossen van de waght, ende hebben de wallen mede bezet, ende daeghs daer aen zijn ze allen avonden opgetrocken, een vaendel tevens, en dat geduerde twee maenden langh, en

¹⁴⁸ Namentlijk Wijnkoper.

¹⁴⁹ In 't boekje van J. Cróll door J: B: de Wael geleent stond hier: burgermeesteren.

¹⁵⁰ J. D. Wijnkoper in substantie op welckers aentekeningen Eikelenberg verzam: p: 781 in margine zegt: uit het presentieboek de heeren van de wet en in 't jaer 1598 werd door de stad en door 't noorderquartier tot Alkmaer veel rogge opgedaen. Zie wijders wat Eikelenberg zelf op 't jaer 1598 aenmerkt hierna pag. 217 in marge.

¹⁵¹ J.d. Wijnkoper of zijn zoon J.J. Stoop die volgens 't copie van Eikelenberg: p: 781 wel van een aerdbeving maer het woord groote daer niet bij stelt.

¹⁵² Wijnkoper of Stoop dog zie hier na pag. 217.

¹⁵³ Dit verhaal nopens deze vier laeste jaren word volgens Eikel: p: 782 bij Wijnkoper of Stoop op andere jaren gestelt. Zie hierna pag: 217.

het was om haere privilegien voor te staen, zij namen ook de schepenkamer in, daer de overigheijt van de vaendels¹⁵⁴ wagten en daer wierd in al dien tijdt geen recht gedaen, want de schutterije en wildent niet leijen, voor dat allen dingen effen was, en dat zij tot haer voornemen gekomen waren.¹⁵⁵

169

Anno 1655 isser een groote sterfte in de stadt Alcmaer geweest, zoo datter over de hondert menschen 's weeks aen de pest zijn gestorven, 't welk al eenige weeken duerden.

Anno 1656 dit jaer is bij goetvinden van de vroetschap gemaekt een doorgravinge in de stadswallen bij het Munnickebolwerck, om verversinge van water, daer door in het hoog eijnde van de stadt te krijgen, ook zijn ten dien eijnde weder hermaeckt de twee steene beeren, de eene beosten de Vriesse poort en den anderen tusschen de Kermer en Nieuw-landerpoort.

Als doen is mede noch gemaekt de dubbelde paerdestalling in het weeshuijs, mitsgaders de kamer boven de princekamer in het stadhuijs ende de prince camer is vernieuwt.

Anno 1657 den 12 maert is in de nieuwe princekamer gehouden de groote maaltijdt, alwaer twee dagen agter de anderen geweest zijn de heeren als den heer officier dezer steede regerende en oude burgermeesteren, regerende en oude schepenen, de gansche vroedschap, en twee gesworen clercken, den derden dagh alleen den officier, regerende en oude burgermeesteren, fabrieken, schoolarchen, en rector met haere huijsvrouwen.

Anno 1657 is wegh genomen de middelcingel in de vesten tusschen de Vriesse en Geester poort, ook de zelfde vesten verdiept, en de wallen daer mede verswaert.

Anno 1657 zijn graghten en burgwallen door de stadt gediept ende gebaggert, en de agger is gebragt op de Gasthuijsweijdt buijten de Vriesse poort.

¹⁵⁴ In het boekje mij Jan Cróll door J:B: de Waal geleent stond: wagt hielden, enz. als hier.

¹⁵⁵ Dit verhael stond volgens Eikel: verzam: pag: 782 bij Wijnkoper of zijn zoon J.J. Stoop veel ampelder; zie hierna pag: 217.

Anno 1658.¹⁵⁶ In de maendt julio is begonnen de uijtwateringe be-
noorden de stadt Alcmaer bij de bedijkers van de
Schermeer, ter wijte van agt roeden, diep zeven
voeten in conformite van 't octroij tot bedijckinge
van de Schermeer, behalven dat in de roijinge ver-
anderingh is gemaekt, volgens 't accoord ten
overstaen van de commissarissen van de Hoogen
Raedt, en mits dien, zo is die eerst aengevan-
gen van de middelcingel over het Munnicke
bolwerck, de uijtwatering moet beneden in
den boden wezen vijf roeden, zulckx datter
aen elcke zijde gegloijt is anderhalve roede
makende ter wederzijde drie roeden gloijngs.

Anno 1659. In het laest van augustus is begonnen de treck-
vaert¹⁵⁷, tusschen Alkmaer en Hoorn, ende
waren commissarissen tot bevorderinge ende
voltrekkinge des zelfs werck, Jacob Baert
oud burgermeester, ende Arent van der Graef
weesmeester der stadt Alkmaer, mitsgaders Jan
Allertze Lammerschagen en Dirk Veen oud bur-
germeesteren der stadt Hoorn.

Anno 1421. In dit jaer op der heijlige Elisabethe nacht was het
een zoo grooten storm van winde, zoo datter veele
dijcken in Hollandt, Zeelandt ende Vrieslandt,
ende bijzonder den dijck tusschen St. Geertruiden-
bergh ende de stad Dordrecht, het welck een
schoon kooren landt was bewoondt met veel edele

en rijcke lieden, ende verdroncken twee en zeven-
tigh schoone dorpen dat groote schade was.

Anno 600 is binnen de stadt Almeer de eerste kerck
gebout.

Anno 855 is Sint Louwerens kerck gebout.

Anno 889 is het clooster tot Egmond gesticht.

Anno 890 is de Sint Louwerens kerck in effect gebraght.

Anno 923 is de kerck tot Egmond gesticht ter
eeren den heijligen Adelbert¹⁵⁸

Anno 181 is de stadt Almeer verbrandt.

Anno 1133 wierde de stadt Alcmaer ingenomen, ge-
plundert, en verbrandt door de Vriezen.

¹⁵⁶ 1659 zegt het handschrift van de heer G. van Vladderakken.

¹⁵⁷ Waerschijnlijker komt mij J:C: voor dat deze trekvaart besteet is te maken den 14 aug: of 16 aug: 1660 gelijk
verzam: pag: 430 gezegt word.

¹⁵⁸ Vossius, fol. 22.

Anno 1661 den lesten januarij, en den eersten februarij is in de princecamer gehouden de groote maeltijd, al waer geweest zijn de heer officier, regerende en oude burgermeesteren, regerende ende oude schepenen, vroedschappen, weesmeesteren, en meester Pieter Schagen als gesworen clerck.

Den 21ste februarij hebbende de regerende heeren burgermeesteren in de gemelte princecamer getracteert de vier predicanten der gereformeerde kerck van Alkmaer, den rector, en twee secretarissen, met hare respective vrouwen, zijn zeer vrolijk geweest.

172

Anno 1662 den 17 augustij, is in de sijnnode binnen Alkmaer geeijndigt, ende hebben de heeren burgermeesteren ten zelven dagen met een maaltijd de leden van het sijnodus getracteert in het stadthuijs in de princecamer sterck 42 personen, aen een tafel zonder crommelleboogh, hebbende gezeten in ordere als volgt, den heer van Maesdam bovenaen, aen zijn rechterhandt de burgermeester Ocker, aen de slinckerhand den heer officier van Veen, den burgermeester Zevenhuijzen, den burgermeester Baardt, de burgermeester Van der Graef, en naest den zelven den secretaris Schagen, ende naest den zelven de correspondenten naest den burgermeester Sevenhuijzen, den preses, assessor scriba, de drie predicanten van Alkmaer, ende voorts vervolgens ijder classe na haer ordre.

Anno 1663. In augustij hebben de regerende burgermeesteren getracteert in de princecamer de vier predicanten dezer stede, met de twee secretarissen, alle met haere vrouwen.

Anno 1663. Dit jaer is het aghterste van de waeg geappropriert tot kaesmarckt, te voren geweest hebbende het kistemakers pandt, en het waghthuijs van den majoor.

Anno 1664 wierdt in de maendt van december een starre met een Staert gezien door heel Hollandt, Zeelandt

173

en Vrieslandt, heeft hem op verscheijde manieren oock verthoont, oock zonder staert, oock met de staert krom gebogen op deze ma-

nier: ✱

Anno 1687 is een heer Jacob Fockenbrogh, schepen dezer stadt op den 19 julij savonts geheel dispoost te bedt gegaen, en wierde 's morgens doodt gevonden, zonder dat zijn doghtertje dat bij hem sliep, in het minste daer van gewaer is geworden.

De historie van 't heijligh bloedt Tot Alkmaer.

Anno 1429.

In het jaer ons heeren Jesu Christi 1429 is Folker, dus een borger van Alkmaer, die eenige jaeren hier te vooren in den slagh was die de Alcmaerders tegen de Hoecx, Waterlanders, ende Westvriezen hadden, in den welcken hij eenige zoo doodt sloegh als questen, hij naderhandt priester geweydt zijnde zonder absolutie van zijn irregulariteit verkregen te hebben, ende heeft op den eersten dagh van mej zijn eerste misse gezongen: maer ziet wat schromelijker

174

zaecke om horen isser gevolgt, 't bloedt Jesu Christi door dezen Folker dus geconsacreert, 't welck eerst witten wijn en water was, is op zijn¹⁵⁹ cassuijffel gestort ende terstond verandert in bloedt, daer is ook noch een vreesselijck geluydt oft getier onder de misse gehoort, deze Folkerdus zeer verbaest zijnde door dit gerucht, ende ook niet minder door het aenzien van den geconsacreerden wijn in bloedt verandert, heeft het stuk van den casuijffel daer de druppelen wijns uijt den kelck op gestort waren, afgesneden, op dat dit niemandt¹⁶⁰ mercken of gewaer worden zoude, en 't zelve stuk neffens den autaar verborgen. Nadat dit afgesneden stuk eenigen tijdt zonder dat imandt daer af wiste, verduijstert gelegen hadde, heeft den engel-gods hem verthoont aen eenen schipper van Alckmaer die in groot perijckel van zijn leven in de zee verzeijlt was, knielende met een knie op de kant van het schip, ende heeft aen hem de plaetse daer het stuk van de casuijffel lagh verborgen, bekent gemaekt, zeggende: is 't dat gij deze plaetse wilt de clergie van Alcmaer toonen ende dezelve met behoorlijke eerbiedinge bezoecken, gij zult van dit tegenwoordige perijckel¹⁶¹ verlost, bevrijdt worden. Desen

¹⁵⁹ In 't boekje mij J.Cróll door Joachem Bontius de Waal geleent stond: casuijffel.

¹⁶⁰ Zien zouden, merken oft gewaer worden.

¹⁶¹ Verlost worden.

schipper heeft den last aenveert ende is met zijn schip ongeschendt ende gezondt tot Alckmaer in de haven gekomen. Hij heeft den pastoor alle hetgeene hij gehoorde ende gezien hadde te kennen gegeven. Men besoeckt ter stonde de plaetse ende den

175

kostelijken schat word gevonden, waer van den Bischoep van Uijtrecht verwittigt word. Den Bischoep doet deze plaetse mede onderzoeken ende verkondit weerdigh te zijn dat men deze schat eere bewijze, veel mirakelen zijn daer ontrent geschied. Daer is ook ter eere der zelve een geraele processie iaerlijks ter eeren ingestelt op den zelven dagh van den heijlige Philippus¹⁶² en Jacobus in de parochiekerck van Alckmaer, in de welke den engel in de gedaente zoo hij¹⁶³ den schipper openbaerde, eerst van hout gesneden ende ~~versilvert~~ verzilvert, maer daarna van¹⁶⁴ fijn zilver, houdende in zijne handen het voorzeijde stuck van den casuijffel met het hooghweerdig sacrament des autaers in een monstrantie besloten¹⁶⁵, van den pastoor wordt omgedragen. Alwaer ook veel mirakelen zijn geschiedt en noch geschieden. Den voorzeijden Folkerdus is daarna van Godt Almaghtig gestraft¹⁶⁶ geworden. Want zijn hujs¹⁶⁷ is voor de derde reijze verbrandt ende ten laeste is hij onder de orden van de paters carmeliten gekomen, alwaer hij in dezelve zeer miserabel van de peste gestorven is.

176

De historie van 't Heijlig Bloedt tot Bergen in Noord-Hollandt.

Anno 1421

In het jaer ons heeren Jesu Christi 1421 op den nacht van den feestdagh van de Heijlige Elisabeth, was een zoo grooten storm van windt ende springvloedt, dat allen de dijcken in Hollandt, Zeelant en Vrieslandt ende Vlaenderen inbraken, ende onder an-

¹⁶² In 't boekje mij J.Cróll door J.B. de Waal geleent stond: H. H. Phillipus en Jacobus.

¹⁶³ Item: aen den schipper.

¹⁶⁴ Item: fijn zilver gemaect.

¹⁶⁵ Item: het welken van den pastoor wierd omgedragen.

¹⁶⁶ Item: geweest.

¹⁶⁷ Item: tot driemaal toe verbrandt geweest en ten laesten.

deren den dijck te Petten in Noordhollandt daer de kerck bij stondt, in dewelke meer dan vierhondert menschen gevlucht waren om de vastigheijt en stercken bouw der zelve, hopende overzulckx daer in gesalveert te worden. maar eijlacijten heeft haer niet gebaet, want den storm was zoo groot en heeft deze kerck ook ter aerde gesmeeten, ende in de zee geworpen. Des anderen daegs zoo het tempeest ophiel, gingh de schouteth van Bergen, genaemt heer Jan van Pruchen¹⁶⁸ op den oever van de zee, om de verdroncken goederen te vissen, onder anderen zagh hij komen drijven een houte¹⁶⁹ kisten 't welck hij aenhaelden en trock op 't landt, maer zoo hij daer in vondt eene ciborie recht over endt staende en andere geweyde kerckvaten, heeft hij den pastoor van Bergen ontboden, die met zijnen coster deze¹⁷⁰ ciborie ende¹⁷¹ d'andere kerckgewaet

177

met groote eerbiedinge quam halen. Den pastoor beval aen den coster, dat hij zoude dragen een elpenbeenen busken, dat ook in 't houte kistken was gevonden. Den coster beducht wезende, datter eenige gewijde hostien moghten in wezen, heeft het zelve met bloote handen niet durven aentasten. Maar stelde dat in een hout schotele, en ende draeget aldus na Bergen, daer zij met kruijcen en vanen met hymnen en lofsangen ingehaelt wierden. Hier naer heer Jan den pastoor van Petten, die ten tijde van den storm of spinghvloedt niet t'huis was, dit groot ongeval zijnder onderzaten, ende dit mirakel van zijn gewijde hostien hoorende, is na Bergen gegaen om zijne vaten en reliquien wederom te halen. Als hij nu nae het voor vermelde busken vraegde, zeggende dat daer ook¹⁷² heijlige hostien in waren, is den pastoor van Bergen zeer verschrikt geweest, want hij dit busken open gedaen hebbende en hadde geen hostien daerinne gevonden. Den pastoor van Petten hetzelve open doende, bevondt dat de hostien waren nat geworden ende aen malkanderen kleefden als een stuckx-

¹⁶⁸ Item: van Pruche.

¹⁶⁹ Item: Kistken.

¹⁷⁰ Item: ciborie.

¹⁷¹ Item: het.

¹⁷² In 't nevensgenoemde boekje van J.B. de Waal stond: gewijden.

ken deegh, zonder gedaente van broodt, even
wel heeft hij dezelve genut. Ende zoo daer

178

omtrent een pinte waters in het busken was,
heeft hij 't zelve gegoten in de voorzeijde houten scho-
tele, om met geleerde mannen¹⁷³ te ramen, wat
men daer mede doen zoude, bevelende dattet
zorgvuldelijk zoude bewaert worden. Omtrent
een half jaer daer naer den voorvermelden coster,
nu priester geworden zijnde, ende zijne oogen nu
op deze schotele slaende, kreegh eene nieuwsgierighe
begeerte om te zien hoe dat het mettet water
dat in die schotele was gegoten, moght wezen ende
bevondt dat het in roodt geronnen, ende ver-
drooght bloedt was verandert. Hij verbaest
zijnde heeft de schootel wederom opgeslooten, dewel-
ke naderhand in zilver beslagen zijnde, langen
tijd daer naer noch getoont wierdt. Voorts heeft
men een deel van dit heijlige bloedt in eene schoone
monstrantie¹⁷⁴, in de welcke men door een klaer
christalijne glas de gedaente van deze materie
zagh. Als dit groot mirakel overal dat landt
verbreijt was, isser veel volcks uijt steden en
dorpen derwaers gekomen. Ende veel zieken
en gebreekckelijke menschen, die dit Heijlige Bloedt
uijt devotie in bedevaert bezoghten, zijn daer
geholpen ende genezen geworden.

179

Anno 1575

wierdt geordonneert dat men zouden bijten van
Petten, buijten Alcmaer tot aen de stadt
Monnickendam, 't welck is een langhte
van 14991 roeden, en is op deze maniere toe
gegaen.

Van Petten tot Alckmaer is langhte van 6007
roeden wierde open gebijt van 1335 mannen,
en wijtte van 42 voet.

Van Alckmaer tot aan het Spijckerboor, de langh-
te 4250 roeden, gebijt door 1325 mannen, de
wijtte als voren.

Van het Spijckerboor tot Purmerendt de
langhte van 1769 roeden gebijt door 1717 mannen,

¹⁷³ In 't boekje mij J. Cróll door J. Bontius de Waal geleent, stond: daerover te raemen.

¹⁷⁴ Gestelt.

de wijtte als voren.

Van Purmerendt tot Monnickendam langhs
de Purmer de langhte 2965 roeden gebijt
van 1215 mannen, de wijte als voren.
Zoo dat 5192 mannen mosten bijten de langhte
van 14991 roeden en de wijdtte van 42 voeten
't welck dagelijcx open gehouden wierdt.

180

*Dit volgende moet ingevoegt werden op
de volgende jaeren nae voren toe.*

Anno 1533 is opgerezen de secte der wederdoperen in de hoofstad van Westphalen, genaemt Münster, en begosten daer te vergaderen de welke op de Jodische maniere de restitutie Isaëls hier op aerden verhoopten, ende haer immers voor de genen hielden, die den ardboden van dat godloos wezen reijnigen, en het rijke Israëls, en 't nieu Jeruzalem oprechten zouden, met den zweerde, ende alleen in 't landt vrij wonen, maer de stad is belegert geworden van den bisschop van Münster, ende zijne adiuncten en assistenten, ende middelertijd heeft hem opgegeven, een groote swermte van doopers uijt Hollandt, Gelderlandt, en het stigt van Uijtrecht, ende hen begeven met drie schepen om de stad Münster te ontsetten, in twee scheepen waren veel mannen zonder geweer. Dat darde schip met vrouwen, ende onder met spietzen en hellebaerden geladen, en met munitie van oorlogh, dan zij wierden betrapt, ende zijn de mannen met de vrouwen en de scheepen verdroncken, en Münster is met ver-raet ingenomen, nadat zij 't langh gehouden hadden.

Anno 1535 is tot Amsterdam in Hollandt omtrent Pinxter een rumoer en oploop geweest, want daer waeren in-

181

ingekomen zeecker weder doopers, liepen alle 't samen roepende aen alle straten en openbare plaetzen: betert u, etc.; wie dezen nagt rijck weze wil en zaligh, die tree tot ons. Zoo liep een ijgelyk na zijn rot en deurstaken een burgermeester, wezende bij de schildtwaght, bij 't raedhuijs ende name het zelve in, het welk van de andere burgers belegert wierde, tot op den

dagh, ende 't zelve huijs beschooten en bestormt, ook ingenomen hebben ende allen die doopers daerop zijnde, doodtgeslagen en doorsteken hebben, ende eenige onthoofd, zijn tot de thoorens uijtgehangen.

Anno 1515 heeft de heer van Schagen het schout ambagt van Alkmaer gepagt ende setten in zijne plaetse Adriaen Dircsz. die welke zijn eerste rechtdag zat den 24^e July en is Pieter Claesz. in zijn plaets burgermeester gezet. (M.s. van G. van Vladdezakken.)

Adriaen Dirxz. heeft zijn tijdt uijtgediend ende den 9^{en} July 1516 is schout geworden Gerrit van Schagen. (M.s. ut supra.)

Anno 1535 Is Allert Pietersz. van Wormer geëxecuteert met den zwaerde. Alzoo hij een wederdooper was.

182

Anno 1537 den 2 Junij is Cornelis Claesse uijt de Beverwijk geëxecuteert met het swaert alzoo hij een wederdooper was.

Anno 1537 is Frans Dirckz uijt de Beverwijk geëxecuteert met het vuur alzoo hij bekende herdoopt te wezen.

Anno 1538 in februarij wierd Ger Jan Mickers geexecuteert met het swaert alzoo hij een wederdooper was.

Anno 1539 wierde Aef Moeicken Zeven aengezeijdt te wezen een toveresse, dan heeft haar gevreijdt door de justitie, en daerna heeft de aenzegster zelfs gezeijdt, gedaen te hebben dat zij Aef te laste lijde dewelke genaemt was Catrijn Jacobs.

Anno 1539 den zevende Julij zijn Elsje van Wessel, en Marijtje Davids van Leijen, met Trijntje Jans uijt Munster geexecuteert met het water, alzoo zij herdoopt waren.

Anno 1540 den derden April is Gerrebrand Gubbis geexecuteert met den swaerde, alzoo hij herdoopt was.

Anno 1540 zijn Trijntje Jans Mickers, met Geert Jan van Alcmaar en Griet Jacobs van Langendijk geexecuteert met het water, alzoo zij herdoopt waren.

Anno 1541 den zevende februarij is Grietje France van Alcmaar geexecuteert met het water in een wijnpijp, alzo zij herdoopt was.

183-186

[geen tekst]

187

Den 31. aug. 1747 is aen mij Jan Cróll door G. Boomkamp geleent een gebonden boekje in quarto op welkers rugge stond met potlood: B en met inkt daer onder: A.

De bladzijden behalven eenige ongenommerde aantekeningen begonnen met 741 en eindigde met 1823, dog in het tekenen der bladzijden had S. Eikelenberg een abuijs begaen wijl hij pag. 1800 in plaetse van 800, op pag. 799 laet volgen en daerop voorttelt.

De vorige bladzijden, waerop pag: 741 volgde, betuige Boomkamp niet magtig te zijn en nooit geweest te hebben, alzo die haer betrekking niet tot Alkmaar, maer tot de beschrijving van Westvriesland en Vroone hadden gehad.

de titel van 't voornoemde boekje was als volgt:

Uittreksels en naschriften, uit verscheiden oude handschriften en gedrukte boeken: ten dienste van de beschrijvinge der Alkmaerse geschiedenissen, versamelt door S: Eikelenberg.

uit welk boekje ik Jan Cróll het volgende hebbe aengetekent:

188

In de verzameling van S. Eikelenberg A pag. 741 en eenige volgende bladen bleek dat Dirk Jacobsz. overleden den 21 maart 1550, en Alijt Willem Bollen overleden den 22 septemb: 1550, vader en moeder waren geweest van de hiervooren op pag. 127 gemelde Jacob Dirxz. wijnkoper, wijnkoper tot en ook burgermeester van Alkmaer, die, volgens getuigenis van Eikelenberg en volgens een notariael extract, maker is geweest van de vorenstaende aentekeningen tot den jare 1598 als wanneer dezelve door zijn zoon Jan Jacobsz. Stoop waren vervolgt tot den jare 1610 inclus.¹⁷⁵

189

In de verzameling van Eikelenberg A op pag: 744 met anno 1412 begon en op pag: 794 met anno 1629 eindigde *een extract of copie der aentekeningen van Jacob Dirxz wijnkoper en zijn zoon Jan Jacobsz. Stoop, zo het door Eikelenberg was gecopieert, in welk copie ik J. Cróll, de volgende passagien, en aentekeningen nog gevonden en alhier aengetekent hebbe, alzo die in mijne vorenstaende aentekening niet of anders te vinden waren.*

Boven in 't hoofd zegt Eikelenberg aldus:

Extract of copie uit zeker manuscript, door Jacob Dirksz. Wijnkoper geschreven, voor zoveel ik vinde en tegen 't zelve overgezien, 1734 S. Eikelenberg, betreffende de Alkmaerse historie in 't welk behalven dit, volgende waren de registers der name van schout, schepenen en kerkmeesters der stad Alkmaer van 1434 tot 1630 inclus.

[in marge: op 't jaer 1445 tekende Eikelenb: alhier aen: 1445 ging Philips van Bourgonjen van stat tot stat de overheden veranderen of verschikken zegt O. D. in zijn beschrijving van Amsterdam pag: 113]

1446 is de ordannatie van de zeventuig gemaekt en was ook een groot onweer dat veel schade deed.

¹⁷⁵ Moderne voetnoot (C.W. Bruinvis?): zie dit ook op bl. 195.

1451 hebben die van Alkmaer consent verworven haer poorten te mogen maken en de deuren daer in te hangen en te sluiten.

1467¹⁷⁶ heeft Albert van Raaphorst, schout en rentmeester van Haerlem, gefondeert het carmeliten clooster op 't Swanengeest buijten Alkmaer tussen Nijburg en Middelburg.¹⁷⁷ Deze was schout tot Haerlem en rentmeester van hartog Philips.

1478¹⁷⁸ zegge 1478. Pieter Pink licentiaet in 't geestelijk recht, doen ter tijd olderman binnen Leeuwaerden, geboren van Alkmaer wierd doodgeslagen van de Vriessen in 't overval van Leeuwaerden.

1479 Maximiliaen als voogd van Maria confirmeert de privilegien. 1482 is gefondert her witte bagijnhof op die Nieuwe Sloot, met den toorn bij den bagijnen van Hoorn in tijd dat Hoorn belegert waer¹⁷⁹, ende waren deze bagijnen van adel of rijke patrice dogters.

190

1487 was onder allen Klaes Korf burgermeester. Hij was 1490 kerkmeester en 1491 burgermeester.

1491 gesproken hebbende van de plunding van 't huis van Claes Korf laet J.D. Wijnkoper volgen:

Een weijnig hierna was een groote oloop binnen Alkmaer maar 't was al te samen een vergaert volk scamele gesellen, die niet en hadden te verliezen, en waren in groote menigte vergadert, gingen zitten in de luijden haer huijzen en mosten haer te eeten en te drinken geven¹⁸⁰, en zij wierden alle dagen meerder dewijl zij heel verarmt waren en niet en wonnen, maer zij zijn met goeder onderwijsinge ter nedergesteld zoo dat ze al meest uit de stad troken.

Daer na quam de stadhouder van Holland omtrent Alkmaer om¹⁸¹ de rebellie te straffen, dan het werd hem afgeraden om wigtige reden, die hier van breeder wil lezen zie de kronijk van Holland.

1492 Daer na is Graef Jan van Egmond gekomen met volk van

¹⁷⁶ Eikelenberg tekende op de kant: item nota 1467 storf Godefridus de trajecto pastoor tot Alkmaer.

¹⁷⁷ Eikelenberg tekende op de kant: alias Oldenburg.

¹⁷⁸ Eikelenberg tekende op de kant: item geschutvinding was omtrent 1478 in Italien, zie achter.

¹⁷⁹ Eikelenberg tekende hierop aen: nota deze belegering van Hoorn zegt een hantschrift was uit oorzaak der Hoekse en Cabbeljause factie of partijschap.

¹⁸⁰ Op de kant stond door Eikelenberg: zonder geld te geven zegd de kanttekenaar der Batavi: Arcadia.

¹⁸¹ Goudhoeven zegd om daer binnen te komen en eenige rebellen te connigeren die dezen omloup hadden gemaakt, want sommige hem heimelijk ontboden hadden om connectie te doen. de poorters van Alkmaer dit vernemende waren terstond in 't harnas, ende leiden hem heimeliken laegen.

wapenen naer Alkmaer om sommige rebellen te vangen en te straffen: maar den Kazenbroots hebben hem verwagt om hem tegen te staen.

Op ten zelven tijd en jaer wierd op dat kruiswerk enz. (als hier-voor pag. 135 vervolgt in substantie.)

1505 der 26e september storf Philips 2, grave van Holland, en is op dit jaer gefondeert het Clarissen klooster te Alkmaer den 18 mej, is weder gedemolieert tot den grond in julio 1572 en eesdeels verdolven is de stadsgragt.

1506¹⁸² is Claes Corf, borger van Alkmaer rentmeester van de grave van Hollant en van Egmond van den Abdij, gestorven. Zijn stam was About uit Westvriesland out adel en zeer rijk. En volgde: datum connentetur dolor dius in caput dius innettius ipsius miqutas eis destenert.

191

1510 op dit jaer is verworven regt van de octroij van den Exuwe.

Uit de bijvoegsels van 't bovenstaende handschrift van Jan Dirksz wijnkoper zegt Eikelenb: anno 1509 d' 27 september, tusschen Crabbedam en St. Maerten de dijk ingebroken en werde op Oudorp geest schelvis gevangen, in de Schermeer cabbeljauw, ende nog gingen de beesten tot de knie toe in 't gras.

1518 de vroedschap verworf en kogt voor twaeff jaren te hebben een vroedschap van xvii personen.

1525 wierd binnen Alkmaer geexecuteert met den zwaerde enen genaemt Willem Hendrixz van Uijtrecht om dat hij met den Geldersen anno 17 te Alkmaer had geweest.¹⁸³

1527 is bij heer Gerrit van Assendelft de slaper bij Petten besteet en aengenomen bij de Zeelanders, maer wederom uitgescheiden en is wederom de novo besteet.¹⁸⁴

1528 es verworven dat men de stad Alkmaer vast zoude maken en op hondert roeden na aen de stad zal mogen timmeren of boomen setten en des zondags na Paeschen heeft men daer mede begonnen en Hoog Toornburg

¹⁸² Hier stond door Eikel: op de kant: den 24 febr. 1506 zegt het ephitaphium hangende in 't provenhuis in de Schoutestraet.

¹⁸³ Nota (zegt Eikelenberg op de kant): int correctieboek van schepenen van Alkmaer vind ik wel dat deze Willem Hendrixz ten zwaerde gedoempt wierd: maer ook daer nadat hem ontslaging op zekere conditien wierd toegestaen.

¹⁸⁴ Dog Eikelenberg tekent hierop in margine aen: een andere out schrift zegd aldus: 1525 de slaper geleit bij heer van Assendelft en Adriaan van Bronkhorst commissarissen van den keizerl. majesteit. Bronkhorst was bailjuw in den Briel. En deze [dit handschrift] zegt op een andere plaets: zeit een ander boek dat dit geschiede 1526.

doorgegraven.¹⁸⁵

192

1528. gaf Hartog Philips een zware sententie tegen Alkmaer, om dat ze dikwils tegen hem gerebelleert hadden, en jonkheer Willem van Brederoede geassisteert hadden, dog Eikelenberg die dit vorige met rode inkt door streept had tekent hierop in margine aen: nota dit is niet 1528 maer 1428 geschiet, als bij Gout-hoeven en P. Scriverius blijkt.

1530. de vroetschap van Alkmaer groot 31 personen, daerna 40 op 16 is ten laesten geaccordeert op 24 personen.

1532 heeft Carolus de 5de het octroij van den exuwe geconfirmeert.

1533. is de Oosterdijk met watermolens binnen Geestmerambagt gemaakt en de verstoeling geschiet van 't land Overdie.¹⁸⁶

Anno voors. zijn bij Jan Jansen Bac-kum¹⁸⁷ en Willem Jansz.(broeders), schout van Alkmaer, die palen gesteken om den Agtermeer te bedijken.

Capittel gehouden binnen Alkmaer van de minnebroes op den dag der geboorte Marie.

In dit jaer de secte der wederdopers opgestaen, en Munster in Westphalen belegert en ingenomen.

1535. was den oploop der wederdopers te Amsterdam daer zij ook een burgermeester doorstaken.

Dit jaer is Allert Pieters van Wormer geëxecuteert met den zwaerde alzo hij een wederdoper was.¹⁸⁸

1537 den 2 junij is Cornelis Claesz. uit de Beverwijk geëxecuteert met het zwaert alzo hij een wederdoper was.

1537. is Frans Dirksz. uit de Beverwijk geëxecuteert met het vuur, alzo hij bekende gedoopt te hebben.

1538. in februario werden Gerrit Jan Mickers gedoot met het zwaert alzo hij herdoopt was.

193

¹⁸⁵ Hierop tekent Eikelenberg in margine aen: 1528 den 24 april de eerste steen geleit an de Vriesepoort, die 1573 den 18 september wierd platgeschoten volgens zeker oude handschrift van **NB**.

¹⁸⁶ Eikelenberg tekent hier op in margine aen: en after de Nieupoort anno voors., zegt een ander m.s.; konde 't oorspronkelijk hier niet wel lesen.

¹⁸⁷ Moderne voetnoot: waarschijnlijk verschrijving van: bailiu.

¹⁸⁸ Ik heb (zegt Eikelenberg)16.. gekent een oude en eerbare vrouw van de Waterlandse doopgezinde religie, welke verhaelde van haer grootmoeder verstaen te hebben, dat zij, grootmoeder in de Miend had, om 't geloof zien verdrinken een vrouwspersoon. En deze aantekeningen zijn gemaakt na de aantekeningen van den burgermeester De Graef, zoo mij gezeid heeft den predicant Bijl, die ze daer zelfs na gemaakt had.

1539. den 7 julij zijn Elsgen van Wesel en Marijtje Davids van Leiden met Trijntje Jans uit Munster gedood met het water also zij herdoopt waren.

1540. Zijn Stijngen Jan Mickers met Geert Jans van Alkmaer en Griet Jacobs van Langedijk gedoot met het water, om dat zij herdoopt waren.

Den 3de april is Garbrand Gubbis van der Schelling geëxecuteert met den zwaerde also hij herdoopt was.

1541 den 7 februarij is Grietje Franse van Almaer, geëxecuteert met het water in een wijnpijp, also zij herdoopt was.

En op dit jaer is het voorslag op't Heilige Geesthuis gekomen in den toren.

1547. is consent verkregen van Jan Boijs Overtoom.

1552 is de Vriesepoort getimmert, en een wapenschou¹⁸⁹ gedaen binnen Alkmaer (die in 't beleg 1573 weder wierd afgeschoten.)

1556 (nota: andere lezen 1557) heeft die stad afgekogt die tolln van de paerden om 1750 gulden op drie termijnen van de camer van Rekeningne en ter zelve tijd heeft de stad octroij verworven dat de wage ten eeuwigen dage zal blijven staen daer zij nu is aen't Heilig Geesthuis.¹⁹⁰

1557. was een benaut jaer, het last rogge gold 99 goudgulden¹⁹¹, maer was qualijk te bekomen. 't Alkmaer wierd het broot voor de armelieden verkogt voor 4 s[chelling] en de poorten wierden van de wagt bewaekt, op dat er geen broot uit de stad gebragt zoude worden, alsoo geen rogge meer in de stad was, dan daer wird garst en tarw onder malkander gebakken en was groote benoutheid in de stad en op de Pinxterdag quam er teiding dat de Oosterse vloot binnen was waerover men zig zeer verblijde.

1558. hadden die van de Voordam de wage gepagt, ende waren van meninge om een kleine wage op de hoek van de Voordam te stellen (of zo de kanttekening van P.S. zeit: wouden die op de hoek van Cornelis Cossen straet brengen) om alsoo die neeringe

194

neeringe tot haer te trekken, dan is een groote oppositie tegens die van de Voordam gevallen, soo die van 't

¹⁸⁹ Hier op stond in margine door Eikelenberg: in die **machië**.

¹⁹⁰ Item: 1557. den 28 en 29 junij ten verzoeke van de buuren van de Voordam wierd bij eede verklaert door veele dorpen omtrent Alkmaer dat de Voordam zeer bequaem was tot het stellen van een kleine wage.

¹⁹¹ Last rog gold 117 goudgulden 5 majj.

Fnidzen en de beide zijden van de Miend, en veel meer anderen, waer door geschapen was een groot inconvenient daer door te komen, dan de stad heeft die van de Voordam belooft een brugge te leggen over de Miend, responderende van de Voordam op het straetjje van de Houtilstraet, bezijen 't Clompjen Gouts, daer Arien Tessel¹⁹² secretaris der stede Alkmaer plag te wonen¹⁹³ en is de zelve brugge genaemt de Kijfbrugge¹⁹⁴, en zijn partijen daer mede veraccordeert.

In 't zelve jaer wierden bij de stad opgekogt zekere huizen staende omtrent de Wage, omme aldaer ruimte te hebben.¹⁹⁵

1561 wierd het Doelhuis van S^t. Bastiaen, zijnde de Jonge Schutters gemaekt, waer toe den penningen geligt zijn op lijfrenten.

1562 en 1563. is 't concilium van Trent gehouden.

N.B: dit laeste nopens 't concilium van Trent was in een copie authenticq van de aentekeningen bij Jaccob D. Wijnkoper tot 1598 gehouden en naderhand bij zijn zoon Jan Jacobsz. Stoop tot 1610 inclus vervolgt, niet te vinden, zo dat dit en apparent al meer, door anderen, ligt van jonger datum, daer bij is gevoegt en derhalven, op de echtheid van dien geen staet hebbende kunnen maken, heb ik Jan Cróll mijn toevlugt tot het voornoemde authentique copie genomen, het welk ongetekent op de bladzijden

195

met derzelver getal, voor aen in de verzameling A. van Eikelenberg tussen pag: 741 en 742 was ingelast, het zelve was luidende als 't hier na op pag: 198 begint.

Eer dat Eikelenberg het zelve authenticque copie magtig was heeft hij alle de hier voren op pag. 189 omschreve aentekeningen gecopieert, en geextraheert, of welligt na zijn gedagten verbeteret zonder dat hij regt wist door wie het origineel geschreven was.

Want Eikelenberg zegt op pag: 741:

“staet te noteren dat den schrijver die de volgende aentekeningen meest vergadert heeft, volgens zijn aentekening in 't origineel door mij gevonden, zijn vader is

¹⁹² Op de kant stond hier door Eikelenberg: nota C. Nes leest Adriaen Tessel, zo als ik (zegt Eikelenberg) ook leeze in een parkament door hem als notaris getekent Adriaen Texel.

¹⁹³ Of zo de kanttekenaer zegt: responderende op de steeg van Cornelis Vaanlis huijsinge.

¹⁹⁴ Item dat deze brug also heete blijkt in de keuren van Alkmaer tit. 27 art. 6.

¹⁹⁵ De kanttekenaer zegt: in de week na maj werden huizen bezeiden 't Heilig Geesthuis opgebroken, en kosten die huizen op de iii^m. duizent guldens te betalen op 3 maj dagen, en ten zelve jare is gemaekt de nieuwe Wage aen 't Heilige Geesthuis.

overleden 1550 den 21 maert en was genaemt Dirk Jacobsz. en zijn moeder Alijt Willem Bollen den 22 september 1550. Den 20 februarij 1598 storf zijn broeder Cornelis Dirxz. tot Petten ... out omtrent 64 jaer. Onder 1598 vinde ik aengetekent, 'tot hier toe heeft mijn vader geschreven, ende nu bij mij vorder begost', waer uit ik besluit dat deze die tot 1598 toegeschreven heeft, niet is Dirk Jacobsz. bovenstaend, alzo die 1550 overleed: maer zijn zoon en den schrijver die doe 1598 begon des zoon zoon van Dirk Jacobsz. bovengenoemt.

196

1605 tekent de laeste die 1598 begonnen had, aen dat hem en zijne twee zwagers mr. Jelis en Willem Mathijsz., in de Keeten die doe, als hier na op dat jaer gezien kan worden verbranden, toekwam omtrent een derde van de turf".

En op pag: 744 A zegt Eikelenbergh:

“Bericht.

Lezer, de hier eerst navolgende aentekeningen tot het jaer 1610 toe heb ik geschreven uit een oudhandschrift, behelzende de namen de burge-meesteren, schepenen en kerkmeesters der stad Alkmaer wel veertig der eerste bladen van 't boek schenen verloren te zijn om dat het met folio 40 zijn begin nam, 't was zonder naem van den schrijver: dog scheen in 't werk zelfs te blijken dat hij een Alkmaerder was. Dezelve had, tot aen het jaer 1598 toe, zijn stelling vervolgt. Van daeraf was de pen van zijn zoon, in 't werk getreden: en 't agterste was weder door een ander onbekende geschreven.

Maer 1711 den 10de januarij is mij ter hand gekomen een copie authenticq na zekere geschreven aentekeningen van Jacob Dirksz. Wijnkooper burgermeester van Alkmaer, tot 1598 toe, agtervolgt bij zijn zoon Jan Jacobsz. Stoop, beginnende (zoo de copie of 't extract meld) van anno 1350 af.....tot 1610 inclus.

197

Deze copie, begreep, zo ver zij geextraheert was, van woord tot woord, het zelfde als mijne hier terstond volgende naschrijving (namentlijk die ik Jan Cróll hier voorop pag. 189 omschreven hebbe) alleen met nog eenige bijvoegzels en omstandigheden, in de leste jaren, welke ik, terstont hier zal vol-

gen. En de copie was gecollationeert, en met de authentique aentekeningen bevonden, te accorderen, in den jare 1663 den 6 october bij Frans Hooglant notaris publicq:

Over zulks houde ik voor ontwijfelbaer dat mijne aentekeningen geschreven zijn na die van den burgermeester Jacob Dirksz. Wijnkoper, of ten minsten na een gelijkkluident geschrift.

En dit te meer omdat ik nadehand in 't jaer 1712 't oude handschrift wederom overziende, bevondt, dat den schrijver een wijnkoper moet geweest hebben. Staende op een ledige plaets op de kant, in 't zelfde geschrift, als voor geheugenis dit:

‘Albrant IJsbrantsz. van Egmont op Zee is mij schuldig een vierendeel Romenij van iii gulden, gehaelt den viii october LXVII’ en was dit schrift van dezelve hand als de geen die 1598 begon te schrijven.

Verders uit hetgeen op 't voorste blad dezes boeks (dat was pag. 741) heb aengetekent blijkt het gezegde onwedersprekelijk. Daer word gezegd, dat den schrijver tot aen 1598 toe, zijn vader heete Dirk Jacobsz.

198

zulcx men besluiten moet dat het zekerlijk Jacob Dirxz. is geweest. Dat deze in't jaer 1598 is gestorven en 't vervolg door zijn zoon Jan Jacobsz. Stoop is gemaekt.”

Copie¹⁹⁶ authentijck van zekere geschreven aentekeningen gedaen bij Jacob Dirck Wijnkoper, burgemeester van Alcmaer tot 1518 toe en vervolgt bij zijn zoon Jan Jacobsz. Stoop beginnende van anno 1350 aff alle de namen der scouten, burgemeesteren, scepenen, tresoriers en kerkmeesteren, tot 1618 incluijs.

Extract 1562.

Is het kermelijten ofte vrouwen broeders clooster buiten Alcmaer bij den prior van Haerlem, en Dirck van Teijlingen rentmeester affgebroken, en veel daer aff verkoft, en veel vandien tot Haerlem gevoert, en dat alles tegens wil des priors van 't selve grote convent geheten broer Willem, onder welke muebelen waren die exellente glasen die gestaen hadden in de gastkamer, Daerna quam den conventuael van die carmeliten voorss. die in 't selve convent geprofessijt was en

¹⁹⁶ Waerom of in het nevenstaende copie of extract van geen vroeger tijt als van anno 1562 gesproken wierd is mij Jan Cröll niet gebleven.

hadde lang uijtlandig geweest in een ander convent, dewelke hem opposant stelde en tegens 't affbreken

199

protesteert tegens den voorss. twee personen en is in recht ontfangen, en heeft bij provisie die habitatie vercregen ende den selven ingenomen in den gedestruerde kerke, die wat gerepareert worde, dat hij bequamelijcken in mochte wonen. In den revolte van Holland is 't weder al te mael gedestruert en den broeder is gaen lopen en is tot den gronde toe geruineert anno 1572.

1564. Zijn de Egmonden en Bergen meeren bedijckt waer toe de stad Alcmaer 600 gulden toegegeven heeft en een accoort gemaect tusschen den grave van Egmont en d' heer ven Brederode met de stad van Alcmaer beroerende de limiten.

1566. hebben die geusen die men nu gereformeerde noemt den laesten iulij op den Bergermeer beginnen te prediken, welke predicant genaemt was Jan Ariensz., een geboren burger binnen Alcmaer, wesende een korfmaker van zijn ambacht, daer na worden die predicatie gedaen in den lijnbanen, en daernaer in een schuer over de Geest buiten Alcmaer, hebben in december haer nachtmael gehouden.

Den 1^{en} september 1566 nae noen is die heere van Bredenroede met zijn huijsvrouw en twe susters van den den Prince van Oran-gien geassesteert met ettelijke paerden binnen Alcmaer gekomen, en is gelogeert geweest in Cuelen bij de kerk, en is 's anderen daegs genaen ten huijze van juffrou Willemina van Sonneveldt om haer te bezoeken in haer ziekebedde. Ende wederom van daer gaende, comende buijten haer huijs, soe wert hem een request gepresenteert van sekere personen om te hebben de minnebroerskerk om aldaer te verkondigen hare gereformeerde religie soo zij die noemen, welke requeste die heere van Bredenrode gevisiteert hebbende, heeft voor antwoord gegeven dat het in zijn macht niet en was sulxs te consenteren, want het regalia waren. En daer na tusschen 4 en 5 uren na de noen is de heer van

200

Brederode met sijn familie uijt die stat vertrocken, en soo eerst hij vertrocken was, sijnder eenige quaetwillige gelopen als dulle luijden, na die minnebroerskerke met bijlen en andere instrumenten en hebben 't clooster geweldelijcken opgesmeten. Die broeders dit spel vernemende sijn metterdaet uijt het covent gelopen elxs soo hij best mochte dan die burgermeesteren met die gerechte hebben haer des anderen daegs wederom ingeleijt.

Inde maent van september waren burgermeesteren seer be-
ducht off daer eenige quaetwillige soude mogen komen om die
beelt stormerije in de prochiekercke souden mogen aen-
rechten, hebben sij met advijs van Niclaes, biscop van Haerlem
goetgevonden, dat se alle de raets van de gilden bij haer
ontboden hebben, haer ordonnerende die autaren en beelden
bequamelijken aff te nemen, ende die wel te bewaren
sonder die selve eenige scade te doen, het welcken die raets
gelijckelicken belooffden te doen, ende in 't werck sijnde
soo is ten laesten 't gemeen volck gecomen, en hebben 't al
in stucken gesmeeten, altaren, beelden en al datter er was, heb-
bende uijt die altaren genomen het welcke genaamt worde
reliquia sanctorum, ende is dezelve tijd in de kercke doot
gebleven door verscrickinge van een vrouwe genaemt
Guert Jacobsdochter, out tusschen de 60 en 70 jaren.

Op den 6 april¹⁹⁷ sinder eenige van de knechten van den heere
van Batenburgh, die voor Amsterdam gelegen hadden in 't
reguliersclooster buijten Alcmaer gecomen, ende worden
vervolcht van den geweldigen provoost met paerden, so
dat se tegens den avond door waerschouwinge vertrocken, en
sijn gecomen met den prior van 't convent voor die poorte van
Alcmaer en aen den portier verzocht, haer te willen door die Stat

201

te laten trecken, met beloften hem een goede drinck
penning te willen geven, waer door den portier beweecht
werden en heeft se ingelaten, en sijn seer verbaest door de
stat gegaen nae Outdorp, onder desen (soo het gerucht
ging) soude geweest hebben den Heere van Batenburch
ofte eenige van sijn kinderen, ende 't selve tot kennisse
gekomen sijnde van de magistraet, is den portier metter
daet gedeporteert van sijn dienste en heeft hem voorsien.

Des anderen daegs smorgens is mede buijten die stad
gepasseert een hoop van 't selve regiment comende uijt
die Abdije van Egmond van waer sij eenige buijten met haer
brachten, geladen op twe wagens, op de eene wagen had sij mede
genomen den prior van den selven Abdije genaemt Heer Ott.

Op den eersten mej sij alle die knechten voorbij Alcmaer ge-
trocken om den Batenburchse hoop te Medenblick te vervolgen,
waerdoor die burgers van Alcmaer seer verscrickt waren,
niet wetende watter te doen was. Ende alzo sij inden processie
van mej in haer wapenen geweest hadden, sijn
alsoo ande stats mueren ende poorten geloopen, soo datter

¹⁹⁷ Moderne voetnoot (C.W. Bruinvis?): zie blz. 148. Op 26 april zal wel juist zijn.

een groote commotie in de stad was, niet wetende watter te doen was, dan is haest gestilt.

Op den selver tijt quam den Graeff van Meghen op 't huis te Colster¹⁹⁸ tot Heijloo alwaer de burgermeesteren, hare gedeputeerde sonden om hem te noden binnen Alcmaer te comen, dan alsoo 't hem niet gelegen en was binnen den stad te komen, hebben die burgermeesteren hem voorsien, met wijn, bier ende provande, ende is daer naer den 4 mei voorbij Alcmaer gepasseert na Medenblic, ende sijn daer binnen eenige knechten geëxpédieert, en die rechte sijn met soepen achtervolgt, daer van sijn eenige gevangen kregen, die tot Brussel worden geexecuteert.

1570 Alderheijligendach wast soo grooten storm, dat het Hontsbos met die Zijp inbrack, alwaer veel huijsen gedestruert worden en veel menschen verdroncken.

1571

202

1571. Den 24 april schout Augustijn van Teijlingen, burgermeesteren Jacob Dircksz. wijnkoper, Evert Jansz. Stuijling, Jacop Madder, kerkmeesteren Augustijn van Teijlingen, Maerten Lobbrandsz.

Op den palmsondach den 8 april 1571 nae noen tusschen 4 en 5 uren, sijn binnen Alcmaer gecomen, seeckere wagens met Spaense soldaten wesende foriers en adelborsten die welcke gesonden waren van den Grave van Bossu stadhouder van Hollant om twee vendelen soldaten binnen Alcmaer te foreeren, volgende die missive bij den burgermeesteren gebracht ende den voorsz. missive bij den burgemeesteren gelesen sijnde, hebben die vroetschap doen vergaderen om billetten te maken, om die voorscreven soldaten te foreren in de burgers huijsen elck na sijn qualiteijt. Ende die soldaten staende voor 't stadhuijs verwagende die billetten isser onder 't besonieren van dien een commotie gevallen tusschen die burgers en soldaten, so dat die burgers in wapenen liepen tegens die soldaten. 't Selve comende tot kennisse vande magistraten, sijn terstont metterdaedt tusschen die burgers en soldaten geloopen, hebbense van den anderen gehouden en gestilt, die soldaten sijn geleijt op die plaetse van Dirck van Teijlingen sijn huijs, ende die burgers sijn gelopen aen die poorten en mueren en hebben die poorten gesloten en een weijnig tijts daer na sijnder twee vaendelen soldaten in de voorstat gecomen

¹⁹⁸ Idem: bl. 150: op het klooster te Heiloo.

voor die poort begerende binnen te wesen, maer die burgerij begeerden se niet binnen te hebben, bevreest wesende of eenige commotie wederom geresen soude

203

hebben, so sijn de Spaense soldaten in de voorstat gebleven, doch hebben die burgermeesteren metten rade haer wel voorsien met spijs en drank en 't gene hen van noden was, des anderen daechs hebben die fouriers die binnen de stat lagen versocht dat men haer wilden uijt den stat helpen, 't welck die burgermeesteren haer ten geval hebben gedaen, en sijn met een schuijt uijtgevaert door eenen stenen brugge dat besijden die minnebroeders in de wal lach, responderende in de stats graft. Ende sijn die burgermeesteren metten raed bij soldaten gecomen, beswaert wesende hoe men hier in soude handelen, hebben na communicatie raedsaem gevonden haren gedeputeerden aen den Grave Bossu te senden, om hem te kennen te geven het misverstant dat daer was geschiet en aen sijn genade te versoeken dat hem zoude gelieven met haer binnen Alcmaer te komen om verdere inconvenienten te verhoeden ende goede ordre onder die soldaten en burgers te stellen. Het welck sijn genade goet gevonden heeft, ende is met die gedeputeerden naer Alcmaer gereijst, comende voor die poort, ende den selven noch gesloten zijnde, heeft die gedeputeerden hart aengesprocken waerom met het volck van sijn Majesteit so lange buijten die stat lieten leggen. Die burgers vernemende den comst van den graef met de gedeputeerden, sijn al te samen van de poorten en mueren geweecken, ende die poorten worde geopent, den grave is binnen gecomen, waardoor veel burgers uijt die stat sijn geweecken.

Daar nae sijn die twee vendelen binnen gecomen na datse drie dagen buijten gelegen hadden ende sijn al te samen.

204

gefoureert op der burgermeesteren kosten. Ende den stadhouder binnen den stat zijnde heeft hem op alles geïnformeert ende is daer naer weder vertrocken, latende den commissaris M^r. Reijnier Verduijn om hem op alles wider te informeren, ende na die informatie heeft hij bij clocke geslag doen publiceren, dat alle die burgers haer geweer op 't stadhuijs mosten brengen op sekere groote pene, het welken bij den burgeren gedaen werde, ende is daar

na in den Hage gereijst om sijn rapport te doen. Als nu die Spaniaarden voor een lange tijd in Alcmaer hadden gelegen tot groote last ende verdriet van veel burgeren want men mosten haer tweemaal daechs gebraden en gesoden schaffen, ende wijn op den disch, soo dat die burgermeesteren door den noot gedrongen waren aen den stadhouders te solliciteren om van den soldaten ontslagen te worden, dan 't was al te vergeeffs, ten laesten door stadich aenstaen en clagen van 't onvermogen der burgeren hebben se in 't eijnde vercregen, dat se van een vendel verlicht zouden worden en dat het ander voor een tijd noch soude blijven. So sijn burgermeesteren metten raedt nae communicatie beslooten ende gearresteert dat men eenige soude deputeren om aenden amptman tot Antwerpen te trecken, ende aen hem middel versoeken om van 't ander vendel verlost te worden. Den amptman heeft aen den hartoch van Alba te weeche gebracht datse van 't ander vendel mede worden verlost.

1572. den 24 december scout Augustijn van Teijlingen, burgermeesteren Floris van Teilingen, Claes Harcksz., Aelbert Cornelisz. Comis, schepenen Ariaen Doedsz.,

205

van Rietwijck, Jacob Naen, Pieter Dircksz. van Neck, Jan Steenhuijs, Jan Foreest, Reijnier Cromhout, tresosiers Albert Schenck, Sijmen Cornelisz., kerckmeesteren Jacob van Teijlingen, Jan Cornelisz. Comis, Maerten Lobbrants, Cornelis Halfvasten.

Op den 21 augusti anno 1573 is Alcmaer van Don Frederico strengelijcken belegert etc. Hier is een cronijck besonder aff door Nanning van Foreest in 't Latijn gescreven en in 't Duijts overgeset en gedrukt.

Den 24 december 1573 scout Arien Nannen tot den 5 maert, Jan van Foreest in loco; burgermeesteren Claes Harcksz., Jacob Reijersz. Boon, Cornelis Jansz.; tresoriers Augustijn van Teilingen, Jan Foreest. etc.

Den 24 december 1581 scout Jan Dircksz. van Scagen, een kaeskoper geweest en substituijt eerst van Jan Foreest. Kerckmeester Cornelis Goutsmit verlaten om dat bij bij nacht die seven wercken van berherticheijt met swerte olij verru uijtwreeff in 't westendt van die kerck, die 's anderen daechs wederom scoon ge-

maect worden eer dat die vernuwe indroochden door bevel van burgermeesteren Jacob Dircksz. Wijnkoper, Reijnier Cromhout en mr. Adriaen Tuenisz. en in loco geset Ariaen Doedisz. Dit voors. uijt-wissen vande wercken van bermherticheijt is gesiet den 14 junij 1582 bij den voors. Goutsmit alias Brouw van Haerlem omdat hij qualick bespraect was, ende was geassisteert met een Jacob Mostaert in de Kaerskorff over die vischmarckt, een Brabander, en een Marcus, blauverwer, een uijttheemsche. Insgelijcken wisten se uijt die profeten die aen die predicstoel gescildert stonden.

206

Den 25 julij is de eerste steen geleijt van de nieuwe waege aen 't Heijliggeesthuijs bij Tuenis, Arien Tueniszoon burgermeester, voors.

1588 heeft gouverneur Dirck Snoij leggende met sijn garnisoen binnen Medenblick sijn excellentie graeff Maurits buijten de stat gehouden, stellende hem partij tegens hem en die heeren Staten.

1598 en 99 hier toe bescreven bij den burgermeester Jacob Dircksz. Wijnkoper en 't vervolg bescreven bij Jan Jacobsz. Stoop, sijn soon.

1609 den 24 december scout Jacob Gerritsz. Calff; burgermeesteren Cornelis Mathijsz. Scagen, Adriaen Heijndricksz.

Rabbi, Pieter Jacobsz. van Teilingen alias Bas, Cornelis Boom; schepenen Pieter Jacobsz. van Dijck, Gerrit Jansz. vander Nieuburch, Ariaen Cornelisz. Scagen, Cornelis Jansz. Rijp, Jan Meijnertsz.

Groot, Pieter Harmensz. van Percijn (die met deze naem genaemt wil sijn, want over vijff jaren liet hij hem Clock scrijven en noemen, altoos ondertekende soo, sijnde in 't minst niet van die afkomst. Sijn vader was een molenaar uijt Goijlant en maelden hier op een molen genaempt De Roo Tooren, bij 't waterpoortgen nae Oudorp te gaan ende werde daernaer een biersteecker. Hij was van geen goeden naem.), Jacob Jacobsz. van Calverdijck corencoper.

Tresorier Willem Cornelisz. Druijff. In de electie worde neffens hem genomineert eenen Abraham Jaspersz. die hem Verdoes liet noemen, dan worde gecasseert:

In 't selve jaer op nieuwe jaers avont wasser een groot on-

207

genoegen dat die electie van vroetschappen, burgermees-

teren ende magistraten, soo partijdich te wege was gebracht ende dat al over eenige jaren geen reguard was genomen, achtervolgende die privilegien des stadts dat in die regeringe gecosen behoorden te worden, die oudste, gequalificeerste, verstandichste ende rijkste burgeren.

Sulcx dat dese partijdige verkiesinge, die vroomste burgeren en scutterijen ten laesten verdroot, ende sulxs niet langer wilden gedulden datter uijtheemsche vreemden, en van geen qualité oft aen sien persoonen, langer souden regeeren ende voorts in de regeringe ingedrongen souden worden, want sij luijden hadden zulck slecht volcxken lantsamerhand in de vroetschappen ingedrongen, soo dat se die meeste stemmen hadden, menende vastelijcken dat se alle nae haer appetijt ende welbehaegen souden in 't beleit vande regeringe hebben. Hebben om die meeste stemmen verder te hebben, daer die vader vroetschap was, die soon schepen gecoosen, als namentlijck Cornelis Jansz. van Nieuwburg vroedschap ende sijn soons soon Gerrit Jansz schepen, Cornelis Matijsz. Scagen vroedschap en burgemeester, en sijn zoon Arien Cornelisz. scepen, Jan Jansz, Rijp vroedschap en sijn zoon scepen, Pieter Jansz. Scagen vroedschap en sijn swager die sijn zuster heeft Jan Meijnertsz. Groot, scepen. Over zulks , en meer andere groove abuijsen die welcke dit ongeacht en selfts opgeworpen volck te wege brochten, hebben die schutterije die wapenen op nieuwe jaersavont in handen genomen, ende het stadthuijs ingenomen niet willende langer van dit volcxken geregeert wesen.

208

hebben oock eenige na Den Haech gedeputeert en over sulcke enormiteijten clachten gedaen. Die heeren Staten alles verstaen hebbende, hebben commissarissen na Alcmaer gesonden om haer op alles te informeren, die welcken weder na Den Hage sijn vertrocken ende hebben rapport gedaen, sijn met absolute macht wederom gecomen ende hebben eenige uijt die vroedschappen, scepenen ende burgemeesteren geroijeert ende ten laesten die scutterije en burgerije in vreden gestelt.

Dese troubel alhier ende het waecken van de scutterij met vliegende vaendelen, om die vierde nacht, ende het toerusten van goet geweer, daer sij uijtnemende in waren, heeft haer tot groote kosten geweest, maer waren

daerin onverdrietich, omdat het om die privilegiën en vrijheid der stadt was, welck waecken duerde tot den 26 februari an[n]o 1610.

Die commissarissen voors. hadden tot laste van de stat verteert over 3000 courante guldens in 't Moeriaens Hooft.

Den 23 februarii voors. sijn alle die vroedscappen, burgermeesteren ende scepen affgeset ende terstond eenige uijt dieselve ende andere nieuwe wederom gecosen als hierna volgen sal.

Voorts is er gestatueert dat voortaan scepenen geen stemmingen in de vroedscap en sullen hebben.

Die van Alcaer hebben mede verkregen, dat die verkiesinge van nieuwe vroedscap bij die vroedscap sal staen, sonder

209

't Hoff te moeijen in de electie van dien, als voorleden gebruikelijcken was.

Soo is hier mede groote questie en partijschap geresen in de religie tusschen die predicanten aengaende eenige poincten in den catechismo van den kercke, soeverre die strekten en off het al te samen goddelosen waren, die met haer niet en communiceerden van de praedestinatie, van 't onderhouden der geboden goods, van de vrije wille, justificatie ende anderen meer.

Den predicant genaempt Adolphus Venator, een jongman, seer geleert, hadde een gevoelen van dese poincten tegen Calvino en die Geneeffsche kercke, met vier off vijff predicanten in 't Noordhollandsche quartier, oock mede hielden den professor in de teologie tot Leijden, genaempt Icobus Arminius het met meer andere predicanten in Suijtholland met die opinie Adolphi voors., in voegen dat daerom veel moeijens in Den Hage voor die heeren Staten is geweest, soo dat die questiën als noch ongedecideert sijn gebleven.

Ende alhier sijn partijen, eenen Cornelis van Hill, een vreemdeling, ende eenen Pieter Cornelisz., borger van hier, een coussmaker van sijn ambacht ende daernaer een visoffslager, een bot, vermetel, onbescaempt ende ongeleert mensch, die in aenvanch van de troubel hem het predickampt onderwonde, soo dat hier groote partijschap in de opiniën des gelooffs onder het gemeene volck is.

Die het met Adolphus houden, sijn verre het meesten deel der treffichste¹⁹⁹ burgerije.

Ende die het met Verhill ende Pieter voors. houden, sijnder weijnich gequalificeerde personen onder die, de reste sijn uijtheemsche Westphalingen, Poepen²⁰⁰, Walen ende anderen ongeachte en van geen aensien menschen, die welcken onder pretext van dien meenden in de regeringe tot staet end offijtiën te comen, gelijk die voorgaende affgesette magistraten gecomen waren, om alsoo nae haer believen en wil te gebieden, sonder ijmant in de regeringe te gedogen die op haer voornemen ende beleijt in alles geen Amen wilden seggen.

Om alsoo die vroomste, rijkste ende gequalificeerde burgeren daeruijt te weren, namen een voorbeeld aen die van Groningen, Leuwarden, Sneek ende anderen in Vrieslant die het selfde invoerden, stellende rapiamus²⁰¹ ende ongeacht volck in de regeringe, dan het en duerde daer niet lang, off die oude heeren worden door die gemeenten wederom in haer staet gestelt. Alsoo hebben se hiermede op een padde getreden, ende is vanne buijten haer meninch gevallen, hiervan hebben die heeren Staten ende die regenten der steden schult van onversichticheijt, dat se dit volck te verre hebben ingeruijmt ende niet meerder hebben gemuijlbant. Als 't wel blijkt bij haer uijtgegeven scriften van de macht van de overheijt, waerin sij verklaren dat in religions saecken die politijcke over-

heijt geen stemmen hebben mogen: veel min te gebieden ende in kerkelijcke dingen haer te bemoeijen. De kerckordeningh van den reformeerden spreekt alsoo, dat die approbatie der kerckendienaren die overheijt toekomt, bij sooverre sij professie doen van de gereformeerde religie. Hier siet men dat in de overicheit niemant en soude mogen geadmitteert worden, als haer creatures, van haer religie professie doende ende dit en souden niet alleen vanwegen die kerckendienaren plaets hebben, maer het soude oock met onderhout der armen, H. Geesthuijsmeesteren ende aen- en affstellingen der schoolmeesteren van gelijcken gehouden worden, daer uijt dan entlijcken volgen soude dat niet alleen wij regenten ende onse gansche gemeente souden haer sijnodale ofte classicale resolutiën

¹⁹⁹ Moderne voetnoot: treffich – uitstekend, prominent.

²⁰⁰ Moderne voetnoot: Poepen – Duitsers (verbastering van Buben, jongens. Meertens woordenboek).

²⁰¹ Moderne voetnoot: Rapiamus – personificatie van de hebzucht, volk van het laagste allooi.

ende besluytingen onderworpen sijn, maer dat oock van onse kinderen, niet dan naer haer opiniën geïnstrueert wordende, sij soudē erffmeesters blijven ende alsoo een absolute sorgeloos regiment over allen besitten. Sij poogen dagelijxs ende hebben lang benaersticht om hier een religions dwang in te voeren, jae sij sijn alreede so verre gecomen dat se tot boecken te verbieden voortgaen ende niet dan bij gratie den privilegiën (als eertijts de kettermeesters plechten) toelaten willen, een saecke wesende daerover men die pauselijke regeringe allewege billix gescolden heeft ende daer wij lijberteijt geroepen hebben, behoorden sij luijden uijt de historiën wel geleert te sijn, dat die vrijheijt altijt voornamelijcken in dien bestaen heeft

212

dat ijmant sijn gevoelen vrij uijtspreken mochte, ende het is het eenich merckteecken van tirannije geweest als mijn sijn gedachten niet vrij uijtsprecken moste, voorwaer die redelicheijt die alleen tirannie tegenspreect, leert ons in 't gemeen dat die waerheijt soo weijnich als het licht mach gedrongen worden, jae die waerheijd in die duijsteren bij de logen geset, schijnt dies te claerder, die logen sal altijt vanselffs verdwijnen ende sal bij de waerheijt niet hechten mogen, daerom het wel tijrannis is met den affweeckenen juliano goede boecken te verbieden om die waerheijt te dempen. Daerom is den vromen onpertijdigen haer versoeck en begeeren alleen dat het burgerlijck regiment gelijk het politijck is, oock geheel en onverdeijlt bij de politische overheijt blijven mochte ende dat men der geestelickheijt ofte den kerckelijcken mannen tot een niuwen jurisdictie ende meesterscap over overicheijt, onderdanen, wijff en kinderen geen duer ofte poort open en doen, want men al teveel bloet voor die vrijheijt des vaderlants, voor die bescerminge der oude privilegiën ende tot wederstant van den dwanch in de consciëntiën gestort hebben.

Anno 1610 den 23 februarii

In de plaets van de voors. burgemeesteren ende scepenen sijn dieselven verandert om redenen voorn. en

213

hierna volgen:

scout: Jacob Calff voors., burgemeesteren: Jacob

Willemsz. Steenhuijs, Adriaen Heijndricksz.
Rabbi, Pieter Jacobsz. van Teijlingen, Adriaen
Maertensz. Coetenburch;
scepenen: Pieter Jacobsz. van Dijck, Jan Gijsbertsz.
Pau, Jacob Claesz. seijlmaker, Gerrit Jansz.
van der Nienburch, mr. Jacob van Teijlingen,
Jan Meijnertsz. Groot, Dirck Jacobsz. Buegel;
tresorier: Willem Cornelisz. Druijff.

In 't voors. jaer heeft Pieter Cornelisz. sijn pre-
dicantamt verlaten en heeft sijn leven lang
noch onderhout versocht, hoewel hij selfs
genoeg heeft om van te leven, 'twelck hem ge-
gunt is ter som van gulden jaerlijxs en
Cornelis van Hill is van sijn predickamt
geset en Adolphus voors. is rector van de
grootte scoole gemaect met sijn believe, de-
wijl den rector Ludolphus Potterus sijn dienst
met believe van de heeren deser stede verliet door
sijn ouderdom. Ende daer sijn
(onder stond door dezelve hand gescreven):
Noto: extract uijt vroetscapsboeck van Alcaer
folio 5 anno 1582 den 3 december wert Jacob
Dircksz., vroetscap, gelast van de vroet-
scap om op rekeninge van rentmeester Gerrit
Boot van des abdije Egmonts goederen te

214

hooren met andere steden, hij 'tselve weijgert,
seggende; een out privilegie te sijn van anno 1555
en 1573 in december vernieuwt, dat soo wie als
burgemeester off scepen twe jaren gedient heeft,
het derde jaer vrij soude wesen sonder eenige
officiën te bedienen, en soo de regenten dat niet
te rechten verstaen, bereit is 'tselve te verblijven
aen twee nutrale advocaten off 3 en soo
dan te doen, protesteert hij anders van scade,
interest etc. Anno 1580 den 20 meii: mach
niet helpen en op dagelijckse hoge boeten te
verbeuren moet in commissie na
Hooren trecken etc.

Den 2 julii 1573, Pieter
Buijser en Jan Ariensz. als burgemeesters etc.,
testor pro vero Adriaen Westphalen.

(en daer neffens stond door een ander gescreven)

Naer gedane collatie²⁰² is dese voors. ge-

²⁰² Moderne voetnoot: collatie - vergelijking van een afschrift met het origineel.

extraheerde aenteijkeningen bij de burgermeester Jacob Dircksz. Wijnkoper bij hemselfs gescreven, bij mijn notaris publ., in Alcmaer residerende bevonden te accorderen opten sesten october xvi^e drientsestich. (was getekent met krullen)
Frans Hooghsant notaris publ. 1663.

215

NB. Nadat het vorenstaende authenticque copie of extract uit de aentekeningen van Jacob Dircksz. Wijnkoper en zijn zoon Jan Jacobsz. Stoop, had nageschreven en van woord tot woord, ja ook merendeels in spelding gevolgt, bedagt ik Jan Cróll, dat het maer een extract was en datter in de origineele aentekeningen van de voorn. Wijnkoper en Stoop waarschijnlijk meerder zaken stonden, als er in dit extract te vinden waren, ~~ik~~ waerom ik, Jan Cróll de aentekeningen, die hier voor op pag. 182 eindigen, tegen die van Eikelenberg hiervoor op pag. 189 omschreven en waarschijnlijk om redenen hiervoor op pag. 195 etc. gemelt, met het originele hantschrift van gezegde Wijnkoper en Stoop accorderende, verder heb nagezien en al 'tgeen aldaer meerder als in mijne aentekeningen die op pag. 182 eindigen te vinden was, alhier aengetekent zulx dat hetgeen alhier tot op pag. 227 geschreven is, aengemerkt moet worden een vervolg te zijn van 'tgeen hiervoor op pag. 194 had afgebroken:

1566 quam duc d'Alba uit Spanjen tot Brussel.

1568 is een accort gemaekt tussen den heer van Boekholt en en de stad Alkmaer den 3 augusti, beroerende de doorvaert van de Zijpe.

1568 den 25 november heeft Claes Harx als burgemeester door last van den Hove, 't officie van 't schoutambacht aengevaert ter praesentie van alle schepenen, behalven Thomas Bartelmeuz.

Den 7 december heeft mr. Augustijn van Teijlingen zijn commissie van 't schoutambagt van Alkmaer vertoont voor burgemeesteren en schepenen, bij welken verkregen zijn twee octroijen van de bisschop van Haerlem. gedateert den iii maj 1569.

1569 wilde duc d'Alba den 10^{den} penning invoeren.

216

1570 op alderheijligendag was zo groot een storm, dat het Hontsbosch inbrak met de Zijpe, alwaer de meeste, bijna alle huijzen op de Zijpe wegdreven en ontallijk volk verdronk.

1570 den 22 junij, die schout heeft geprotesteert als dat hij door

absentie van schepenen rechteloos moet zitten, praesentibus alle de burgemeesteren.²⁰³

1571 den 6 martii, de schout heeft geprotesteert tegens de defailtante²⁰⁴ schepenen van retardement van justitie en voorts van kosten, schaden en interesten.

1572²⁰⁵ den 20 juli zoo zijn Baert Sijmonsz., Evert Jansz. en Jacob van Waerdendel burgemeesteren, gelicentieert van haer officie bij Guilliame Mostard, luitenant en gouverneur over Alkmaer en aenkleven vandien, in welker plaetse gesurrogeert²⁰⁶ zijn: Floris van Teijlingen, Claes Harxz. en Albert Cornelisz. Comans.

1575 heeft de stad Alkmaer gemist vier maenden inkomste van de stadsexijs, welk geprofiteert is bij de Staten des lands.

1576 wierd capiteijn Ruighaver en capiteijn Helling in Amsterdam door list gekomen zijnde om 't in te nemen, aldaer verslagen.

1578 is hartoch Mathias gehuld tot gouverneur van de Nederlanden en den prins als stadhouder en is Amsterdam met de Staten verdragen. den 1^e october storf don Jan van Oostenrijk. 21 december is Maximilianus, graef van Bossu overleden.

1581 is de oosterse brugge gemaect met de valbrug na ten keele²⁰⁷ te gaen

1581 den 25 juli is den eersten steen geleit van den nieuwen wage an 't Heijlig Geesthuijs, bij Tonis Ariansz., zone van mr. Arian lantmeter, die doe een der burgemeesters was.

1583 in junio wierd de vaert agter de Vronergeest van Jan Boijes af tot de ringsloot van de Vronermeer ende brugge leggende over de vaert van Langedijk opgeschoten ende den [onleesbaar woord] vermaekt en de Langestraet doorgaens verhoogt en vermaekt.

217

1586 kwam de graef van Lijcester binnen Alkmaer, wierd daer wel ontfangen en bleef er omtrent x dagen, reij-

²⁰³ Op de kant zegt Eikelenberg. pag. 769, zie hier bij 3390 en 3391.

²⁰⁴ Moderne voetnoot: defaillante – niet verschenen

²⁰⁵ Eikelenberg. voorz. p. 773 zegt op de kant: 1572 zijn de Noord-Hollandse steden gerevolteert. Quam de prins in 't najaer in Holland.

²⁰⁶ Moderne voetnoot: gesurrogeert – in de plaats gesteld.

²⁰⁷ Dit scheen wel (zegt Eikelenberg verzameling p. 776): na de keeten te gaen.

zende doe na Amsterdam.

1596, op dit jaer is de toren van de Waeg besteeft te maken, mitsgaders de halle te bezolderen en is aengenomen bij Cornelis Pietersz Kunst, meester timmerman om 2900 guldens.

1597 wierd de Waegtoorn begonnen door Cornelis Pietersz. Kunst, meester timmerman.²⁰⁸

[in marge: Eikelenberg in zijn verzameling A. pag. 780 teikent op 't copie van Wijnkoper aen: 1598 begint de lijst der fabrijsmeesteren en hujsarmevaders, de eerste zijn: H.A. Willem Harmensz. Voswinkel, Gerrit Hendrixz. apteker, Louris Baertsz. Rijser, Pieter van Dijk. Weesvaders: de eerste, Pieter Dirxz. vlej[s]houwer, Jacob Dierten Cromhout, Jan Jansz. Rijp, Cornelis Maertensz. Laamsdijk. Ook begint de lijst der namen van vier staelmeesters, waervan 2 waren lakenbereijders en een lakenkoper. ook begint de lijst van 4 waerdijns, alle lakenkopers, handelaers of bereijders. Ook de lijst der moeders van 'tweeshuijs, mannengasthuis en vrouwe- en pesthuijs.]

1605 den 11 julij op den middag verbranden t' Alkmaer in drie uren tijts negen keeten en waren genaemt de "Oude Keeten" en teffens omtrent 30.000 manden turf, zoo den aentekenaer zegt. En is in dit jaer ook de plaets aen de noortzijde van de Waeg vergroot en wierd het hujs daer Jan van Teijlingen in plag te wonen afgebroken, doorgaens met twee huizen in de Houtilstraet.

1606 is de Nieuwestraet de straet vernieuwt en ook de brug gemaekt op de Oudegragt nevens de Samari-taenstraet.²⁰⁹ en de St. Jacobstraet vernieuwt, en 't Amsterdamse veer, dat bij de Roode Gans was, verleijt buijten bij 't exijshuijs ende de veerschuijten die op Hoorn varen zijn bij de Roode Gans geordineert.

1609 ontstont bij gelegentheit van de verkiezing der nieuwe overigheit, een groote beroerte zo onder de burgers als schutterij en een groote jalouzij onder de vroedschap. also twee vaders²¹⁰, twee zoonen en twee zwagers in de vroedschap zitting hadden, om aldus de meeste stemmen

218

weg te dragen, want Cornelis Matthijsz. Schagen was

²⁰⁸ Hierop tekent Eikelenberg, verzameling A pagina 781 in margine aen: in 't presentieboek der heeren van de wet vind ik dat aengetekent voor memorie: Cornelis Pietersz. Kunst zal hebben voor het maken van de toorn met het nawerk tesamen in als agtduizent en negenhondert gulden.

²⁰⁹ Nu zo ik meende (zegt Eikelenberg in margine pag. 782) de Brilsteeg.

²¹⁰ Eikelenberg tekende hier op in margine aen: een bestevaar.

burgemeester en vroetschap en zijn zoon Ariaen Cornelisz. Schagen als schepen, Cornelis Jansz. van der Nieuburg als vroedschap en zijn zoons zoon als schepen. Jan Jansz. Rijp als vroedschap en zijn zoon Cornelis Jansz. Rijp als schepen, Pieter Jansz. Schagen als vroedschap en Jan Meijnertsz. koekebakker, zijn zwager, als schepen, 't welk men meende te strijden tegens des stadsprivilegiën.

Voorts ging er een gerugt door de stat, dat er eenige vaendelen soldaten in de stat zouden komen, 'twelk capiteijnen oorzaak gaf, 'tzelfde aen burgemeesteren en vroetschap voor te dragen en te verzoeken dat men de schutterije zoude laten waken met zekere rotten aen boomen en poorten, om alzo alle inconveniënten en zwarigheden te voorkomen ende de burgerij in stilte te houden, maer capiteijnen op den 30 december 1609, de vroetschap vergadert zijnde, op 't stadhuis zijnde gegaen en door een statsbode verzoekende te mogen binnen staen en verklaringe van haer verzoek te mogen doen, zo wierd zulx door burgemeesteren wel hardelijk geweigert, en zij wilden se niet in de kamer zien, hoewel eenige van de vroedschap dat gaerne wilden hebben. En gaven burgemeester tot antwoord dat zij tot op maendag den 4 januari aenstaende zouden vertoeven. Capiteinen oversulcx misnoegt zijnde en dat tot kennis van de schutterij komende, zo heeft die capiteins zeer hard aengevallen opdat se de trommel zouden roeren, de wapenen aennemen en de wagt doen houden, met bijvoeging dat, zo de capiteins zulx weigerden, zij het zelfs zouden doen en andere capiteins aenstellen na haer believen. Waerop capiteinen met haer luitenanten en adelborsten geraetslaegt hebben en goetgevonden capiteins Jan Jacobsz. Graef en Adriaen van Veen en bij hen als adelborst

219

mr. Jacob Teilingen en als vroedschap mr. Adriaen Antonisz. na Den Haege af te zenden, om alle zaeken aen de E. heeren Staten en Zijn Exelentie, om alle haer voorrechten te hanthaven, voor te dragen, die ook dadelijk van dienzelfden avond uitgereist zijn.

En middelerwijl besloten²¹¹ capiteinen met malkander dat men des volgenden daegs, zullende wezen den 31 december 1609, de wapenen zouden aennemen en met twee vaendelen optrekken om met het eene vaendel het stadhuis te bewaren en met het andere de poorten en boomen, om alzo den burger gerust te stellen, voor de zorg dat er soldaten in zouden komen, tot 's maendaegs wagte.

Des anderen daegs den 31 december 1609 gingen capiteins

²¹¹ Op de kant zegt Eikelenberg: pag.784: dog met kennis van veele uit de magistraet, zegt de cronijk van P.J.Twisk bladz. 1638.

ten huize der burgemeesteren, verklarende 't geene zij voorhadden te doen; die hen daerop antwoorden dat zij wel wilden dat het met minder moeiten had mogen geschieden, waerop de capiteinen wederantwoorden, dat de schutterij en burgerij tegenwoordig met geen ander middel te stillen waren, burgemeesteren zij daerover niet behoefden te ontsetten en alles geschiede om verder onheil voor te komen.

Namiddags ten 1 à 2 uren wierden de schutters die onder de capiteins²¹² Gerrit Arisz. Grootlant en Ariaen van Veen bescheiden waren, bij trommelslag belast voor de klok drie uren voor haer vaendrighs logementen te verschijnen met haer volle geweer en op de hoogste boeten die daer toe stond, om te nagt te waken, gelijk ook de schutters haer ter bestemde tijd en plaetse lieten vinden, uitgezondert eenige die voorgaven, zij hadden burgemeesteren eet gedaen en niet capiteinen (waervan hierna breeder), doe wierd hen van capiteinen voorgehouden, dat niemant hem zoude bemoeijen te schieten of geraes te maken langs de straten op zekere groote penen en dat

220

het optrekken niet geschiede dan om stadsprivilegiën voor te staen.

En vervolgens optrekkende, wierden de burgemeesteren daarvan gewaerschout, doemaels vergadert zijnde, die daerop hen vanuit haer kamer elk na hare huizen begaven.

De vendels voor 't stadhuis gekomen zijnde, trat een der capiteins, de benedendeur open vindende, daerin, eischende van de huisvrouw van de conchergie de sleutels van de bovendeur, die tot antwoord gaf haer belast te zijn geen deuren te openen. Dog eindelijk op 't beleeft aenhouden van den capitein, die haer rade die over te geven, opdat alles in stilte mogt geschieden, gaf se hem de sleutels, met welke hij de deure openende, zo kregen zij dus met stilte het stadhuiss in bezitting, zonder eenige verder beroerte.

's Nachts daeraen wierd op 't stadhuis met een vaendel gewacht en met het ander bij de poorten en bomen; en alzo vervolgens alle avonden twee vaendels tot den 3 januarij 1610 en daarna alle avonden met een vaendel tot den 26 februarij ende van den 27 februarij begost men te waken met vier rotten, een aen de Kennemerpoort, een aen de Geesterpoort, een aen de Boom en een op de Doelen.

De afgezondenen van de schutterij in Den Hage ter gehoor gekomen zijnde, zo wierd bij de Staten goetgevonden, dat zijlieden weder na huis zouden reizen

²¹² Nog zegt Eikelenberg aldaer op de kant: zie hier tegen bladz. 3429.

en dat men commissarissen zoude zenden om haer op

221

alles te informeren met autorisatie om de beroerte te stillen en de burgerij met den Raet in goede vrede en eenigheid te brengen, 'twelk zijluiden boodschappende, zo wierd den burger en de schutterij vrij wat gestilt.

Een dag of twee daerna, zijnde den 5 januarij²¹³ 1610 dingsdagsavonts, zijn de commissarissen gekomen, die des anderen daegs de vroeschap deeden vergaderen en haer bij de vroedschap van alles deeden onderregten, waerna zij voorsloegen, dat men om 't verschil bij te leggen, de vroetschap die stark was 24 personen zoude vermeereren met zeker getal van personen en dat schepenen die niet in de vroetschap waren, voortaan niet meer in de vroetschap zouden compareren; welke voorslag door commissarissen in omvraag gebracht zijnde, door de meeste stemmen van vroetschap en schepenen, die daer mede present waren, wierd verworpen. Commissarissen ziende dat het tevergeefs was wat zij ook voorsloegen, zijn om verslag te doen na Den Hage vertrokken.

Op haer vertrek volgde een verdeeling in de vroetschap en wert het eene gedeelte van de andere partij de partijdige vroetschap genoemd.

En wierd op den 7 februarij door de matige vroetschap gecommiteert na Den Haeg te trekken, Jacob Steenhuis, Jan Pietersz. Stoop, Pieter Jansz. Bas van Teilingen en Adriaen du Gardijn, van wegen de schutterij Ariaen van Veen, Jan Pietersz. Hoogtwout, mr. Floris van Teilingen en capt. Gerrit Gerritsz. Apteker en van de partijdige vroedschap Corne-

222

lis Matijsz. Schagen, Doed Jansz. Medenblik, Pieter Harmansz. van Parsijn en Jan Ariensz. Zijp, om elks hare zaken voor de E.E. heeren Staten te defenderen en wierd de zaak van de schutterije gerechtvaardigt en verstaen dat het geene zij gedaen hadden wel gedaen was, niettegenstaende eenige van de partijdige vroetschap na alle steden gereist waren, om haer zaken te verschoonen.

[in marge: op de kant stond: # en gebleven]

Terwijlde partijen in Den Hage waren, ontstont er weer eenige beroerte tusschen die van de schutterij, die onwillig gebleven ende degene die gewillig waren om te waken. Bij burge-

²¹³ Voetnoot door C.W. Bruinvis: vroedschap was den 7.

meesteren was wel bestemt dat men alle de schutters zoude doen waken, maer na ik verstaen hebbe, wiert het de onwillige door een burgemeester afgeraen, zulks dat zij die omtrent zestig sterk waren onwillig bleven; 't welk also 't de schutters misnoegde, hen ook besluiten deed executie over de onwillige te doen. Dan de vreedzaamste verspraken hen, dat ze nog een dag à 2 wilde wagten (alzo de heeren in Den Hage waren en men ze dagelijx thuis verwagte) dat men als dan de executie ordentelijk mogt doen, 't welk wel bestemt wierd; maer alzo de commissie wat lang duurde, heeft men op den 16 februarij de eerste executie gedaen 's avonts na de wagt op getrokken was aen een Maerten Claesz. bakker, wonende op de Oude Graft in Goliat.

D'oorzaak waerom deze executie op hem alleen geschiede, was dat hij met de schutters getergt had, zeggende zij zouden 't hart niet hebben hem te executeren en daer geld op verkogt had, waerdoor zij ontsteken, de executie met vliegende vaendels aen hem deeden. Een dag of twee daarna trokken de schutters weer op met de vier vliegende vaendels, bezetten de hoeken van de straten en bruggen om het grauw in stilte te houden

223

en executeerden al de andere onwilligen.

Een dag of 2 na deze executie quamen de afgezonden thuis en met hen eenige commissarissen, die wederom tevergeefs alles aenwenden om den twist met gemak neder te leggen. Op den .. februarij ontstond onder schutterij weer een beroerte, zulx dat eenige hen in de herberg bij de commissarissen vervoegden, willende de partijdige vroedschap afgezet hebben, waertegen haer commissarissen poogden neder te zetten, dog al om niet. Zoodat se hem verplicht vonden de schutters te bidden dat se 2 à 3 dagen gedult wilden hebben, dat 2 van haer na Den Haeg zouden trekken en de zaek ten Hove ten besten aendienen, 'twelk zij toestemden.

Twee der commissarissen vertrokken des namiddags en quamen den 20e 's avonts weder terug met volmagt en hebben op den 22 februarij de geheele vroetschap en raet²¹⁴ en ook burgemeesteren en schepenen, afgezet, tot genoeg van de meeste burgerij en schutterij ende op den 23 februarij nieuwe gekozen, en verteerden tot stadslasten in 't Moeriaens Hooft 3000 gl.²¹⁵

²¹⁴ Eikelenberg verzameling A. pag. 790 tekent hier op in margine aen: de geheele vroetschap en ook burgemeesteren en schepenen.

²¹⁵ Zie deze afstelling der vroedschap en de acte daarvan, die voorgelezen wierd, in de hantvesten van Alkmaer, daer de commissarissen werden genoemt, de heeren Reinout van Bredenroede, ridder heere van Spanbroek,

1610 verkreeg de vroetschap dat zij haer eigen vroetschappen mogten eligeren die zij met dubbeld getal uit het Hof mosten halen.

1611 heeft men begost de Voormeer binnen de stat te demmen.

1612 op den .. junij werd begost gedemt te worden het eijlant in de Voormeer, genaemt het "Nieuwe Venegien"

1613 den 26 augustii begost men dit voors. eijlant van Nieuw Venetië de erven te verkoopen om betimmert te werden voor de bierstekers en was bij de vroedschap geresolveert dat op geen andere plaetsen in de stat eenige bierstekers zouden mogen wonen, dan op 't Eilant en datter in 30 jaren geen veranderingen zoude

224A

gemaectt worden (ten genoegen van de bierstekers)

1611 wierd de brug geleit van 't nieuwe Eilant neffens de Kaizerstraet over.

1615 wiert begonnen te maken de binnen Vriessepoort, daer de oude poort voor 't beleg gestaen had.

1616. Is de buitenste Vriesse poort begost te maken, en is volmaectt 1617.

1617²¹⁶ den 10 oktober is de prins Mauritius van Orangen, als gouverneur van 't lant, gekomen met ~~seze~~zekere compagnie soldaten, binnen Alkmaer, en heeft al die burgermeesteren, en al die vroetschap haren eet ontfangen, en heeft die vroetschap en wet verandert, en de vroetschap die 1610 op 27 personen was gestelt, gemaectt op 24 als van outs. En dit door last van de Staten Generael, zonder voorweten van de heeren Staten van Hollant.

1619²¹⁷ den 6 marty zeer kout weer zijnde, zijnde in de Grote Kerk een groote meenigte jongens makende een groot geraes, namen ze het wagentjen, daer de huisarmenmeesters het broot mee pleeg te halen om aen den armen uit te deelen, roepende dit is de armiaense wagen, en hebben sommige van de contraremonstrantse genomen, op de wagen

Veenhuizen etc. president Leonard de Voogd en Rombout Hogerbeets, raden in den Hogen Raed en Steven van der Does, heer van Noerdwijk enz. raet in de provincialen Hove van Holland ende Westvriesland tot deze zake speciael gecommiteert. Deze zeiden dat de Staten om 't gemenebest tot deze afstelling besloten en niet om iemand in zijn goede naem en eer te benadeelen, verbiedende ook wel scherp een iegelijk malkanderen te dezer oorzaak niet te misseggen op pene van daerover gestraft te worden als een ontraerder en verbreker der gemene rust.

²¹⁶ Voetnoot C.W. Bruinvis: 1618.

²¹⁷ Op de kant alhier zegt Eikelenberg pag. 791:Zie hierbij 3544 en 3545.

gezet en zoo rontom 't choor gevoert, alzo van het Dordrechtse Sijnode eenige commissarissen waren geordonneert, met Petrus Plancius predicant van Amsterdam²¹⁸, die het classis van de contraremonstranten doen beroepen om die predicanten te examineren, predicanten van de remonstranten die in haer classis vergaert waren, bevreesst zijde of haer enig leet mogt geschieden, hebben burgemeesteren andersdaegs de kerk doen sluiten, en gepubliceert dat niemand hem zou vervorderen in de kerk te gaen, hoewel zij daags tevoren in de kerk hadden geweest met een officier en

225A

en schepenen en het grauw gebeden hadden haer rust te willen houden, hebbense 's morgens 't groote portael opgelopen, alwaer zekere wagt stond van burgemeesteren gestelt, en zijn alzo voort in de kerk gelopen en de predicanten de agterdeur uit met de wagt, en is 't grauw mede gelopen ; maer bedreef'er niet dan alleen, daer lag een groot vier aen, daer hebben se haer bij gewarmt, zeggende: het is kout, wij weeten nergens anders te loopen als in de Groote Kerk, want wij hebben turf nog hout in huis. Burgemeesteren dit ziende, deden de vroetschap vergaderen, die goetvond dat een van de burgemeesteren zoude trekken na Den Haag aen zijn Exelentie den prins van Orangien, om haer te assisteren met zekere vaendels soldaten. Zoo is den burgemeester van der Niborg heen getrokken, en heeft met hem gebragt vier compangien soldaten, niet tegestaende datter een vaendel tevoren in de stad lag om alzo 't grauw te stillen. 't Welk wel met minder moeiten had kunnen beslegt worden want het grauw al in stilte was eer hij weer terug quam. In 't zelve jaer zijn capiteins van beide de Doelens met die adel verandert, bij de heere van Marquet en andere commissarissen.

1619 den 13 majj wierd den advocaet Jan van Oldenbarneveld onthalst.

Den laesten juny zijn weder verbrand al de keeten²¹⁹ die op den 11 juny 1605 verbranden en kwam 't vuur uit de zelfde keet als 1605. Op dit jaer wierd begost te maken de brug in die wal

226A

²¹⁸ Op de kant zegt Eikelenberg: en Harmanus Gerardus, zegt Brant, 37. boek.

²¹⁹ Op de kant stond alhier door Eikelenberg p. 793: 7 of 8 niet wetende waerdoor, zegt P.J. Twisk.

op 't end van Luttk Oudorp.

1620 wierd de brug op de graft gemaect bij de klapmolen om te gaen na de Galgdijk en na Oudorp.

Op dit jaer heeft de vroetschap haer de vrijheit laten benemen dat zij haer eigen vroetschap mogten kiezen, zodat zij dit bij dubbeld getal uit het Hof moeten halen.

1621 verbranden de lijnbanen buiten de Nieuwlander poort in de nagt.

1621 was 't zo natte jaer dat men kost 100 manden lange turf om 40 gulden en 100 leijtse turf 35 gulden.

1623 was een duurte in de stat, dat men kocht 1 zak rog voor 9 gl.; 1 zak tarw om 10 en 12 gl., garst 6 gl: een roggenbrood van 12 pond 13 st. en in sommige steden 14 1/2 stuiver, daer 't nothans overal een vrugtbaer jaer had-geweest.

1625²²⁰ is de Nieuwe Sloot geschoten van Jan Beijes tot Alkmaer toe, met die nieuwe sluis aen die Rekerdijk tussen Alkmaer en Huyswaert, op dat de noordlander schuiten zouden mogen binnendoorvaren na Alkmaer.

1629 den 8 augusto is Adriaen Cornelisz. Schagen, capitein van die oude schutterij binnen Alkmaer, met zijn compagnie, volgens 't patent van den prins van Orangie, getrokken na Nimwegen.

En den 22 augusto is sinjeur Thomas van Egmont van der Nieuberg, captien van de Jonge Doelen, met zijn compagnie, volgens

227A

patent van den Prinse bovenschreven tot Aerdenburg in Vlaenderen getrokken.

In 't zelve jaer den eersten september is Willem Willemsz Kessel, capitein van die Oude Doelen, met zijn compagnie na Nimwegen getrokken om 't andere vaendel af te lossen.

En den 15 september is Claes Pietersz. zeepzieder, capitein van de jonge doelen, met zijn vaendel volks getrokken na Aerdenburg in Vlaenderen om die voorgaende af te lossen.²²¹

²²⁰ Eikelenberg: pag: 794 zegt hier op de kant: nota hier vind ik een andere hand en houd den schrijver die 1598 begint, op.

²²¹ Nota bene: hier eindigen de aantekeningen van Jacob Dirckx wijnkoper en zijn zoon Jan Jacobsz. Stoop volgens 't copie door Eikelenberg geschreven.

228A

Op pag: 751 en 752 en dus tussen 't geschrift dat Eikelenberg na de aentekeningen van Jan Dirksz. Wijnkoper had geschreven, zegt Eikelenberg aldus:

“alzo , bij misslag hier eenige ledige plaets was gebleven, heb ik hier met een rode letter ingevoegt eenige aentekeningen die wel niet tot dit handschrift (versta dat van J.D. Wijnkoper) behooren: maer van een aerd en geloof zijn: en der daerom konnen bijgevoegt worden, en eerst uit de noten van de Heer C.de Vos:”

1556: in dit jaer is octroy verworven bij die van 't Noorderquartier dat men van gewezenen vonnissen, beneden 60 gulden moeten namptiseren onder cautie etc.

1556 is 't weeshuis binnen Alkmaer opgerecht, in 't huis daer de Jacobinen haer residentie hielden, op haer termijnen te vergaderen, staende aen de zuidwestzijde van het kerkhof.

1683 is 't huisarmenhuis met het weeshuis gecombineert.

Den 24 december 1701 zijn voor de vier godshuizen 4 commissarissen geëligeert, door goetvinden van de vroetschappen en is gestelt:

in 't weeshuis jonker Adriaen van Egmont van der Nijenburg
't mannegasthuis, dr. Simon Assendelft
vrouwegasthuis, mr. Jacob van Oudensteijn
pesthuis.....Cornelis Zevenhuizen.

En dit bij provisie voor een jaer. Dog 1702 of 3 zijn deze commissarissen gecontinueert, behalven in 't weeshuis, 't welk na de dood van jonker Adriaen van der Niburg geen commissaris is toegevoegt.

1702 mr. Nicolaes Kien van 't pensionarisschap geexcuseert.

1672 is bij de heeren geresolveert om de prins, Willem van Orangie

229A

Uit het handschrift C.de Vos.

te verklaren stadhouders der stat Alkmaer , met eenparigheid van stemmen, namentlijk den 2 julij 1672 en is meteen besloten zijn Hoogheid aenstonts notificatie daarvan te doen, en zijn tot die commissie afgeleijt

De heren Pieter van Steenhuijsen, regerend burgemeester;
Arent van der Graef, out burgemeester;
Pieter Adriaensz Schagen, out schepens en raet;

met assumptie van Johan van Bodegum
en dr. Louijs Schilder , beijde burgers deser stede.

230A

In de verzameling van Eikelenberg A. pag:795 tot 799 inclus
stond door hem geschreven gelijk alhier tot op pag: 225B inclus volgt:

*Uit zekere oude aentekeningen*²²²

1655 is het getal der waerdijns van 4 tot op 6 gebragt en 1669 weder op 4,
1690 op drie, en met het jaer 1700 op twee.

De staelmeester die sedert 1598 vier in 't getal plegen te zijn,
wierden 1671 tot drie, en na 1677 geheel nagelaten te verkiezen.

Uit oude aantekeningen. Uit zekere oude boeken der
burgeren van Alcaer geteykent, en na allen schijn
geschreven omtrent 1557, mij geleent door N. Bijd:

Anno 1382 is de kerk van St Matheus an de zuijtsijde van St Laurens Kerk
te Alcaer gefondeert, vast aan malcanderen op een kerkhof.

Anno 1255 is 't casteel van Toornburg gemaect digt voor de stadt van
Alcaer bij Willem die xiiii graef, die ook 't hof in Den Haeg
boude 1249.

Templum Alcaerie Fundatur a paganis et gentilibus,
anno sexcentesimo

1386 is De Rijk bedijkt.

1285 den 17 december een groote watervloet en bleef onder daer nu
de Zuiderzee is.

1333 vergink Gonsent ende anders tusschen Hoogtwout en Me-
dembliek, nu in de Zuiderzee.

1338 den 24 november: was de zoute vloet.

1355 den 24 november: was de hoge vloet.

1374 den 10 october : ging de soute vloet weder over al 't lant.

1421 was de zoute vloet op Elisabeths nagt.

231A

Uit zekere oude aentekeningen

1461 de sluijs in de Langereijs geleyt.

1421 bij Dordrecht verdrongen 72 dorpen en brak 't Hondsbos in.

1438 cogt men een zak koorns om een gouden nobel.

Omtrent tussen 1430 en 1440 de drukkonst en 't geschut gevonden.

²²² Nota: deze aentekeningen stonden de jaren niet agtervolgende hun order, maer zo men die hier ziet, zegt
Eikelenberg.

Anno

1446 of 1447 in februario werd in 't minnebroersclooster te Alcmaer gefundeert en

1486 consecratur templum minones.

1481 de minnebroerskerk gemaect, de wateren gediept, de Stenebrug in de voornoemde straet.

1482 het witte hof, ordinis regularie, daer nu Snoijshof is.

1467 't Vrouwenbroers-clooster t'Outdorp

1420 't clooster genaemt De Blinken gestigt een weynig bezuyden de reguliers van Heijloo van de 3de regel francisci die 1438 de reguliersorden aennamen.

1505 St. Claren clooster buyten Alcmaer.²²³

1426 worde Alcmaer gewonnen door Philippus, dux Borgondie, veel burgers gedood, sommige van de Groote Kerkstoren afgeworpen, en omtrent dezelve tijd werden de principalen van de stat gevangen, die Hoex waren, en werden in verscheijde plaetsen in Hollant omgebragt.

1467 Adalbarius de Raephorst pretor Harlemensis ett redditarius ducis Philippi fundarit monasterius in Swaenegeest prope Alcmaria inter Nijenburg et Oldenburg alias Middelburch tot Oudorp 't Vrouwenbroers clooster.

1488 ²²⁴capella St. Pancratii in campis Veronensibus sit ecclesia parochialis.

1531 is de Nieuwe Vaert gescoten na Petten.

1509 den 27 september tusschen Crabbedam en Sint Maerten de dijk ingebroken, ende werde op Oudorpgeest schelvis gevangen, in de Schermeer cabbelliau, ende nog gingen de beesten tot de knie in 't gras.

232A

Uit zekere oude aentekeningen

1536 De zeedijk ingebroken tusschen de Slap en Crabbendam, 5 november.

1537 quamen 's morgens ten 3 enige Gelderse schepen voor Enchuijsen, meenende dat in te nemen: maer 't getijt niet wel gepast hebbende, vertrokken weder.

anno 1500 den 24 februarij Carel de V geboren.

1515 gehult als erfheer.

1531 den 19^{en} september quam die coninck van Denemarken in Alcmaer.

1537 worde t' Amsterdam een last rogge op stroom leggende, den 5 majj gegeven voor 118 goutgulden.

1536 De eerste steen geleijt an de thoorn van 't Nijeuweland²²⁵

1521 Alcmaer kerk gewijd, Blasiusdag.

1570 Op Alderheijligen dag braken ontallijk veel dijken door in dese Nederlanden, soo datter alleen in Vrieslant over de 19000 menschen verdronken. Item Hontsbos, Waterlantse

²²³ Eikelenberg zegt in margine: Mudsart noemt deel 2 pag. 189 in zijn Nederlandsche kerkelijke geschiedenis 't convent van Alcmaer met de clarissen van den eersten regel en van den derden.

²²⁴ Item: nota den oorsprong van Sint Pancras.

²²⁵ Nota (zegt Eikelenberg op de kant over): zulx is af te nemen dat de statswal daer doe geheelt is.

dijken, Rijk.

1557 De Langestraet meest al vermaekt en de Koornstraet ende brugge worde gemaekt van de Mient na de Voordam.

1509 Longa platea²²⁶ refititur, novus pons, domus consulis en d' oude doelen word gemaekt.

1567 Drie stenen bruggen neffens 't Nijeuwelant, Huijbrouwerssteeg en Butterstraet op te Leet.

1568 De cingel van de noortsijde gemaekt.

1570 De St. Jacobsstraet gemaekt.

Bij mr. Lourens, landmeter gemeten hijpaetrius Alcmaer figura ovalis.

Habet over ijs²²⁷ gaende den ommen bijt in de vesten, boven de 11000²²⁸ roeden hontsbosser maet, 12 voet de roede; is de stat van binnen lang 500 vadem stijf. 2000 derzelve roeden maken een kleijne mijl, van vijf mijlen tot Haerlem, ergo 10000 roeden

233A.

Uit zekere oude aentekeningen

van hier tot Haerlem.

1439 koft men een broot van xi l. voor xii leonibus aliis leeuwen.

1438 't agtendeel tarwe een nobel.

1464 coft men 't agtendeel tarwe om vijf groot.

1472 Petrus Andree Deucht occiditur in vigilia St. Laurentij. Erat filius praetor Alcmariensis.

1576 Den 9 november quam de grave van Bossu in Alcmaer uijt gevangenisse te Hoorn.

1575 Den 2 december de 19 gevangens verdronken in de veste t' Alcmaer.²²⁹

1574 Den 20 februarij Bergen, de kerk en de rest van de huijsen verbrand, nog Crommenij eensdeels, Crommeniesdijk, Cnollendam en Westsanen van de Spanjaerden.

1574 Mons. Cabbeljau, heer van Mat., gouverneur van Alcmaer op 't Hooge Huijs gestorven, den 22 februarij, 23 begraven.

1569 ii october 400 soldaten Spanjaerden t' Alcmaer van Medenbik gecomen. 26 dito weer vertrokken.

1568 Den 4 martij de poorten t' Alcmaer gesloten en Jan van Campen met nog een gevangen, mr. Louris Jan Piet Saijen, Sijmon Lap en andere verjaegt.

6 maert van de verlopen burgers tot velen toe de **...ers** in 't goed gestelt als Colijns, Adriaen Doedisz., Jan de Boer enz.

²²⁶ Moderne voetnoot: Langestraat.

²²⁷ Nota (zegt Eikelenberg: in margine:) IJsak Haringhuisen zegt 1021 roeden op 't ijs in de gragt enz., sie zijn aentekeningen.

²²⁸ Hier vond ik J. Cróll wel 11000 maer ik denk dat het 1100 zal moeten zijn.

²²⁹ Nota (zegt Eikelenberg op de kant:) dit had den ouden schrijver uit van Teijlingens Almanac.

1574 21 augusti²³⁰ Jochem Nieuveen geweldig provoost deurschoten
tot Huijswaert, voor de schans, van Hendrik Michiels,
hopman op Schoorldam.
Rufus gestorven 2 maert

Uijt de coppij copiae: 1468 cregen de carmeliten buijten Alcmaer een
brief van sauvegarde of bescherming van den hartog ...
in dato den 28ste julij tegen alle geweld en verkortingen en
ondeugdelijke nieuwigheden.

224B

Uit A. Rabbius Almanak

1575.

*Uit een almanak van den jare
1575 met schoon papier doorschooten en
op 't zelve door Adriaan Hendricxz.
rabbi, met eenige geschiedenissen be-
schreven:*

Nono calendas januarius anni huis
consules declarati sunt:
Jacobi Reinerius Waerdendel
Florentius de Teilingen
Philippus Cornelius

Septemviri similiter
Joannes Jacobeus alias vet.
Nicolaus Heinio
Joannes Jacobeus alias Boerman
Joannes Adriani filius olim sacrificus
Cornelius Nicolai Druif, et
Cornelius Henricius Rabbinus.

Thesauram vero;
Augustinus de Teilingen et
Adrianus ... Rabbino
actum 24 decemb. 1574.
Adriaan is afgeloot vrij ende Teilingen is thesorier gebleven.

In april 1575.
mr. Nan van Foreest met de andere gedeputeerden zijn
thuijs gecoemen nae de vredehandel.
xii april. Sijnodus habita Alcmariae omn. ministrorum
Noort Hollandia.
In april Guilielmus Bardius met noch een gedeputeerde is

²³⁰ Dit blijkt ook (zegt Eikelenberg in margine) uit zijn grafschrift op een blauwe steen.

225B

Uit A. Rabbius Almanach

nae Suijt Hollant getrocken om antwoord in te brengen 1575.
van den vredehandel, die binnen 14 dagen wederom ge-
coemen is.

Den 26. (maij) is die Galgdijck geslecht.
Den 27 zijn die Spaniaerts met omtrent 150. ligte
paerden ende 3 vaendelen knechten voor Scoreldammer
Scans gecomen ende voert na Groet ende de Slaper ge-
trocken, de meelmolen en Trijn Moeys huijs met
de rest al opgebrant ende alzo wederom getrocken.

Junius [1575].

Een huijsman van Woggenum ghequartiert.
Acht verraders verbrant in verscheide dorpen.
6 juni: die Spangaerts zijn weder wech opgetrocken
na Muijden enzovoort.
7 juni 1575: mr. Nan is wederop met andere gedeputeer-
den nae Suijt Hollant, wederom te tracteren van de paci-
ficatie met den vianden.
14 juni: men heeft seven van de verraders verbrant
in seven verscheide dorpen.
In 't leste van juli: mr. Nan van Foreest met d' anderen
gedeputeerden zijn uit Suijt Hollant thuis gecomen,
nadat die vredehandel ghesteut ende ontseit was.
29 september: de onse hebben omtrent Beverwijck
een deel uyt den scans gelocht en alzo omtrent 100
geslagen ende gevangen.
Den 2 november: den zeedijck den derdemael besteedt
en daechs daeran op den Huygendijcks sluys vacceert.
Den 10. november: op den Hugendijcks paeldijck vacceert.
Den 24. december: den eedt gedaen als tesorier.

226B

In de verzameling van Eikelenberg. A. op pag. 800 en 801 stont een extract
uit de *Spiegel van staet der Vereenigde Neder-
landen* van Romein de Hooge pag. 469.

In de verzameling van Eikelenberg A. stont op pag. 802 tot 806 inclus
stond een extract:
uit de *Republijke der 7 vrije Nederlanden* van
J. de Laat pag. 112. 114. 117 ende 65.

In Eikelenberg verzameling A. pag. 807 zegt Eikelenberg aldus:
uit de *Opkomst der Nederlandse beroerten*,
gedrukt tot Ceulen:

Jan Aartsz. mandemaker van Alcaer predikte in 't openbaer eerst buijten Hoorn den 4 julij bij Zwaag, over de Reguliers en terstond daerna buijten Alkmaer en daerna buijten Haerlem, daer wel omtrent 5000 menschen bijeen liepen. De eerste reijs dat hij aen die van Amsterdam predikte was 13 julij 1566 buijten de Haerlemer poort bij de Rietvink, staende op een half vat.

pag. 140

Mr. Willem Bardesius was in de schielijke verandering tot Amsterdam de²³¹ eerste burgemeester. Zijn vader was Willem Dirxz. Bardesius, die wel 24 jaren schout te Amsterdam was en daerdoor ook de vervolger der nieugesinden. Zie dit ook (zegt Eikelenberg daeronder) in de beschrijving van Amsterdam van C. Kommelin bladz. 752 en 6de. b[oeck]. bl. 1071. Hij was ook geweest stedehouder van Sonoij over 't Noorder Quartier 6 B[oeck] bladz. 1071 en mijn aantekeningen 2135.

227 B.

In Eikelenberg verzameling A. was op pag. 808 een gedrukt blaetje als agter uit een kleine boere almach geplakt hetwelk van dezen inhoud was:²³²

t' Alkmaer

op de slagklok van 't uer op de Waegtoren voormaels gehangen hebbende stond aldus:

Zeer goede beschermheer Laurens, neem de scheuringen weg, opdat wij Christus in vrede van een voorspoede werelt mogen dienen. Gobelinus Moer heeft mij gemaekt t' Alkmaer in 't jaer na de geboorte Christi 1487, den 4 october, woog swaer 6300 pont.

Op de slagklok van 't half uer, op de Waegtoren voormaels gehangen hebbende, stont aldus:

Pieter is mijn naem, mijn geluijt zij God bequaem.

Gobel Moer goot mij, in 't jaer ons Heeren 1488, woog swaer 1800 pont.

Dese beijde klokken zijn in den jaere 1685 tot Amsterdam benefens het oude klokwerk van de Waegtoren versmolten.

Op de uers klok tegenwoordig aldaer hangende:

Melchior de Haze, me fecit Antwerpiae 1688.

Op de slagklok van 't uer, tegenwoordig op de Groote Kerks-toren hangende, staet:

²³¹ Eikelenberg zegt op de kant: een der eerste.

²³² Op de andere zijde van dit blaetje, die tegen pag. 808 aengeplakt was of onder leide en dus niet als bij doorschijning tegen het ligt gelezen konde worden, stond, zo ik J. Cróll zag: Opschriften der klokken in Noord Holland bijeen vergadert door Dirk Burger, chirurgijn aen de Groote Sloot in de Zijpe. t' Alkmaer bij Gerrit Welhem in de Langestraet (in 't midden stond een prentje gedrukt verbeeldende het wapen van West-Vriesland.

Ik heet Zaligmaker, als ik geluid wert bedrijf ik
rou over de dooden, door mijn klank verdrijf ik de listen
en lagen des satans. Heer Meinard Man, geboren tot
Wormer, abt van Egmond, heeft mij gegeven. Caspa-
rus ende Johannes Moer Feserunt 1525. weegt
swaer 4200 pont.

Assendelft.

He[t] woort Gods blijft in der eeuwigheijt anno 1617

228B

hierop tekent Eikelenberg in margine
het volgende aen:

Of de toorn van 't Heilig Geesthuis omtrent het jaer
1487, doe de klokken daertoe wierden gegeven, ge-
maekt is, is niet onwaerscheinlijk, en te minder
omdat het Lief Vrouwen Capel al te voren met
klokken was voorzien, en het gebouw voor zooveel
't nog overig is, van niet veel ouder tijt kan wezen.

Nader ondervinding

De Heijlig Geesthuysmeesters waren al anno 1425 zie 2855 B

Zie ook 't H. Geesthuis gestigt MCCCXC [blz.] 3821.

Wijders tekent Eikelenberg op 't zelve blad. 808 aen:

In 't klokhuijs ofte de kloktoorn, naest de Groote
Kerk hangen drie klokken. Zoo ik den 30 september 1709
hebbe gezien.

Zij zijn gegoten als volgt:

De grootste de Wolf geheten, in 't jaer 1616.

Nog een ander mede in 't jaer 1616 en
beide door Hendrik Wegewart tot Campen.

De derde, door den zelven H. Wegenwart
uit bevel der heeren van Alkmaer, 1604.

229B

In Eikelenbergs verzameling A. pag. 809 en 810 was een
blad door een ronde nieuwerwetse dog onbe-
kende hand gescheven, behalve het onderhaelde, dat door Eikelenberg geschreven was,
ingenaeit, waerop gescheven stond gelijk alhier tot aen pag. 231 toe volgt:

Memorie:

van klokkespel op de tooren van
het Heijlig Geesthuys 't welk ik
ook gevonden heb in des kerks
papieren.

Anno 1541 zijn in de nieuwe tooren van het H.

Geesthuijs binnen Alcmaer opgehan-
gen elf klokken tot een voorslagh
en zijn genaamd als volgt

de 1e: en de grootste is geheeten St. Spiritus,	weegt	616 lb.
de 2e: is mede geheeten St. Spiritus	"	522 lb.
de 3e: is geheeten Salvator	"	418 lb.
de 4e: is mede geheeten Salvator	"	351 lb.
de 5e:	Joris	" 259 lb.
de 6e:	Looij	" 168 lb.
de 7e: is	geheeten Zimeon en Clara	131 lb.
de 8e:	Ste. Martijn	" 120 lb.
de 9e:	Elisabet	" 94 lb.
de 10e:	de Ariaan	" 66 lb.
de 11: mede	Ariaan	" <u>40 lb.</u>
zoodat deze klokken wegen te samen		2785 lb.
en de 100 lb. gekogt tegens 14 gulden en 10 st. soo dat dese		

230B

klokken samen bedragen 403 gulden, 16 st. en 4 penn.,
't welk ontfangen is mej 1541.

De capelmeesteren hebben tot haer dienst aange-
nomen mr. IJsbrant, doen organist, voor 6 gulden in 't
jaer, ingaande St. Jacobs dagh alle vierendeeljaars
30 stuyvers om op de klokke te spelen 3 mael ter week
gelijk hij op den orgel speelt en dat tenminsten 1/2 uur
of langer, soo menigmaal als de prosesie van de
Groote Kerk om de stede omgaat en dat hij wederom
in de parochie comt. Is dat mr. IJsbrant niet en
speelt gelijk als de voorwaarde inhoudt soo sullen
capelmeesteren het hem van sijn tractement afkorten.
Mr. IJsbrant musijckboek om uijt te spelen van
uijtschrijven gehad 15 st. tot loon.
Mr. IJsbrant heeft tot sijn speelloon en tot sijn beijer-
loon gehad sondagh na Bartholomies 1541 de somme
van 1 gulden, 6 stuyvers.

Burgermeesteren hebben tot de voorgaande elf
k[1]okken bij gedaen in 't jaar ons Heeren 1651 nog twee
klokken te weeten: de F en G wegen t' samen 106 l.

Mij is door de heer C. Harcé berigt dat de bovens.
klokken ten tijde van 't stigten der Waagtoorn zijn
overgebracht op de Groote Kerk, daar die gebleven
zijn tot datter andere zijn doen gieten, daar nu
nog hangende.

231B

In Eikelenbergs verzameling A op pag. 811 stond door hem zelfs geschreven gelijk alhier tot aen pag. 233 toe te vinden is.

Aentekening wegens de klokken des kapels

1707 in junij besloten zijnde 't kapel tot Alkmaer te verma-
ken, ving men ook aen de klokken van de toorn te laten en
de toorn af te breken, en bevond ik doe de klokken als volgt:

Opschrift der groote klok.

Sinte Jan is mijn naem, mijn geluijt sii God bequaem
MCCCCXLIII. Pieter van Dormen.

De half uursklok

Wileem van der Goes, abt van Egmont, hef mij doen
maken 1536.

De tweede en derde in groote
waren gemaekt door Kilianus Wegewart 1536.

Ook was er een van anno 1565.

De andere overige zeven van verschillende groote
waren alle gegoten door Jacob Wagevens in 't jaer
1536 en geheeten als volgt

1 Jesus	3 Anna	5 Merten
2 Maria	4 Katelijn	6 Anthnus
		7 Klaes. ²³³

Nota: uit Fabriekmeesters memoriael:

De klokken den 2 december 1707 op 't stads erf gebragt

wogen als volgt no. 1	424 lb.
2	220
3	185
4	140
5	110
6	95
7	89
8	67
9	38

Dog hier is niet onder getelt de St. Jan, nog de halfuursklok.

232B

Het choor in deze capel schijnt gemaekt te zijn
anno 1540 alzo dit jaertal, met groote letters te-
gens 't gewelfsel van 't zelve staet geschilderd.

Den 30 november 1707 was men bezig met het
bovenstaende agtkantig gewelf af te breken en ik
op de steiger geklommen, las daer met oude duijtse

²³³ Aantekening marge door C.W. Bruinvis: St. Anna ben ik gegoten door Jacob Wagevens, anno 1536. St. Maria ben ik geheten, gegoten Anno 1536. St. Katalijn, St. Nicolaes, St. Merten, St. Anthonius: gegoten anno 1536. Jesus ben ik gegoten van Jacob Wagevens.

letters, onder de schilderij van 't oordeel: Engel
Engelsz. heeft dit beschoten, anno domini 1540²³⁴

Aenmerking

't Is te gissen dat het kapel omtrent 1443, doe de groote
St. Jan gegoten wierd, gestigt is, en dat de vergroting
en verbetering omtrent 1536 is voorgevallen doe
't speelwerk gemaekt wierd, te meer alzo 1540
het koor zoude gemaekt zijn.²³⁵

233B

In Eikelenberg verzameling A. pag. 812 tot 815 in-
cluis stond door Eikelenberg geschreven gelijk alhier
tot p.235 inclus vervolgt.²³⁶

*De volgende aantekeningen zijn uit de
schrijvers daerbij genoemd, vergadert.*

Uit Junius:

Alkmaer, of Almeer is drie mijlen van Hoorn, heeft
den naem van de menigte der meeren, die op de cim-
brische sprake meeren genoemd worden²³⁷ en waervan
tien zoo door Egmonts en Brederoedens rijkdommen als
door priviere bijzondere kosten van jonker Dirk van Teilingen
ontfanger, en van meer andere burgeren, drooggemaekt zijn.
... ende dit woord vind ik anders niet geschreven, dan
in de oude hantschriften der prelaten van Utrecht, die
Al-meer schrijven.

Sommige menen, dat de naem komt van Alecmeer,
van de wateren die van de duinen in de meeren samen liepen.
Men schrijft de stigting toe aen Agillus, een godsalig man,
zoon van Radbout. Anno 724, maer, vervolgt hij:
nadien de gedenkboeken niet melden, wanneer zij met vesten
omringt is, en nochtans de grondvesten des casteels, voor weij-
nig jaren, doen hij tegen aenloop en weld des viants met bol-
werken en gragten heeft beginnen omcingelt te worden, opge-

²³⁴ Aantekening in marge door C.W. Bruinvis: of hij alleen het koor of de geheele kerk beschoten heeft is de vraag.

²³⁵ Aantekening C.W. Bruinvis: De vergroting omstreeks 1540 zou eene verlenging met 3 buiten pijlers en 3 glasramen geweest zijn. De band van hardsteen boven de voetstukken der buitenpijlers strekt niet verder dan de vijfde. In 1707 bevond men, dat den 5 westelijke kolommen waren gebouwd van gebakken steen met gehouwen banden, maar de 2 overige (oostelijkste) geheel van Bentheimer steen.

²³⁶ Op de kant stond: extract uit Adriaen Junius Toneel der steden van Holland en Westvriesland p. 66.

²³⁷ P. Scri[verius] zegt uit Junii Batavia cap. 17 tit. Almeria, dat hij, Junius, in de oude handschriften der prelaten van Utrecht dat woord niet anders vind geschreven dan Al-Meer. Dat Junius met de oude beuselmeningen ingenomen is geweest blijkt bij Boxhorn 73, die zegt: dese pestilentielle planeet heeft ook den gierlijken H. Junius geraekt en... en verders hem vrij wat doorstrijkt, als ook bladz. 97, daer hij Junius een zeer botte dwaling aenwrijft.

graven zijn en veele zeggen dat zij groote steenen daer uit geroeijt zijnde gesien hebben, gelijk ook Nannius zelfs betuigt, denk ik dieper en laet ook onderzoeken die deze groote steenen gezien hebben, of de stad van Agillo

234

Uit Junius

gebout is en Almeer is genaemd geworden.

Deze stad is voor 401 jaren (te weten voor den tijt dat Junius schreef. Dit was 1575, zoo uit de Latijnsche druk blijkt als ook uit dit relaes zelfs) door de Westvriezen, door 't water gekomen zijnde, verbrant.

De stat is voor twee jaren²³⁸ (zegt hij, zulks geschiede dan anno 1174²³⁹) belegert geweest en voorts betuigt hij dat ze verdedigt is doordat de verbaesde burgers geen uitvlugten hebbende en door wanhoop gedreven, ontsteken wierden tot een hertnekkigheid, ...

maer terwijl de bevegting langsaem voortging, kwam er een regen, die met de natheit eigen aen dat lant in 't lest van den herfst den vijand schandelijk deed opbreken.

Junius Nota: de kastelen bij Alkmaer lagen een boogshoot van een. Nannius getuigt dat se beide door Marten van Rossum vernielt zijn.

De verdediging van Haerlem keerde de geheele toerusting des Spanjaerts op zig, en gaf den anderen steden tijt zig te versterken; ende beloftebreuk daernaer de verwonne Haerlemmers en de 2000 soldaten geplegt, die tegenwoord omgebracht wierden leerde de andere steden, afgeschrikt door zulk een wreedheid, zig niet te betrouwen en over te geven.

't S[l]ot op den Hoef (volgens Junius) is eertijds Rijnegom geheten, bij de 5000 treden van Alkmaer en 1000 van 't klooster tot Egmond, bestelt tot een oorden van Benedictijner monnikken, die eertijds alleen van de vismarkt haer kost haelden, al waer een biblioteec is van alderhande geschreven dog meest perkamente boeken, met groote naerstigheid door de prioren maer voornamentlijk door

235.

Uit Junius

²³⁸ Dit zal denk ik, J. Crol, zal een abuis van Eikelenberg zijn en twee hondert jaren moeten zijn, gelijk uit de parantesis ook blijkt.

²³⁹ Moderne voetnoot: Junius zal 1573 hebben bedoeld.

Gerrit van Poelgeest vergadert en heeft veel authouren,
die zelden gevonden worden.

Junius, p. 153: Zijphridus, jongste zoon van Arnulphus, derde graef van Holland, die van zijn vader 't land met Breederooden ontvangende, den naem kreeg van Breederode. Zijn vader schonk hem 't casteel Teijlingen, 't welk hem tot een hijlix patrimonium ten deel is gevallen; Sijmon zijn zoon (te weten Sifrids zoon) was den oorspronk der Teijlingens, welx successie te niet is gedaen door de ondergang van twee broederen die van dit geslagt overig zijnde, in den bloem haers levens, doodgeslagen zijn samen met den ongelukkigen vorst Willem in de slag tegen de Vriesen. Welk ongeluk ook overgekomen is 't geslagt van Breederode, in 't welke wij binnen weijnig jaren vier zonen hebben zien vallen en ondergaen.

Bladz. 102 Junius: Medenblik wierd 1290 van de Vriesen verbrant die ook 't beschermkasteel belegerden.

Bladz.58 Junius: Enkhuizen wierd verbrand 1297.

Hoorn begon anno 1300.

Bladz. 71: ik heb verstaen, zegt Junius, van Vronen

236

In Eikelenberg verzam[eling] A. pag. 816 tot op pag. 819 stond door hem geschreven als hier tot pag. 238 inclus volgt.

Uit de Historische reisbeschrijving van Abraham Boogaert bladz. 124.

Antonio van Diemen, geboren tot Kuilenburg, was algemeen bevelhebber tot 19 van grasmaend²⁴⁰ 1645.

Na hem trad op Cornelis van der Lijn, Alkmaerder van herkomste, dog onder den titel van voorsitter, die uit Holland bij brieven van den tienden van lentemaend²⁴¹ des jaers 1646 tot algemeen bevelhebber wierd aengesteld en dat ampt bekleed heeft tot den 15e van loumand²⁴² des jaers 1651 wanneer hij na 't vaderland vertrok.

Jan Tavernier verhaelt in 't darde boek zijner reizen 21 hoofddeel:

dat hij den 23 juni 1648 tot Batavia aen land trad en

²⁴⁰ Moderne voetnoot: Grasmaend = april.

²⁴¹ Moderne voetnoot: Lentemaend = maart.

²⁴² Moderne voetnoot: Loumaend = januari.

den generael, de Heer van der Lijn²⁴³ groeten ging ... en vervolgens gezegt hebbende dat hij den 25e dito bij den generael ter maeltijd was: vervolgt hij: ... toen ik uitging zeide hij tot mij, dat wij, zo ik een weinig gedult kon hebben, gezamentlijk een wandeling buiten de stad zouden doen. Ik verwoegde mij, terwijl ik wachte, bij mevrouw de gemalin van de generael en bij de andere juffrouwen, die haer bezogten; en een uur daer na begonnen twee trompetters te blazen. Mijn heer de gen[er]ael en mevrouw, met vier raetsheers vrouwen traden in een caros met zes paerden en de raedsheeren gingen te paerd zitten. Men bragt ook aen mij een paert, dat op de persiaense wijze gezadelt en getoomt, en daeraf het

237

harnas zeer cierlijk was. In de stal van de generael staen altijt veertig of 50 zadelpaerden. Het vaendel ruiters trok voor de caros van de generael. Ieder ruiter had een kolder van buffelsleer aen en de broek was van scharlaken met zilvere galon. De hoed was met een bos pluimen toegestelt. De groote sluijer was met zilvere kant voorzien en 't gevest van 't zwaerd en de sporen waren van digt zilver, en alle hun paerden hadden voortreffelijke harnassen aen. Drie lijfwagters gingen aen ieder zijde van de karos, met de hellebaert in de hand en zeer wel gedost. Deze lijfwagters hadden ieder een wambas van geel satijn aen en hun broek was van scharlaken met zilvere galon bedekt. Hun kousen waren van geele zijde en zeer schoon lijnwaet. Agter de karos ging een vaendel voetvolk. Een ander vaendel was een uur of twee vooruit getrokken om alles te bezigtigen. *Voorts eenige bladen verder zegt hij van een voorlede zaak sprekende:* men zeide tot hem, dat de commandeur van der Lijn uit last van de compagnie de twee goude toomen (te weten van een paert) die te Gomrom waren ... na Batavia had gezonden.

Uit Jan Taverniers reijsen. lib.5 cap.12

Hollebrand Gleijnsz. was in 't jaer 1643 overste van 't cantoor te Ormus. Hij was in zijn jeugd uit het weeshuijs tot Alkmaer gehaald en voor scheepsjongen na Indiën gezonden. Hij had door lange diensten aan de compagnie bewezen, ein-

²⁴³ Hierop tekende Eikelenberg in margine aen: aenmerkt. Mij is gezegt dat van der Lijn van Limmen afkomstig was en vinde ik dat 1644 tot Limmen was schout Cornelis Jacobsz. van der Lijn pag. 296, 306. En notaris Jacob Sijmons. van der Lijn en nog eenen Cornelis Sijmons. van der Lijn 1648 Schout tot Limmen ende eenen Claes Sijmons. van der Lijn pag. 393. Ende in den jare 1664 schout Klaes Sijmons. van der Lijn en secretaris Jacob Sijmons. van der Lijn pag. 532 in de hantvesten van Kermerland. De generael Cornelis van der Lijn wierd 1666 den 16 maert kerkmeester in loco Jan Schagen, die overleed en wierd van der Lijn burgemeester 1667 en was 1677 voor de vierde en laeste mael burgemeester. Cornelis van der Lijn van Alkmaer wierd in 't jaer 1645 opper president der hoger regering van de Indien en 1647 gouverneur generael, en 't zelve drie jaer bediend hebbende is na 't vaderland vertrokken. Reize van Nicolaus de Graef van Egmont omtrent 't jaer 1680 schout tot Egmond op Zee bladz. 141,143.

delijk de plaets van kommandeur verkregen en dit zoo veel ligtlijker omdat er in de Indien niet een Hollander was om gebouwen te maken, en de werklieden aen te drijven, en om deze oorzaak wierd hij na 't cantoer van Ormus gezonden, daer men noodzakelijk de logie of 't pakhuis moest vermaken, vertrok als admirael over een vloed van Ormus na Batavia.

Uit cap. 13:

dat (Hollebrand) Gleinsz. vijftig jaren in dienst van de compagnie geweest had. Rijklof van Goens of Goes was gen[er]ael over 't hier voor Cochin.

duz verre Tavernier

238

Het grafschrift van Wollebrand Gleijnisz de Jong in de Noordergang van de St Lourenskerk (te Alkmaar) digt na de orgel zegt:

dat hij in zijn leven was, raed in OostIndien, commandeur en directeur in Persien en voor commandeur over een retourvloot van 12 schepen is thuisgekomen den 7 augusti 1648. Gestorven tot Alkmaer den 28 januarij 1674, out 80 jaren.²⁴⁴

Aen de westzijde van de groote orgel in de Laurenskerk tot Alkmaer, vind men op een graf uitgehouwen:

Hier leit begraven Fredrik Pieterszoon Houtman, is in zijn leven geweest²⁴⁵ gouverneur van Amboina, mede eerste raed van Oost Indien ende mitsgaders schepen ende raed dezer stede Alkmaer. Sterf den 21 october 1627.

In de reisbeschrijving van N. de Graef, bladz. 132 vind ik gemeld, zijnen neve Fredrik Houtman van Alkmaer, komende doe in 't jaer 1678 voor onder koopman op Cochin in India. Zie van Houtman in zijn briefboek uit India geschreven op 't register des zelfs.

239

In Eikelenberg verzameling A op pag. 820 tot 822 inclus stond door hem zelfs geschreven gelijk alhier tot p. 241

²⁴⁴ Op de kant stond door Eikelenberg met rode inkt: nota Wollebrand Gleinsz. wierd 1652 weesvader tot Alkmaer en met potloot: was weesmeester 1667. Dog dit laetste met potloot geschrevene scheen wel uitgedaen te zijn wijl er het eerste met rode inkt over en doorheen geschreven was.

²⁴⁵ Houtman eerste Nederlantse gouverneur op Amboina. N. de Graef bladz: 207. Ging in 't jaer 1620 voor gouverneur na Boetsjan, zie Bontekoes reize p. 30. Hij was alvorens bevelhebber over 23 schepen ten tijde doe Willem IJsbrantsz. Bontekoe in de straet van Sunda aenquam, pag. 27 en 28.

inclus volgt:

Volgens eenige *aentekeningen uit een geschrift zonder naem van den schrijver, geschreven zoo 't zelve meld in 't jaer 1611 den 5 januarij uit een boexken*. Het het begreep de namen van de regenten of wethouderen van Alkmaer van 1453 tot 1482 incluijs neffens eenige geschiedenissen en is mij den 28° augusti 1706 geleend door sinjeur Nicolaes Blijdenzin, die mij naderhand gezegt heeft dat het quam uit de papieren van 't geslagt van Nobel of van Nessa.

1453. Ten tijde van Hartog Phillips (de I van die naem, Hartog van Borgonje) van Borgongen, den 26 grave van Holland, verworven die van Alkmaer, weder te mogen bevesten ende betimmeren haer stat ende haer poorten te hangen; ende worde doe bij de voorsz. hartog geapprobeert 31 personen in de vroedschap ende dat die nominatie des magistraets zoude bestaen bij de vroedschap.

1454. Sterf Claes van Toornburg, eertijts schout dezer stede, wiens lichaem is begraven in 't reguliers convent bij Heijloo, 't welk 14 jaren hier te voren begost is te ~~bot~~ bouwen.

1455 ... is verworven, dat de schout met zijn schepenen de schou zullen hebben op de Rekerdijk, beginnende

240

van Herlemans huijs tot op de Koedijker sluis, beginnende den eersten dingsdag in junijs.

1467 heeft Aalbert van Raephorst gefondeert het vrouwenbroeders convent op Swaennegeest, tusschen Nieuwenburg ~~olde~~ Oldenburg, ende Middelburg buijten Alkmaer. Deze was schout van Haerlem ende rentmeester van hartog Philips van Borgongen.

1468 In october is gevallen die vermaerde heerlijke toorn van St Lourens kerk tot Alkmaer van welke val twee bagijnen in 't oude hof dood vielen, welke toren tien jaren te voren gefondeert was.

1469 Is 't fundament geleyt van de Groote Kerk tot Alkmaer ende twee oude kerken die op dat kerkhof stonden altemet afgebroken anno 1470 ende St Mathijs weder gestelt.

1470 Is Eduart de 4 van die name uit zijn rijk van Engeland verdreven en is gevlugt met 800 mannen met 25 schepen ende gearriveert in Texel ende voorts gereist binnen Alkmaer aldaer zij heerlijk es ontfangen geworden bij den president van Holland, die hem met alle zijn staet deden verkleeden ende haer behoeftigheden bezorgde, want hij zonder geld of klajnodens gevlugt was ende wert in Den Haeg geconvoyeert.

Trout Maria van Borgoingen, gravin van Holland met Kaijser Fredrix zoon, genaemd Maximiliaen, die 28^e grave van Holland, wiens zoon ende heer vader hartog Karel van Borgoghen op den 5^e januari 1477 in 't

241

beleg voor Nanci geslagen ende omgekomen was, tegen het heir der Loeijnoysen.

Namen van Alkmaerse edelen.

Willem van Adrichem, schepen 1457 en 1460.

Willem van Rietwijk, schout 1472 en 73.

Jan van Egmont, schout 1480 en 81 en 82.

Gerrit van Egmont, schepen 1480.

Sijmen van Veen, schepen.

Jorden van Foreest, schepen 1482.

Claes Corf, burgemeester 1473 en kerkmeester 1482.

Dus ver 't schrift van Blijdenzin.

De voorsz. Blijdenzin heeft mij (zegt Eikelenberg daer onder) verhaeld verscheide brieven of geschriften in handen te hebben rakende 't clooster der carmeliten, op de Munnikkeweg bij Oudorp hier voor gemelt onder 't jaer 1561 in welke bleek dat deze carmeliten, zig niet zeer eerlijk gedroegen en den outerdienst verwaerloosden, dat ook op enen tijt aldaer, als tot een vrijplaets waren gevlugt drie bijzonderen die een doodslag hadden begaen waer onder een van St Maerten over al 't welke deze brieven zoo door den koning van Spanjen als ... waren geschreven. Ik begeerig zijnde deze geschriften te zien, gaf hij daerna voor die niet meer in handen te hebben.

242

In Eikelenberg verzameling A. pag: 823 tot 836 inclus stond door hem zelfs geschreven een extract.

Uit de *nieuwe chronijk van Hoorn* gedrukt

bij Feijken Rijp 1706 (nopens 't geen
aldaer word gezegt op de jaren:) 1620, 1629,
1630, 31, 34, 35, 50, 52252-, 53, 54, 58, 60, 61, 63, 66, 72, 74, 76,
1677, 78, 80, 83, 84, 91, 92, 93, 96, 97, 98, 99 en 1700

en op pag: 836 zegt Eikelenberg aldus

Vinde dat de Foreesten in den jare 1618 tot Hoorn in de
regering zijn gekomen, doe op den 2 october 1618 den prins
van Orangien (volgens de Hoornse kronijk van Feijkes
Rijp, tegens het recht van de stadt) na dat hij allengs
de stat bekrachtigt had met soldaten, met groot
ongenoegen der gemeente, op den 5^{den} october de wet al
daer veranderde. Doe wierd aldaer een van de nieuwe
raed.

Mr. Jan van Foreest, die aldaer burgermeester wierd 1636.

1643 Mr/ Adriaen van Foreest, raed.

1633 tot Hoorn schepen dr. Jan Gerritsz. Schagen ook 1638.

1653 aldaer schepen Gerrit Schagen en 1656

ook 1668 en 1674 en 1676. 1679 burgemeester en wierd ook

1676 raed admiraliteit en burgemeester 1684

1672 nieuwe raed door de prins, Dirk van Foreest.

1680 Mr. Jacob van Foreest schepen, ook 1683 en 1686 burgemeester, ook
burgemeester 1687 en 89 en 90 en 92 en 95, 96, 1700 en 1703 en 1705 wierd
raed 1683.

1685 Joan Schagen schepen.

1692 Sijbrand Schagen schepen, ook 1694 en 96, 1700 weesmeester 1705.

1700 schepen Dirk van Foreest 1703 weesmeester.

1703 mr. Nanning van Foreest, schepen.

1705 Dirk van Egmond van der Nijenburg schepen 1704 weesmeester.

1703 den 5 april boonganger.

Dusver de nieuwe kronijk van Hoorn, gedrukt 1706.

243

In Eikelenbergs verzameling A. pag. 837, 849 inclus stond
door hem zelfs geschreven een extract.

*Uit de beschrijving der Nederlanden door
Lovijs Guicciardin Florentiens edelman
gedrukt tot Aernhem 1617 en met verscheide
bijvoegsels vermeerdert al in 't jaer 1593
door Pieter van den Berg.*

Nopens de tijd der eerste prediking Christi van Oost- en
Westvriesland, Kennemerland, enz. in mijn druk de anno 1612
te vinden op pag: 177 b, 178 a en b, 179 b, 180.a.b
181.a.b, 190.a.b. en 191.a ter plaetse aldaer
gemerkt. Item meer andere zaken op ande-
re bladzijden te vinden, die ik niet
nagezien nog gemerkt hebbe alzo het na-

zoeken te moeilijk was, vermits de drukken
niet accordeerde en alles maer kort en
zakelijk, maer niet woordelijk, zonder
paginae's aen te wijzen, door Eikelenberg uitge-
trokken, echter is Guicciardin
het lezen dubbel waerdig.

244

In Eikelenbergs verzameling A pag: 850 en 852 stond door hem zelfs
geschreven als alhier tot pag: 245 inclusief volgt.

Door Adriaen Metius zijn gemaakt de volgende boeken
(was volgens Gouthoeven zeer ervaren in de mathematica
1618).²⁴⁶

- 1 't Gebruik der astrolabiums.
- 2 Sterrekunst en beschrijving der aerde.
- 3 Manuale arithmetica & geometrium practiq.
- 4 Eeuwige handcalendier door Adriaen Metium m.d. et
mathes. prof. ordinari. De opdracht is gedaen in Franeker
den 13 april 1627.
- 5 Meetkunstig liniael.

Jacob Metius vinder der verrekijkers, Zie de proeven van
Descartes, pag: 55.

Vond omtrent dertig jaren voor dat Descartus zijn
vergezigtkunde schreef, dat is omtrent het jaer van 1600
de verkijkers.

Groote van Alkmaer

1628 was Alkmaer groot, op de wallen in 't ronde gemeten,
door Jan Harmansz. Pot, meetkonstenaer 't Amsterdam
1013 roeden en een half.
Hoorn 1056 roeden of 12672 voeten;
Haarlem 1213 roeden;
Enchuijsen 1506 roeden.

Aenmerking

De vinding van 't geschut (zoude geschiet zijn 1336 of 1379 in Ita-
lien zie de arbijt van Mars., derde deel pag. 98 en men zoudt
omtrent de kust van Denemarken 't eerste geschut gegoten heb-
ben omtrent 1419 van de Hollanders in de belegering van de
Stigtse starcte Gildenburg gebruikt anno 1374.²⁴⁷

245

Uit de rijmkronijk gemaakt omtrent anno 1300

²⁴⁶ Op de kant stond: Anno 1613 en 1614 was Antonis Metius capiteijn der Schutterije van de Jonge Doelen zo ik
meene. Zie de blaffert der oude schutterije fol. 236 en 237.

²⁴⁷ Op de kant stond door Eikelenberg, zie resolutie pag. 17 en 30.

De krijgstuigen des ouden tijts

waren blijden 83, evenhoogen 54, 83, catten 54, 83, pijlen 73, bogen²⁴⁸, ostelen 83, allarmclokken 84, pieken 85, stormbruggen 85 voor Zirikzee sloeg men een dam voor de haven om alzo de stat te omsingelen en droeg de haven vol corengarven 83, 86 en vulde de gragten. springale 89, armborsten 89, schilt en speer 57.

Catten waren hooge gebouwen, zoo dat men daer uit tot in de stat konde zien, 85; van houtwerk gemaekt, 86.

Rammen, vegtoorns, kegelstenen en ander krijgstuig. Zie Gouthoeven, 366.

Oestelen, schoten groote pijlen, 85.

Koetketten of topcastelen op de masten der schepen, daer men uit vogt, 90.

Blijden waren gereedschappen met een windaes. Bliden (zegt Eikelenberg naderhand op pag. 874) anders groote steenslingeren. en klink met welke men zware steenen zelfs van 300 pont verre konde werpen, 84, ofschoon Gouthoeven zegt van 1300 lb zwaer.²⁴⁹

blazende hoornen. Gouthoeven, 358.

Stormbruggen op wielen, bazuinen, Zie Gouthoeven 345, 351, 358.

Brandpijlen met welke men de catte in de brand schoot 86.

Slingeren, Gouthoeven 409. Staven tot geweer in de scheepsgevechten om er mede te slaen, 88

Tuimelaers, eigenlijk schanskorven. Gouthoeven, 404.

Coggen, vaertuigen met welke men streed 88, 37, 42 en welke men somtijds als dan aen malkander bond; wel 4 aeneen, 89.

Coggen met stroo gevult tot branders, 89 en met pek 89.

Welke men afkeerde met glavien en speren 89 en tegens welks vier men zeijlen buijtenboort hing, 89.

Steenbussen Gouthoeven 404.

Armborsten. bogen.

Bank armborsten, groote voetbogen die men, immers te sloop, op banken afschoot, 89.

Pijpen, blaestuigen 90.

246

In Eikelenbergs verzameling A, pag. 853 tot 879 inclus stond door hem niet woordelijk maer merendeels in onrijm zakelijk een extract.

Uit de Rijkronijk beschreven door eenen onbekenden, omtrent het jaer 1300 en voorzien met

²⁴⁸ Op de kant zegt Eikelenberg. Nota. Bogen wierden nog gebruikt anno 1479 toen Egmont met Velaer Hoorn wilde innemen. Zie Gouthoeven 515.

²⁴⁹ Pag. 874 word door Eikelenberg op de Rijkronijk in margine gezegt: Nota met deze bliden wierp men voor Zirikzee steenen van 300 lb en was dat doe 't voornaemste krijgstuig. Zie voorts van 't oorlogsgereetschap en de wijze van oorlogvoeren van die tijden rijkronijk fol. 84. 85 in 't breede en 86,88 en 89, 90.

een voorreden van jonkheer Jan van der Does.

Op pag. 868 uit (de bij hem onbekende schrijver (dan zo ik J. Cróll bespeurde Melis Stok) de vorengenoemde Rijkronijk pag. 34.) zegt Eikelenberg onder anderen:

Nijddorp of Nijburg

ook deed hij (namentlijk Floris de 5 de, 19. Grave van Holland) een schoon werk maken bi Vronen op die harde geist, die Nijwedorp hiet.

op welk Nijwedorp Eikelenberg aldaer in margine aentekent: Nijwedorp, misschien in tegenstelling van Oudorp, elders word het anders Nijburg geheeten en niet Nijddorp.

Middelburg

Een schrijver (zegt Eikelenberg aldaer op Middelburg) die voor 't jaer 1570 heeft geschreven, zegt aldus: dit Middelburg heb ik de ruïnen nog gezien, en is de plaetse nog digt bij de brug buijten Alcmaer. Als men na Hoorn vaert, an de weg bij 't vrouwenbroeders klooster, daer ik dikmaels goet bier bij de monniken gemaekt hebbe.

Toornburg

En wat lager (zegt Eikelenberg) zegt hij: 't huijs te Toornburch lag digt aen de stad Alcmaer en is deurgegraven bij de stad met de vesten en wallen bij de Vriese Poort. Ik heb de plaetsen van de graften in 't lant wel gesien, ook sijn fundamenten gevonden in 't delven.

Nijewendoorn

Op pag. 869 zegt Eikelenberg op 't woord Nijewendoren in marge aldus: Ik vinde in een zeer oud handschrift uit ouder schriften verzamelt, en mij door N. Blijdenzin geleent aldus: 't huijs te Nijewendoorn bij Warmenhuijsen, bladz. 47 in de Rijkronijk staet Nijewenduren, en dat het door de Vriezen even na de dood van Floris gebroken wierd, zijnde daertoe opgemaekt door den bisschop van Uitrecht. Zie verder Oud Batavia, 282.

247.

In Eikelenberg verzameling A. pag.: 880 tot 886 inclusief stond door hem gelijk alhier vervolgd tot pag. 251 inclusief.

Aenmerkingen

1. Indien 't waer is dat Alkmaer door Adgildus, koning der Vriezen, is gebout, zo agt ik dat hij 't niet tegen de Vriezen, maer tegen de Hollanders heeft gemaekt.

Dog ik denke eer dat hij daer eenig kasteel of burgt dan de stat zelf gebout heeft, en overzulks misschien 't wapens herkomst veroorzaekt.

2. Alkmaer schijnt eer tot West Vriesland of tot Kermerland dan Holland te behoren, alzo, Noord Holland, pleeg van Haerlem of westwaerts te beginnen, immers, Alkmaer schijnt geen Hollandse, maer in allen gevalle een Kermerlandse stad.

3. Alkmaer schijnt eer, zo out als Vronen, dan daer af voortgekomen, dewijl Vronen, zelf toen 't verwoest wierd, nog maer een dorp was, en Alkmaer al lange een stad.²⁵⁰

5. Oudorp zal misschien 't oude dorp Vronen of Alkmaer zijn geweest.²⁵¹

6. De tegenwoordige naem van Alkmaer die gantschelijk oud Hollands is, wijst aen dat de stad misschien al ouder is dan Adgildus. Alzo dezelve bijna Anglosaxis mag heten.

(In margine had Eikelenberg hier op aengetekent:)

De Anglo Saxen waren voor de tijden der Graven, en zo P.J. Twisk uit Johan Moyor, de cronijk van Holland, Okko Scharlensis enz. zegt omtrent anno 449 of 400 't welk nog eenigsints na de tijd van Adgildus toekomt, die men zegt dat leefde anno 739.

248

Aenmerkingen

7. De schouten van 's graven wegen schoutelten of schoudeij-

²⁵⁰ Omdat Eikel.: gelijk alhier 5 op 3 liet volgen heb ik J:c: zulx medegedaen.

²⁵¹ Omdat Eikelenberg gelijk alhier 5 op 3 liet volgen heb ik J.C. zulx medegedaen.

sers, schijnen door de graven gestelt geweest te zijn gelijk volgens Gouthoeven pag. 77 tot Dort plaets had en is zo ik achte de verpagting van 't Alkmaerse schoutaet ten behoeve der graven geschied. (Op de kant met potloot stond door Eikelenberg:) Nota het schoutaet quam aen den graef in 't kazenbroot spel.

8. Dat het Fnidsen, waarschijnlijk uit een lage gront of 't water van de Voormeer opgehaeld en getimmert, even als Venetien en naderhand tot Veneetse Eiland alhier daer door alzo genaemt is, heeft groote schijn, en weering kan men besluiten dat de plaets daer 't Fnidsen nu staet uit de naem beslooten kan worden, een wateragtige poel geweest te zijn, en dit blijkt karelijker uit het Fnidsen tot Hoorn, dat Velius pag. 20 zegt om alzulke redenen zijn naem te hebben ontfangen.

9. Versterf recht en andere rechten en costumen te verhalen of aen te roeren.

10. Dat al voor de Spaense beroerten lakeweaverij t' Alkmaer was blijkt. Alzo ik zelve gezien heb een looden lakenzegel, waer op de eene zijde een wapen met de burg stond, met het omschrift Sigillum pannorum de Alcmaer, en aen de andere zijde een burg met oude Duitse letters, om den burg op 't velt van den penn. sprekende Alcmaer en 1553 (zegge) 1553.

249

Aenmerkingen

11. De voornaemste scheidpalen tusschen de Kermers en Westvriezen waren de Waerd en de Schermmeer met nog enige minder meren. Overzulks was hen te lande geen toegang tot malkander dan bij de duinkant langs over Haringkerspel, Valkoog en Schagen, 't welk een weg was die zij dikmaels gebruikten, of ontrent Sijdwind of Nierop, op Langedijk na Vronen, dat ze mee veelmael schijnen gebruikt te hebben. Maer hen was ook nog een weg, hoewel. gelijk ook de gemelde twee anderen niet waren, niet geheel over land

overig, over Ottervoort, of zo ik meen dat men behoorde te lezen, Ottervoort of Otervoort (rijm-kronijk bladz. 14); dat is na al dat ik gissen kan over dat eiland en de eilandekens daer naest aenleggende daer Oterleek op legt en op welke men naderhand de Huigendijk heeft gegrondvest, om langs dezelve, als door de korste weg in Westvriesland, en weder daer uit te kunnen komen²⁵². En dat deze mijn gissing niet ongegrond is kan ligtelijk blijken. Otter en Oter betekende in de oude Anglo Saxisse tael het zelve (volgens Somnerus) en voord of voort in de zelve, en in de oude Hollandse of Nederduitse tael een gragt, doorvaart of kanael, zo dat Ottervoort betekende, het otters gat, of de otters doorvaart. En Oterleke of

250

Aenmerkingen

zo men nu zegt Otterleek of Oterleek, gaff het zelve te kennen. Dewijl de ouden leke noemden een doorvaart of gat door 't welke het water pleeg te lekken of leken. De opening of doorvaart tuschen het eiland daer Oterleek op legt en de andere eilandjes of de geest van Vronen, zal zo ik agte het Otters-gat of Ottervoort hebben geheten, en de Vriezen over de zelve zijn gekomen ten tijde van graef ... anno 1166 en naderhand den naem aen 't dorp hebben gegeven, gelijk men ziet dat het dorp De Wetering heden ook op die wijze zijn naem heeft en behoud. Zie iets diergelijks wegens 't Vliebij Grotius in zijn Republiik, bladz. 24.

12. Nieuwe poort is zo ik agte alzo genaemt, om dat het als een toekomende nieuwe stad wierd aengezien.

13. Wegens den oorspronk van den naem van Alkmaer. De bescheidenste houden voor waerschijnlijkst, dat men de stad, uit de menigte der omleggende meren eerst Almeer, daer na Alkmaar heeft geheten,

²⁵² Op de kant stond door Eikelenberg: Otterdijk meenen de kantekeningen van W. Prourators Latijnse druk, 34, niet verre van Alkmaer.

in der daet de Groote Kronijk en anderen der ouden
noemen ze Alcmere, en somtijds Alcmaere (de
Rijmkronijk zegt Alcmaere. (zegt Eikelenberg in margine)
ofte ook Alcmaer, 't welk ik aenmerkende wierd
ik van gedagten dat de verandering der oudste

251

Aenmerkingen

naem, in de hedendaegse, wel eerst door ver-
zuim der oude uitschrijvers der handschriften,
en vervolgens, door napraet, kon veroorzaekt
zijn; als welke, misschien, de letter L in een
C hebben veranderd, of daer voorgelezen, en
een L uitlatende, Alcmere voor Allemere,
of Allmere hebben geschreven. Maer onder-
tusschen bevind ik bij Cornelis Kilianus in
zijn Dictionarie dat Allick, in 't out Neder-
duits al, geheel, gantselijk te zeggen is,
en dat meer en maer²⁵³, een en 't zelve en beide
een meir of zee betekent, en dat men derhalven
voor ontwijffelbaer mag houden dat Almeer en
Alkmaar, even 't zelve was te zeggen, ten dien
tijde doe de stad nog zonder naem was, ende
blijkt dit te meer om dat in de tael der Anglo
Saxen (volgens de Etijmologicon linguae
Anglicane van Somnerus (zegt Eikelenberg op de kant),
uit welke men voor gewis houd, dat de onze is her-
voor gekomen, pleeg uit te drukken. 't Welk
dus klaer blijkende, zo zoude 't overtollig zijn
de vertellingen van den ouden beuzeltijd, die
ten opzichte van dezen naem, de verdigting
Altena schijnen, te onderzoeken of tegen te
spreken.²⁵⁴

252

In Eikelenberg: verzameling A. pag.: 887 tot 899 stond door hem
eenige uittreksels²⁵⁵

²⁵³ Op de kant zegt Eikelenberg: de Rijmkroniek gebruikt ook zonder onderscheid maer voor meer. Zie de mijne
extracten uit dezelve.

²⁵⁴ Item: de Anglo Saxen die omtrent Anno 400 en 450 nog waren, agte ik dat niet zo haest hebben opgehouden,
en dat, immers hun tael, nog omtrent den tijd van Adgildus gebruikt wierd, en derhalven Alcmaer ten minsten van
den tijd van Adgildus is, indien er anders dien Adgildus is geweest

²⁵⁵ Op de kant zegd Eikelenberg: Nota. Boxhornius schijnt nog geschreven te hebben 1625 alzo van 't overlijden
van Prins Maurus spreekt.

Uit *Marci Zuerii Boxhornii Toneel van Holland* (nopens 't geen aldaer word gezegd, alles dubbel lezen waerdig, op pag.: 23, 27, 57, 349, 350, 9, 10, 72, 74, 76, 17, 60, 81, 99, 114, 119, 345, 374, uit welke uittreksels ik Jan Cróll weder eenige zaken getrokken hebbe gelijk alhier tot pag. 256 inclus blijkt.

Op pagina 887 Extract uit een Blaffaert der kerkelijke goederen, van Utrecht, die zij meestendeel gehad heeft in Holland, omtrent het jaer 866 voor de tijden des bisschops Odibaldi welke blaffaert zie Boxhorn pag. 23.

in Husidina drie mansen
in Harragum drie
in Scoronlo vier
In Bergum vijf
in Texle. Het derde deel Sint Maertens, kerk tot Utrecht in Wiron etc..
In Almere de coninlijke thiende van de schattinge, die genoemt word cogscult.
- - - de Thiende ook in Almere van de groote visnetten, is Sint Maertens, maer nu die ander negen deelen, zijn eigen deelen van Sint Maertens.

In deze blaffert werd ook Texle een eijland genoemt

253

op pag. 888 en vervolgt Boxhornius ten einde van de blaffaert bladz. 27: Het is gewis dat de bisschop van Utrecht eertijds gehad heeft enige rechten van visserijen ende jagten, voornamentlijk in Zuidholland, ende die afgenomen zijnde van de graven van Holland, ende bijzonderlijk van Diderijk den vierden, oorzake gegeven hebbe tot zo groote oorlogen, die namaels gesproken zijn tuschen de Hollanders, ende die van Utrecht _____ ende ist dat onze chronijken enige andere redenen van zo veele oorlogen bijbrengen, het zijn waerachtige vonden van razende harsenen.²⁵⁶

Boxhornius telt onder de edelen ofte de treffelijke familien, van Holland Adrichem, ook Alckmer, van welke laeste misschien geweest is, die van welke de beschrijving van Amsterdam zegt 1509 kregen de magistraten te Amsterdam magt een schout te maken, en maekten schout Gerart Willemsz. van Alkmaar. Voorts telt hij onder dezelve mede de familien van Bergen, Boekel, Coelster, Foreest,

²⁵⁶ Op de kant zegt Eikelenberg: Zie hier tegen in 't begin van mijn extract uit Scriverius bladz.: 2068. Bij mij J. Cróll pag.: 1426.

Nagel, Oem, Outshorne, Persijn, Rijnegom, Rietwijk,
Steenhuizen, Stoop, Teilingen, Veen.

Bladz. 57 de steden die, den 21 julij in 't jaer 68 hulde
en eed deelden aen Carel Hartog van Borgonjen waren
deze

Dordrecht	Alkmaar	Heusden
Haerlem	Beverwijk	S. Geertruidenberg
Delft	Monnikedam	Hoorn
Leiden	Edam	Enchuizen
Amsterdam	Woerden	Medenblik
Gouda	Oudewater	
Rotterdam	Schoonhoven	
Schiedam	Gorcum	

ende de voornaemste dorpen van Westvriesland tot 10 toe.
254

Uit Boxhorn

Anno 1307 Arnoldus den eerste heere van Yselstein, heeft een
gragt doen geleiden van Egmond tot Alkmaer.

1444 is tot Alkmaer beginnen getimmert te worden het
clooster der Minderbroeders 't is in 't jaer 1572 ganser
verdestruweert geweest.²⁵⁷

1474 is het clooster van de Carmelitenbroeders hier opgerecht.

1470 zijn twee oude kerken afgebroken, uit welke ene is getimmert
van zeer kostelijk werk.

1509 is hier een treffelijk stadhuis, met der schuttershoven of
doelens ende een steene brugge opgerecht.

Niet lang na den Geldersen overval van 1517 verkregen die
van Alkmaer de magt nieuwe wallen en bolwerken
te mogen oprechten.

349: Boxhorn hout voor beuselagtig dat Alkmaer van Adgildus
gestigt zoude zijn; en ook de historie van den oorsprong des
naems uit Altena, en zegt van deze verdigtselen: ik
schame mij die dingen met meer woorden te verhalen²⁵⁸, die
in de voorgaende eeuw gehad hebben haer aenhangers
ende beschermers.

Voorts de kronijken schrijven dat Alkmaer verbrand is geweest van
de Vriesen, naer een streng gevegt, ten tijden van Diderik den
Tweeden. Ook in 't jaer 1072, als Godevaert met den Bult,
daer met zijn buit gevlugt door de Vriezen met een groot heir
twee maanden streng belegert was...

blz. 350... maer't geweld der Vriezen is een weinig bedwongen geweest,

²⁵⁷ Zie hier tegen 2118, zegt Eikelenberg op de kant.

²⁵⁸ Dus spreekt ook H. Soeteboom 67 lib. 2, zegt Eikelenberg op de kant.

als Wilhelm coninck der Romeinen heeft doen oprechten bij de stad een sterk slot gezeit Thorenburg. Die van Alkmaer zijn om veele redenen gehouden aen Wilhem van wien zij ook haer stadsprivilegien verkregen hebben. 350

255

Uit Boxhernius

bladz. 9: Vier groote (steden) werden in oude tijden gerekent, Dort, Haerlem, Delft en Leiden, dewelke Jan van Leiden in zijn 1ste boek noemt principaelste ende geprivilegeerde. Maar hedendaegs is haer getal vermeerdert met Amsterdam en Goude om harer groote wille in welke zij nu zijn. In eerlijkheid volgen de voornoemde deze navolgende steden, te weten: Rotterdam, Gorcum, Schiedam, Schoonhoven, Briel, Alkmaer, Hoorn, Enchuizen, Edam, Munnikkedam, Medenblik en Purmerend. Ende deze alleen zenden haer gedeputeerde tot de generaele vergadering der Staten van Holland.²⁵⁹

bladz. 9 en 10 ... het heeft mij goedgedagt hierbij te voegen, uit de registers en gemeine handvesten, wat schattinge een iegelijke derzelve haer princen ende landheren bevolen is op te brengen. 1427, door verzoek van Philips hartoge van Bergongien, hebben deze naervolgende steden betaelt:

Haerlem	5.000	schilden á 15 stuivers nu ter tijd
Leiden	3.500	“
Delft	3.500	“
Amsterdam	3.000	“
Rotterdam	1.250	“
Hoorn	2.000	“
Enchuizen	626	schilden á 15 stuivers nu ter tijd

1461²⁶⁰ is door begeerte van Carel van Borgongien opgebracht de somme van 372.800 schilden en betaelden:

Dort met Zuid-Holland	39.200	schilden
Haerlem	3.594	“
Delft	3.375	“

²⁵⁹ Op de kant zegt Eikelenberg: Cornelis van Alkemade in zijn voorberigt van de Munt der graven van Holland zegt dat vanouts voor de opregting van't graefschap, de steden nog niet bekend zijnde nogte stemmen ter staetsvergaderingen verkregen hebbende. Het recht van de munt was bij de edelen en ridderschap.

Voorts dat de huldiging der graven van stad tot stad moest geschieden en dat Dirk de Vijfde de eerste was die zig noemde graaf der Hollanderen waerna Dirk de 6^e zig graef van Holland deed heten.

Bladz. 57. In't jaer 1460 deeden neffens andere steden aen Carel van Borgonje den eed: Alkmaer, Beverwijk, enz. zo Boxhorn uit de publike registers toont. Zie daer ook't formulier van den eed, doe van Carel, aen de steden en van die aen Carel gedaen.

Bladz. 72 noemt den schrijver (ik J.Cróll denk Boxhorn) uit Beka Dordrecht in't jaer 1061 een dorp te zijn en dat Dordrecht in't jaer 898 en nog daarna een kasteel was of een dorp met een slot versterkt bewijst Boxhorn uit Regino en Heda bladz.74 Dord zoude bewalt zijn, anno 1230 bladz.76.

²⁶⁰ Voetnoot C.W. Bruinvis: lees 1468.

Leiden	3.375	"
Amsterdam	2.875	"
Goude	1.770	schilden

maar de kleinere steden, gelijk zij in dit register genoemd worden, hebben opgebracht:

Alkmaer	800	schilden
Rotterdam	1.150	"
Schiedam	350	"
Hoorn	2.000	"
Medenblik	450	"
Enchuizen	470	schilden

(hierop zegt Eikelenberg) In de kanttekening van de beschrijving van Amsterdam door Commelin pag. 914 word gezegt dat als H. Carel .. in de maend junij 1468 in 's-Gravenhage gehuldigt wierd hij zulk een bede verzogt?

256

Uit Boxhornius

pag. 99. In't Jaer 972 is Haerlem met Alkmaer ende het clooster van Egmond verbrand geweest.

pag. 345.²⁶¹ zegt hij dat men in den brief van Wilhelm, bisschop van Utrecht, in 't jaer 1063 deze woorden leest: maer sij waren met geweld ingenomen van Diederijk grave ende zijnen zone Diederijk, ook van zijnen broeder Floris (te werten) Flardinghe, Kirkwerve, Velsenneburch, Heijlegelo, Petthen van welke hij in't voorgaende gesproken heeft ende noemt se: moeders der kerken. Alzo dat men hieruit haer antiquiteit en hoogheid kan afmeten. Ende door de gedurige beroerte der oorlogen alle bisschoppelijk recht verzuimt zijnde, waren wederom gebrogt in de magt des bisschops door de autoriteit der sijnode met d'ondergeschreven capellen: Harago, Schia, Rinesburg, Warmonde, Liethemuthen, Rinsaterwald, Asclekerwald, Agatenkirck, Hemerenkirck, Ascmannedilfs, Spenerewald, Sloten, Ecmunde,²⁶² Alcmare, Scirmere, Malisven, Eoniverius, Woggingen, Aldenthorp, Vronlo, etc.

Pag. 374. In de beschrijving van Medenblik zegt hij dat die stad een zeer grote jurisdictie gehad heeft, en telt op de dorpen die daeronder plegen te behooren tot meer dan 60 toe en onder allen ook dezelve²⁶³ Outorp, vier dorpen van Langedijk, Koedijk, Kalverdijk, Warmenhuijsen, Enigenburch, Nijenburg, St. Maerten, enz. die hij zegt geschre-

²⁶¹ Op de kant zegt Eikelenberg: zie hier van breeder in mijn extract uit P. Scriverius. Bij mijn J. Cróll, verzameling pagina 1426.

²⁶² item: Alkmaer schijnt doe zo klein geweest te hebben, dat maar een kapel had.

²⁶³ item: zie dit ook in Schrijvers beschrijving van Holland, bladz. 48 die zo ik geloof Boxhorn gevolgt heeft.

ven te hebben uit de gemene ende openbare registers.

257

In Eikelenberg verzameling A pag. 900 tot 903 inclus stond door hem geëxtraheert:

*Uit de beschrijving der Nederlanden
gedrukt bij Jacob Meurs.*

waeruit ik Jan Cróll weder geëxtraheert hebbe dat alhier volgt op deze bladzijde.

Van Alkmaer sprekende zegt hij: de eerste vergroting was onder de regering van graef Willem Roomsch koning ten tijde als 't casteel Torenburg gestigt wierd.

De tweede²⁶⁴ vergrotings regte tijd vind men niet beschreven.

De derde geschiede 1572 doen deze stad met andere steden de Prins van Oranjes zijde tegens den Spanjaert gekozen had. De gemelde Prins daer binnen zijnde, ordineerde nieuwe sterkte aen de stat te maken daer Charles Boijsot 't opsigt over had, die 't jaer daeraen tegens een belegering gereed waren.

De vierde²⁶⁵ vergroting was 1575 als de Voormeer in de stad wierd getrokken.

Vanouts was hier een capel de Heilige Maegt toegeweit...

nog een capel de Heilige Geest toegeweit

258

In Eikelenberg verzameling A pag. 904 en 905 stond door hem gelijk alhier op deze pagina volgt

Uit de schepemakers gildebrieff

De schepemakers tot Alkmaer met verlof van de kerkmeesters, in de Lourenskerk opgeregt hebbende een autae ter eeren van de Maegt Maria en St. Josef haren bewaerder, en om den outerdienst te doen bestaen, van noden hebbende een broederschap, gild, en keuren, en vergadering, hebben zulks voorgedragen aen de schout en schepenen; die daerop aen dezelve hebben gegeven 't gene zij verzogten ende de gildbrief hebben bezegeld, gelijk ook deden, tot meerder bevestiging, burgemeesteren op den 13 april 1521, tot des tijd toe is nog 't gezag van schepenen instant gebleven.²⁶⁶

²⁶⁴ Op de kant zegt Eikelenberg: Romein de Hooge spreekt van een vergroting op't jaer 1522 voorgevallen en zegt dat Marten van Rossum 1517 de stad plonderde, 't welk de standvastige moed der borgeren niet krenkte, maer zij verkregen hebbende de vrijheid van nieuwe wallen en bolwerken op te regten. Deedend (zegt hij) en herbouden ook kerk en stadhuis en bezuinigden haer nieuwe welvaert zo wel dat ze de stad vergroten en met nieuwe bolwerken deden versterken 1522.

²⁶⁵ Item: dit zegt ook Jacob Aartsz. Colom in zijn beschrijving der Nederlanden.

²⁶⁶ Op de kant zegt Eikelenberg: nota: 't schijnt dat doe ter tijd het geven van zulke gildekeuren aan schout en schepenen stond. De namen der schout en schepenen zie in't register derzelve op dit jaer.

Naderhand zijn de keuren van't zelve gilde op verscheide tijden vernieuwt en vermeerdt als

1582 den 28 junij

1605 den 28 augusti

1613 --- 29 junij

1643 --- 18 november

1658 --- 28 december

en in't geheel vernieuwt den 15 december 1663, gelijk men in de voors. vernieuwde gildebrief kan zien ende mij gebleken is 1706 den 15 december.

Van 't kloxken tot Valkoog geweest

Van het kloxken dat volgens zeggen der schrijvers van Vronen gekomen, voor dezen tot Valkoog was, is mij den 20 december 1706 gezegt door eenen Jan Dupré, die langen tijd schoolmeester in't bovengenoemde dorp is geweest, dat hem verhaeld was dat degenen van dat dorp bij gelegenheid van zekere victorie, den drank in't hoofd hebbende en te veel vreugde willende bedrijven, het kloxken hadden doen barsten door te veel daerop te slaan, zulks dat het zelve van daer na Amsterdam vervoert en voor een ander verruilt was.

259

In Eikelenbergverzameling A pag. 906 tot op 912 stond door hem getrokken:

Uit de Cronijk van Vriesland door docter Pierium Winsenium, historieschrijver der Staten van Vriesland tot Franeker gedrukt 1622, verscheide uitreksels.

Ik Jan Cróll vont daerin wel iets maer niet veel van mijn smaek.

In Eikelenbergverzameling A pag. 912 tot 917 inclus stond door hem eenige extracten uit Haerlem van Theodorus Schrevelius, voltrokken en gedrukt 1648 doe den schrijver nog leefde.

In dit extract vond ik Jan Cróll mede wel iets maer nog minder van mijn smaek.

In Eikelenberg verzameling A pag. 918 stond door hem gelijk alhier tot op pag. 260 volgt

Uit de beschrijvinge der graven van Holland van P. Scriverius

eenige aentekeningen wegens de scheepsmagten hier te lande in oude tijden.

1157 zonden de Vlamingen een magtige vloot tegen de Hollanders. De Hollanders deden togten na't Heilige Lant met vlooten anno... Meijerus zegt bladz. Scriverii 191 dat de Hollanders tegen de Stadingers 1123 zonden 300 schepen. 1195 wierd Richard koning van Engeland met een hoop Hollandse

260

schepen, die hem na Keulen tegemoed waren gezonden, na zijn land gebragt, zegt de oude kronijk van Egmont, bladz. 159 Scriverii.

Aenmerking door Eikelenberg.

Hoewel volgens de bovenstaende en andere aentekeningen de scheepvaart bij de oude Hollanders in kragt was, zo vind men geen merkelijk bewijs dat de Westvriezen hen veel daarmede bemoeijden, ten ware alleen binnen 's lands tot de visserij en geensints tot den koophandel. En dit is nog uit de oudste handvesten te bewaerheden. Verders de Waterlandse, of tegenwoordige Westvriese zeesteden werden nergens gedagt wegens magt van scheepvaart die zij voor 't jaer 1300 gehad zouden hebben.

261

In Eikelenbergverzameling A pag. 920 tot pag. 940 item op pag. 944 tot 965 inclus stond door hem eenige extracten

Uit de chronijk van Holland (met Westvriesland) van Zeeland en van Utrecht door W. van Gouthoeven gedrukt 1636 en door den schrijver met een voorreden voorzien 1620. En uit het vervolg

waerin ik Jan Cróll wel veel mooie dingen gevonden, dog vermits het zelve niet lange konde behouden het volgende maer uit aengetekent hebbe

pag. 352 vertoont Goudhoeven de verbandbrief tegens de moordenaers van graef Floris V. Deze verbandbrief, gegeven anno 1299 des saterdaegs

voor 11.000 maegden (St. Urselas en 11.000 maegden-
dag komt op den 21 october) is door Eikelenberg ten-
deele aldaer uitgeschreven en volgens zijn zeggen ook
te vinden in de toetsteen van't Goutse kronijkje
bladz. 278 en in Balens beschrijvinge van Dort
726 welke brief ik J. Cróll nooit gezien had maer ~~op de~~ in de toetsteen aldaer gevonden hebbe.

Onder de steden die door kaizerin Margriete verzogt wierden
neffens haer gravin voors. de handvest te willen bezegelen
bij welke zij haren zoon Willem deze landen overdroeg
was ook Alkmaer, Amsterdam, Haerlem enz.²⁶⁷

pag. 385 Ende ten lesten hebben de steden van Hollant
metten Kermers ende Westvriezen dezen hartoge
Willem ontfangen voor haren prince ende grave

262

van Holland, hem doende enen eed, hout ende trouw
te wezen, tegen wille, consent ende dank der keize-
rinne sijner moeder.

Den inhoud der verbantbrief, zie (zegt Eikelenberg) in
de graefelijke regering pagina 101 en 102, en de regte
aenmerkingen daerop.²⁶⁸ De verbandbrief zelfs zie bij
Goudhoeven pagina 385 en Balens beschrijving van Dor-
drecht 742.

Anno 1401 was hartog Aelbregt van Beijeren op 't cas-
teel of huis te Nieuburg bij Alkmaer, daer hij de
ontsegbrieven ontfing van den heer van Arkel.

Anno 1516 leefde de schrijver van de oude Hollandse
kronijk, of immers daer omtrent, zo uit zijn eigen zeg-
gen is af te nemen, zie pagina 465, zie de Groote Kronijk
div. 25 cap. 9, en div. 32 cap. 36 op 't jaer 1500.

In Eikelenberg: verzameling A pagina: 941 tot 944 stond door hem
zelfs een extract

uit de *historie van Lodewijk de 2^e en heer Carel
van Borgonje door P. de Comines* gedrukt
tot Delft 1612, in 't Duits gebragt door Cornelis
Keijl.

Waarin ik J. Cróll niet veel smaeck vond, behalven 't geen
Eikelenberg: pagina: 943 in margine op de vlugt van Engelse koning Eduwart

²⁶⁷ Eikelenberg zegd op de kant: nota: dat de Kermers en Westvriezen en die van Geestmerambagt een verbintenis
en misdaet tegen graef Willem hadden anno 1347. Zie extract der handvesten van Kermerland agter bij mij J.
Cróll alhier op pag. 264 te vinden.

²⁶⁸ Eikelenberg zegd op de kant: Vossius zegt in 't XI boek op 't jaer 1538 dat veele Hoexe steden den ruwaert
Aelbregt met geweld besloten tegen te staen, maer door korthed van tijd zijn de namen van de steden, die tesamen
gespannen waren, gelijk mede de namen van de afgezondenen, daer niet onder aengetekent geworden, 't welk
namaels hunne behoudenis is geweest. Zegt Vossius, 't welk mij bijna (zegt Eikelenberg) doet denken of deze
ook genomen is voor de verbandbrief tegen Margriete hier neffens gemelt.

nopens den schrijver van 't Goudse kronijkje aentekent, hierin bestaende:

het Goudse kronijkje zeit bladzij 140. Als Eduwaert zag dat hij verraden was, zo is hij geweken uit Engeland, ende is gekomen aen in Tessel, en de geen die dit schreef leefde te dien tijde, en was buiten kijf een Hollander, zo uit het zelve kronijkje blijkt dat anno 1478 gedrukt is, en dit zegt ook 't bijvoegzel dat door P. Scriverius uit verscheide memorien enz. is opgesteld.

263

In Eikelenberg, verzameling A pagina: 966 tot 983 inclusief stond door hem zelfs verscheide extracten of kort begrip met verscheide aentekeningen.

Uit de handvesten van Kennemerland door Willem Lams, burgermeester tot Wormer, gedrukt 1664, aenmerkt, de eerste mael zijn de Kennemerlandse handvesten bijeen gestelt bij door B. van Zanten bailjuw van 't graefschap van Bloijs, schout van Beverwijk enz., gedrukt 1652.

De bladzijden waeruit Eikelenberg aenwijst die extracten getrokken te hebben, waren als volgt: pagina 3 (t zelve pagina 43) 8, 10, 15, 31, 43, 62, 54 tot 57 artikel 20 inclusief, 66, 76, 78, 80, 81, 84, 85, ~~136~~, 88, 89, 136, (287, nopens de bantscheiding van Heiloo en Alkmaer) Hijlo en Oesdom gecombineert 478, 590.

De aenmerkingen of kantekeningen daer op bij Eikelenberg aldaer gemaekt zijn, voor zoverre dezelve mij smaecten, de volgende:

Op pagina 80 (nopens 't kazenbroots spel) staet aen te merken dat Haerlem en Kenmerland den 21 maj 1492 (zie pagina 78) en daerna Hoorn en Wieringen in 't bijzonder, en vervolgens Westvriesland (pagina 80) en daerna Alkmaer, Medemblik en Texel, met den hartog van Saxen hebben gecomposeert, dog dat het instrument van de compositie en de compositie voltrokken is tot Haerlem den 25 maj 1492 als boven.

Pagina 81. De dorpen die minst schuldig waren onder de Westvriezen, wierden in de betaling der boeten verligt, dog mits dat nochtans daermede niet zouden verligt zijn de anderen; maer die ook voor de onschuldigen deze 1/3 betalen, blijvende onvermindert de geëischte somme.

Pagina 84. Op Texel lag 1492 een huis of slot.

Pagina 85. De Kermers en Kermergevolg wierd acte van absolutie gegeven den 25 maj 1492 en hen den 7 junij daer aen volgende hun handvesten herstelt pagina 88 en 89.²⁶⁹

²⁶⁹ Op pagina 983 zegt Eikelenberg: den schrijver Willem Lams burgemeester tot Wormer en in de gemene zaken der Kennemaren gebruikt, telt onder de Kermers Akersloot, Uitgeest, Limmen, Casticum, Heijlo, Heemskerk,

Pagina 15 hantvest Willem van Beijeren in dato 1347
op St Gillisdag ²⁷⁰

Op de datum van dit handvest merkt Eikelenberg het volgende in margine aen:

Ik agte (zegt hij) dat het jaertal 1347 niet wel is nageschreven, en in de originelen anders zal staen, al zo 't anders met de geschiedenissen der oude Hollandse Kronijk niet wel is overeen te brengen en gelezen moet worden 1337 of 1357. In october of daerna van 't jaer 1347, wiert graef Willem uit de regering gestelt en volgde daerna eerst de Hoexe en Cabbeljauwse twist. Zulx dat behalven deze nog alvorens een opstant heeft geweest, of het jaertal is qualijk gestelt als gezeit is, dog ik vinde in de eerste uitgift van B. van Zanten mede 1347.

Op pagina 15 in 't hantvest gezegd zijnde:

‘Voort, voor al zulke breuken als die Kennemers en Kennemer gevolg tegens ons misdaen hebben, zullen zij ons geven, ende anders niemant, 1000 pont Hollants.’

tekent Eikelenberg daer op aen in margine:

Nota hieruit is af te nemen dat de nevenstaenden

enig verbond ende wederspanningheit hebben gehad.

Vergelijkt dit tegen 't geen hier voor op pagina 261 in margine staet.

Eikelenberg: verzameling A pagina 970 en 971 zegt hij: op handvest pagina 54. Anno 1426 ten tijde van vrouw Jacoba, wiert bij Alkmaer ende onderstaende, een gemeene werf, dat is een vergaderinge of plaetse om te vergaderen opgerecht, om daer te besluiten

dat ze te doen hadden, de handvest gegeven den 11 april 1426 aen de Kerners en Kermer gevolg, luit als volgt (zegt Eikelenberg) en laet daerop eenige der 20 eerste artikelen woordelijk volgen als artikel 1, 2, 6, 7, 8, 9 en 20 't welk ik nalaet also die handvest bij de andere van Kennemerland door Lams op pagina 52 te vinden is.

Eikelenberg tekent daerop in margine aen:

Nota. Den schrijver B. van Zanten, van de eerste uitgift dezer handvesten, zegt in zijn opdracht, dat de Kennemers en Kennemervolgers, nog in 't jaer 1426 een algemeenen wan-werf hebben gehouden.

Nota. De Vriezen en mogten genen werf houden, want

Heemstede, Slooten, Sloterdijk, Oostdorp, [op pagina 264: Oostdorp, Wormer, Aelsmeer, Sparendam, Jisp, Nieuwerkerk, Oostzanen, Westzanen, Graft, ook Groet, Crommenie en Crommeniersdijk en schijnt onder de Kernervolgers te tellen: Rijp, Schermer, Schermerhorn, Ursem, Schorel, Koedijk, Bergen, Nek, Outdorp.

²⁷⁰Moderne voetnoot: St. Gillisdag valt op 1 september.

zij voortijds genen gehad hebben volgens hantvest van Willem van Beijeren 1347.

Aenmerkt dat Alkmaer hier niet onder Kennemers, nog hun volgers, onder de Vriezen nog eenige Coggen, maer op zig zelve werd aengemerkt en genoemt, maer 291 in de handvesten van Kennemerland,²⁷¹ in een verklaring door Bartholomeus van Teijlingen en mannen van den Nijenburg anno 1566 gedaen, wert het bailjuschap van Nijenburg onder de Kennemervolgers behorende gerekent.

Op artikel 2 pagina 55 der hantvesten van Lams aenmerkt of dit 2^e en 6^e artikel ook imant dan de Kermers raekt, blijkt niet klaer: maer de volgende raken ook al die met hen een gemene werf bieden, zo ik achte.

Op hantvesten pagina 76

Dit was tegen de hantvesten, zie hantveste van Kennemerland pagina 11 en 't Roo[m]sch Hollands Recht, 669. Kunnende de Kermers niet meer verbeuren dan 't halve goed. Zie ook hantvest van Haerlem, Scrivelius pagina 235 en hantvesten van Alkmaer bladzij 11 in de hantvest van hartog Willem gegeven, 1355.

266

Op handvesten van Kennemerland pagina 78:

Uit het ongedrukt historisch en geographies woordenboek van Halma letter A in Albert.

De schrijver zegt, ten opzigt van de gepraetendeerde genade de kazenbrootsluiden gegunt:

“waerlijk eene ongenadige genade, eerst ten opzigt van de wreede geld afpersing, en smadige vergiffenis bidding, zelfs van de aen dit werk onschuldigen, daerna en nog meest omdat niemand zig van deze genade kon verzekeren, vermits niemant wist of niet onder 't getal der, door hertog Albert uitgesloten, zou begrepen mogen zijn.”

Op hantvesten van Kennemerland pagina 79 zie aldaer bij dit * merk:

Uit het historisch en geographisch woordenboek van Halma letter A in Albert hertog van Saxon: een Andries goutgulden deed toen 18 st., anno 1586..49 st., anno 1597..53 st., 1603..55 st., 1606..56 st., 1608..58 st., 1610..59 stuivers. Na 't jaer 1619 worden de goude Andries guldens van 74 stukken in 't mark, in de muntzettingen niet meer gevonden.

²⁷¹ Op pagina 291 heb ik dit niet gevonden in de nieuwe druk van Lams, dog bij van Zantens uitgifte heb ik J. Cróll het zelve op 291 gevonden.

In Eikelenberg verzameling A pagina 984 tot 1803 inclus (dog hij springt waarschijnlijk bij abuis, van pagina 999 op pagina 1800 en telt zo voort daer nochtans die bladzijden aen en op elkander waren volgende) stond door hem een extract, waer in niets van mijne smaak vond. Het gansche extract betrof de gebeurtenissen even voor, in en na de reformatie voorgevallen.

Uit de Nederduitse oorlogen van Famianus Strada, jesuïts priester, een Romijn, vertaelt door G. van Aelst en gedrukt t' Amsterdam bij N. Ravestein 1646.

In Eikelenberg verzameling A pagina 1804 en 1805 stond door hem zelfs gelijk alhier volgt tot op de andere bladzijde.

Uit Jacob van Oudenhovens vernieuwde outheden der Cimbren

bladzij 29:²⁷² Theofridus abt van Epternag in zijn geschreven chronijck schrijft vertaelt aldus: Karel de soon van Pippinus hoofmeester en grootvader van Karel de Groote, zijnde tot Trier heeft den 22 mej de geheele hofstede²⁷³ Adrichen in Vriesland gelegen²⁷⁴ in 't landt Kinheim op de reviere van Velsen, daer de zee aen de andere zijde vloeijt, met een koninklijk testament gegeven, te weten omtrent den jare 730 aen de geestelijkheid van Uijtrecht.

Voorts bladzij 83 en verder zegt hij datter hooge waterfloeden in Vriesland waren, daer veele menschen en beesten af verdronken. Anno 584, 805 en 860 liep de zee bij Katwijk in en zeer hoog. Wierd de Lek gemaakt, en verstopte sedert den Rijn bij Catwijk. Hooge vloet na en omtrent 900, 1170 tot aen Uijtrecht

Uit Oudenhoven

toe. Ook 1173²⁷⁵, Anno 1176, 1219 op St Martellus, dag den

²⁷² Op de kant stond door Eikelenberg: dit zegt ook en vertaald aldus S[imon].v[an].L[eeuwen] in Batavia Illustrata, bladzij 1242

²⁷³ Adrichum noemt het Soetenboomboek ii boek, 80 en 81; deun aen de Wijkermeer gelegen een getorent slot.

²⁷⁴ 't Legt aen den St Aegtenhendijk zegt Smids, 8. Villa in Frisiis pago Kinhem, staet in 't latijn. L. Smids, 8 uit Heda.

²⁷⁵ Hierop tekent Eikelenberg in margine aen: 1173 meent Junius. Zo P. Jansz. Twisk zegt dat Texel en Wieringen tot eilanden wierden. Maer P. Twisk noteert dat, volgens een Latijnse Vriese chronijk 1396 de zeegaten bij Texel enz. zijn ingebroken, en de Zuiderzee gemaakt 1396 en niet 1173, nog 1285, zo andere willen. Zie P.J. Twisk lib: 12 bladzij 483. Maer de nieuwe Vriese Chronijk wijst aen dat 1396 de zeegaten wijder wierden, zodat men sedert

16 januarij verwoestende vloet 1220, 1221, 1222, 1237,
1279, 1287 verdronk bijna gantsch Vriesland. 1313, 1337,
1361, 1373, 1421 't Biesbos gekomen.
1470 op Alderheiligendag een zware vloet en brak 't
Hontsbos deur.
1530 den 5 november : S.Michielsvloet
1570 Alderheiligenvloet.

269

In Eikelenberg verzameling A pagina 1806 tot 1817 inclus waren eenige gedrukte papieren behelzende gebeurtenissen etcetera van Alk[m]aer en de destructie van Vroone. Dat nopens Alkmaer scheen wel onder een prentverbeelding²⁷⁶ gestaan of daer toe betrekking gehad te hebben, alzo er onder anderen in gezegt wierd: A. Outdorp, alwaer gelegert was don Frederico a Toledo opperste veldheer B. ~~verbeeld~~ en verthoont den principalen storm, gedaen op het bolwerk van de Vriese poort. C. den tweeden aenval gedaen op den Rooden Thoren. D. het begon met de stigting van Alkmaer, anno 720 en vervolgde tot in anno 1630. Daer onder stond gedrukt:
tot Alcmaer, voor Jan Volckersz. boeckverkoper, wonende op de Mient in den Witten Os.
Waerop Eikelenberg in margine zegt: Nota Jan Volkertsz. boekbinder, bij wien dit nevenstaende gedrukt is, kocht zijn vrijheid van de schutterije in 't jaer 1627. Op hoop dat ik J. Cróll een diergelijk nu of dan wel eens magtig zou worden, heb ik dit gedrukte met verscheid[en] aenmerken daer op door Eikelenberg in margine geschreven. niet uit geschreven, alzo niet wel tijd had en daertoe vrij veel tijd vereischt wierd.

In Eikelenberg verzameling A pagina 1818 tot 1823 zijnde de laeste pagina van verzameling A door hem zelfs getrokken:
uit de reden van H. Overkamp gedrukt 1685;
het leven van Cornelis Bontekoe;
het welk niet goedvond uit te schrijven alzo daer geen behagen in schepte.

[270 is leeg]

271

Den 31^e augustus 1747 heb ik J. Cróll

een vrije vaert had voorbij Medenblik en Enchuijsen, daer alleen een cleine sloot pleeg te zijn. Zulx dat te dezer tijd, de gaten die alreede waren, maer zijn verweidert, en niet eerst begost.

²⁷⁶ Moderne voetnoot: bedoeld is de historieprent van Jan Volckertsz, zie PR 1006001 en PR 1002831 van het Regionaal Archief Alkmaar.

van Gijsbert Boomkamp ter leen ontvangen
een gebonden boekje in quatro op welkers
rugge stond:

C^d 2092
2351

De bladzijden begonnen met 2092 en eindig-
de met 2351.

De titel van 't zelve boekje was aldus:

*Verzameling dienende tot de beschrijving
der Alkmaarse geschiedenissen, getrokken
uit de boeken van de
Raatskeuren der Vroetschap,
der sijnoden,
der classen,
der kerkenraden,
uit oude keurboeken,
rekeningen van tresoriers
en
velerleije aentekeningen en egte stukken.
door
S. Eikelenberg,*

uit welk boek ik Jan Cróll het volgende, tot pagina 480 inclus
hebbe aengetekent, zijnde genoegsaem alles
wat daerin te vinden was en hebbe hetzelfde boek
op den 1^e october 1747 wederom aen Boomcamp bezorgt.

272

Op pagina 2092 tot op 2094 stond door Eikelenberg als in
onze verzameling in folio op pagina 137 tot op 138
zijnde een uitspraek of zeggen voor schepenen van Alc-
maer, nopens 't gat dat getimmert en gemaekt
was op 't zuidende van 't Nijenland, gedaen den 6^e
februarij anno 1445.

Op pagina 2094 en 2095 stond door hem Eikelenberg:

Een zeggen tusschen die stede van Alckmair ende
Jan Persijn (nopens de gruitgelden) getogen
uit zeker register geintituleert folio verso,
gegeven in den Hage op Sint Victorsdag in 't jaer 33.
In mijn verzameling in folio pagina 138 te vinden.

Op pagina 2095 stond door Eikelenberg als alhier volgt:

Berigten
1711 in maij, is mij van goederhand berigt dat in 't

jaer 1421 zekere conventie is gemaekt tusschen de steden Alkmaer en Oudewater, volgens welke elk den anderen 't burgerrecht zoude geven.

Twee heeren burgermeesteren onzer hebben mij gezegt, dat het ijszerwerk, staende op de put, die men op de plaets agter 't stadhuis ziet, alzo gestaen heeft, op de put van 't clooster tot Egmont, voor de verwoesting; dat

273

ook de put van dezelfde blauwe steenen is opgehaelt, daarvan zij in d'abdij was gebouwt.

Op pagina 2096 stond door Eikelenberg:

Van der Wouden, de Alkmaerse cronijkschrijver heeft zijn geestelijke Duive Vlugt, een werk bestaende in stigtelijke gezangen, gemaekt 1630.

Nog aldaer tot pagina 2097 inclus:

Op de Alkmaerse boekerij vind men 1711, soo gedrukt als geschreven.²⁷⁷

Waerop Eikelenberg in 't Latijn laet volgen hetgeen, volgens zijn zeggen, vertaelt aldus luit:

Schriften van Bartholomees van Keulen, Jan Murnel van Roermond en Kempe van Texel, eertijds vermaerde schoolvoogden van Alkmaer, op de boekzael der stad.

Van Bartholomees van Keulen:

1. Gedicht van Bartholomees van Keulen, schoolvoogd van Alkmaer van den heiligen kruisgezant Matthias en beschermerheilig van de kerke derzelve stad.²⁷⁸
2. Desselvs gedicht van den heiligen bloedgetuige²⁷⁹

274

Laurens stadts beschermheilig.

3. Desselvs verklaring van 't wonderwerk des heiligen bloeds van Alkmaer.

²⁷⁷ Den 1751 heb ik, J. Cróll, na een voorschrift van Joachim Bontius de Waal een copie geschreven van de catalogus der Alkmaerse bibliotheecq en hetzelve toen gelegd in mijn verzameling C., pag. 1096.

²⁷⁸ N.B. behalven de nagenoemde Latijnsche gedigten zijn er door de drie nevensgemelde personen nog verscheide anderen gemaekt die aangewezen worden en haer tituls te vinden zijn in de verzameling C. van mijn J. Cróll, pagina 1091.

²⁷⁹ Voetnoot van C.W. Bruinvis: Zie dit alles vollediger en in 't lijn in C, blad 1092 – 1096.

van Jan Murnel:

1. Lofdicht van het leven van den heiligen Marten, allerheiligste opsiender der kerke van Tours, beschermheilig en voorstaender van Utrecht, uitgegeven door Jan Murnel van Roermond ten dienste der schoolkinderen in de vermaerde en aenzienelijke schoole van Alkmaer, de vermaerkelijkste stad van Holland in den jare 1513.

2. Desselvs tweeledig gezang tot lof van den heiligen kruisgezant Matthias en bloedgetuige Laurens, 1 beschermheiligen van Alkmaer.

3. Desselvs punt-dicht waerom de Alkmaerse schoole luchtig, en op een verheve plaetse gesticht is.

4. Desselvs twee-ledig gezang tot lof van den kruisgezant Matthias en bloedgetuige Laurens des Alkmaersen kerks beschermheiligen, uitgegeven in den jare 1515.

Van Kempe van Texel:

1, school-dicht

2. School-feest-dicht van de gelukzalige Maegd Maria.

275

In Eikelenberg verzameling C^D, pagina 2098 tot 2192 inclus stond (met eenige andere tuschen gevoegde copien, die ik, Jan Cróll, in mijne verzameling in folio nageschreven heb) door hemzelfs geschreven als alhier tot op pagina 332 volgt:

*Copie van eenige notulen uijt het eerste resolutieboek van de Vroetschap der stat Alkmaer begint 1549 ende ook uijt de volgende boeken.*²⁸⁰

1535 had de Egmonder en Berger Meer geen waterlozinge als door de Quakelbrug of sluijs binnen Alkmaer, wijt 18 a 20 voet, na de Schermeer, 8 april stilo curiae 1535.

1543 folio 61 verso rinmolen of korenmolen te bouwen op 't oostend, zuitzij Dronkenoort bij Pieter Arentsz., timmerman, op een leeg erf 1543,

²⁸⁰ Op kant zegt Eikelenberg: Zie 't [w]eede afschrift der resolutien, 3768.

8 augustus.²⁸¹

1555 is bij de stad verkogt drie stukken nieuw en aengemaekt land, leggende in de Voormeer, met conditie dat de koper zal gehouden zijn, een sloot te schieten, 8 voeten wijt benoorden de afpaling welverstaende. Zoo de regulieren buiten Haerlem 't halve opschoot begeren te hebben, zo zullen zij de halve kosten helpen dragen, indien niet, zo zal de koper zijn wil met het schot mogen doen.²⁸²

Die 't wester stuk koopt zal de vullis kuylen binnen Alkmaer daer toe hebben.

Middelste stuk gekogt bij Claes Harx voor 190 nobelen, 't wester stuk bij Jacob Reijersz. Boon voor 190 nobelen en zal tot zijn costen de wateringe en stede vestens mogen diepen²⁸³

276

Uit het eerste Resolutieboek

en wegbrengen

't ooster stuk Pieter Jansz. voor 79 1/2 nobel gedaen in de herberg van Coelen.

Taxatie op den 7 april 1558 van de huizen die contribuieren zullen tot het afbreken van de huizen, die tot oprenging van 't nieuwe waeghuis afgebroken zullen worden, te weten de contribuanten zijn:

1. noord en zuidzij van de Waeg op de Meend
2. oostzij van de Houtilstraet van 't Heilig Geesthuis na 't Kruiswerk.
3. westzij daerover
4. westzij van de Houtilstraet na de brouwers
5. de oostzij daerover
6. zuid en noordzij van 't Fnidzen.²⁸⁴
7. zuid en noordzij Maria Magdalenensteeg een somma met malkander 2426 gulden.

²⁸¹ N.B. Op den 6^e maj 1750 heb ik Jan Cróll ter secretarije van Alkmaer gezien een boek in folio hetwelk volgens desselfs op schrift was het eerste resolutieboek der vroedschap van Alkmaer en volgens als voren begon den 16^e maj 1549 en eindigde met den 18 januarij 1565.

²⁸² Nota: Deze reguliers hebben gehad een stroijken lants in de Voormeer bij Pieter Klaesz. Kalkoven.

²⁸³ N.B. Den 30^e november 1751 heeft de bode Arent Kok mij verhaeld dat de heer mr. Adriaen Baert onder hem had alle de resolutien der vroedschap van Alkmaer tot 1750 inclus, door Arent Kok, de heer Cornelis van Eik, Cornelis Denman en andere knechts van C. v. Eik op zijn order geschreven, welk naschrift woordelijk en somtijds letterlijk met de principale resolutien ter secretarije berustende, volgens 't zeggen 't van A. Kok, accorderende en ter halver blad geschreven was, welk woordelijk copie door C. van Eik was doen binden en thans zes en dertig volumens of banden in folio, ieder van een staende hand dik, vervulden. Volgens 't zeggen van A. Kok had vrouwe Maria Marchant, ega van welgemelde heer mr. Adriaen Baert, deze 36 boeken geërft van de heer Cornelis van Eik, om dezelve secretelijk of zorgvuldiglijk te bewaren.

N.B. Van 't geen voor haer edelmogende en ook op burgemeesterskamer alhier in 't bijzijn van welgemelde heer Cornelis van Eik was verhandeld, had deze volgens 't zeggen van Kok, geen gebonden boeken, maer alleen losse notulen gehouden

²⁸⁴ Op de kant zegd Eikelenberg: Schijnt tot aen de Appelsteeg alzo maer 14 aen de zuid en 9 aen de noordzij.

Secretarissen waren tot Alkmaer als

volgt:

1558, 1564 Frans van Teijlingen

1573, 1578, 1579 Arij Cornelisz. Tessel

1575 Lobbrant Jacobsz. Coren.

277

Uit het eerste Resolutieboek

1544 den 7 februarij is verleent bij Keijser Karel, een brief van oprechting van een Lommbert, of tafel van leninge, aen Jan Pietersz. en Gabriel Mayal Coopmans van Piemond, voor tien jaren.

1556 is gemaekt de Nieuwe Steenenbrug op de Coningsweg en voorts de Korte Nieuwesloot lijnsregt aen beide zijden opgekeurt en de platinge uit eenderhand en de sloot gediept, en wierd toegestaen dat men zoude accorderen met Arie Pieter Vrerixz. om zijn schuur te koopen, staende agterop de Korte Nieuwesloot, roijende regt uit tot de stede vesten.

1556 is geaccordeert dat men de sloot van de Koningsweg zal toewerpen en dempen.

1557 Den 3 december is geaccordeert te maken een schavot om justitie daer op te doen, tot bewaernis en beschermenis van de schout met de gerechte en scherprechter ende dit op de Kaksloot ofte elders.

1558 Tot het opregten van de nieuwe Waeg heeft de Koninglijke Majesteit toe gestaen, 600 gulden. De pagt van de Waeg was jaerlijx 200 gulden.

1558 Den 12 majj is gesloten dat de stad Alkmaer, met Amsterdam een nieuwe sluis zal doen leggen in Knollendammer dijk.

18 majj Dat de stad de nieuwe Waeg eerst zal doen maken en dan de platinge van de Voordam, op-roijen, volgens 't octroij mitsgaders de platinge van de Zijeldam, welke platinge van de Voordam de stad zal betalen en die van de Zijeldam zijn tot kosten van de huizen aldaer staende ten ware dat de erven aldaer merkelyk afgeroijt waren.

278

Uit het eerste Resolutieboek

²⁸⁵1558 Den 12 junij is besloten voort te gaen met de eerste roijninge van de afdeeling van de erven van de erven van de Voordam, mits dat men de bogten van de huizen een of twee voeten toegeven zullen, na gelegenheid des zaeks en discretie van burgemeesteren en gerechte; welke afgedolven erven betaeld zullen worden op drie maijdagen tot discretie van goede mannen en 't werk gemaakt zijnde, zullen die van de Voordam betaeld na de prijzeringe.

6 Julij 58 is gerenoveert de keure ²⁸⁶ dat de bierschepen, de groote schuiten, vrijdags van 12 uren tot saturday ten een uur, uit de wateren van Lutkoudorp, Dronkenoort en de Mijnd moeten leggen.

1558 Den 16 augustus geresolveert dat de stad zal solliciteren aen de bisschop van Utrecht omme in kopinge te mogen krijgen St. Anna Cloester:

Stedebrouwer.

1559 Den 23 december is (bij de vroedschap) geaccordeert te maken een nieuwen overtoom met twee nie[u]we wielen, in de dijk buiten de valbrug gaende na Oudorp.

1560 Windaes en overtoom Huigendijk.

1560 Laesten maj geresolveert de Kaksloot te dempen en de privaten afgeroijt, mits dat een ijgelyk zijn privaet op zijn eigen erf zal maken met kelders.

1561 Den 5 maert. Zaksteeg op de Laet.

1561 Den 5 maert geresolveert palen te stellen met stadswa-
pen op de banscheiding van Heilo, Egmond en Bergen.

279

Uit het eerste Resolutieboek

5 Maj 1562 is besloten een vijver te schieten voor de brouwerije, mouterije en anders.

1562 Maj 31 geresolveert een huis te maken voor de gemene gildens en dat van 't bagijnhuis op

²⁸⁵ Op de kant stond door Eikelenberg: zijn genomineert tot doen van de taxatie: Jan Jansz. van Langedijk, Willem Lambertsz, boekbinder, Cornelis Pietersz., halfvasten.

²⁸⁶ Op de kant zegt Eikelenberg met rode inkt: zie 3335 en 763.

de Nieuwesloot, gekogt van 't Mannegasthuis.

1562 Junij 22 is geresolveert 't huis met een erf daer Jaepooms rimmolen op gestaen heeft buiten op 't end van de Leet aen de zuidzij te koopen omme daerof te maken een fabriekhuis tot bewaeringe van alle de stedematerialen.

1563 Geresolveert om te accorderen met die van 't hontsbosch, beroerende 't gemene lands erf daer de stad²⁸⁷ aen competeert aen de meerzijde 12 voet eigendom en tot 20 voet toe in gebruik en nog met 19 voet in eigendom an 't Dronkenoort, des zal de stede dragen de kosten van de brugge over 't water aen de meerkant *[zie noot 281].

280

Uit het eerste Resolutieboek

1563 Den 17 junij is geaccordeert dat de stad zal doen maken de plating buiten op 't Lutkoudorp, neffens Rijk IJsbrantszoons land en Garbrand Cornelisz. olijslagers huis, te weten de eene helft tot kosten van de stad en Garbrand Cornelisz.

1564 Augusti 7 is geordonneert af te roijen de zuidzijde van de Kaksloot, te weten van Sijmon Lap zijn huis af lijnregt na 't Paijgelop toe.

1564 December 15 is geconsenteert dat de stad het landtje gelegen agter Lutkoudorp genaemd Toornburg koopen zal.

1563 Majj 11 is verkogt het huis van Jan Maertensz. staende tegen St. Pieterstoorn over.

1551 October 3 kapelmeesteren van Onser Liever Vrouwen Capel, aen de Kaijserlijke Majesteit verzogt hebbende te mogen oprechten een gasthuis voor arme en kranke menschen naest de voorsz., is hun zulx geweigert, maer door den keizer aen burgemeesteren geordonneert de gasthuis-

²⁸⁷ Hierop was door Eikelenberg in margine met rode inkt aengetekent: Volgens beding van verkoping hebbende de stad het daerop verkof, zo blijkt in een acte van overeenkomst tusschen de stad en de hoofdingelanden van 't Hondsbos van den 14 april 1564, in welke nog daerboven bedongen wierd dat de stad zoude maken en onderhouden de brug bij * gemelt, met een oorgaten (ik, J. Cróll, twijfelde of er in dit schrift van Eikelenberg wel oorgaten stond alzo de drie laeste letteren onleesbaar waren, zelfs schenen de twee laeste wel geen letteren te zijn) of met een luik. De sloot tusschen 't erf en Coman Garbranden land zouden die van 't gemene land mogen wijden en diepen en, zo 't gemene land zig met de slooten die daer ingeschooten zouden worden, in 't toekomende niet zouden kunnen behelpen, en dat er een breg aen de Dronkenoort zijde behoeven zoude, 't gemene land zoude daer een breg mogen maken en onderhouden, enz.

meesters van St. Elisabethsgasthuis te induceren haer gasthuis te vergrooten omme jonge kranke, ellendige vrouwen en dienstmaegden te onderhouden in als, ende dezelve daertoe beden over de voorsz. stede vergunt. Neffens de bierdragers waren tonnedragers en tien kitdragers 1559.

281

Uit het eerste Resolutieboek

1552 Den 12 majj chirurgijns-gild ingesteld.²⁸⁸

1553 Den 20^e junij kleermakers-gild ingesteld.

1565 Was in de Zaksteeg aen de zuidzij een vullis-kuil die doe is opgebrooken.

Om een overtoom te maken met die van Opdam 1565.

65. Poogden die van Alkmaer Oudorp te brengen onder stads jurisdictie of anders dat geen nering zou mogen gedaen worden op 600 of 1000 roeden na aen de stad aen Zijn Majest^e. te verzoeken.

Ordonnantie van de poortiers en boomsluiters den 7^e januarij 1566.

Joachim Pietersz. zal bewaren de gevangenpoort²⁸⁹ met het hek van de hoeijel, mitsgaders de boom- ofte schotdeur van de voorsz. poort.

Geestpoort

Dirk Joosten zal bewaren de Geestpoort en regart te nemen van de waterpoorten van 't Oude Hof en Sint Elisabethsgasthuis.

't Jonge Hof is belast als dat zij 't hek²⁹⁰ agter de minnebroeders 's avonts sluiten zullen.

Jan Krijnsz. is belast te sluiten 't hek agter Heintgen Coomen²⁹¹ Loewen boomgaert en de waterpoort van de Quakelbrug.

Vrieseport

Claes Almersz. is belast de Vrieseport te bewaren met het hek van de Kooltuin en de boom voor de Quakelbreg met ook de boom van de Nieuwesloot en

²⁸⁸ Bruinvis: Lees hernieuwd E.W.B.

²⁸⁹ Op de kant zegt Eikelenberg: Schijnt te zijn bij de Ridderstraet. Zie 27 april 1613 en aldaer de aentekening.

²⁹⁰ Zie de aentekeninge 771.

²⁹¹ Nota: Heintje Comen Lou zijn muur schijnt geweest te hebben tusschen de Korte Ni[euw]sloot en de Quakelbrug, volgens zekere attestatien.

nog de boom after Quakelbreg.

Cluit

282

Waterpoort

Cluit, zakkedrager, is belast de Waterpoort te bewaren buiten de Carnemelkstraet²⁹² gaende na Oudorp.

Bomen aen de Voormeer

Cornelis Bruinsz., viskoper, is belast de steebomen te bewaren, te weten Dronkenoorder boom, twee bomen bij de Zoutkeeten, een an de Leet, één an 't Lutkoudorp en een an de Roomolen.

Nieulanderpoort

Pieter Claesz. is belast de Nieulanderpoort te bewaren, met het hek van de Vijversloot en nog twee boomen agter 't Nieuweland.

1551 Februarij 21 schijnen de eerste fabrijkmeesteren aangesteld te zijn en wierden doe gecommiteert Claes Harxz. en Jan Jacobsz. de Boer op redelijk salaris tot taxatie van burgemeesteren.

1556 Wierden geeligeert tot fabrijkmeesteren Louris Woutersz. en IJsbrand Fransz. op een wedde van 6 gulden 's jaers. 7 Majj 59 waren fabrijkmeesteren Jan van Noordtig en Claes Gerritsz. Rijk.

1556 Augusti 13 was de schutterij op ieder Doelen 112 man.

1560 Fabrijkmeesteren Klaes Harxz. en Willem Lakeman.

1562 Was fabrijkmeester Klaes Heindrixz.

1560 Den 5 december opregting afslag van de vis voor de willegen.

1563 Den 4 februari verpagting afslag van de vis tot profijt der stad.

1561 Arme weezen van de huissitten gesepareert.

1563 Paerdemarkt op de Koningsweg en niet buiten de Vriesepoort mogen houden.

283

1565 mr. Lourens Orschot, rector, zijn rectorschap op 21 dec. te zeggen.

1566 mr. Pieter aengenomen tot rector voor 5 jaren.

Hoog Toornburg door burgemeesteren te verhuren voor 4 à 5 jaren.

De erven agter 't Nieuweland af te roijen ofte te verkoopen.

²⁹² Op de kant zegt Eikelenberg: Schijnt de Agterweg te wezen.

1566 Augusti 5: Geresolveert dat de stad goede wagt zoude houden met schutterije en andere bureen en heeren zelf genomineert om tot Hoorn, Enkhuizen en Medenblik voor te dragen of men ook wagt op de zeedijken en tot Kolhorn zoude stellen om alle oproer te verhoeden.

1566 September 5: Keure gemaekt tegen alle injurien en 't naropen.

1565 September 5: Dartig personen aen te stellen ten dienste van burgemeesteren en tot bewaring van kerken en de stad en de stadsboden, en bieren zakkedragers op privatie van haer officie zal geboden worden de burgemeesteren ten dienst te staen²⁹³.

1566 In october: Zijn Maijest^t. te verzoeken de Waeg in pagt te hebben den tijd van 20 jaer, mits datse de baijer van 't Heilige Geesthuis en 't huis van Erm Jansz. afbreeken tot gerijf van de voorsz. Waeg en overbrengen in 't St. Lijsbettegasthuis.

1567 Den 14 februari: Dat de stad zou verhuuren voor een jaer Hoogtoornburg met zekere kamer in de Kooltuin.

284

1567 Zwijnmeer schijnt bedijkt te zijn 1567. Pesthuis agter het witte bagijnhuis, te maken van 't brouhuis.

1567 De maijse omgang uitgesteld om de beroerte, dog den 10 maij toegelaten dat de capellaen weer met het sacrament en schel zal gaen langs straet.

1567 In april 't vak muurs beoosten de Vriesepoort af te breeken.

maj 1567 Dat de stad de gebroken kerk en convent zouden doen repareren²⁹⁴ en dragen de kosten gedaen ter sake van 't examineren van 't oproer tot de minbroers en in 't defrojieren van commissaris Charles Smijter, raed in den Hove van Holland, met Willem van Dam, secretaris, en Adriaen Ogiersz., deurwaerder.

²⁹³ Op de kant stont mede met zwarte inkt: 23^e dito weer afgestemt.

²⁹⁴ 1569 't zelfde gerenoveert den 18 januari, stond op de kant mede met zwarte inkt.

February 1568 Jan Cornelisz. Comans, alleen fabriekmeester gecontinueert.
dito dat een singel gemaekt zoude worden aen de noordzijde
van de stad.

Maij dat drie personen uit elk hoomanschap van
de gebuurten waken zullen met een hooman
uit de vroedschap.

Dito dat de stede verkopen zal 't zakkedragershuisje
op de Agterdam, dog is in september contrarie
resolutie genomen van te repareren.

12 maij dat men twee valbruggen zal maken, een
aen de Vriese- en een aen de Geesterpoort.

1568 in maij twee huizen bij de valbreg van de Quakel-
brug naesten tot het maken van een stedelsingel.

285

1568 september 28 dat de drie zusters van 't St. Anna
convent jaerlijks zullen hebben voor 't ontbee-
ren van 't brouhuis, boomgaert en anders
elk twee gulden.

1568 twee trompetters gestelt om op de toorn om 't half
uren te blazen.

Jann. dito dat dat de burgemeesters en gerechte zullen mogen kiezen
de rijxste uit de hoomanschappen zo manspersonen
als weduwen om die te stellen om zekere rogge
te koopen tot behoef van de stad.

1569 Rector enz.

1569 Den 31 maert dat de Kaksloot op 't Dronkenoort
zal gedemt worden tot behoef van een straet.²⁹⁵

1568 Fabriekmeesteren waren Jan Cornelisz. Coomans en Dirk
Joosten.

1569 In julij de hoenderen, ganzen en queiken bij provisie
gekeurt in de Nieuwesloot.

1569 Den ii augustus dat de stad de officier jaerlijx zal
uitkeeren tot behoef van een substituit 36 gulden;
des zal de officier de substituit mede uitkeeren
jaerlijks 48 gulden volgens zijn presentatie, met
conditie dat den schout geen substituit zal mogen
kiezen dan bij goetvinden van de burgemeesteren, schepenen

²⁹⁵ Op de kant stond door Eikelenberg met potloot: Achte dit nu St. Jacobsstraet te zijn.

en vroedschap, des dat de substituit op de gemene rechtdagen niet zal komen in communicatie van burgemeesteren en schepenen.

Vleeshal geconsenteert

1570 Verlaet Schoorldam, in de Rekerdijk.

1570 Den 11 september waren nog de clarissen.

11 Februari met hard dak te dekken en die zulks doet zal van de stad gegeven worden de 4de pan. Nota (zegt Eikelenberg hierop met rode inkt:) 1593 den 8 december wierd gekeurt dat men de 4^e pan binnensjaers moest eischen op boete van verstek.

ii Maert mr. IJsbrand Reijersz. van Haerlem onderrector in plaets van mr. Lambert.

286

1570 Junij 16 is Aernout van Tol, bailju van der Nienburg, bij provisie geaccordeert de justitie van Claes Cooman Reijers te mogen doen binnen de stad, mits alvoren de galg buiten de Vriesepoort daervandaen en op een ander plaets gestelt te werden.

Den 22 junij dat men de bailju zou verzoeken de gestelde galg buiten de Vriesepoort weg te nemen, of anders te protesteren voor notaris.

4 october '70 is Sijmon Verwers huis getaxeert of de taxatie geaprobeert om 't zelve af te breken.²⁹⁶

18 december '70 stederogge te verkoopen.

1571 Maert 30 datter nog zekere boomen zullen gemaekt worden, te weten op 't Dronkenoort, Luttikoudorp en op de Leet, mitsgaders een borstwering op de stedenvesten aen de zuidzij.

1571 Cingel Vriesepoort tot de valbreg.

1571 Junij 2 omslag te maken over de burgers die geen Spaense soldaten gehad hebben ende de rijke weeskinderen om daarmede de schamelste burgers te subleveren die soldaten hebben gehad.

1571 Junij 26 te resisteren 't leggen van 't verlaet dat die van Hoorn menen te leggen tot Rustenburg.

²⁹⁶ Nota (zegt Eikelenberg op de kant): Was al afgebroken 4 augusti 1572.

1571 December 17 provenhuis van Pieter Klaesz. Paling staende buiten de Geesterpoort vrijheid van exijs gegunt.

1572 Januarij 23 te verzoeken 't Lubbertsluisje leggende tot Rustenburg in erfpagt te hebben. Dit te verpagten 19 october 1576.

1576 October 28 aen die van Ursem en Hensbroek 't Lubbertsluisje te verpagten voor 8 of 9 jaren, mits dat zij niet zullen toestaen dat in dien tijd eenig verlaet geleit zal worden.

287

1572 Februarij 12 stadsvestens te bijten door volk daertoe aen te nemen.

'72 Maert 4 vijftig of 60 roers te koopen.
Tiende penning te mogen publiceren.

1572 Julij 18 ofekeurt tot fortificatie van de stede op 't verzoek van Guillaume Mostert, commissaris en gouverneur over Alkmaer, 't huis met de tuin van Trijn Claes staende aen de westzij van de Quakelbrug, nog 't huis van Cornelis Klaesz. Boom, aen de cingel buiten de Vrieseport, en nog 't huis van Jacob Cornelisz. buiten de valbrug van 't Nieulant aen de westzij.

1572 Julij 23 sloot agter de huizen op 't end van de Laet aen de zuidzijde te dempen.

1572 Julij 28 van waerde te houden 't geen bij Claes Harxz. en Jacob van Waerdendel, gedeputeerden, is gehandelt tot Dort.

Julij 29 dat Claes Harxz. en Cornelis Willemsz Croon zoude reizen na Enkhuizen op 't beschrijven van Sonnoij over 't fourneren van enige penningen tot resistentie van den vijand.

Augustus 6 Claes Harxz. en Jacob van Waerdendel gezonden met het zilver van de kerken na Haerlem en als 't nood is na Dordregt, en te bewaren de communicatie die tot Haerlem bij de Staten van Holland gehouden zal worden den 10 augustus naestkomende op 't beschrijven van de gouverneur van Holland en gevolmagtigt om te consenteren in de betaling van soldaten.

1572 Augusti 8 dat de stad zal aennemen de steen van 't clarisseclooster voor 't arbeidsloon.

8 dito: secretarisschap van 't Mannegasthuis te pagten voor 10 à 12 jaren.

13 dito: dat de schuttebroers bij daeg met zijdgeweer zullen gaen.

18 dito: die van Haerlem te zenden tot behoef van 't leger voor Amsterdam 1 last zout, 3 schippont kassen en 1 dou-sijn vette schapen, mits dat het de stad gerembour-seert zoude worden in de eerste omslag over 't gemene land.

De opgeworpe aerde uit de stadsgragten door de burgers te brengen op de vesten²⁹⁷ en de menisten voor te houden de steen tot de clarissen te bikken en op te zetten tot haer kosten en 't puin op de vestens te brengen.

1572 Augusti 29 dat die supplianten van de gereformeerde religie bij provisie twee predicanten zullen hebben die gecontenteert zullen worden uit zulke goeden als men daertoe gevoeglijkst zullen kunnen vinden.

1572 September 23 dat men zoude doen halen alle de klokken uit de omleggende dorpen tot behoef van geschut ende mede een slagklok te brengen op de toorn in de plaets van de tegenwoordige klokslag.

1572 September 25 vertoonde Guilliame Mostert, luitenant over Alkmaer, de continuatie van Zijn Exelentie over 't gouvernement, verzoekende daerin van de vroedschap erkent te zijn en dat de in gemene lands zaken niet zonder hem zoude gehandelt worden en dat de electie der regenten hem compe-teert, 't welk door de presente burgemeesteren, schepenen en raden wierd toegestaen, uitgezondert twee die iets conditioneerden.

1572 November 10 dat burgemeesteren zouden tragten de Bagijne-weid, bij de vesten leggende, in erfpagt te krijgen.

17 dito dat de vrugten komende van 't Heilig Geesthuis zoude verdeeld worden, de eene helft voor 't Manne-, de andere voor 't Elijsabets-gasthuis.

²⁹⁷ Op de kant stond mede met zwarte inkt: 13 februarij 1573 blijkt dat Langedijkers diepers van de vesten waren.

1572 November 17 dat men 't Mannegasthuis zal transporteren in 't minnebroersklooster en dat de stede 't Witte Bagijnhof tot haer zal nemen met de lasten.

1573 Februarij 23 dat men de bagijnen zoude uitkopen.

1572 November 17 vijf of 600 pond buskruit te kopen tot Enkhuizen, op dag.

November 24 120 van de rijkste burgers taxeren tot de somme van 2800 of 300 gulden tesa-men, de stede te leenen.

December 1 dezelve burgers voor te dragen of zij de geleende penningen de stede willen laten houden op losrenten, de penningen 16 of lijfrenten, de penningen 6.

Dat men deze leening zoude mogen betalen met zilver*, 't loot tot 17 stuvers, en met goud tot discretie van degeene hem des verstaende en de onwillige te constringeren.

(Op de kant stond met zwarte inkt:)

20 dito dat men iemand met een pink buitenom na Dort zoude zenden om dit zilver voor geld te verwisselen.

December 1 dat burgemeesteren zouden opnemen omtrent 1000 gulden aen laken tot betaling der soldaten, mits G.

Mostert haer van de Staten levere brieven van verze-kerdheid.

290

1572 December 11 dat men Nicolaes Ruijchaver met zijn soldaten op Sonnoijs verzoek bij provisie zoude innen en twee uit de vroedschap geordonneert na de prins te reizen om hem des stads gelegenheid aen te geven; de gedeputeerde waren Cornelis Willemsz. Croon en Cornelis Jansz. van der Nieuwenburg.

11 Dito dat alle vremdelingen, binnen zes weken gekomen, mogen vertrekken of de stede eed doen, en ook also alle vrouwen en minderjarige kinderen met zoveel goed als elk zelfs dragen magh.

11 Dito Philips Cornelisz. na Sonnoij te reizen en voor te dragen dat de stad onvoorzien is van victalie, cruit en geschut.

17 Dito dat men zeevis zal verkopen voordat se is afgeslagen enz.

29 Dito 200 à 300 soldaten uit de burgers aennemen en uit de burgerij te betalen elk na qualiteit volgens

tauxatie van Willem Cornelisz. Lakeman, Gerbrand Cornelisz. Comans en Jan Jacobsz. Brouwer.

1573 Januari i dat Cornelis Jansz. van der Nieuwenburg, Jacob Dirxz. en Philips Cornelisz. na Sonnoij zullen gaen, de zwaarigheid die zoude mogen geschieden in 't incomen van hopman Cabbeljau met zijn soldaten en daerom verzoeken dat de soldaten buiten mogen blijven om de burgers in vrede te houden en verder inconvenienten te verhoeden.²⁹⁸

Januari 3 de burgers over de Geest en op 't Ritsevoort te hulp te komen met 4 stuivers daegs voor elk van Kabbeljaus soldaten.

14 Dito granen op te doen.

291

1573 Februarij 16 dat men de stad zal fortificeren, vergroten in zulker voegen als hetzelve bij burgemeesteren of Cornelis Willemsz. Croon is geconcipteert, mits dat Zijn Hoog E. Exelentie zoude willen ordineren den dorpen, naest aen de stad gelegen, om dezelve versterking te helpen doen, elk dorp na zijn grootheid en dat de huizen die ingehaald worden tot de fortificatie contribueren zullen na advenant zij verbeterd zullen wezen en de huizen die buiten zouden blijven en men zoude moeten afbreken, dat die betaelt zullen worden uit de burgerij elks na zijn rijkdom ofte na de huizen en dat de eigenaers 't opstal zullen behouden. Daertoe zijn genomineert om dit met de schutterij te communiceren Cornelis W. Croon en Cornelis Jansz. van der Nijenburg met een burgemeester die ook met eenige capiteins van de schutterij en de luitenants zullen reizen aen Sonnoij om op 't zelve concept octroij te verzoeken.

(Op de kant stond mede met zwarte inkt:)

Nota. Deze resolutie is vernieut den 23 februarij en 27 februarij en was de burgemeester Aelbert Cornelisz. met de pensionaris mr. Nannius van Foreest, Mostert en de gedeputeerde van de schutterij.

Februarij 23 sommige klokken na Engeland te zenden om aen gotelingen en aen buskruit te verruilen.

Februarij 27 de niet-suspecte dorpen bij de stad toegestaen rog te mogen uitvoeren.

²⁹⁸ Nota: Zij bleven buiten, stond op de kant mede met zwarte inkt.

9 Maert Sonnoij te verzoeken dat de stad niet gehouden zoude wezen hopman Coenraet van Steenwijk met zijn soldaten in te nemen.

292

1573 Maert 15 burgemeesteren en schepenen met Jacob Dirxz. en Jacob van Waerdendel de schutterij zullen voorhouden de groote kosten die door 't afbreken van de geheele voorstede vallen zullen ende tragten zullen de schutterij te overreden tot inhaling van 't Ritsevoort.

Dito de stad keur gekregen hebbende wat soldaten zij wilden hebben, dat men zou verzoeken met ons eigen vaendel te mogen volstaen.

Tegen 't uitvoeren van de resolutie van den 16 februarij bovensz. stelden zig de buitenburgers waerop besloten wierd bij de overigheid, met goetvinden van de schutterij, dat men maer afbreken zoude de huizen voor zoveel tot het maken der fortificatie nodig was en de verdere huizen te laten staen met protestatie, zo daer enig ongemak ontstond door 't (21 maert) uitstellen van 't afbreken dat men op 't haer en hare goederen zal verhalen.

23 Dito Cornelis Willemsz. Croon en Mathijs Reijersz. gedeputeert na de vergadering voor Sonnoij tot Edam be-roepen om te konsenteren in de contributie van de 100^e penning tot toerusting der oorlogschepen tegen den vijand, zonder dat de Waterlandse steden dezelve contributie in verder consequentie zullen trekken, mits dat die van Alkmaer afslag strekken zal 't geen dat zij van de voorsz. 100^e penning te koste leggen aen 't leger tot Egmond ende Heijloo

293

gelegen onder expresse protestatie van geen verdere contributie tot die oorlogschepen te doen dan bij advijs en belastinge der Staten, dat ook de gedepu-teerden van de Waterlandse steden Zijn fürstliche Exelentie onder anderen zullen aengeven van 't vorder onderhout der voorsz. oorlogschepen en 't leger voornoemt.

1573 Maert 25. Zijn Exelentie te verzoeken een commissaris te ordineren die de fortificatie verstaet om bij denzelven eindelijk geordoneert te worden of tot ampliatio of anders en ook in wat voegen men de betaling van de huizen etc., die tot de fortificatie nodig zijn, betalen zal, en om de burgers

tot de contributie van dien te dwingen en ook de dorpen naest aen de stad, en 't voordeel door de ampliatio te verkrijgen, Zijn Exelentie aen te dienen.

1573 Den 10 april was alvoren een jongen, die brieven uit het Spaens leger aen etlijke burgers gebragt had, betrappt en door Ruighaver tot Alkmaer gebragt.

5 Majj dat burgemeesteren de conventen behouden zullen tot behoef van degene die afgebroken zullen worden.

11 Majj tot tauxateurs gestelt van de landen die de stad tot de nieuwe wallen en gragten behoeft Aelbert Nanne, Pieter Reijersz. en Aelbert Jacobsz. Capelman.

19 Majj is geordonneert dat burgemeesteren in 't heimelijk zullen doen vernemen of die van Edam en Munnikedam haer geschut dat zij in october bestelden, van de papisten admirael ontfangen hadden, al na Hoorn zenden tot toerusting van de oorlogschepen en, zo verre zij 't zelve haer geschut gansch erna zeijnden, dat burgemeesteren alsdan de eene helft van 't geschut ons ten deel, bij advijs van capiteinen van de schutterij zullen verzenden.²⁹⁹

294

1573 majj 26 Resolutie wegens de plaets der lijnbanen.

26 - Heijloo, Limmen, Uitgeest en Castercom toe te voegen 12 of 14 roeden in de nieuwe stedegrachten en wallen om daer van de betalinge te doen.

(Hier neffens stond mede met swarte inkt op de kant:) Den 5 julij hebben die van Crommeniedijk belooft haer quote aen de fortificatie op te brengen op drie naestkomende donderdagen actum op burgemeesterenkamer.

Akersloot belooft het zelve mits restitutie zo de prins 't goedvind 2 julij en Uitgeest 6 julij.

20 junij. Ruichaver zijn verzoek ontzeit van een vaendel knegten in te nemen.

20 dito. De nieuwe wallen en gragten voorts vervolgende te besteden tot voorbij de zoutkeeten, om de stad alzoo te verheelen.
Claes Harxz. en Mr Nannius van Foreest bij de

²⁹⁹ Dit nevenstaende heb ik, Jan Cróll, gesublinieert omdat eenige woorden daarvan niet wel had kunnen zien.

prins te verzoeken beroerende de betaling van de dorpen tot de fortificatie der stede.

1573 julij 2. Op 't schrijven van zijn Exelentie de boomen en wallen doen afhouden en effenen, zal beginnende van de Agtermeer, de noordzijde van Haijkenlaentje deurgaende voorbij over de Geest en Quakelbrug toe, en dat men met het afbreken van de huizen zal uitstellen.

11 julij. Claes Harxz. burgemeester en Philips Cornelisz. gedeputeert na den prins over de commissie van Cabbeljau om hem met zijn soldaten in te nemen.

295

1573 julij 12. J. van Waerdendel tot adjonct bij burgemeesteren geordoneert, gedurende de absentie van Claes Harxz.

6 septemb. Tot mede burgemeesteren gekozen Philips Cornelisz. en Jan van Foreest.

6 oktober³⁰⁰ zijn Jacob van Waerdendel en pensionaris Nannius van Foreest gedeputeert om aen Sonnoij te verzoeken ligtnis van de soldaten, voorzien te worden met munitie van oorlog en restitutie van 't tinnegeld in noodzake bij de stede geslagen.

1573 den 6 of 11 octob. Dat Willem van Riedwijk en IJsbrand Allerdsz. met de 4 capitains van de schutterij handelen zullen met de genen die absent zijn geweest in 't beleg, wegens hun absentie en 't geen bij dezelve geordoneert word effect zal sorteren.

12 octob. De meelmolen buiten de Vriese Poort binnen Alkmaer te stellen.

12 dito. Dat Mathijs Reijersz. en Sijmon Cornelisz. Coomans tinnegeld van de soldaten zullen wisselen, beginnende van de soldaten van Jan Claesz. Spiegel.

12 dito. Dagelijks een van de vroedschap de wagt houden op de Boom, en een in de Vriese Poort en een van de schepenen op 't stadhuis komen om de biljetten te expedieren.

16 oktober. Dat men voortaan die van Westzanen, Crommenie, Crommenierdijk, Heijloo, Bergen,

³⁰⁰ Schijnt gelezen te moeten worden den 11 octob. zegt Eikelenberg op de kant mede met zwarte inkt. Item nota in dit jaer waren zes fabriekmeesters waarvan zie op de lijst der fabrieken.

Koedijk en andere dorpen daer de vijand geweest heeft niet zal laten in de stad komen zonder attestatie waar zij laest haer residentie gehouden hebben.

296

1573 oktober 19: molenaers toegelaten aerde van de oude vesten te halen om haer molewerf te maken.

24 oktober. Zijn tot adjoncten bij burgemeesteren gedonneert Cornelis Willemsz. Croon en IJsbrand Allertsz.

26 oktober. Aen Lammert Jansz. te geven op rekening 100 gulden: om de arbeiders van 't bolwerk bij de Vriese Poort (den 16 dezer voor 3 a 4 dagen opgeschort) in 't werk te houden.

8 november. Dat de vroedschap van haer geleende penningen gerembourseert zal worden, van 't zilver gekomen van de capel van Egmond.

24 november. Dat niet meer dan 300 soldaten zijnde twee vanen, tot bewaring in de stad zullen blijven 't welk de commissarissen van de Prins toestonden.

Dog schijnen (zegt Eikelenberg hierop mede met zwarte inkt) den 16 maart 1574 meer dan 300 soldaten geweest te zijn.

24 november. Vluchtige personen goederen te inventariseren en de huizen bij provisie te verhuren.

19 december. Dat burgemeesteren de Minnebroerskerk besteden mogen af te breken.

29 dito. De lijndraijers toegestaen voor een half jaer 't gebruik van de oude bagijnweid om huisjes te timmeren om haer neering te doen.

1574 januarij 26. 't Weeshuis toe te staen, op 't believen van zijn Exelentie de inkomsten van de autaren daer van de kerkmeesters 't register hebben.

297

1574 februarij 22. Een kist met twee slooten op 't stad-huis te stellen, om de sleutels der poorten en boomen daer in te bewaren, waer van burgemeesters en capiteins elk een sleutel zullen hebben.

8 maart. Wegens 't uitrekken van de buitenste

palen (bij Cabbeljau als gouverneur besteet) te accorderen met Maerten Pietersz. den 12 maert is Maerten Pietersz. voor 't uittrekken der palen toegestaen 50000 steen.

8 maert. Ligtis van soldaten te verzoeken.

12 maert. Zoutkeeten weder te mogen opregten op de oude fundamenten, zo haest de buitenste wal zal geleit zijn.

12 maert. Kalkovens te stellen op de Bergermeer.

1 april. Bij de vroedschap en capiteins van schutterij besloten dat de loose³⁰¹ voortaan gehaald zal worden van burgemeesteren en niet van G. Mostert.

15. Philips Cornelisz. is beloofd zes maanden na zijn wederkomst vrijdom van alle lasten, wanneer in plaats van Claes Harxz. na Dordrecht wilde reizen.

Burgemeesteren geauthoriseert te handelen met de buuren van 't Nieuweland en de Sakkestraet wegens het dempen van 't slootje tussen twee leggende.

14 majj. Lijnbanen geordoneert tusschen 't Ritsevoort en de Ridderstraet.

De vesten bij Malalen bruggetje over te bruggen om acces te hebben aen de nieuwe vesten en de wagt te beter te mogen ~~zouden~~ bewaren.

14 majj. 4 stadsdienaers elk 50 gulden jaers en een kamer in de Zakkestraet.

298

1574 majj 16. Dat men de soldaten bij de stad in plaats van de derde man aengenomen niet verder betalen zal zonder expresse ordonnantie van de gouverneur.

10 julij. Wegens schaersheid van geld te mogen verkopen de huizen en wooningen de stad toekomende of ook enige kamers en erven in 't Jonge Bagijnhof en St. Annenhof.

5 augusti. Dat de pesthuisvaders eens ter week door de stad aelmissen vergaderen zullen ende zondags na de middag de petitie in de kerk hebben zullen.

19 september. Stadschirurgijn aengesteld in plaats van de voorledene.³⁰²

³⁰¹ Moderne voetnoot: loose = wachtwoord (MNW).

³⁰² Nota. Was al een stadsmeester 1567, zegt Eikelenberg mede met zwarte inkt op de kant.

15 november. Dat men de stad aen de waterkant zal vergroten tot de rilmolen toe, omgaende na de Rootoren toe.

16 december. Dat men volgens de privilegie dezer stede niemand in de electie van de wet en 't gerechte zal nomineren voor dat hij zes jaren hier gewoond heeft.

16 december. mr. Willem Bardesius gegunt zo hij tot Alkmaer komt woonen exemptie van alle officien van de magistraet ofte anders, van schutterije en andere burgerlijke lasten van contributie van sluisgeld, logering van soldaten en dat hij tot allen tijden met zijn familie en goeden vrij zal mogen vertrekken daer 't hem goetdunkt, mits dat hij de buurwagt houden zal.

1575 den 9 januarij. Dat men Willem van Trier de vrijheid van exijsen hem belooft zal laten volgen, mits dat hij zal overleggen 't geene hij de stad belooft heeft.

10 dito. Alzo bij Claes Harxz. de vroedschap is verthoont zekere acte bij de gedeputeerde van Noordholland onder haer secretaris hand gepasseert in dewelke hij onder andere geauthoriseert word de rekening van de gouverneur van

299

't Noorderland te hooren, zo hadden bur-gemeesteren ten verzoeke van de gouverneur en Claes Harxz. die zaken den vroedschap voorgestelt, uit oorzaak dat Claes Harxz zekere redenen voorstelde waerom hij niet en konde de voorseide rekening opnemen insonderheid want die genomi-neerde bij Zijn F. E. van wie die gouverneur gestelt was niet geauthoriseert en waren, ein-delijk hadde die vroedschap geresolveert, dat men de gouverneur zoude bidden zo lange te vertoeven met de examinatie van de voorseide rekening totdat diegene die uit elke stad op die dagvaerd den 25 dezer maend, aen Zijn Exellentie tot Dordregt zullen reizen, van Zijn F. E. verzoeken speciale authorisatie op alzulke personen in dit quar-tier als Zijn Exellentie zal agten daer nut en bequaem toe te zijn ten waer de gouverneur speciale last van Zijn Exellentie verthoonde dat hij geauthoriseert is imand alhier het hooren examineren en sluiten van zijn rekening op te leggen.³⁰³

9 februari. De wekelijkke contributie die om de derde

³⁰³ Op de kant stond door Eikelenberg mede met zwarte inkt: nota den 9 februarij wierd Jan Jansz. Steenhuis gecommiteert tot het hooren dezer rek. volgens de commissie van Zijn Exellentie de vroedschap op huden verthoont.

week gegaerd word te continueren en bij provisie de betaling van alle renten op de stad staende te surcheren.

9 dito. Jonker Gijsbregt van Duivenvoorde heer van Opdam vrijheid gegunt van alle exijs tot weder zeggen van de vroedschap, dit ook mede gegunt aen Dirk van Teijlingen rentmeester van 't graefschap van Egmond.

9 dito. De uitgang van Cornelis Klaesz. houtkoper in de Karnemelksteeg.

300

1575 maert 12. De erven op de oude Bagijnweid te verkopen mits een invaart beoosten 't kleine bolwerk te maken.

12 dito. Te handelen met Cornelis Bartelmuesz. slotemaker, beroerende zijn en zijn knechts daggelden in 't beleg verdient.³⁰⁴

16 april. De huizen van de fugitive aen de naeste vrienden of andere door burgemeesteren te verhuuren.

27 dito. De unie bij Zuidholland ontworpen goetgekeurt mits dat de rentmeester generael in dit Noorderquartier betale alle de extraordinare lasten in dit quartier vallende zo tot equipagie van de schepen onderhoud van 't garnisoen als anders.

27 dito. De brug voor de Nieuwelandpoort te maken en dat de gene die haer kost niet konden winnen moesten vertrekken.

2 majj. Op schriftelijke belofte van de heer gouverneur nog een vaendel knechten in te nemen.

7 junij. 2 a 3 bosdragers aen te stellen tot gerijf van de burgers en koopluij.

26 junij. Dat men nog een buitengragt van de Kermerpoort of tot de Vriesepoort toe maken zal, breed vier roeden en dat men in 't midden tusschen de twee gragten een breete van een roe laten zal.

26 dito. Deurdelven van de Nieuwesloot in state gestelt (door Eikelenberg naderhand naderhand ingevoegd) dog den 5^e majj 1576 geresolveert deur te delven, door de wallen beginnende van 't slootje tusschen de minnebroers en 't

³⁰⁴ Op de kant stond mede met zwarte inkt: hier op de oude rek. na te zien.

Jonge Bagijnhof tot in de Nieuwegragt, regt deurgaende tot in de Langevaert, mits dat men de oude vesten zal deurschieten tot in de sloot roijende van Mostert zijn boomgaert af.

301

1575 september 26. De huizen tot perikel van de eigenaers gestaen hebbende buiten de Vriesepoort niet te betalen: maer wel de verdolven erven van de zelve.

14 october. Dat de grave van Bossu tot Hoorn op 's lants costen zal bewaert worden.

19 novemb: de huizinge van Hilberig Jacobsz. te laten taxeren om de straet tegen de Huigbrouwersteeg over regtheid te geven.

6 decemb: de lening van de knekten in Zuidholland gezonden, niet te betalen.

6 dito bier en andere schepen buiten de uiterste brug van Lutkouderp leggende ergens anders te plaetsen.

20 decemb: mr. Nanning van Foreest op zijn verzoek toegestaen ontslag van zijn vroedschapsampt gedurende zijn pensionarisschap.

Pertinent een register te maken van 't inkomen van 't papengilde, en dat men die zelve inkomsten, met advijs van de vroedschap zal mogen transporteren in betaling van zekere renten en andere schulden.³⁰⁵

1576 februari 1. Jonkheer Floris van Jutfaes vrijheid van exijs en exuwe vergunt.

1 dito. Veele dingen zelf van ontfang verzuimt aen te tekenen, door de zware lasten daer mede burgermeesteren door 't beleg en andere zaken mede bekomert waren.

14 dito. De weeskinderen metter woon te zetten in 't Jonge Bagijnhof, beginnende van de paterskamer of west an en zo voorts vervolgende alle die huizinge strekkende langs 't Minnebroers slootgen en dat die rest van 't Jonge Bagijnhof zal blijven tot behoef van 't Leprooshuis.

³⁰⁵ Moderne voetnoot: dit tekstdeel heeft in de linker marge een groot kruis. Cróll vermeldt daarbij: om wat reden dit X-merk voor aen deze regels stond heb ik J. Cróll niet kunnen bevroeden.

1576 maert 21. Noordholland zijne quote neffens 't Zuiderquartier op te brengen, mits meester blijvende hoe dezelve te innen.

31 maert. De articulen van de unie met Zeeland toegestaen, mits de enigheid bovenal nodig is, alsmede dat Zijn Exellentie bekent en aengenomen word, dat hij een hooft zij en stadhouder over Holland en Zeeland.

31 dito. Twee of drie bequame mannen om in 't generael alle weeskinderen voogdijschap aan te nemen, zal schikken te bewilligen; gevende dezelve exemtie van alle andere stadsofficien, mitsgaders vrij excijs van als gedurende hare voors. officien.

Dito. De bewoonders van 't Heilig Geesthuis haer te verzien tusschen dit en Sint Jacob.

12 majj. De capiteinen van de schutterij 't genot van de wallen toegestaen. Dog is deze resolutie ingetrokken
26 november 1576.

28 majj. Over 't innemen van nog een vaendel knegten leggende tot Hoorn eerst te spreken met mr. Willem Bardesius en bezien of men 't zelve vaendel niet verre buiten der stad op gemenelants kosten zoude mogen leggen om in tijd van nood dezelve bij de hand te hebben, en in geval die overste van advijse waer 't vaendel voors. alhier in de stad te leggen, dat men eerst en alvoren de capiteinen van de schutterij 't zelfde zal aendien, en haer met alle gevoeglijke middelen induceren dat zij volgens de generale unie daerin bewilligen.³⁰⁶

1 junij. Gedeputeerde onder nagt en dag te reijsen na Hoorn en Enckhuizen, om te vernemen of de imposten daer volgens de unie gecollecteert worden, en watter van de zaek is.

1576 junij 13. Alzo Enckhuizen en andere kleine steden van Noordholland ronduit verklaerd de exijsen op de bieren in Noordholland gestelt niet te willen ontfangen hier insgelijks zulx niet zal doen.

³⁰⁶ Hier onder was, mede met zwarte inkt door Eikelenberg geschreven: Nota. Hebbe in deze resolutien doorgaens gemerkt, dat de Alkmaerders zeer ongaerne soldaten innamen, en als het al geschiede zo weinig in getale als mogelijk was, en te elkemael zig daer van zodra zij konden poogden te ontlasten.

Questie wegens een verlaet. Zonder datum.

25 juni. Tevreden zijn haer vierde deel van de honderste penning op te brengen binnen agt dagen bij capitale impositie mits dat de dorpen 't zelve doen, zonder dat die dezelve quote mogen omslaen over de buiten geersen of morgentalen mits de ontfanger generael de penning over een jaer restituere.

Zijn ook burgemeesteren geauthoriseert brieven van 900 gulden hooftgeld de burgers die de voors. vierde part zullen willen opbrengen, in handen te stellen, totdat zij luiden de hooftsom en interest zullen hebben ontfangen en zo niemand de voors. penning wil opschieten, zij de rijkdom der stad zullen zetten op zekere lening, elx na zijn vermogen.

Nota. Hierop liet Eikelenberg een copie opdracht van 't Witte Bagijnhof volgen in dier voegen, de zelve in mijn verzameling in folio op pagina 139 en 140 te vinden is.

304

1576 juli 20. Burgemeesteren en fabriekmeesteren geauthoriseert om 't water aen de noordzijde van de Voormeer te bezigtigen, mitsgaders die plaetse van de straet en huizen bequamelijk te ordonneren en 't zelve gedaen zijnde dat burgemeesteren die afgepaelde erven verkopen zullen, mits dat men aldaer geen kalkovens, zoutkeeten nog timmerwerven of hillingen zal ordonneren.

8 augustus. Beroerende 't Hondsbosch bij Petten.

27 augustus. 100ste penning door burgemeesteren bij militaire executie te vorderen.

27 dito. Te kopen 't land van de houtwerven leggende buiten de stad; tegen de Rootoren bij na over om 't punt aldaer te mogen maken.

3 september. Dat men geen wit zout zal mogen verkopen voor dat het agt dagen uitgelegen heeft.

11 dito. Een buitensingel te ordonneren, strekkende van de Kennemerpoort tot de Vriesepoort toe.

2 oktober. Dat niet ieder stad een oorlogschip zoude uitrusten in stee van de vrijbuiters gelijk zijn excellentie voorslaet, maer de vrijbuiters te continu-

eren.

2 dito. Meijns Focxdochter voor haer drie ketels treef-
ten en vier betpannen, in 't beleg uit haer huize
gehaelt, en gebruikt tot wederstant van den vijant
agtien gulden.

2 dito. Nieuwesloot door de minnebroers boomgaert
west an door te graven.

305

1576 october 15. De gouverneur te offereren in koop
zeven voeten erf meer over zijn roijinge, dat
men hem ook beloften zal doen van eer-
daegs een gragt te schieten door de Mun-
nikke boomgaert tot in de oude vesten
van drie roeden wijt, onder zekere conditien.
Nota (zegt Eikelenberg hierop mede met zwarte inkt)
nader conditien, zie hieronder den 19.

19 dito. De gouverneur belofte te doen binnen
twee jaren een sloot te schieten van 36
voet wijt, beginnende van de Korte Nieu-
wesloot strekkende langs die wal tot in
die Miencht en dat soo hij de stad gereed
wil tellen de twee eerst verschijnende kus-
tingen van 't Witte Hof.

2 october. Alzo Jan van Foreest van 't schout-
ampt verzoekt ontslagen te wezen, is be-
sloten hem te verzoeken 't zelve ampt nog
een jaer te bedienen en zo zulx weigert
een nominatie van drie personen aen zijn
Exelentie over te zenden om een ander daer
uit te kiezen.³⁰⁷

15 october. Geschreven aen Claes Harxz. zijn best
te doen, dat niemand zonder advijs van de
vroedschap in 't schoutampt gestelt worde.

26 november. Waeg openbaer verpagten.

13 december. Pacificatie van Gent toegestaen.

306

1576 december 26. Omslag over de morgentalen
in de polders in stadsban, om stads 100^{en} penning
die zij voor de landen moet opbrengen, te

³⁰⁷ Op de kant stond, mede door Eikelenberg, met zwarte inkt: den 15 dezer de nominatie over gezonden.

vinden.

1577 januarij 7. W. Bardsius te verzoeken neffens Nanning van Foreest van stadswegen te adviseren, op 't gene zo tot Middelburg als tot Brussel bij de Staten der Nederlanden verhandelt zal worden.

7 dito. Ordonantie der weeskamer te ontwerpen.

21 januarij. Schans tot Sparendam versterken en de 8 stuivers van ieder ton bier ten plattenlande gaende daer toe te emploijeren.

9 februarij. Ieder van de vroetschap en wet 25 gulden op te brengen, voor overmorgen uiterlijk om den ontfanger generael te brengen en de gedeputeerden uit de gijzeling te helpen, mits de stad de penning binnen 6 weken zal herstellen.

17 maert. Al de huizen en schuren enz. binnen de 600 roeden aen de stad af te breken op pene van verbrand of gedemolieerd te worden (volgens 't octroij, de stad bij Zijn Exellentie vergunt). Dit is verder gepousseert 25 majj en 4 junij met bijvoeging dat men met de gouverneur zal verzoeken enige hutten door soldaten te doen afbreken, om haer zo te dwingen. 18 junij aen degene die daer getimmer hebben copie van 't octroij te geven. 20 weder aengebonden. 10 julij om 't bovengeschreven te komen uitvoeren te verzoeken, aen 't hof, mandament penael. 19 februarij 1578 hier omtrent de bouwing in 't toekomende te conniveren.

307

1577 maert 17. Dat men tot Hoorn zoude tragten al 't krijgsvolk in Noordholland te doen afdanken.

18 april. Alkmaer met de drie noorderkoggen zig bij proces te opposeren tegen Medenblik zo zij de landen in deze coggen gelegen willen belasten met onkosten van bruggen in die stad.

25 majj. De gouverneur te verzoeken dat de schans van de Rekerdijk tot Koedijker sluis toegeslegt en die weg daer mede geeffent mogt worden.

4 junij. Deze resolutie gerenoveert met bijvoeging, dat in cas van weigering de stat evenwel 't zelve zal laten doen.

20 junij. Te spreken met degenen die op de Rekerdijk verstoelt zijn, wegens 't bovens. slegten

en zo zij niet kunnen accorderen, die van Koe-
dijk, Schoorl en Bergen, die daer door gereift
zullen worden, aen te spreken om de voors.
schans te helpen effenen.

20 juni. Enige getrouwe mannen aen te nemen
om de dagwagt te houden tot verligting van de
schutterij, en de onkosten daer toe te zoeken
over de mennonisten, rijke weduwen en oude
mannen en enige andere personen van den
schutterij exempt zijnde.

20 juni. Op te houden van meer materialen
van de abdij te halen.

26. De heer van Assendelft vrij exijs vergunt als
andere edelluij binnen deze stad.³⁰⁸

308

1577 Julij 10. Tot gerijf der dorpluiden over de Waert
en in Geestmerambagt gelegen, de sloot strek-
kende van de Waert lijnregt van de Halvemaen
te wijden en diepen en neffens de Halvemaen
een verlaet te leggen en zo voorts van de Halve
maen door de ringsloot van de Vronermeer
en vervolgende door de Vrouwenbroersbrug en 't
Zwijnmeertje tot Frangens overtoom toe, alwaer
nog een verlaet geleit zal worden blijvende
niettemin een klein overtoom zonder wind-
aes voor kleine praempjes.

27 julij. In deze quartieren een collegie te behouden,
mits 't salaris en 't getal der personen vermindere
tot vijf of 6 personen welke de administratie
zullen hebben van de penningen, van dezen
quartiere te distribueren en op andere zaken
te ordoneren volgens zekere instructie die daer
opgemaakt zal worden, met believen van Zijn
Exellentie.

11 september. 't Leggen van een verlaet Berkmeer-
dijk tegen te staen, en baljuw van der Niburg
te verzoeken de arbeidsluij die daeraen werken,
te verbieden op zekere boete. Mitsgaders 't hout
tot dien einde daer gebragt met hem te nemen.

11 september. Voor 't collegie van de commissarissen en gedeputeer-
dens van Noordholland, mitsgaders van die commissarissen

³⁰⁸ Hierop zegt Eikelenberg mede met zwarte inkt: Nota, dit schijnt (zo bevinde ook) dat dusdanige vrijheid
doorgaens aen diergelijken is toegestaen, ook nog na dezen.

van de munstering, bequame plaets om vergadering te ordonneren als ook logijs voor Niclaes Kamerling zo verre 't collegie van de gedeputeerden mitsgaders de munsterheeren hen tot Alkmaer willen transportereren.

Nota. Kramen op de Steenenbrug vrijdags en zaturdags.

309

1577 September 20. Aengaende 't verlaet dat die van Hoorn en Rustenburg willen leggen, gedeputeerden te zenden tot Ursem, Rustenburg en Spanbroek om zekere getuigen te horen.

23 dito. In allerijl stadsadvocaet en procureur uit Den Haag te ontbieden om haer hier te vinden en te informeren over de questie van 't voors. verlaet.

27 dito. Gedeputeerdens in Den Haege voor commissarissen te compareren tegens die van Hoorn wegens 't verlaet in de Berkmeer ofte Nieuwendijk bij die van Hoorn gepoogt te maken.

16 oktober. Bij de Staten te verzoeken de goederen van de bagijnen tot Alkmaer in eigendom te verkrijgen.

22 oktober. De gedeputeerden in Den Hage, met die van Hoorn te mogen accorderen over de kosten van 't proces, mits conditie dat die van Hoorn beloven zullen altijd nog in de Berkmerdijk nog in de Nieuwendijk geen verlaet te leggen.

1578 februari 19. Met de lakenbereiders te handelen op 't stellen van de Ramen op het Quakelbrug. 21 maert is men hierover met de lakenbereiders geaccordeert.

25 maert. Guurt Jacobs toegevonden voor haer steen die in 't beleg bij 't Quakelbrug gezonken is, eens zes gulden.

25 dito. De schutterij te veranderen en te brengen tot omtrent 400 personen.

310

1578. Den 27 april 25 of 30 nagtwakers te huuren voor zekere tijd.

30 junij. Een bode na Edam zenden om van een oud man

aldaer certificatie te bekomen wat zitplaetse
Alkmaer gebruikt heeft in de vergadering van de
generale Staten van Holland.

29 julij. Tot scholarchen aengesteld Jan Jansz Steen-
huis, mr. Nanning van Foreest en Ruardus
Acronius.

16 augustus: Amsterdam, Delft enz. de Alkmaerse sche-
pen aflaggende (op de kant stond door Eik: mede met zwarte inkt: afleggen of voorladinge.),
dreigd Alkmaer de middelen van
verpachting in haer stad in te houden en de Delftze bie-
ren te verbieden, alzo men tot Alkmaer niemand
af en leid. Dit aengaende is't proces nog gecontinu-
eert 13 october 1579 en ook in januari 1580.³⁰⁹

1578. Pomponius rector te ontslaen op zijn verzoek, en
met Pettero de conrector te handelen van 't rector-
schap.

24 september. Turf ponten in't beleg bij de zoutkeeten
gezonken.

1 december: Approbatie van de verkoping van 't erf bewesten
des gouverneurs hof, waerbij is bedongen dat de stad ten-
lagsten maj naestkomende twee jaren een straet
zal maken van de Nieuwesloot of, tot de Konings-
weg toe en tot dien einde een huis op te kopen
op de Koningsweg.

15 december. Anno 1573 geschut van Egmond tot Alkmaer
gebragt.

1579 januari 31. Wegens de beschrijving van de steden ter dagvaert in
den Haeg te insisteren dat Alkmaer Hoorn en Enkhuizen
altijd mede beschreven worden.

311

1579 augustus 6.³¹⁰ Te adviseren te verklaren ontslagen te zijn
van den eed den koning van Spangen gedaen, om
dat hij zijn eed niet heeft nagekomen.

8 augustus. Hendrik Moelleer voor zijn getrouwe dien-
sten toegestaen een erf op 't Dronkenoert in de
Nieuwestraet.

³⁰⁹ Ik J. Cróll vind in de gewezen zaken van den Hoge en provinciale Raed in Holland pag: 190 een sententie van
den Hove van Holland in data 19 decembris 1579 in gelijke zaak tussen Amsterdam en Alkmaer, waer bij de
Alkmaerders haer eischen om binnen Amsterdam vrij te varen en te lossen zonder aflegginge of voorladinge te
geven, is ontzeit met compensatie van kosten.

³¹⁰ Zie hierbij 13 boek van Bor blz 131 zegt Eikelenberg op de kant met rode inkt.

24 november. Dat burgemeesteren en schepenen schoon geen vroedschap zijn, haer stem zullen mogen geven in alle zaken 't gemeneland en de stad aengaende, uitgezondert in de nominatie van de wet en nieuwe vroedschap.

29 december. Dat schepenen allen zullen mogen stemmen in gemenelands zaken en niet in zaken de stad aengaende, dog is dit weer op den voet van den 24 november gebragt. 28 januarij 1580, mits schepenen eed doende als vroedschappen, gedurende haer schepenen ampt.

24 november. Drie heeren gecommitteert om de privilegien dezer stad in een secrete plaets te bestellen en daer aen te maken drie slootten, en de plaetse secrete te houden en waren deze Floris van Teijlingen, Maerten Lobbrantsz, mr. Nanning van Foreest.

1580 julij 24. Nog een predicant aen te nemen.

3 september. Alencon tot een prins en heer dezer landen aen te nemen mits die van Holland en Zeeland blijvende in haer geheel.

1581 maert 16. Burgemeesteren te handelen met die van 't Hontsbos over de mangeling van 't gemenelants erf, tegen een ander erf aen de noordzijde van de Voormeer, haer aenwijzen zullen.

312

1581 juni 25. Geapprobeert de verkoping van 't pesthuis aen Sonnoy voor vierhonderdzevenentagtig gulden gereet ende een pesthuis te ordoneren op't einde van de Paternosterstraat.

10 julij: De turfmarkt van de Miend in de Oudegragt ofte Vesten te ordoneren.

27 julij: Op't versoen van de burenen van Luttikoudorp te ordoneren een plaets daer men een waterpoortje zal maken na Oudorp en 't zelve gedaen zijnde die van Luttikoudorp voor te houden dat zij 't zelve tot haren kosten doen en zo niet, dan daer mede niet voort te gaen. Dit gerenoveert 29 maert 1582, mits de stad de steen zoude geven.

14 december. Predicanten dezer stad toegelegd jaer-

lijx ieder 300 gulden boven de 25 gulden haer voorheen voor huishuur toegestaen.

Dito. De Kaksloot (of de Breestraet) tot kosten van de stad te doen reinigen en vegen ter week eens gelijk de vismarkt, Steenebrug en plaets bij de Waeg.

29 december. Burgemeesteren geauthoriseert om octroij te verzoeken dat voortaan vier burgemeesteren geordineert zullen worden ende die stad geauthoriseert jaerlijkx een thesaurier te stellen.

1582 januarij 12. Conventualen voor alimentatie geven de ouden boven de 60 jaren 48 gld en de jonge 30 gld sjaers.

313

1582 januarij 12. Niemand tot poorter aen te nemen als die drie gulden betaeld, dog niemand tot poorterschap te dwingen als die poorters neering doen, en zal de helft zijn voor de kerk, de helft voor burgemeesteren.

25 februari. Alzo mr. Nanning van Foreest in den Raed van Appel zijn eed gedaen heeft en weinig hoop is dat hij van zijn opgeleide staet ontslagen zal worden zo is bij de vroedschap geresolveert dat men den zelve voor zijn getrouwe dienst den stad gedaen, zal bedanken en hem daarvan houden voor deze tijd ontzien of hij van zijn opgeleide staet kan ontslagen worden ende voorts alzo de voors. mr. Nanning de stad getrouwelijk gedient heeft dezelve tot een gratuiteit te schenken vijftig gulden.

11 maert. Blijkt dat alvoren bij Zijn Exellentie die van 't Noorderquartier is gegunt de goederen van de abdij van Egmond tot betalinge van de oude schulden en dat ook de armen binnen Alkmaer uit dezelve goederen plegen gevoet te worden.

29 maart. Toegestaen dat de stad zal dragen de helft der onkosten van't Verlaet dat geleit zal worden in de Heijlooerdijk mits d' ingelanden volgens haer presentatie de andere helft betalen.

1582. De Waeg in't Heilig Geesthuis te ordonneren en een vak of twee af te breeken na men oorbaer vind.

1584 maert 7. Capels Gasthuis haer kerk te repareren en voorts behoorlijk te onderhouden mits hebbende de petitie als daer predicatie werd gedaen.

29 junij. Op 't Minnebroerserf een plaets te ordonne-
ren om de dooden te begraven.

314

1586 februarij 28. Den huisarmen gegond een erf op de
oude Bagijnweid over de Turfmarkt, breet 22 voet
en groot in als omtrek 14 roeden om daerop een turf-
schuur met rogsolder te mogen timmeren.

2 september. Geresolveert tegen de aenstaende zomer
de Geestpoort te maken. 13 julij 1588 geresolveert hier
mede voort te gaen.

1587 maert 20. Vleeshalle te maken in't Heilig Geesthuis.

9 april. 't Raemveld te verkoopen om met huizen betimm-
mert te worden.

29 junij. Gerrit Cornelis Ravestein conrector voortaan
's jaers 200 gld.

18 december. De erven van 't oude Hontsbos te verkopen en de
sloot leggende tuschen 't Hontsbosch en de erven van de
huizen van 't achter Fnidzen voor deze tijd open te laten
en opkeuren, onvermindert het recht dat de stad heeft
op 't huis van Jan Boon.

1588 november 17. Capelmeesteren toegestaen een organist die
twee mael 's weeks na de predicatie op 't orgel van 't
capel zal spelen om 24 gld jaerlijx.

17 dito. Alle de bierschepen te keuren te leggen voor de erven
van't oude Hontsbos, zonder dat enige van dien in de
binnenwateren zullen mogen leggen.

1589 april 14. De nieuwe Geestpoort te leggen bezijden 't Pro-
venhuis tegens de oude Geestpoort aen, en dat met een
~~kre~~ kromte met de mond tegen het Bolwerk aen na
den eisch van 't werk.

27 december. De kamer van retorica geordonneert en getranspor-
teert op de Wage.

315

1590 januarij 10. 't Mannengasthuis en leprooshuis
en derzelver goederen te combineren en ten dien ein-
de 't mannengasthuis te transporteren in't
leprooshuis en een nieuw leprooshuis te
maken.

10 april. De kraen te stellen aen de Voormeer nevens
't achter Fnidzen.

17 junij. Burgemeesteren met de buuren van de Hofstraeat
etc. te handelen op't deurdelven van de stede
ende 't leggen van een brugge bij't kleine
Bolwerk,

11 december. Aennemers diepinge van de Nieuwe-
sloot

1591 februari 14. In plaets van de oude Bogerbrug
tot vergrotinge van de Vismarkt en meeste
cornmoditeit en cieraed der stad te maken
een steene brugge hoog uit het water omtrent
zes voeten zulx dat de Wieringer, Tesselse en
diergelijke schuiten daer door mogen varen.

24 februarij. Een beslooten garenmarkt te maken
agter en aen de zuidzijde van 't oude mannen-
huis, strekkende oost en west beginnende
van 't erf van Gerrit Cornelisz. Waert naest
het stadhuis af westaen tot het school toe en
dat men daer inne zal maken luifels om
daer onder droog te mogen staen.

16 majj. Het slootje beosten 't huis van Jan Boom
tussen de erven van de zuidzijde van 't agter Fnidzen
voor deze tijd te laten blijven ende degene die de stad of
't voors. slootje te na gekomen zijn, te belasten 't zelve
op te halen en een iegelijk zijn erf te beplatingen.

316

1591 junij 1. De Bogerbrugge te verlangen tot aen de
straet van Kousemakershuis toe.

25 dito. De schalmajjspeelders nog voor een jaer gecon-
tinueert op 't oude loon van 20 gld sjaers. Nota:
den 4 junij 1690 was met haer gehandelt over een
jaerlijkx pensie.

31 julij 1591. Het overtoom tot Opdam te vernieuwen en
verbreedden.

Dito. Het galgeveld niet te verkopen, maer daerop tot een
kenteken van jurisdictie een halve galg te stellen.

Dito. Niemand enige hekken voor zijn huis te maken dan
bij consent, dog niet hooger als vijf voeten van de grond
af en die reets hoger zijn, tot vijf voeten te verlagen.

28 september. De markt van de vette varkens te verleggen en te ordonneren op de Oudegragt, beginnende van de Ridderstraat west aen.

12 november. De kraemvrouwen, drenkelingen en neergeslagene op de schouderen en niet onder de armen ter begravenisse te brengen.³¹¹

16 december. De Vismarkt op de nieuwe Steenebrug geordineert.

29 december. Voo 't aenstaende jaer geordineert drie fabriekmeesteren en die te samen genieten 100 gulden en vrijheid van exijs.

1592 april 28. De wateren met den eersten met schuiten te doen diepen en de burgeren belaste voor haer huizen te diepen, voorts de brugge leggende bij de Vriese-poort over de Kooltuin te verlangen, steewaerds aen, ook te maken de brug over de Korte Nieuwesloot ende 't slootjen agter Thorenburg toe te stoppen.

317

1592 julij 20. Reglement plaetzen van de kramen op de jaermarkten, zie ook 31 maert 1596.

22 september. Aen de zuidzijde van de Vismarkt voor de Meervis mede een luifen te doen maken.

30 september. Voor deze tijd geen derde predicant aen te nemen, maer bij de twee te laten berusten.
Nota 25 februarij 1594 hier bij gepersisteert.

1593 maert 5. Bij de stad te doen maken en dekken de pijlaren van 't capel aen de zuidzijde omme alle verder inwatinge en bederf te verhoeden.

21 juniij. De Leet te laten opschieten, beginnende van't capel af westaen, tot de Ringsloot toe van de Egmondermeer.

29 juniij. Alzo de vroedschap verstaen heeft dat Vulcanus, professor linguae Graecae tot Leiden onderhanden heeft om alle opera Petri Nannii bijeen te vergaderen en van nieuws te doen drukken, en te neerstiger daer mede zoude voortvaren indien hij wiste dat het zelve de stede aengenaem zoude

³¹¹ Op de kant zegt Eik met rode inkt: Is gepubliceert den 18 nov. volgens een oud keurboek. Wierd gemaakt om dat de kraemvrouwen of diegenen die oit van de hunnen op die wijze hadden verloren, zig dikmaels daarvan ontsetten.

zijn. Zo is goedgevonden dat men eerst zal vernemen om te hebben een catalogum van alle die boeken Petri Nanii, en onderstaen of in diezelve boeken ook iets is dat strekken zoude tot nadeel van de gereformeerde religie.³¹²

1594 majj 18. Onder die buitenste brugge een woning te maken en daer op te stellen een torentje met een slagklokje en een wijzer tot gerijf van de burenen in de nieuwe stad en op't oude Hondsbos, mitsgaders voor de gaende en reisende luiden. 9 augustus. 't Maken van een torentje en uurklok na te laten.

318

1594 majj 18. De fabriekmeesteren in recompens van de groote moeite voorleden jaer gehad, geaccordeert 150 guldens in plaetse van 100 guldens, dog zonder consequentie.

14 december. In plaetse van de kegelsteen en op de Oudegragt klinkert te leggen.

25 februarij. Het stedeland leggende aen de noordzijde van 't Zeglis tot timmerwerven te verkopen.

25 dito. Een waterpoortje te maken bij de Rootoren mits dat de burenen van 't Lutkoudorp presteren 't geen zij in haer request offereren.

1595 maert 13. Geen houtwerven nog hellingen te mogen maken aen de zuidzijde van 't Zeglis.

14 december. De conterfeitinge dezer stad te laten snijden in een kopere plaet tot stadskosten op 't verzoek van Jan Francois le Petit, historieschrijver tot Middelburg, teneinde die in de Chronica welke hij onderhanden heeft gestelt werde, en hem te subministreren enige dingen dienende tot illustratie dezer stad. Zie ook 10^e july 1597.

1596 januarij 17. Van alle landen de stad toebehorende een pertinent kaertboek te maken.

8 april. De brug leggende aen de zuidzijde van de Oudegragt nevens de brug leggende in de wal bij 't kleine bolwerk, zo wanneer die vernieuwt word, met een valbrug te maken tot gerijf van de lijndraijers.

319

³¹² Hierop tekende Eikelenberg in marina aen: Ik vinde in een catalogus van M.S. onder een verzameling van brieven eene brief van Nanning van Foreest ad Drusium, cui rectoratus scholae Alcmarianae offertur.

1597 november 14. De waegtoren boven de verhoginge van 21 voeten in 't oude bestek begrepen, nog andere 21 voeten te verhogen. Zie ook 10 julij. 1597 te handelen met Cornelis Pietersz. Kunst over 't verhogen en versterken van de Heilige Geest huistoorn en 't maken van de zolders in 't zelve Heilige Geesthuis om rog daer op te leggen.

1598 junij 18. Capiteins oude schutterije verzoeken een slegt nieuw vaendel om daeglyx te gebruiken en in plaets van 't oude keukentje dat zeer klein is, een nieuw met een kelder daer onder en een vierkant boven, dat men van de groote bovenzael daer in gaen mag.

4 september. In plaets van 't oude houtwerk alzo 't zelve veel vergaen is, nieuw houtwerk te maken en ook zes nieuwe klokken aen 't uurwerk, om een volkomen accoort te hebben.

2 november. Claes Matheusz. de brouwerije in 't oude bagijnhof verhuurt om 75 gulden 's jaers. Ut supra 1 september 1602. Nota een huisje op de Oude Gragt agter de brouwerije van 't oude hof 12 majj.

1599 februarij 10. Was nog 't slootje aen de oostzijde van Annastraet.

18 april. 't Getimmert buiten de waterpoort bij de Rootoren af te breken.

1600 maert 8. De Vijverstraet deurgaende te maken en daertoe 't huisje staende in de Ridderstraet op te koopen.

320

1600 maert 8. Op 't stede erf een schuur te maken met een kap tegen de regen en wind. Ut supra. De bleekvelden op de straten dezer stad gemaekt, af te breken. Zie 2158 (bij mij J. Cróll pagina 316 den 31 julij 1591).

29 november. De gedende schuiten van Schagen, Barsingerhorn, Niedorp en Winkel te leggen bewesten Wijve Janvaersbrug ende aldaer met haer greijnen markt te houden ende de schuiten van de Zijpe komende daer aen te vervolgen en verheeld te werden opwaert aen na en op den Voordam.

1601 februarij 5. Bij de predicanten verzogt dat de predikstoel in de Grootte Kerk oosterlijker werde gehangen.

1 maert. Alhier geweest een vleeshal.

7 april. De fauten van 't nieuwe uurwerk in 't Heilig Geesthuis te remedieren.

20 dito. Het Zeglis te diepen.

1 junij. Reparatie Vrouwenbroersbrugge afgewezen als behorende onder Geestmerambagt.

1 junij. Voor 300 à 400 guldens boeken te koopen tot vordering van des stads bibliotheek en nog eens ut supra 3 octob. 1607.

4 dito. De zaak van de Vrouwenbroersbrug te submitteren aen rechtsgeleerden.

4 dito. 't Oude huisje naest het pesthuis daer aen te annexeren, om agt of 10 bedsteden daer in te stellen voor vremde en zieke soldaten.

1602 october 13. Bij capiteijns van de jonge schuttersdoelen verzogt een uitgang te hebben in de Lombardstraet, over 't erf van Joris Mol.

321

1603 februarij 7. Buiten 't hek van de Garenmarkt een afsluiten te maken.

7 dito. Een nieuwe kamer voor burgemeesteren te maken tegenover de schepenkamer.

10 october. 't Orgel van de capel te repareren.

1604 maert 8 en 14 majj. Resolutie over de brug van de Kooltuin.

26 majj. De Haerlemmer en Delftse bieren alleen te lossen aen de Bierkade.

3 december. Een brugge te leggen op 't einde van 't Luttikoudorp.

7 dito. 't Pesthuis te openen voor de zieken.

1605 februarij 14. De stadswallen bij de schutterije verhuurt geweest, aen de stad te houden, mits een

jaerlyx uitkeeringe van 60 guldens.

11 maart. Het Munnikkenwerf te approprieren tot een beestemarkt, met afbreken van huizingen.

23 dito. De Kaesmarkt te vergrooten, met afbrekinge van eenige huizen. Zie 3 februari 1606 en 9 februari ut supra.

9 majj. Toegelaten een molen te zetten op een van de kelders van 't bolwerk van de Kennemerpoort mits de zelve kelder te overwulven, om geschut daer in te mogen leggen. Toegestaen 2 of 2 1/2 treden zuidoostelijker als de kelder. 29 sept.

29 september. Aen Edam gegeven een glas in haer kerk.

9 octob. De brouwers te voorzien van een sloot om haer water te halen.

322

1607. De kraen te verplaetsen op de Voormeer en voor de veerschuit daer een hoofd te maken om te leggen: den 12 februarij. Zie ook 7 januarij 1606.

29 april. De houtzagersmolen tusschen de Ruijterstuijn en de papiermolen toegestaen een vaert door de trekweg te schieten, mits tot zijn kosten te leggen en onderhouden een bruggetje als bij de Ruijterstuijn.

3 october. Het slootje van de Sint Annastraet na de Voormeer agter het agter Fnidsen te dempen.

(hier neffens stond met rode inkt door Eikelenberg op de kant:)
Den 30 october 1607 kreeg het smitsgilde de keuren die het tegenwoordig heeft. Dog de opregting van 't zelve gild is ouder, zonder dat ik vinde van wanneer, alzo de oude gildebrieff niet meer in handen van 't gilde is. Hun articulen zijn 30 in 't getal en zijn 1609 de koper-slaggers en hekelmakers met de smits in een gild gebragt den 9 februarij.

16 november. Resolutie beplantinge houten. 30 november ut supra.

1608. Resolutie beplantinge houten te weten 16 januarij, 24 dito en 16 maart.

3 maart. De luijden aen de trekweg op 't Zeglis te ordonneren voor hare eigendommen de weg behoorlijk te beplanten.

1 julij. De kolksloot bij de Boompoort, een straet daer bij.

5 augustus. Formulier van 't gebed voor de vroedschap.

5 augustus. Een man tot Wormerveer die octrooij heeft tot het zetten van een volmolen, te gratificeren met de vrijheid van een plaetse op 't galgeveld of op de gasthuisweid mitsgaders van schutterije en wagt.

28 augustus 6 septembris ut supra. Op 't stads nieuw aengemaekte land in

323

de Schermeer, 't gasthuisland ofte galgeveld of tweehondert guldens tot kopinge van een erve.

17 september Ut supra. Met dezelve geaccordeert te stellen op 't aengemaekte land in de Schermeer en tot gerief van hem, als ook van die van Boekel en Akersloot, een sloot op te schieten van 't Zeglis tot in de Schermeer.

27 oktober. Tot gerijf van de keetluiden nog 8 à 10 dagen in 't werk te houden, de dieper.

1609 februarij 2. De trekweg tot aen de Schermer toe te beplatingen, en daer na te zien of de belendens daertoe de helft of minder te geven.

14 februarij. De weeskamer aen de secretarije te appliceren en de oude burgemeesterenkamer tot een weeskamer, ende voortaan distincte registeren en laden te maken voor goederen geen weeskinderen toebehorende en uit kragt van enig verbond ter weeskamer gebragt.

19 dito. In 't Zeglis een park 100 roeden lang 8 breed en 6 diep beneden de peijl, besteeft te diepen voor 1000 gulden ende resterende 75 roeden om 150 guldens elke 25 roeden. Om de handeling van het diepen te leeren, een ander door den baes te laten onderwijzen.

29 juniij. De stad de halve kosten tot het leggen van een verlaet in de Heijloo'er dijk, mits de ingelanden van de oosterpolder van Heijloo de andere helft betalen.

324

1609 juliij 12. In de Keijserstraet een geul te maken tot halve kosten van die ze gebruiken alsmede de reparatie van dien, en

29 augusti. Op 't verzoek van de burenen van 't Oude Hondsbosch de geule in de nieuwe Kaijserstraet tot koste van de stad, mits de reparatie tot laste van de supplianten.

10 december. Verzoek van de schoenmakers wegens op de Steenebrugge alleen te mogen voorstaen.
Verzoek schuitemaekers van de Egmonden om te leggen aen de zuidzijde van de Leet, tussen de Huigbrouwersteeg en de Ridderstraet.

14 december. Die op de hoendermarkt eenige vogelen etc. ter markt brengen, zullen moeten staen langs het water tot aen de Korte Nieuwesloot, en voorts op de Korte Nieuwesloot noord aen.

20 december. De kramen met klompen en oude schoenen gekeurt op de nieuwe visbrugge op 't oostende en de bokkenluiden op 't westende, mits de schoenmakers op de Platte Stenenbrugge tussen haer kramen laten een bequame gang strekkende zuid en noorden.

1610 april 10. Bergen, Schoorl en Groet cum suis verzoeken tot haer kosten te leggen een verlaet bij de³¹³ Gasthuisbrug buiten de Vriesepoort om de groote nood van 't hogewater, laest geleden, voor te houden. De vroedschap fiat onder zekere conditie. Deze conditien geampliceert 20 dito.

325

1610 majj 2. Geconsenteert een windolijmolen te stellen buiten de Vriesepoort op een weidje aen de steenplaets in de bogt.

9 majj. Ds. Petrus Cornelii op zijn veelvuldig verzoek ontslagen van zijn dienst.

2 junij. Geen buitenluiden enig glas te verkopen als op jaer- en weekmarkten en dat alleen op de Voordam.

30 augustus. Aengesteld een ordinarisbode op Vlaenderen en Braband, die het stadsbosse dragen mag.

29 september. Philips Pijnaeker predikant tot Soest alhier beroepen, nadat de kerkenraet goed getuigenisse van hem gegeven hadde ende zijn gaven

³¹³ In margine tekent Eikelenberg hierop met rode inkt aan: Was de Quakelbrug, zie 3840. Werd Gasthuisbrug genaemt omdat de vaert daer ze overlag door 't Gasthuisland was gedolven, zo mij in zeker request van burgemeesteren is gebleken.

aengenaem bevallen waren, ende de kerkenraet gelast door gedeputeerdens de voorseide beroepinge te bevorderen.

29 november. Nicolaes Bodecherus staende in de Loosdregt tot predicant beroepen. Vide 5. Junij 1611.

1611 maert 6. De regenten huisarmen toegestaen een collecte door de stad tot vordering van 't huis, 't welk toegemaekt werd tot onderhoud en optrekkinge van arme kinderen.

5 junij. Keure tegen 't leggen van de mis ofte vuilnis op stadswallen of straten etc.

Item op den afbrek van huizingen.

Item een ieder voor zijn wal te moeten diepen.

Item geen ledige schuiten langer dan een etmael in de binnenwateren te leggen.

19 dito. Aen Petrus Cornelii oud dienaer toegestaen 325 gulden 's jaers, in te gaen van de laeste betalinge aff, en 60 gulden tot huishuur.

326

1610 junij 21. Verklaerd Petrus Cornelis tevreden te zijn met 250 gulden 's jaers en 60 gulden huishuur, en 't vordere aen de stad te remitteren .

1611 augustus 9. De zandpramen te leggen tegen de nieuwe keeten over aen de noordzijde van 't water strekkende na de pampiermolen toe.

Item. De kleeden daer men schilpen overneemd, moeten groot zijn vier elle in 't vierkant, en de zandkleden drie ellen in 't vierkant.

Item. Geen zand te laden of overnemen, 't zij wit of grauw, als op de geordoneerde plaets, en niet voor nog na zonnenondergang.

Item. De burgerlijke huisneringe buiten de Boompoort geinterdiceert.

7 oktober. Op 't request van enige burens van de Hofstraet, Leet en 't Nieuweland om de Vijversloot gedempt ende tot een straet gemaekt, of anders die sloot met een togt in de Leet gebragt te hebben, is goetgevonden de voorseide sloot doorgaens te dempen.

31 dito. 't Verzoek van die van Ursem ende Noorddijk nopende 't onderhouden van de steiger bij het sluisje of haventje tot Rustenburg tot kosten dezer stede,

geconsenteert zolange de steenkassen aen de sluis aldaer behoorlijk onderhouden worden.

327

1611 oktober 31. Des vrijdaegs en zaterdaegs de kaesdragers bij de Waeg en in geen ander werk.

Item. Nieuwe berrien behoorlijk geijijkt op haer gewigte te maken, mits dat twee schalen zullen blijven voor die met de berrien de kaes niet willen gewogen hebben.

12 november. Adolphus Venator als rector van de scholen toegeleit 400 gulden.

11 december. Na maj 1613 geen bierstekers hier te wonen dan rondom de Voormeer.
Zie ook 1612 den 28 december.

16 dito. De sanders toegestaen met haer schuiten van 1^e octobris tot 1^e april in de kolk, gelijk zij nu lange gewoon zijn te mogen leggen, mits de andere tijd daer zij gekeurt zijn.

1612 januarij 9. Met specerijen te moeten voorstaen op vrijdagen, saterdagen en andere jaermarkten op de Voordam aen de noortzijde van de Kijfbrugge.

21 julij. 't Verzoek van de burenen tegenover de Vismarkt om het winkelhoekje van 't water van 't Dronkenoort responderende op de Huigbrouwersteeg, met een klein rondje verbeteret te hebben, afgeslagen op de contraremonstrantie van de burenen in de Huigbrouwersteeg en de Miend, mits dat dezelve van Huigbrouwersteeg en de Mint 't voors. hoekje moeten houden in behoorlijke diepte.

328

1612 oktober 14. De melk en botermarkt op de Korte Nieuwesloot des vrijdags en saterdaegs, niettegenstaende die van de Kooltuin en Agterdam verzogten dat de melkmarkt mogte blijven daer die dus lange was geweest.

Dito. De burenen van de Boompoort vrij van poortgeld.

26 novembris. Meester Dirk Oorschot in zijn vader zaliger

plaets tot stads francoisemeester aengenomen om
36 gulden jaers. De vader hadde 100 gulden. 28 januarij 1613.

1613 januarij 7. Te keuren dat niemand mag biersteken
anders als in kelders en schepen rondsom aen de
Voormeer ende na maij 1614 de neringe alleen
op het nieuw gemaekte eijland in de Voormeer
ende 't zelve met boomen aen de Voormeer res-
ponderende bruggen afsluiten.

27 april. De noordzijde van de Oudegragt beginnende
van de oude ³¹⁴ Vangepoort tot aen de Hofstraet
toe door, op enen voet met steen te beplatingen.

27 julij. De erven van 't nieuwgemaekte eijland in
de Voormeer, te verkoopen en bij provisie een brugge
te maken tegen de Keijzerstraet over.

Op 't verzoek van de burenen van de Oudegragt de
varkenmarkt verleit ende geordonneert op de
bostelmarkt, tusschen het Nieuweland en het
Stadserf.

Op 't verzoek van de comedianten hier ter stede om

329

een bequame plaets tot haer ordinaris exercitien
ende dat op de oude privilegien als voorgaende
camer van rethorica, is bij provisie alleen toe-
gestaen de vrije exercitie.

27 julij. De kopers van de erven op nieuwe eiland ³¹⁵
toegezegd dat in den tijd van 30 jaren geen ver-
andering zal gemaekt worden omtrent de
woninge van de bierstekers op 't zelve ei-
land. Item dat men binnen zes jaer een
openinge zal doen in de stadswal benoorden
het Hondsbosch tot een deurvaert.

30 december. De administratie van het tugt-
huis en nieuwe huisarmenhuis gecon-
bineert.

1614 januarij 11. De profijten en gerechtigheden
van 't capels gasthuis getransporteert in
't Sint Elisabethsgasthuis.

³¹⁴ In marge: Hierop tekende Eikelenberg met rode inkt in margine aan: Nota. Die was waarschijnlijk aen 't end van de Ridderstraet, dewijl ten tijde van 't beleg de Kermerpoort alree onder zijn tegenwoordige naem bekend was.

³¹⁵ In marge: Hierop zegt Eikelenberg in margine met rode inkt: Zie van 't eiland bladzijde mei 3723.

1 maart. Adolphus Venator overreed af te staen van het rectorampt waer voor hem is toegeleid 's jaers 275 guldens.

4 april. Voor 't openen en sluiten van de vier boomen responderende op de Voormeer het tractement van 60 guldens verhoogt op 100 guldens. Nota. Het oude huisje in 't oude Bagijnhof zijnde geweest het varkenskot.

21 april. Het nieuwe werk aan 't tugthuis tot accommodatie van de binnenvader en proveniers, ende een plaetse om de predicatien voorts op te maken.

330

1614 maj 19. De comedianten hier ter stede geconsenteert op 't uitgaen van de loterije in 't openbaer een comedie te mogen ageren.

23 maj. Op 't verzoek van de buuren van het voorende van de Agterstraet tusschen de Langestraet en de Maria Magdalenenstraet is goedgevonden dezelve straet voortaan te noemen de Zijlstraet.

30 december. De Latijnsche schole te voorzien met een goed schrijfmeester.

1615 maart 27. 't Verzoek van drie vrouwspersonen om als ordinaris bidsters ter begrafenis gecommitteert te worden, afgeslagen.

7 april. De capiteins van de Oude Doelen toegestaen het oostelijkste stuk te mogen met een vierkant optrekken, om 't zelve te gebruiken tot berginge der kruijsbogen.

6 julij. Enig land te kopen in de Agtermeer om 't vullis van de stad daer op te brengen.

15 augustus. Vaart te diepen van de Stedesloot af tot aen de Gouwenbrugge toe.

1616. Een galge te stellen op 't nieuw gemaekt land aen 't Schermmeer.

28 maj. Het capels torentje door ouderdom te zeer verzwakt metten eersten te repareren.

331

1616 september. De eigenaers van de huizen en landen aen de trekweg te insinueren tot betalinge van de melioratie van hare huizen en landen door 't maken van platingen etc. volgens de tauxatien voorheen daarvan gemaakt.

1618 maert 5. In plaetse van 't oude kamertje van de Jonge Doelen, een nieuwe kamer te maken, te handelen over 't dammen van 't slootje komende agter de Hofstraet.

20 maert. De kramen in de markt te staen van de Pastoorsteeg westaen, en de stoelen oostaen.

23 julij. De wagt te houden op het stadhuis en op dezelve niet te spelen nog te drinken.

6 augustus. De wagt, tot nog toe gehouden in 't benedenschool, voorts zo lang de schutters op 't stadhuis waken, geordineert in de Wage ende aldaer ordinaris schiltwagt uit te zetten.

1619 februarij 20. D^{os}. Wilhelmus Nicolai tot predicant geapproveert.
Te timmeren de kamer voor de heeren schepenen over de kamertjes van gecommiteerde raden en daertoe de schuttinge op 't stadhuis gemaakt, dewijl die nu tot de eijk in de Weeg zal zijn, weg te nemen.³¹⁶

332

1619 februarij 20. De plantagie te extenderen bij Heijcken langs tot aen de Vrieseweg toe.
Geen vreemt aerdwerk te verkoopen anders als aen de noordzijde van de Oudegragt tussen 't Nieuweland en 't bruggetje over de Vijversloot.

1631. Schildersgild.

1632. 't Getal der huizen te Alkmaer. Zie 't quohier.
Item van St. Pancras 1673. Zie ut supra.
Reparatie van Alkmaer in de gemene lasten, zie de memorie daarvan bij mij zijnde.

333

In Eikelenberg Verzameling C^d pagina 2193 stond door

³¹⁶ Hierop tekende Eikelenberg met rode inkt in margine aen: 1712 tegenwoordig is het schepensvertrek boven de verpondingkamer die, zo mij berigt is, gemaakt is van twee kamers die de gecommiteerde raedkamers plegen te heeten.

hem zelfs geschreven als op deze pagina volgt:

't Weversgilde ofte gelijk de oude gildebrieff luid Sinte Rochusgilde, heeft op 't verzoek van (nota) deken en raets in 't jaer 1514 van burgemeesteren en schepenen ontfangen een nieuwe gildbrief en nieuwe ordonnantien dewelke alzoo niet aanmerkenswaardig was behelzende, ik niet nodig geagt hebbe uit te schrijven. Behalven enige geringe keuren wierd daerin na de oude gewoonte den gildebroeders belast Sint Rochusdag geheel te vieren, op de boete van een pont was; ook op Meijedag en Sacramentsdag om te gaen met de vaen voor 't H. Sacrament op de boete van een grootjen. 't Jaergeld van dit gild was een stuiver en ook alzo 't intreegelt.

Dit hebbe ik aldus bevonden den 8 september 1707 in de copie van de voorseide gildebrieff, gemaekt door secretaris Frans van Teijlingen anno 1558 den 28 junij.

Den 6 junij 1727 hebbe ik in een egte ander bezegeld parkement waer aen negen zegelen hadden gehangen, gegeven den agtienden december 1535, bijna van gelijken inhoud, aen 't weversgild verleent, gevonden dat dit gild opgeregt wierd ter eeren Goids en van Sint Severus enz. en dat de gildebroeders dien heilig moesten vieren, even als in de bovengeschreven Sint Rochus.

334

In Eikelenberg verzameling Cd pagina 2194 tot 2196 inclus stond door hemzelfs een copie van een extract uit het register der regeeringe en verstoelinge van Geestmerambagts Oosterendijk.

Het extract was geschreven den 22 april 1707 bij de secretaris J. Warmenhuijzen en gecopieert den 24 october 1707 door S. Eikelenberg.

Dan alzo den inhoud van dit copie extract in 't memoriael van de Geestmerambagts Regeringe (door mij Jan Cróll geheel gecopieert) op pagina 94 & 95 te vinden is, heb ik nagelaten hetzelve alhier te stellen. Het extract begon: den Oosteren Dijk is alzo genaemt omdat dezelve gelegen is enz.: en het eindigde met deze woorden: of anders tot aen die brug toe leggende van de gemelde Dijk op die Breelaen.

In Eikelenberg verzameling dicto loco pagina 2197 tot op 2199 stond door hemzelfs:

Copie eens briefs door Philips van der Aa aen jonker Jaques Cabbeljau gouverneur ende burgemeesteren der stede Alkmaer geschreven. Uit Medenblik opten

17 julij anno 1573.

Dan alzo deze brief bereets in Boomkamps geschiedenissen van Alkmaer op pagina 212 en 213 gedrukt te vinden is, heb ik deze mede alhier niet nageschreven.

335

In Eikelenberg verzameling Cd pagina 2199 stond door hemzelfs:

't Getal der menschen binnen Alkmaer gestorven sedert het begin van 't jaer 1696 tot den laesten december 1707 zijnde 12 jaren, bedraegt, volgens de lijst der secretarije 4719, dat is jaerlijx 393 nagenoeg.

Waerneming

1719. In de zomer hebbe ik bij gelegenheid van 't graven van twee putten bevonden, dat de kleigrond legt als volgt:

1. In de Ramen omtrent 2 voeten boven de zomerpeil.
2. In de Houutil benoordoosten de kaesmarkt $3\frac{1}{2}$ voeten boven peil.
3. Op 't Hof heb ik die bevonden.... nog daerna in julij, op de Korte Nieuwesloot oostzij bij de Paerdesteeg de klei 1 voet, met de bruine aerde samen 3 voet.

336

In Eikelenberg verzameling Cd pagina 2200 tot 2203 inclus stond door hemzelfs geschreven gelijk alhier vervolgt tot pagina 338 inclus.

XIV. Aenmerking

Sedert dat de Westvriezen, in 't jaer 1297 bij het dorp Vronen geslagen, en vervolgens ganschelijk ondergebragt waren, zulks, dat ze naderhand zig nauwelijks meer beweegden, groeide Alkmaer zodanig aen, dat het mettertijd waerdig wierd gekent, een stemmend lid van den staet te verstreken, werdende overzulks toegedaen tot het getal der zes steden. Wanneer of dit de eerste mael geschiet is dat zoude ik niet voor zeker kunnen zeggen. Maer dat het al geschied zij in 't jaer 1351 ten tijde van Willem graef van Oostervant en naderhand agtervolgt is, ten tijde van Aelbert van Beijeren en Jacoba, blijkt bij Vossius in zijn jaerboeken blad. 397 enz. Evenwel kan men niet zeggen dat Alkmaer uit de as van Vronen gegroeit is, zijnde hetzelve al een stad, eer dat dorp verbrand wierd. Veeleer zoude men kunnen zeggen, dat Hoorn uit de Vroner as wierd geboren, derwijl de eerste huizen

van 't zelve, korts daeraen, te weten in 't jaer 1316
wierden gebouwt.

XV. Aenmerking en ondervinding Munnikkeweg.

Mij is wel somtijds in gedagten gekomen waerom doch de
Munnikkeweg zo uitermaten krom gemaekt is,
maer onlags derwaerts gegaen zijnde is mij dit in-
gevallen de reden te zijn. 't Kasteel Toornburg,
door koning Willem gebouwt, omtrent de plaets daer

337

nu 't Vriessche Bolwerk of de Halvemaen is, lag
buiten Alkmaer, dat doe zig niet verder dan, zo
men zegt, tot aen de Krebbesteeg oostwaert uit-
streckte. Van Alkmaer deed deze vorst tot aen
Toornburg toe een weg en dijk maken. Doe nu
Floris de Vijfde een weg, tot op de Vronergeest toe,
voor had te doen leggen, was voor hem de korste weg
die streek te nemen, langs welke hij de Munnikke-
weg grondveste. En de nog tegenwoordige ge-
legentheid der grond wijst stilzwijgende aen dat
het daermede aldus is toegegaen. Van Tooren-
burg af, of liever van den dijk, door Willem
gemaekt af, liep een streek lands tot aen de
plaetse daer nu de volmolen staet, hooger dan
andere landen, diewat oostlijker lagen en mis-
schien dikwijls van 't water van de Swijnmeer
wierden bedekt, langs den kant van dit land is
den weg geslagen. Van de volmolen af, aen de
noordzijde vervolgt den grond hoog genoeg te
zijn, dog loopt allengs af na de plaets daer 't
slot Middelburg wierd gebout, dat is na-
mentlijk geweest op de westzijde van de vaert
na de Vronermeer. Ook aen de oostzijde dezer
vaert is den grond nog eenigsints laeg, maer
van daer loopt ze allengs op tot op de geest van
Oudorp. Door deze laegte heeft men nootza-
kelijk moeten dammen en dijken, maer anders
is doorgaens de kant der hooge landen gevolgt
en hierdoor is de kromte veroorzaekt.
Dat men niet door 't midden der hooge landen heen
heeft gearbeid, agt ik dat geweest is, om de lan-
den te sparen, zijnde 't gemene volk doeter-
tijd ontsaglijk, 't welk hun meeste middelen

338

aen land hebbende, daeromtrent zeer teder zoude
hebben geweest. Ook was graef Floris doorgaens

daerop uit, het gemene volk te mijden en te vleijen,
om alzo te ligter de edelen t' onderdrukken. An-
ders had dezen weg regter kunnen wezen.

XVI. Aenmerking.

Dat de Westvriezen, zo wrevelig tegen 't gebied der graven van Holland, gantselijk door een volk regering wierden beheerst, blijkt doorgaens in de geschiedboeken. En hier waren se zo zeer toegenegen dat ze daerdoor dikmaels haer verderf toegang gaven. Elk dorp had het hoogste gezag tot zijnent, waerdoor gebeurt is dat zij meer door haer wateren dan door toeverzigt wierden beschermt. Hierdoor was bij hen ook geen geschikte krijgstugt. Als de nood aen de man ging of 't grauw op 't hollen raekte, rukte men te hoop, onder de bestiering alleen van den haet tegen de grafelijke heerschappije en een onverwinlijke hardnekkigheid in 't verweren van hun toemeloze vrijheid. Die geen lust tot den krijg had, liet zig genoeg 't spel aen te zien. Dit was hun gewoonte. Doe de slag bij Vronen hun alleen onder bragt, hiel zig Oudorp zijdeloos en men leest niet dat de vechtende daer, of oit, veltheer gebruikten, dan alleen zulke die van de Hollanders tot hen waren geweken, als Swarte Floris en Willem die naderhand koning wierd. Op andere tijden bleven weer andere thuis. In al hun oproeren, in de Kermerloop, in 't Kazenbrootspel en elders, blijkt klaer hetgeen ik zegge, doe hadden ze misschien de nederlagen voorgekomen, zo zij, een hoofd en de krijgstugt hadden gehoorzaemt en tot steunsels gehad.

339

[geen tekst]

340

[geen tekst]

341

Op den 12de april 1753 wierd mij
Jan Cróll door Arnoldus van de
Velde, jongste kerkmeester der
Grote Kerk deser stad Alkmaer,
uit de kerkmeesterskamer
ter hand gesteld een
boekje in quarto met 46 ongefolieerde bladen in
een hoornen band, gesuperscribeert
'*wapenboeck anno 1670*',

in welke boekje³¹⁷ niet meer geschreven stond dan 't geen alhier begint en op pagina 349 eindigt.

1673. Den 23 junij 't wapen opgehangen in de kerk van de huisvrouw van de heer burgemeester Cornelis van de Lijn, moet betalen jaerlijks -----f 1:10:- waervan 't eerste jaer verschenen is den 23 junij 1674.

1682 den 17^{en} januari
Ontfangen over recognitie van 7 jaren, 1674, 75, 76, 77 1678, 79 ende 1680 ----- f 10:10: -

342

Wapenboek

1674. Den 28ste februarij is in de kerk opgehangen 't wapen van de heer officier mr. Jacob van Veen zaliger, ende moet daer voor jaerlijks betaelt worden -----f. 2:10:-- 't Eerste jaer vervalst den 28e februarij 1675.

343

Wapenboek

1674 Den 28ste januarij is in de kerk opgehangen van de heer Olbrant Glijnsen de Jongh zaliger, in zijn leven, geweest, commandeur in Oost Indien, moet jaerlijks betaelt werden -----f. 2:10:-- waervan 't eerste jaer verschenen is den 28ste januarij 1675.

Den 6e april 1675 ontfangen van de executeurs van de heer de Jongh wegens 't ophangen van E. wapen verschenen den 28ste januari 1675-----f. 2:10:--
Den 6e februari 1676 ontfangen jaer 1676-----f. 2:10:--
Anno 1678 ontfangen voor 3 jaren als 1677, 1678 en 1679 -----f. 7:10:--

³¹⁷ Hetwelk, zo A. v. de Velde mij verhaelde, het eenigste was van die natuur dat aldaer beruste. Of er meer diergelijke aldaer geweest waren wist hij niet, maer thans wierd, zo hij verhaelde, nopens het hangen der wapens in die kerk geen bijzondere aentekening gehouden, om redenen dat zij nu de kosten wegens 't ophangen der wapens, neffens al de verdere kerksrechten bij 't ophangen der wapens, volgens de keure en ordonnantie daerop gemaekt, ontfingen.

Anno 1682 den 17e januari voor 2 jaren, 1680 en 1681---f. 5:-:-
 Anno 1682 den 4 martii voor een jaer verschenen
 den 28e januari 1682 -----f. 2:10:-
 Anno 1683 den 13e november ontfangen voor 2 jaren
 waer van 't laeste jaer is verschenen
 den 28e januarij 1684-----f. 5:-:-
 Den 20e december 1684 't jaer verschenen den 28
 januarij 1685 -----f. 2:10:-
 Den 22 junij ontfangen voor twee jaren
 van 't wapen verschenen den 28 januarij
 A^o 1686 en 1687 -----f. 5:-:-

344

Wapenboek

1674.
 Den 8^e november is in de kerk opgehangen 't wapen
 van de hr. burgermeester joncheer Gerardt
 van Vladeracken zaliger, moet jaerlijks
 betaeld werden-----f. 1:10:-
 waer van 't eerste jaer verschenen
 zal wezen den 8^e november 1675

A^o 1675 Is 't jaer betaelt verschenen den 8^e november
 1675 ter somme van -----f. 1:10:-

Den 11^e maij 1680 ontfangen 't verschenen den
 8^e november 1676, 1677, 1678, 1679 en
 1680 ter somme van-----f. 7:10:-

1681 den 26^e september solvit 't jaer 1681 verscheenen
 den 8^e november-----f. 1:10:-

345

Den 24 april 1675 is het wapen met vier quartieren op-
 gehangen van juff. Marragryta Berckhout,
 moet jaerlijks betalen voor't recht van 't
 ophangen -----f. 2:10:-

Anno 1675
 Den 1 october is het wapen met acht quartieren
 opgehangen van de heer burgemeester
 joncker Thomas van Egmond van der
 Nienburch, waervan s' jaerlijks moet
 werden betaelt -----f. 2:10:-

Anno: 1678. Den 16^e december opgehangen het wapen
 van de heer Johan Colterman in zijn
 leven heer van Calansoogh waervan
 jaerlijks moet werden betaelt ter som-

me van -----f. 2:10:-

Den 17^e januarij 1682: ontfangen over recognitie
van drie jaren -----f. 7:10:-
1679, 1680 en 1681.

346

Wapenboek

Anno 1679 den eersten augustij, opgehangen het
wapen van de heer burgemeester Van der
Lijn waer van jaerlijks moet werden
betaelt de somme van -----f. 2:10:-

Den 17^{en} januarij 1682: over recognitie
ontfangen van twee jaren 1680 en 1681----- f. 5:-:-

Den 25^e april 1681: opgehangen het wapen van
mevrouw Isabella van Tienen en
moet jaerlix voor recognitie aen de
kerk betalen -----f. 2:10:-

347

Wapenboek

Den 7^e juni 1681 opgehangen het wapen en vier
quartiers van jonckheer Cornelis van Teilin-
gen moet voor recognitie jaerlix beta-
len -----f. 2:10:-

Den 26^e september 1681: opgehangen het wapen
van den wel edele heer jonck ~~Maerten~~
Marten, heere van Dusse etc. en
moet jaerlix voor recognitie beta-
len -----f. 2:10:-

Den 4^e martij 1682: opgehangen het wapen van
den wel edele heer jonckheer Geldolp
van Vladeracken, in zijn leven pre-
sident schepen dezer stede en moet
jaerlix voor recognitie betalen-----f. 2:10:-

348

Wapenboek

Den 6^e april 1682 opgehangen het wapen van
juffrouw Zuzanna Lanschot huisvrouw van

sinjeur Johan Kien en moet jaerlix voor
recognitie geven -----f. 2:10:-

Anno 1682 den 1^{en} augustij opgehangen het wapen
van de heer dijkgraef Nanningh
van Veen, out kerckmeester dezer stede,
ende moet jaerlijks voor recognitie
geven -----f. 2:10:-

349

Wapenboek

Den 17^{en} december 1682 opgehangen het wapen
van juffrouw Gijsberta van Veen en
moet jaerlijx voor recognitie be-
talen -----f. 2:10:-